

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม
ของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน
Development of a Strong Community-Based Community Building
Process of Tonthong Tumbon Municipality, Muang District,
Lamphun Province

โดย

นายวิษณุพล กุลพรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

พ.ศ. ๒๕๖๐

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610760041

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Development of a Strong Community-Based Community Building
Process of Tonthong Tumbon Municipality, Muang District,
Lamphun Province

by

Mr. Wasitpol Goolprom

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Lamphun Buddhist college

B.E.2017

Research Project Supported by Mahachulalongkornrajavidyalaya

MCU RS 610760041

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย : การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม
ของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ผู้วิจัย : นายวิสิทธิ์พล กุลพรม

ส่วนงาน : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

ปีงบประมาณ : ๒๕๖๐

อุดหนุนการวิจัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองจังหวัดลำพูนมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน และเพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูนตามหลักพุทธธรรม

ผลการวิจัยพบว่า บริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธงด้านสภาพสังคมมีการจัดระบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมีสถานศึกษาในระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา ด้านการสาธารณสุขมีโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ด้านโครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคมมีไฟฟ้า น้ำประปา ถนนสัญจรสะดวก ด้านทรัพยากรธรรมชาติ มีแม่น้ำปิง แม่น้ำกวง ด้านขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรม มีภาษาพูดเป็นของตนเอง เรียกว่า คำเมือง และคำยอง และมีแหล่งท่องเที่ยวภายในวัด

การพัฒนาโดยการใช้กระบวนการทางทฤษฎี terms ๑. technology ด้านเทคโนโลยีนั้นนำมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้ เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว ๒. Economic ด้านเศรษฐกิจ มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เศรษฐกิจดี ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนไม่มีหนี้สิน ชุมชนก็เข้มแข็ง ๓. Resource ด้านทรัพยากรบุคคลถือว่าสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาต่าง ๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ ๔. Mental ด้านจิตใจ ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็งก็พ่ายแพ้แก่ปัญหาชีวิต ไม่สามารถแก้ไขปัญหาที่มีความสลับซับซ้อนได้ ๕. Socio-cultural system ด้านระบบสังคมและวัฒนธรรม ยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ให้มีความสำคัญกับกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาทำให้ประชาชนมีศีลธรรม

นอกจากนั้นก็มีการพัฒนากระบวนการสร้างความเข้มแข็งด้วยหลักพุทธธรรม จักร ๔ (ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุลลือนารถไปสู่ที่หมาย หลักจักร ๔ มีการประยุกต์ใช้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน คือ จักร ๔ ได้แก่ ๑.ปฏิรูปเทศบาล (อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม) ชุมชนตำบลต้นธงถือว่าตั้งอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมทั้งด้าน อาณาเขตที่สะดวกสบายด้านการสัญจร เอื้ออำนวยต่อหลายๆ ด้าน ๒.สืบปฐพีสัสยะ (สมาคมกับสัตบุรุษ) คือการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการเสวนาคบหาบุคคลอื่นที่เป็นคนดีมีกัลยาณมิตร ๓.อัตตสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง) ในตำบลต้นธงดังกล่าวมาแล้วว่ามีโครงการฝึกอบรมธรรมะแก่ประชาชน หลายโครงการ เช่น พระธรรมทูตสัญจร อ.ป.ต.สัญจร พบประชาชนโครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า เป็นต้น ๔.ปุพเพกต

บุญญา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมดี, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น) ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างคุณความดี จากการประพฤติปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องนั้น นับได้ว่าเป็นทุนเดิมของสังคมที่ได้สั่งสมความดีมาก่อน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมในตำบลต้นธงมีความเข้มแข็ง สงบสุข ตามแบบของชุมชน สังคมวิถีพุทธ

Research Title: Development of a Strong Community-Based Community Building Process of Tonthong Tambon Municipality, Muang District, Lamphun Province

Researchers : Mr.Wasitpol Goolprom

Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Lamphun Buddhist College

Fiscal Year : 2560 / 2017

Research Scholarship Sponsor : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

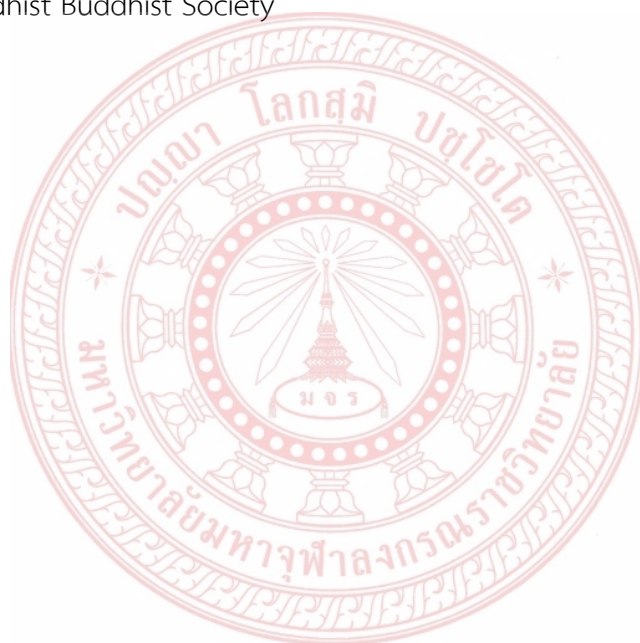
ABSTRACT

The purposes of this study, entitled “The Development of Community-Based Strengthening Process with Emphasis on the Dhramic Principles in Ban Ton Sub-district, Muang District, Lamphun Province”, aimed to investigate the people’ s community contexts in Ton Thong Municipality, and its community-based strengthening process, as well as to analyze the community based strengthening process of Ton Thong Municipality in Muang district, Lamphun province.

The findings of the study, according to the TERMS theoretical concept used for this study, revealed that : The community has a strong community of people, Tambon Tambon. The social conditions are organized in both the system and non-formal education. There are kindergartens. To higher education There are health promotion hospitals in the district. Infrastructure and Transportation The road is convenient. Natural resources are Ping river, rivers, customs and traditions. There is a language of their own called the word city and the word Yong and a tourist attraction within the temple.

1) In terms of technology (T), the requirement for technological applications should be facilitated for citizens’ public services; 2) In terms of the economic aspects (E), the community residents’ adequate numbers of food supplies and their no debts were both resulted in their better life-living; 3) Resource Human resources are considered the most important to the development of the various manpower development needs to continue to improve the management, and 4) Mental mentality, the strength of the community, the beginning of the mind is important. If the people have weak hearts, they were not strong. Was defeated to life problems. 5) Socio-cultural system Social and cultural system Maintain traditional traditions. The importance of religious day activities makes the people morally.

In addition, the process of strengthening the Buddha Dharma 4 has been developed. (Dharma leads the way to prosperity. As a wheel to drive to the main engine, 4 is applied for the strength of the community, namely, 4, namely 1. Reform Tashasa (In good place The environment is suitable. The territory is very comfortable. Facilitate many aspects. 2. Satipathaya (Association with the faithful) is to encourage people to have a dialogue. Relate to other people who are good people are friendly. In the beginning of the banner, there are many Dharma training projects for the people, such as the Dharma Dhamma Dhamma Pass. Treat the five precepts. (Being a good person first, having a good background, having created a good attitude, being prepared for the beginning) can be considered to enhance goodness. By continuing to behave. It is the capital of the society that has accumulated good. It is the part that makes sharp deliveries in the flagship district is strong and peaceful. By the community Buddhist Buddhist Society

กิตติกรรมประกาศ

รายงานการวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลงได้เพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์ช่วยเหลือจาก ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งได้ให้คำแนะนำมาโดยตลอด จึงขอกราบขอบคุณมา ณ โอกาสนี้เป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบคุณ พระครูสิริสุตานุยุต ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ผศ.ดร.เสนห์ ใจสิทธิ์ และผู้มีส่วนให้คำแนะนำปรึกษาทุกท่านที่ทำให้งานวิจัยนี้สำเร็จลงด้วยดี

ขอขอบคุณเจ้าคณะตำบลต้นธง รองเจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส กำนัน ผู้นำชุมชน ปลัดเทศบาลตำบลต้นธง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่ให้ความอนุเคราะห์ร่วมมือในการลงพื้นที่สำรวจข้อมูล การสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ในครั้งนี้เป็นอย่างดี

คุณงามความดีอันใดที่เกิดจากการศึกษาวิจัยฉบับนี้ ขอน้อมถวายแด่พระรัตนตรัย บิดารมารดา ปู่ย่าตายาย ครูอาจารย์ และผู้มีอุปการคุณทั้งหลายสืบไป

วชิษฐ์พล กุลพรม
๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ.....	ฉ
สารบัญแผนภาพ.....	๑๑

บทที่ ๑ บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย.....	๖
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๖
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๖
๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย.....	๗
๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๗
๑.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย.....	๑๔
๑.๘ ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย.....	๑๕

บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา.....	๑๖
๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างชุมชน.....	๒๒
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง.....	๒๕
๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมกับการพัฒนา.....	๓๒
๒.๕ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน.....	๓๗
๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๓๙

บทที่ ๓ วิธีการดำเนินการวิจัย

๓.๑ รูปแบบการวิจัย.....	๗๔
๓.๒ พื้นที่การวิจัย.....	๗๔
๓.๓ เครื่องมือการวิจัย.....	๗๕
๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๗๗
๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๗๘

บทที่ ๔ ผลการวิจัย

๔.๑ บริบทชุมชนของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน.....	๗๙
๔.๒ กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน.....	๘๔
๔.๓ วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาล ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตามหลักจักร ๔.....	๑๐๐
๔.๔ องค์ความรู้ที่รับจากการวิจัย.....	๑๐๔

บทที่ ๕ สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย.....	๑๐๗
๕.๒ อภิปรายผล.....	๑๑๔
๕.๓ ข้อเสนอแนะ.....	๑๒๑
บรรณานุกรม	๑๒๒
ภาคผนวก ก บทความวิจัย.....	๑๓๑
ภาคผนวก ข กิจกรรมที่เกี่ยวกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์.....	๑๔๕
ภาคผนวก ค ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้รับของโครงการ.....	๑๔๗
ภาคผนวก ง แบบสัมภาษณ์.....	๑๕๐
ภาคผนวก จ รูปภาพกิจกรรมดำเนินการวิจัย.....	๑๕๒
แบบสรุปโครงการ ข้อเสนอแนะอื่นๆ.....	๑๕๘
ประวัติผู้วิจัย.....	๑๖๖

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จุดเปลี่ยนของสังคมไทย คือ การเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว มีการเอาวัดเอาเปรียบกันทุกวิถีทาง ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่ถูกละเลยความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ที่มีความเป็นรูปธรรมก็จางหาย และไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เคยมีมาในอดีต จึงเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมายในสังคมชุมชนไทยเช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด ปัญหาด้านค่านิยมที่ผิดๆ เช่น หลงใหลวัตถุนิยมที่เป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์อย่างปฏิเสธไม่ได้ ปัญหาหลายๆ ด้านเป็นผลทำให้ชุมชนอ่อนแอลงจากอดีต แต่ปัจจุบันหลายชุมชนจึงได้ใช้วิกฤตให้เป็นโอกาส ได้หันมาศึกษา ปัญหาและทางออกร่วมกัน เปลี่ยนจากสภาพที่อ่อนแอ เป็นสภาพที่เข้มแข็ง ซึ่งเริ่มจากการรวมตัว กันหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชน ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ได้ศึกษาปัญหา เรียนรู้ร่วมกัน อาศัยความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังหลงเหลือในชุมชน พื้นฟูในส่วนที่หายไป กลับมาใช้ใหม่ มีการประสานความรู้ใหม่ เรียนรู้แล้วลงมือปฏิบัติจริงด้าน คุณธรรม จริยธรรมมีการส่งเสริมให้นำมาปฏิบัติในชีวิตจริงจนเกิดผล ทำให้ปัญหาที่มีอยู่ได้รับการ แก้ไขและพัฒนาต่อไปได้อย่างเหมาะสมกับเป็นวิถีชีวิตชุมชน ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างเป็นดุลยภาพเกิด กิจกรรมชุมชนมากมายที่พอเห็นอยู่ในปัจจุบัน นำกลับมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ พออยู่พอกิน ส่งผลต่อ ให้สังคมชุมชน และสิ่งแวดล้อม ช่วยให้เป็นทางออกในการแก้ไขปัญหา และสร้างความเข้มแข็ง

การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งจึงนับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะการที่ชุมชนเข้มแข็งนั้นเป็น การสร้างบริบทของสังคมให้นำไปสู่ความมั่นคงในหลายด้าน นักวิชาการหลายท่านจึงให้นิยามเกี่ยวกับ ความมั่นคงของชุมชนไว้หลายประเด็น อาทิ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน)^๑ ได้ให้ความหมายของ ชุมชนว่าหมายถึง “การรวมตัวของคน” ที่มีจิตสำนึกและความมุ่งมั่นร่วมกัน เป็นสายใยของ

^๑พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา, (กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๘)

ความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีพลังยึดโยง สนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เสรี พงศ์พิศ^๒ ได้กล่าวถึงลักษณะชุมชนเข้มแข็งว่า ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่พึ่งตนเองได้ ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้มีลักษณะสำคัญใหญ่ๆ ๔ ประการ คือ

๑.เป็นชุมชนเรียนรู้และพร้อมที่จะเรียนรู้ ไม่รอสูตรสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ไม่นั่งรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก แต่ร่วมกันค้นหาทางออกจากปัญหาและพัฒนาศักยภาพของตนเอง

๒.เป็นชุมชนที่ตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระ เป็นอิสระจากการครอบงำของคนอื่น สถาบันอื่น องค์กรอื่น ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง พ่อค้า ข้าราชการ อาจารย์ เอ็นจีโอ เป็นอิสระเพราะตัดสินใจด้วยข้อมูลและความรู้ที่ค้นหาไม่ไข้ เพราะคนอื่นบอกหรือแนะนำ ซึ่งเมื่อเราผิดพลาดขาดทุนคนแนะนำไม่เคยรับผิดชอบอะไรเลย

๓.เป็นชุมชนที่จัดการ “ทุน” ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ทุนซึ่งหมายถึงอะไรที่มากกว่าเงิน เป็นทุนทรัพยากร ความรู้ภูมิปัญญา ทุนโคกทรัพย์และทุนทางสังคม ทำให้มีรากฐานมั่นคง มีหลักประกันชีวิตที่ไม่ได้ฝากชีวิตไว้กับธุรกิจการค้าที่ชุมชนมักไม่มีความรู้ความชำนาญ แต่ฝากไว้กับระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงและพอเพียง

๔.เป็นชุมชนที่มีธรรมาภิบาล โปร่งใสตรวจสอบได้ ชุมชนที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงานเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ด้วยสันติวิธีแห่งภูมิปัญญา ดังที่ สมบูรณ์ ธรรมลังกาได้ศึกษาวิจัย รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย^๓ พบว่า ในบริบททางด้านสังคมของชุมชนที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงรายเป็นสังคมแบบเครือญาติมีโครงสร้างทางสังคมเป็นทั้งแนวราบและแนวตั้งทางด้านการเมืองมีการกระจายอำนาจแบ่งการปกครองชุมชนเป็นหมวดหรือคุ้มชุมชนต่างๆทางด้านวัฒนธรรมชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและทางด้านเศรษฐกิจมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นต้นทุนในการผลิตมีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตการจำหน่ายผลผลิตเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเชียงรายได้มีอาทิเช่นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผู้นำชุมชนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนมีปัจจัยสำคัญคือกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนระบบเครือข่ายระบบความสัมพันธ์ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้ใช้ปัจจัยต่างๆเหล่านี้มากำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนส่วนกลยุทธ์การนำรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้แก่กลยุทธ์การบริหารจัดการชุมชนกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนกลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายและกลยุทธ์สร้างจิตสำนึกรักบ้าน

^๒ เสรี พงศ์พิศ, แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๕๑

^๓ สมบูรณ์ ธรรมลังกา, รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงรายวารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๖) : ๕๘

เกิดพระราชวรมุณี (ประยูรธ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า มาจากภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือ วัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า^๕ การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (directed change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้นานล่วงหน้า (planned change) วิทยาการ เชียงกุลได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจ และความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับ ปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางดานการศึกษาสิ่งแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจ ด้านต่าง ๆ ด้วยความ ต้องการทั้งหมดนี้ บางครั้งเราเรียกกันว่า เป้นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อที่ให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่ม รายได้นั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นรูปแบบองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีวิวัฒนาการมานานที่สุด นับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา และมีบทบาท หน้าที่ในการให้บริการสาธารณสุขแก่ประชาชนในเขตชุมชนเมือง ซึ่งมีความเจริญทางเศรษฐกิจ มีประชากรอยู่อย่างหนาแน่น และมีปัญหาที่หลากหลาย สลับซับซ้อนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้จำเป็นต้อง มีการปรับปรุงโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และระบบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นให้มี ประสิทธิภาพมากขึ้น ให้ทันกับสภาพการณ์ดังกล่าว และสามารถรองรับการกระจายอำนาจหน้าที่ ส่วนกลางถ่ายโอนมาให้ตามแผนการกระจายอำนาจ^๕ เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ถือว่า มี โครงสร้าง และระบบการบริหารงานที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดรูปแบบหนึ่ง^๖ เพราะเป็นสถาบัน ทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่ได้รับความสนใจจากประชาชนที่มีการศึกษาสูง เข้ามาบริหารงานใน ฐานะผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ดังปรากฏชัดในระดับของเทศบาล เมือง และเทศบาลนคร^๗ ปัจจุบันได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหาร ส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นกฎหมายที่ใช้จัดระเบียบการบริหารงานแทนประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๓๖ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ นับตั้งแต่ พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ มีผลบังคับใช้เมื่อ วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ ทำให้มีการปรับฐานการบริหารงานใน ระดับตำบล โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ของสภาตำบล ทั่วประเทศออกเป็น ๒ รูปแบบ ได้แก่ “สภาตำบล” ซึ่งได้รับการยกฐานะเป็นนิติบุคคล สภาตำบลต้องมีรายได้เป็นของตนเองโดยไม่ รวมเงินอุดหนุนต่ำกว่า ๑๕๐,๐๐๐ บาท และอีกรูปแบบหนึ่งคือ “องค์การบริหารส่วนตำบล” หรือ

^๕สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙)

^๖ประธาน สุวรรณมงคล, **การปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในบริบทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐**, (นนทบุรี :โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๓), หน้า ๑๔๔.

^๗เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓.

^๘อ้างแล้ว

เรียกว่า อบต. ตั้งขึ้นจากสภาตำบลที่มีรายได้ (โดยไม่รวมเงินอุดหนุน) ในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกัน สามปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ ๑๕๐,๐๐๐ บาท ได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น (มาตรา ๔๓) โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ กำหนดให้ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบลและคณะกรรมการบริหาร สภาองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วย สมาชิกสภาสองประเภท ประเภทแรก เป็นสมาชิกสภาโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล ประเภทที่สองเป็นสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนหมู่บ้านละ ๒ คน ส่วนคณะกรรมการบริหารประกอบด้วย กำนันเป็นประธานโดยตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านอีกไม่เกิน ๒ คน และสมาชิกสภาที่มาจากการเลือกตั้งอีกไม่เกิน ๔ คน รวมแล้วมีคณะกรรมการบริหารได้ไม่เกิน ๗ คน

พ.ศ. ๒๕๔๒ รัฐบาลได้มีการเสนอขอปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่ แก้ไขชื่อเรียกบุคคล และศัพท์กฎหมายให้สอดคล้องกับกฎหมายองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ^๔

การปรับโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลครั้งสำคัญเกิดขึ้นอีกครั้งในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ หลังจากมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลไปเมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๕๔๖ แต่เป็นการแก้ไขในรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ความจริง ได้มีความพยายามในการเสนอให้มีการแก้ไขที่มาของฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนมาแล้วครั้งหนึ่ง โดยวุฒิสภาได้แก้ไขเพิ่มเติมสาระสำคัญในกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรขึ้นมา ได้แก้ไขให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน แต่เมื่อร่างกฎหมายกลับมาสภาผู้แทนราษฎร ปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นด้วยและได้มีการตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อปรับปรุงร่างกฎหมายดังกล่าว แต่เมื่อเสนอเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรอีกครั้ง ปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นชอบ

การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามอำนาจหน้าที่ดังกล่าวแล้วส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของคณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่นั่นเอง ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ที่จะต้องจัดทำหลายด้านไปพร้อมๆ กัน ประกอบกับองค์การบริหารตำบลดังกล่าวเปรียบเสมือนองค์กรน้องใหม่ที่ยังต้องเรียนรู้ในการบริหารงานด้วยตนเอง ทั้งในด้านโครงสร้างองค์การอำนาจหน้าที่ การวางแผน การกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ และการนำนโยบายมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป เทศบาลตำบลต้นธง ได้รับการยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลต้นธงเป็นเทศบาลตำบลต้นธง เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นเทศบาลขนาดกลาง ตั้งอยู่เลขที่ ๒๐๐ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลต้นธงอำเภอเมือง

^๔โกวิทย์ พวงงาม, การปกครองท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

จังหวัดลำพูนอยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดลำพูนเป็นระยะทางประมาณ๒กิโลเมตร มีเนื้อที่ตำบลต้นธงมีเนื้อที่ประมาณ ๒๒.๗๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๔,๖๑๑.๒๑ ไร่^๙ จำนวนหมู่บ้านมี ๑๑ หมู่บ้าน อยู่ในเขตเทศบาลตำบลต้นธง เต็มหมู่บ้าน ๑๑ หมู่บ้าน โดยมีการปกครองท้องที่โดยมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลเทศบาลตำบลต้นธง ได้รับรางวัลจากผลการตัดสินรางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศประจำปี ๒๕๕๔ ของคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นเพื่อรับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี ๒๕๕๔ ด้านการเสริมสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชน และประชาสังคม^{๑๐} การพัฒนาตามหลักพุทธธรรมจักร ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จึงจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้เป็นองค์กรที่มีศักยภาพในการส่งเสริมความเข้มแข็งในด้านดังกล่าว เพราะโดยภูมิหลังแล้ว ตำบลต้นธงนั้นมีต้นทุนทางด้านวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามอยู่แล้ว แต่ยังขาดการส่งเสริม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม แต่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ก็พบยังขาดการส่งเสริม ในด้านดังกล่าว จึงต้องมีการกระตุ้นเพื่อให้เกิดการส่งเสริม ถือเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้อีกประการหนึ่ง ที่เทศบาลตำบลต้นธงจึงต้องเดินหน้าพัฒนาต่อไป โดยเฉพาะการส่งเสริมตามหลักพุทธธรรมจักร ๔ นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจักร ๔ หมายถึง ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุจลือนารถไปสู่ที่หมาย ได้แก่ ๑.ปฏิรูปเทสวาสะ อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม ชุมชนในเทศบาลตำบลต้นธงมีบริบทที่ดี แต่ควรต้องได้รับการส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็ง เจริญรุ่งเรืองกว่าที่ผ่านมา ๒. สัมปยุตตสัมมาปฏิบัติ สมาคมกับสัตบุรุษ หมายถึง ชุมชนต้องได้รับการส่งเสริมการคบหาสมาคมกับคนดี กับสังคมที่ดี มีมิตรภาพในภาคีเครือข่ายที่ดีกับชุมชนอื่นๆ ๓. อุตตสัมมาปฏิบัติ ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง คือชุมชนในตำบลต้นธงต้องได้รับการส่งเสริมให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดั่งามมาปฏิบัติ มีกิจกรรมร่วมกับทางศาสนา ๔. ปุพเพตปญญาตา ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้นและเทศบาลต้องส่งเสริมภูมิเดิมที่ชุมชนมีอยู่ เช่น เศรษฐกิจชุมชน วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงผู้คนในชุมชนต้องมีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นการเสริมสร้าง ให้เกิดความเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมจักร ๔ ของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนที่ได้นำหลักพุทธธรรมมาเป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อเป็นกลไกเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งสร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชน ขจัดปัญหาความอ่อนแอในสังคมในหลากหลายๆ ด้าน ซึ่งเป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนในเขตบริการให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพในด้านการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมและสอดคล้องไปกับบริบทของสังคมชุมชนที่เป็นอยู่ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน และอนาคต

^๙เทศบาลตำบลต้นธง จังหวัดลำพูน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.tontong.go.th/index.php?_mod=ZG&&type=Mw [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐]

^{๑๐}ภควัด อัจฉริยปัญญา และฉัตรระวี ถิติโยดม บรรณาธิการ, รางวัลพระปกเกล้า'๕๔, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๕), หน้า ๑๘

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับบริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชน กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชน และวิเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม เพื่อนำผลการวิจัยไปสู่แนวทางการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อให้เกิดคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง สอดคล้องเจตนารมณ์ขององค์ปกครองท้องถิ่นที่มีนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามหลักพุทธธรรม

๑.๒ วัตถุประสงค์การวิจัย

- ๒.๑ เพื่อศึกษาบริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน
- ๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน
- ๒.๓ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูนตามหลักพุทธธรรม

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑.๓ บริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน เป็นอย่างไร
- ๑.๓ กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน เป็นอย่างไร
- ๑.๓ ผลการวิเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูนตามหลักพุทธธรรม เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตเนื้อหา ศึกษาวิจัยในประเด็น บริบทชุมชน กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตาม ตามทฤษฎีเทอร์ม ประกอบด้วย ๑) ด้านเทคโนโลยี ๒) ด้านเศรษฐกิจ ๓) ด้านทรัพยากร ๔) ด้านจิตใจ ๕) ด้านระบบสังคมและวัฒนธรรม และวิเคราะห์การพัฒนากิจกรรมการเสริมสร้างชุมชนด้วยการนำหลักพุทธธรรม จักร ๔ ประกอบด้วย ๑) อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม (ปฏิรูปเทศบาล) ๒) สอดคล้องกับศตบารุข (สัปปริสุปปัสสยะ) ๓) ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง (อัตตสัมมาปณิธิ) ๔) ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิม, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น (ปุพเพกตปุญญตา)

๑.๔.๒ ขอบเขตพื้นที่ ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้กำหนดเป็นชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร /กลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ข้อมูลกับผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญทั้งหมด จำนวน ๒๐ รูป/คน ในเขตพื้นที่ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อให้ทราบถึงข้อมูลในเนื้อหาที่เกี่ยวข้องในการศึกษาข้อมูลบริบททั่วไปของชุมชน และสนทนากลุ่มย่อยเพื่อทราบกระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

ด้วยทฤษฎีเทอร์ม แล้วนำมาวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยจักร ๔ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยอันจะนำไปสู่การพัฒนาที่เป็นรูปธรรม

๑.๕ นิยามศัพท์ในการวิจัย

๑.๕.๑ การพัฒนา หมายถึง การทำให้ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลต้นธงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางสภาพความเป็นอยู่ สังคม เศรษฐกิจ จากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งในทางที่ดีกว่าเดิมอย่างเป็นระบบ

๑.๕.๒ ชุมชน หมายถึง ชุมชนที่มีอาณาเขตที่อาศัยอยู่ร่วมกันในเขตเทศบาลตำบลต้นธง มีวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม มีความรักความห่วงใยในชุมชนร่วมกัน รวมทั้งมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในชุมชนร่วมกัน

๑.๕.๓ การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง การทำกิจกรรมร่วมของประชาชนผ่านกระบวนการทฤษฎีเทอร์ม ประกอบด้วย ๑) ด้านเทคโนโลยี ๒) ด้านเศรษฐกิจ ๓) ด้านทรัพยากร ๔) ด้านจิตใจ ๕) ด้านระบบสังคมและวัฒนธรรมคิด ทำให้ประชาชนได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน เกิดการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหาาร่วมกันของชุมชน จนนำไปสู่การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

๑.๕.๔ หลักพุทธธรรม หมายถึง หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้มีทั้งหมดแปดหมื่นสี่พันพระธรรมขันธ์ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

๑.๕.๕ จักร ๔ หมายถึง ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุจล้อนำรถไปสู่ที่หมาย ได้แก่ ๑.ปฏิรูปเทสวาสะ อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม ๒. สัมปยุตตสัมปยุตต สวมกับสัตบุรุษ ๓. อุตตสัมมาปณิธิ ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง ๔. ปุพเพกตปุญญตา ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิม, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น^{๑๑}

๑.๕.๖ เทศบาลตำบลต้นธง หมายถึง สภาพบริบททั่วไปขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นซึ่งตั้งอยู่ ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยและความสะอาด สร้างและบำรุงถนนดับเพลิงและกู้ภัย จัดการศึกษา ให้บริการสาธารณสุข สังคมสงเคราะห์ และรักษาวัฒนธรรมอันดีในท้องถิ่น นอกจากนี้ยังอาจจัดให้มีสาธารณูปโภคและสาธารณูปการอื่นๆ ได้ตามสมควร

๑.๖ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต) กล่าวว่า การพัฒนาทางวัตถุและทางสังคมหลายด้านรวมทั้งระบบการต่างๆ ที่มนุษย์จัดตั้งวางขึ้น แทนที่จะช่วยขัดเกลابرเทาอิทธิพลของกิเลสจอมบงการเหล่านี้กลับเป็นไปในทางที่เสริมซ้ำย้ำหนุ่ใหม่มนุษย์เห็นแก่ตัว และเอาแต่ข้างตน เร่งเร้าแรงกิเลสเหล่านี้มากยิ่งขึ้นในการพัฒนามนุษย์ยุคที่โลกไร้พรมแดน อยู่ในสภาพโลกาภิวัตน์นี้สิ่งสำคัญอย่างยิ่งที่

^{๑๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร : ผลิตีพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๕๔

จะต้องมุ่งเน้นก่อนอื่น ก็คือการทำให้นุชนมีจิตใจและปัญญาเป็นสากล สอดคล้องกันกับความเป็นสากลของโลก และในบรรดาความเป็นสากลทั้งหลายนั้น อย่างน้อยความเป็นสากล ๓ ประการต่อไปนี้ เป็นหลักการที่จะต้องทำให้ได้กล่าวคือ

๑) ความเป็นมนุษย์ที่สากล มนุษย์ทุกคนไม่ว่าจะเป็นเพศผิวเผ่าพันธุ์ชาติลัทธิศาสนาใด เกิดที่ไหนอยู่ที่ใด ก็มีความเป็นมนุษย์เสมอกัน มีธรรมชาติแห่งความรักสุขเกลียดทุกข์หวาดภัยกลัวตายทั้งนั้น การฆ่าฟันทำร้ายทำลายชีวิตมนุษย์ไม่ว่าคนใดโดยยอมเป็นความชั่วร้ายเป็นบาปทั้งนั้น ไม่ใช่ถือแบบแยกแยะ มนุษย์พวกนี้ฆ่าไม่ได้เป็นบาป มนุษย์พวกโนนกลุ่มนั้นนับถืออย่างโนนเป็นคนของภูตผีมาร ฆ่าได้ไม่บาป หรือกลับเป็นบุญ

๒) ความเป็นจริงที่สากล ความเป็นจริงแห่งความเป็นเหตุเป็นผล เป็นภาวะสากล มีอยู่โดยธรรมชาติเรียกว่าเป็นกฎธรรมชาติเป็นของกลาง ไม่ขึ้นต่อหรือเป็นไปเฉพาะคนกลุ่มไหนพวกใด หลักการนี้จะต้องถือและใช้ทั่วไป เช่น จะพูดว่าทุกศาสนาสอนให้คนทำดีเท่านั้นไม่พอจะต้องให้ความเป็นเหตุเป็นผลในการทำดีนั้นเป็นสากลด้วย ที่ว่าทำดีเป็นสากลนั้นคือ ถาสอนว่าการทำดีทำให้ได้ผลดี หรือการทำดีเป็นเหตุให้คนไปสวรรค์ก็ต้องเป็นหลักการแห่งความจริงที่เสมอเหมือนกันเป็นสากลว่า คนที่ไหนผู้ใดก็ตามทำดีก็ไปสวรรค์ไม่ใช่เป็นหลักการที่เป็นจริงสำหรับคนกลุ่มนี้พวกนี้ที่นับถืออย่างนี้ ไม่เป็นจริงสำหรับคนพวกอื่นหรือพวกโนนประเภทโนน มิใช่ว่า คนกลุ่มนี้ทำดีไปสวรรค์ใดแต่คนที่ไม่ใช่พวกนี้ไม่ใช่อย่างนี้ทำดีก็ไปสวรรค์ไม่ได้ดังนี้ เป็นต้น ในทางชั่วหรือบาป ว่าคนทำชั่วไปนรก ก็ทำนองเดียวกันในข้อนี้ที่แนวคิดตะวันตกบอกว่าจะให้เป็นจริยธรรมสากลนั้น ที่จริงมันก็คือความจริงตามธรรมชาติหรือกฎธรรมดานั่นเอง

๓) เมตตาที่เป็นสากล มนุษย์ทุกถิ่นทุกพวกที่อยู่รวมกันได้เป็นกลุ่มเป็นหมู่เป็นชุมชน เป็นสังคม ย่อมจะมีการสั่งสอนอบรมกัน (จะเรียกว่าจริยธรรมหรืออะไรก็ตาม) ให้รักใคร่ช่วยเหลือกัน ไม่เบียดเบียนทำร้ายกัน พูดสั้นๆ ว่ามีเมตตา แต่มนุษย์มักจะสอนเมตตานี้ให้มีจำกัดเฉพาะในกลุ่มใน หมู่พวกของตนครั้งไปสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับมนุษย์พวกอื่นกลุ่มอื่นมนุษย์กลับมีท่าทีตลอดจนเสื่อม สอนกันให้รังเกียจียดฉันทและแค้นชิงชังคิดร้ายมุ่งทำลายการทะเลาะวิวาทเบียดเบียนตลอดจน สงครามจึงมีขึ้นบัดนี้เมื่อโลกไร้พรมแดนมนุษยชาติมีความเป็นอยู่อิงอาศัยทั่วถึงกันเป็นอันเดียวมนุษย์ จะต้องปรับเปลี่ยนหาที่ความรู้สึกโดยพัฒนาตนขึ้นมาให้มีเมตตาเป็นสากลคือแผ่ขยายความรักใคร่ไมตรีไปยังมนุษยชนทั้งหมดโดยมีความปรารถนาดีต่อมนุษย์ทุกคนเสมอกันซึ่งก็สอดคล้องกับหลัก๒๖ อแรกนั่นเอง^{๑๒}

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้กล่าวถึงหลักการพึ่งตนเองของชุมชนเกิดจาก TERMS ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยสำคัญคือ เทคโนโลยีก็เป็นเครื่องการทำงานใดๆ รวมทั้งการพึ่งตนเองหรือการสร้าง ความสมดุล เศรษฐกิจเป็นเรื่องปากท้องหรือเรื่องการที่จะดำรงชีวิตอยู่ได้ เพราะชุมชนก็ เหมือนกับคน ต้องกินต้องใช้ จึงจะมีชีวิตอยู่ได้ ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ อากาศ ป่าไม้ แร่ธาตุ ก็เป็นสิ่งสำคัญในการดำรงชีวิตของชุมชน จึงต้องมีและมีความพอสมควร จิตใจเป็นเรื่องสำคัญของ องค์ประกอบของชุมชน คือ คน ชุมชนจะพึ่งตนเองได้ คนต้องมีจิตใจเฉพาะประเภทหนึ่ง เช่น มีความ เชื่อตัวเองว่าสามารถจะพึ่งตนเองได้ สามารถจะทำงานได้ดีมีประสิทธิภาพ รู้จักผ่อนหนักผ่อนเบา

^{๑๒} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกลบอลคิม ทอง, ๒๕๕๖), หน้า ๒๒๓-๒๒๔

รู้จักพอ ไม่โลภมาก สามารถทำงานบรรลุเป้าหมายได้ และประการสุดท้าย สังคมและวัฒนธรรมเป็นเรื่องของกลุ่มคน และระเบียบวินัย ปัจจัยเกี่ยวกับกลุ่มคน เช่น กลุ่มที่สมัครสมานสามัคคี ช่วยเหลือเกื้อกูล ผู้นำที่เข้มแข็งสามารถนำคนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ระเบียบวินัยที่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน เช่น ความขยัน ความประหยัด จะช่วยทำให้ชุมชนพึ่งตนเองได้^{๑๓}

องค์การสหประชาชาติ อ้างในสนธยา พลศรี ได้ให้หลักการพัฒนาชุมชนที่นิยมใช้กันโดยทั่วไป เป็นหลักการพัฒนาชุมชนที่กำหนดขึ้น มี ๑๐ ประการคือ ๑) การพัฒนาชุมชนต้องตอบสนองความต้องการอันแท้จริงของประชาชนในชุมชน ด้วยการริเริ่มจากประชาชนและเริ่มต้นจากโครงการง่ายไปสู่โครงการที่ยากขึ้น ๒) การพัฒนาชุมชนมีลักษณะเป็นโครงการต่อเนื่องประสงค์ ต้องอาศัยความร่วมมือของนักวิชาการหลายสาขาวิชา และผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ๓) การพัฒนาชุมชนต้องเปลี่ยนแปลงเจตคติของประชาชนไปพร้อมๆ กับกิจกรรมด้านอื่นๆ ๔) การพัฒนาชุมชนต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนอย่างเต็มที่ เพื่อเป็นการสร้างพลังชุมชนและองค์กรของประชาชนขึ้น ๕) การพัฒนาชุมชนต้องค้นหาและพัฒนาผู้นำชุมชนในด้านต่างๆ ตามลักษณะของกิจกรรมและความจำเป็นของแต่ละชุมชน ๖) การพัฒนาชุมชนต้องยอมรับในสถานภาพ บทบาทของสตรีและเยาวชน และเปิดโอกาสให้เข้ามามีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชนให้มากที่สุด เพราะสตรีและเยาวชนมีผลต่อการขยายตัวโครงการงาน และการรับช่วงของงานพัฒนาชุมชนได้เป็นอย่างดี ๗) การพัฒนาชุมชนของประชาชนจะประสบความสำเร็จอย่างเต็มที่ ถ้าหากรัฐบาลมีความพร้อมและให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง ๘) การพัฒนาชุมชนต้องมีนโยบายและการวางแผนตั้งแต่ระดับประเทศถึงระดับท้องถิ่น โดยการบริหารงานทุกระดับจะต้องมีความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง ๙) การพัฒนาชุมชนต้องสนับสนุนให้องค์กรของภาคเอกชน โครงการอาสาสมัครต่างๆ ในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และนานาชาติ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ๑๐) การพัฒนาชุมชนต้องมีการวางแผนให้เกิดการพัฒนาความพร้อมกัน ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติหรือระดับประเทศ^{๑๔}

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์ ได้วิเคราะห์ถึงปัจจัยและเงื่อนไขที่ส่งผลให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งประกอบด้วย ๗ ประการ ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ คือ

๑. โครงสร้างทางสังคมแบบแนวนอน หมายถึง สัมพันธภาพทางอำนาจของบุคคลในชุมชนที่เท่าเทียมกัน อำนาจในการเข้าถึงทรัพยากรหรือโอกาสของทุกคนในชุมชนไม่แตกต่างกัน เงื่อนไขนี้เป็นปัจจัยให้เกิดความรัก ความสามัคคี ก่อให้เกิดความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างกว้างขวาง

๒. ระบบเศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ซึ่งแบ่งออกเป็น ๔ ด้าน คือ การผลิต การบริโภค การสะสมและการกระจายส่วนเกิน ประชาชนมีสิทธิ์และอำนาจในการเข้าถึงและจัดการ มีรูปแบบ

^{๑๓} สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาลังคม**, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑), ๑๐๔-๑๐๕

^{๑๔} ผศ.สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๗), หน้า ๖๑-๖๒

การผลิตที่สนองความต้องการของตนเป็นหลักและเชื่อมโยงกับระบบนิเวศน์การบริโภคเน้นการพออยู่พอกิน ไม่ทำลายธรรมชาติ ไม่สะสมมาก หากมีการกระจายส่วนเกินสู่ญาติมิตรและสังคม ในรูปแบบการแบ่งปัน ทำบุญ ชำระภาษี

๓. ค่านิยมจากหลักธรรมของศาสนา หรืออุดมการณ์ ในการใช้ชีวิตความเชื่อในเรื่องกรรม การเคารพนอบน้อมต่อธรรมชาติในฐานะเป็นจิตวิญญาณเพื่อให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีประสิทธิภาพ

๔. กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิต กระบวนการเรียนรู้ท้องถิ่น การสืบสานภูมิปัญญาดั้งเดิม จากครอบครัว วัด สถานประกอบการ โดยสังเกต ฟัง ถาม ทดลองทำ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเป็น การเรียนรู้ที่นำมาปฏิบัติจริง

๕. กลุ่มผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำตามธรรมชาติในชุมชนเกิดขึ้นได้หลายเงื่อนไข เช่น การประพฤติตนในกรอบของศีลธรรม การเป็นผู้ต่อสู้เพื่อชุมชน หรือเป็นผู้ทรงคุณความรู้ ชุมชนที่มีโครงสร้างสังคมในแนวนอน จะเกิดกลุ่มผู้นำธรรมชาติอย่างหลากหลายตามกิจกรรมที่เกิดขึ้น และมีการทำงานในรูปแบบการปรึกษาหารือแสวงหาความร่วมมือในการแก้ไขปัญหา

๖. ระบบความสัมพันธ์เชิงแน่นแฟ้น สิ่งที่เป็นรูปธรรม คือการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน ซึ่งเปรียบเสมือนระบบความมั่นคงและสวัสดิการชุมชน สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดผ่านระบบครอบครัว เครือญาติ เพื่อนฝูง มีกฎเกณฑ์ แบบแผนการดำเนินชีวิตร่วมกัน ชุมชนที่มีความสัมพันธ์แน่นแฟ้น จะมีพลังสามารถจัดการปัญหาได้อย่างดี

๗. กลไกที่เอื้อให้เกิดความสัมพันธ์ การติดต่อสื่อสารที่ต่อเนื่องตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นสภาพที่พบปะของชุมชนในวิถีชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ หรือกระบวนการถ่ายทอดแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารผ่านสื่อรูปแบบต่าง ๆ ล้วนเป็นการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ปรึกษาหารือกัน อันจะนำไปสู่การปรับตัวของชุมชนได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์^{๑๕}

ประเวศ วะสี อ๋างใน ฉัตรทิพย์ นาถสุภา กล่าวว่า การส่งเสริมให้ชุมชนชนบทมีความเข้มแข็งควรมีเบญจขันธ์ ได้แก่ ๑) จิตใจที่มีธรรมะ ขยันหมั่นเพียรและสันโดษ ๒) แบบแผนการผลิตเป็นผลิตแบบเพื่อตัวเอง เป็นเกษตรกรรมผสมผสาน ๓) สมดุลกับธรรมชาติแวดล้อม ๔) พึ่งตนเองทางเศรษฐกิจ ไม่ต้องพึ่งพาภายนอก ๕) มีวิถีชุมชน มีสถาบันครอบครัวและวัด และวัฒนธรรมชุมชนแห่งการช่วยเหลือพึ่งพากัน^{๑๖}

๑.๖.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปรียา โสภณา และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบท ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเรียง

^{๑๕} อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์, ระบบการศึกษากับชุมชน : กรอบความคิดและข้อเสนอเพื่อการวิจัย, (กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓๕-๓๖

^{๑๖} ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔)

ตามลำดับของความสำเร็จ คือ ๑) บุคคล ๒) ครั้วเรือน ๓) กองทุนชุมชน ๔) กลุ่มองค์กรชุมชน ๕) เครือข่ายองค์กรชุมชนโดยมีความสัมพันธ์ทางโครงสร้าง ดังนี้ ๑. บุคคลที่มีอิทธิพลทางตรงต่อกองทุนชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน ๒. ครั้วเรือนมีอิทธิพลทางตรงต่อกองทุนชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน ๓. กลุ่มองค์กรชุมชนมีอิทธิพลทางตรงต่อกองทุนชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน ๔. บุคคล ครั้วเรือน และกลุ่มองค์กรชุมชน ต่างมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชน โดยมีอิทธิพลทางตรงมากกว่าทางอ้อมทั้ง ๓ ปัจจัย^{๑๗}

กิตติยา พุกพากิจ และดร.บุญสม เกษประดิษฐ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษา ตำบลจันทเขลม อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี” ผลการวิจัยพบว่า มีชาวชองในพื้นที่จำนวน ๖ ครั้วเรือน มีการแลกเปลี่ยน พูดคุย ใช้ภาษาของ ดำเนินชีวิตด้วยการใช้อาหารจากสมุนไพร เพาะปลูกพืช ผัก สมุนไพร ตามวิถี ชีวิตแบบพอเพียง อนุรักษ์งานหัตถกรรมพื้นบ้าน เสือรำแพ เสือคลุ้ม การสานกระบุง กระดัง เป็น ต้น มีการรักษาโรคด้วยยาสมุนไพรแบบของ ตลอดจนความเชื่อทางไสยศาสตร์ ดูดวงชะตา ทำนาย ทายทัก ในเรื่องต่างๆ โดยใช้ขนน้ำมนต์ เป็นต้น ด้านการแสดงเอกลักษณ์วัฒนธรรม มีการรำ การแสดงของชอง เพื่อให้เห็นวัฒนธรรม วิถีชีวิต แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อย่างยั่งยืน สามารถสรุปได้ดังนี้ ๑) จัดให้มีการ ๑. เสนอรูปแบบการสร้างหมู่บ้านชองและพื้นที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน ๒) การสร้างสาธารณูปโภค ถนนทางเข้าหมู่บ้าน ระบบน้ำประปา ไฟฟ้า ที่ยังคงมีสภาพปัญหา ให้เข้าถึงหมู่บ้านได้สะดวก สบายมากขึ้น ๓) การจัดสร้างศูนย์การเรียนรู้ หมู่บ้านชองในหมู่ที่ ๕ ตำบลจันทเขลม ๔) การช่วยเหลือจากหน่วยงาน ภาครัฐและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน ๕) การปลูกจิตสำนึกของคนในชุมชน ๖) การประชาสัมพันธ์ในทุกรูปแบบ ทั้งการสนับสนุนจากภาครัฐ เอกชน ตลอดจนหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง^{๑๘}

บรรเลง อินทร์จันทร์ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตชุมชน : กรณีศึกษานิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการศึกษา พบว่านิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานีจัดตั้งขึ้นตามโครงการพัฒนา พื้นที่เพื่อความมั่นคงในเขตแทรกซึมของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เป็นพื้นที่สีแดง มีการต่อสู้ระหว่างผู้ก่อการร้ายและเจ้าหน้าที่ของรัฐ วิถีชีวิตของชุมชนแห่งนี้ราษฎรประกอบอาชีพการทำสวนปาล์มน้ำมันเป็น อาชีพหลัก รองลงมาเป็นอาชีพการทำสวน

^{๑๗} ปรียา โสภณา และคณะ, “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๓) : ๖๓

^{๑๘} กิตติยา พุกพากิจ และดร.บุญสม เกษประดิษฐ์, “แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษา ตำบลจันทเขลม อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยปทุมธานี, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๒๔๖

ยางพารา และอาชีพรับจ้างทั่วไป ข้อเสนอแนะของชุมชนมีความ ต้องการพัฒนาอ่างเก็บน้ำบางลอ เพื่อใช้ประโยชน์ จากแหล่งน้ำและเป็นแหล่งอาหารโปรตีนของชุมชน การพัฒนาถนนหนทางภายใน นิคมฯ เพื่อสะดวกในการ สัญจรไปมาและขนส่งผลผลิตออกสู่ตลาด การพัฒนา พื้นที่บริเวณหน้าที่ทำ การนิคมฯ ให้เป็นสถานที่พักผ่อน หย่อนใจสถานที่ออกกำลังกายของชุมชน^{๑๙}

อาทิตย์ บุตดาตวง และดร. สุพรรณิ ไชยอำพร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกมาใช้ของชุมชน บ้านบางไพร อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนบ้านบางไพรมีสถานะของทุนทางสังคมที่เด่นชัดที่สุด คือ “เครือข่ายทางสังคม” ที่มีความเข้มแข็ง มีผลงานและรางวัลมากมาย รองลงมา คือ “ความรู้และภูมิปัญญา” โดยเฉพาะด้านการประกอบ อาชีพ อันดับ ๓ คือ “ความเห็นอกเห็นใจ ต่างตอบแทน เอื้ออาทรช่วยเหลือกัน” ซึ่งมีการแสดงให้เห็นมาตั้งแต่อดีต ถึงปัจจุบัน โดยมีวิธีการนำทุนทางสังคมไปใช้ใน ๓ ระดับ คือ ๑) ระดับเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชีวิตและครอบครัวของ ตนเอง ๒) ประโยชน์ต่อกลุ่มหรือเครือข่ายการประกอบอาชีพ และการประกอบการ และ ๓) กลุ่มหรือเครือข่ายการ พัฒนาชุมชน โดยรวม ซึ่งปัญหาอุปสรรคที่พบในการนำเอาทุนทางสังคมออกมาใช้ได้แก่ ปัญหาความขัดแย้งในผลประโยชน์ทางธุรกิจและการสนับสนุนแบบเลือกปฏิบัติปัญหาคนทำงานสังคมมีน้อย ปัญหาความปลอดภัยจากนอก ชุมชน และในการที่ทำให้ชุมชนมีลักษณะความสัมพันธ์และสภาพที่ชุมชนพึ่งปรารถนาได้นั้น จะต้องอาศัย กระบวนการในการขับเคลื่อน ได้แก่ การสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเริ่มคิดที่จะพัฒนาชุมชนร่วมกัน การ ค้นหาศักยภาพและทุนทางสังคมในชุมชนที่เหมาะสม การสร้างผู้นำหรือแกนนำเพิ่มขึ้น การประสานความร่วมมือกับ หน่วยงานภาครัฐและเอกชน การลงมือทำอย่างมีส่วนร่วมทั้งชุมชน ภาครัฐและเอกชน การติดตามประเมินผลอย่าง ต่อเนื่อง และมีการขยายผล^{๒๐}

ณิกานต์ บัวอินทร์ ภมรรัตน์ และสุธรรม สมคิด รัตนพันธุ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้วยแผนแม่บทชุมชนบ้านชาวยวด ตำบลเสวีียด อำเภอดำรง จังหวัดสุราษฎร์ธานี” ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้วยแผนแม่บทชุมชนบ้านชาวยวด ตำบลเสวีียด อำเภอดำรง จังหวัดสุราษฎร์ธานี บริบทชุมชนและศักยภาพชุมชนบ้านชาวยวด ผลจากการศึกษา พบว่า หมู่บ้านชาวยวด เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่แยกออกมาจากหมู่ที่ ๒ บ้านเรือนตั้งอยู่บริเวณ

^{๑๙} บรรเลง อินทร์จันทร์ และคณะ, วิถีชีวิตชุมชน : “กรณีศึกษานิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑-๒

^{๒๐} อาทิตย์ บุตดาตวง และดร. สุพรรณิ ไชยอำพร, “ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกมาใช้ของชุมชน บ้านบางไพร อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม”, วารสารสมาคมนักวิจัย, ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๕๕): ๒๙

รอบๆ วัดประตูใหญ่ ชาวบ้านจึงเรียกหมู่บ้านนี้ว่า “บ้านชาวัด” มีอาจารย์เหล็กซึ่งเป็นที่เคารพนับถือ ของประชาชน ปัจจุบันประชากรส่วนใหญ่ทำการเกษตรด้วยการปลูกปาล์มน้ำมันแทนการทำนา ปัญหาที่พบส่วนใหญ่เกิดจากได้รับผลผลิตไม่ค่อยดีเท่าที่ควรและขาดแหล่งน้ำ เพื่อการเกษตร ส่งผลให้สภาพเศรษฐกิจโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมผ้าบาติก กลุ่มสตรีกองทุนหมู่บ้านและกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ประชากรส่วนใหญ่ ขาดความรู้ในเรื่องการประกอบอาชีพเสริมจึงไม่ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ไม่มีการทำบัญชี คราวเรือนมีปัญหาสุขภาพอีกทั้งปัญหาเยาวชนบางส่วนยุ่งเกี่ยวกับสิ่งเสพติด ขาดการพึ่งพา อาศัยและการมีส่วนร่วมในชุมชนขาดสำนึก ร่วมกันในการสืบสานวัฒนธรรมในท้องถิ่น การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้วยแผนแม่บทชุมชน เกิดจากการที่ประชากร ในชุมชนได้มีการเชื่อมโยงวิธีคิดทำให้เกิดกระบวนการทัศนใหม่ในการแก้ไขปัญหา โดยต้องยึดหลัก ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในอดีตชุมชนไม่มีการร่วมมือกันและออกแบบโครงการพัฒนา แต่ภายหลังจากการลงพื้นที่ได้มีการนำเสนอเพื่อกำหนดแนวทางร่วมกัน เพื่อแก้ปัญหา ชุมชนซึ่งปัจจุบันได้มีการรวมกลุ่มกันเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจของชุมชน อยู่ร่วมกัน อย่างมีความสุขและมีการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิด ประโยชน์สูงสุดและรู้จักการทดแทนทรัพยากรที่สูญเสียไปทำให้มีการเสนอโครงการ เพื่อแก้ปัญหาร่วมกันโดยคนในชุมชนได้นำเสนอโครงการเพื่อแก้ไขปัญหา แนวทาง การสร้างและค้นหาศักยภาพชุมชนมีการติดตามและประเมินผลการทำงาน จำนวน ๒๐ โครงการ ได้แก่ด้านเศรษฐกิจจำนวน ๕ โครงการ ด้านสังคมและวัฒนธรรมจำนวน ๗ โครงการ ด้านการเมืองการปกครอง จำนวน ๕ โครงการ และด้านสิ่งแวดล้อม จำนวน ๓ โครงการ^{๒๑}

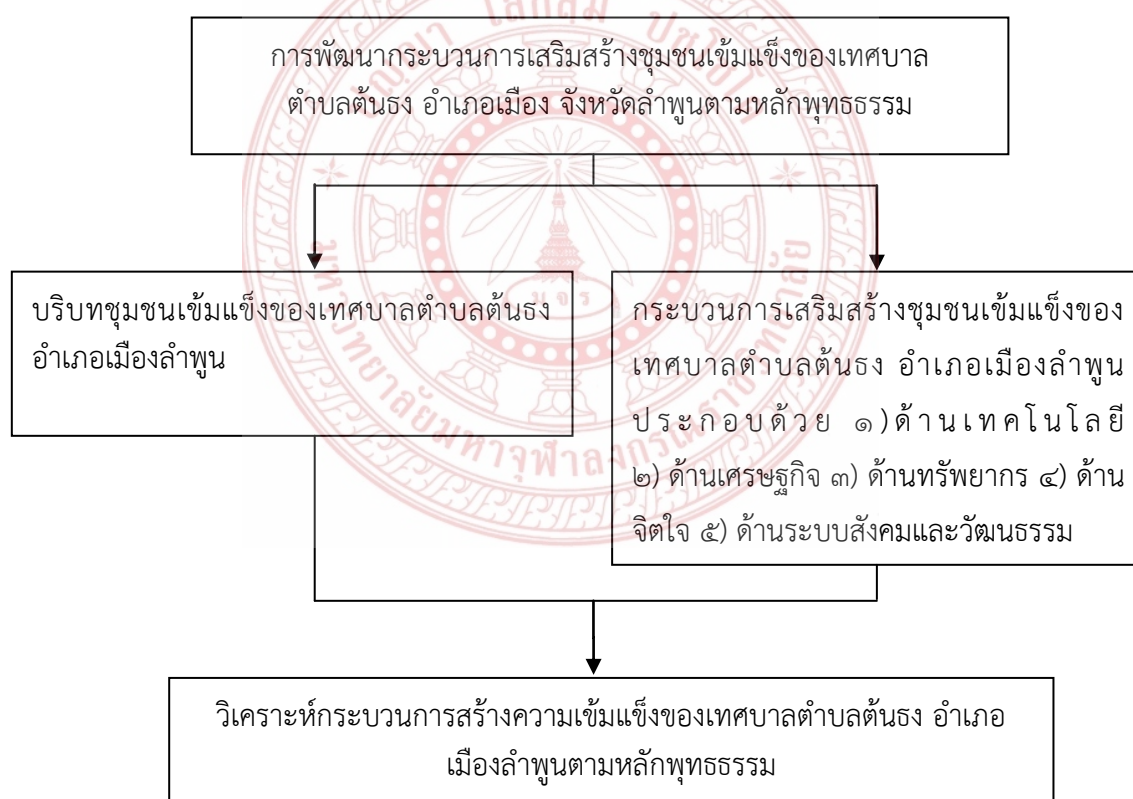
อภิชาติ ดวงธิดาร และอนันต์ เกตุวงศ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีสถาบัน การเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า ๑) บริบทของชุมชนและการก่อกำเนิดชุมชนเข้มแข็งบ้านนาเกาะ เกิดจากการเข้ามาจัดการ กระบวนการเรียนรู้ของสถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ ร่วมกับชุมชน โดยมีผู้นำชุมชน และสมาชิกของชุมชนเป็นผู้เรียนรู้ ส่งผลให้ชุมชนมีความตื่นตัวและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ ความเข้มแข็งของชุมชนอย่างมีส่วนร่วม ๒) ปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญหาอุปสรรคต่อการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง คือการขาดการสนับสนุนและส่งเสริมให้เกิดเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจวัฒนธรรม การสร้างนวัตกรรมใหม่ การสร้างเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกชุมชน การบูรณาการระหว่าง กองทุน การสร้างจิตสำนึกตระหนักรู้ จิตสาธารณะและจิตอาสา การสร้างงานสร้างรายได้ในชุมชน การสร้างภาวะผู้นำ การบริหารงบประมาณแบบบูรณาการ การขาดผู้สืบทอดผู้ทำพิธีกรรมต่างๆ การขาดจิตสำนึกในการดูแลรักษาและหวงแหน การใช้

^{๒๑} ณิชกานต์ บัวอินทร์ ภมรรัตน์ และสุธรรม สมคิด รัตนพันธุ์, “การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้วยแผนแม่บทชุมชนบ้านชาวัด ตำบลเสวีต อำเภอนาหวาง จังหวัดสุราษฎร์ธานี”, วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๙๓-๑๙๔

ทรัพยากรอย่างฟุ่มเฟือยไม่เป็นธรรมการละทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่นและเทคโนโลยีดั้งเดิม การหลงลืมชุมชนชนบท การขาดแหล่งเรียนรู้ ทางด้านภูมิปัญญา การขาดความตระหนักรู้อย่างแท้จริงต่อการเปลี่ยนแปลงตามแนวทางการพัฒนา กระแสหลัก ขาดการปรับใช้แนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้เหมาะสม ๓) แนวทางการจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือปรับแนวคิดของภาครัฐจากผู้สั่งการเป็นผู้สนับสนุน และเสริมสร้างแนวคิดการบริการสาธารณะแนวใหม่ การสร้างเครือข่ายภาคีความร่วมมือจากทุกภาคส่วนทั้งภายในและภายนอกเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งและมีความสุขอย่างยั่งยืน ให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกให้ชุมชนตระหนักรู้ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนากระแสหลัก โดยเลือกรับในสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างชาญฉลาด และปฏิเสธในสิ่งที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน และปรับใช้แนวทางการพัฒนากระแสทางเลือกโดยนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เหมาะสมตามบริบทของชุมชน^{๒๒}

๑.๗ กรอบแนวคิดการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

^{๒๒} อภิชาติ ดวงธิดา และอนันต์ เกตุวงศ์, “การจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีสถาบัน การเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ”, วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐) : ๓๔๗-๓๔๘

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับจากงานวิจัย

๑.๘.๑ ได้ทราบบริบทชุมชนของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน

๑.๘.๒ ได้ทราบกระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน

๑.๘.๓ ได้ทราบผลการวิเคราะห์กระบวนการการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูนตามหลักพุทธธรรม

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนาระบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาโดยแบ่งสาระสำคัญออกเป็นหัวข้อต่าง ๆ ดังนี้

- ๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
- ๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างชุมชน
- ๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง
- ๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมกับการพัฒนา
- ๒.๕ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน
- ๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา

๒.๑.๑ ความหมายการพัฒนา

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพบว่ามีความหมายของการพัฒนาไว้อย่างหลากหลายทัศนะดังนี้

พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า มาจากภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่าพัฒนา หรือวัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

จินตวีร์ เกษมสุข ได้ให้ความหมายของการพัฒนา หมายถึง แนวความคิดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น และเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีแผน โดยผ่านเข้าไปในกลไกของรัฐ ซึ่งรัฐจะกำหนดวัตถุประสงค์ของการพัฒนาจากปัญหาและความต้องการของประชาชน^๑

พัฒน์ บุญรัตน์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า เป็นกระบวนการ อย่างหนึ่งที่รัฐบาล นำมาใช้เพื่อเป็นการกระตุ้น เสริมสร้างท้องถิ่นให้ก้าวหน้าทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการดูแลตนเองตามระบบประชาธิปไตย^๒

^๑จินตวีร์ เกษมสุข, หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๔

^๒พัฒน์ บุญรัตน์, การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๗), หน้า ๑.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่าการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (Directed change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้นานล่วงหน้า (planned change)^๓

सानิตย์ บุญชู ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า เป็นการมุ่งส่งเสริมความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้นกระตุ้นประชาชนเพื่อให้เกิดความร่วมมือ เกิดความคิดริเริ่ม เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ให้เกิดการพัฒนายั่งยืนตลอดเวลา^๔

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า เป็นการสร้างสรรค์ความเจริญให้เกิดขึ้นแก่กลุ่มประชาชนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การศึกษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี การอนามัย และการเมืองการปกครอง^๕

วิรัช เตียงหงษากุล ได้ให้ความหมายของคำว่า การพัฒนาชุมชน หมายถึงเป็นกลยุทธ์ในการทำงานอย่างหนึ่ง ซึ่งละเอียดอ่อน และมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การพัฒนาชุมชนยังเป็นการกระทำที่มีขั้นตอนและต่อเนื่อง เป็นการทำงานกับประชาชนโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบท ดังนั้น ถ้าใช้กระบวนการพัฒนาชุมชนเข้าช่วยในการพัฒนาชนบทแล้ว การพัฒนาชนบทมีแนวโน้มอย่างมากที่จะประสบความสำเร็จอย่างแน่นอน กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การพัฒนาชุมชนสามารถช่วยให้การพัฒนาชนบทสำเร็จถ้าได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่อง^๖

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชนว่า เป็นการใช้ทรัพยากรส่วนใหญ่ในท้องถิ่น ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความคุ้มค่า และถ้าหากว่าชุมชนขาดสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่จำเป็นแก่การเปลี่ยนแปลง ฝ่ายรัฐหรือองค์กรพัฒนาเอกชนจะช่วยจัดหาสิ่งจำเป็นที่ขาดแคลนนั่นได้^๗

กรมการพัฒนาชุมชน ได้ให้ความหมายของการพัฒนาชุมชน หมายถึง การพัฒนาความรู้ความสามารถของประชาชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อนบ้านและชุมชนให้มาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เป็นวิธีการที่นำการบริการของรัฐบาลกับความต้องการของประชาชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น^๘

^๓สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙)

^๔सानิตย์ บุญชู, **การพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๗.

^๕ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, **การพัฒนาชุมชน: เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕), หน้า ๖๐.

^๖วิรัช เตียงหงษากุล, **หลักการพัฒนาชุมชน บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนาชุมชนชนบท**, (สาขาพัฒนาชุมชน) ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๙), หน้า ๘

^๗ณรงค์ ศรีสวัสดิ์, **สังคมวิทยาชนบท**, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๑๔๘.

^๘กรมการพัฒนาชุมชน, **ภูมิปัญญาไทย**, (กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๔๘), หน้า ๑๐.

สรุปความหมายของการพัฒนาว่า หมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลง พัฒนาให้ดีขึ้นกว่าที่เป็นอยู่เพื่อความก้าวหน้าของสิ่งที่เป็นอยู่ตามความต้องการของประชาชนภายในชุมชนหรือสังคม โดยใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความคุ้มค่า เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของชุมชน สังคมที่ดีกว่าเดิม

๒.๑.๒ ลักษณะของการพัฒนา

ผศ.สนธยา พลศรี ได้กล่าวถึงลักษณะของการพัฒนาที่สำคัญว่า^๔

๑.เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ เช่น ด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อมของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้นหรือให้มีความเหมาะสม อันเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างรอบด้าน ไม่ใช่เปลี่ยนแปลงในด้านใดด้านหนึ่งเพียงด้านเดียวเท่านั้น หรืออาจจะเรียกได้ว่าต้องเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบ

๒.มีลักษณะเป็นกระบวนการ คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตามลำดับขั้นตอนและอย่างต่อเนื่องกัน โดยแต่ละขั้นตอนมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันเป็นลำดับ ไม่สามารถข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งได้

๓.มีลักษณะเป็นพลวัต คือ เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นตลอดเวลาไม่หยุดนิ่ง แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจะเป็นแบบรวดเร็วหรือช้าๆ ปริมาณมากหรือน้อยก็ได้

๔.เป็นแผนและโครงการ คือ เกิดขึ้นจากการเตรียมการไว้ล่วงหน้าว่าจะเปลี่ยนแปลงใครด้านใด ด้วยวิธีการใด เมื่อไร ใช้งบประมาณเท่าใด ใครรับผิดชอบ เป็นต้น ไม่ใช่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการเตรียมการไว้ล่วงหน้า

๕.เป็นวิธีการ การพัฒนาเป็นมรรควิธี หรือกลวิธีที่นำมาใช้ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ เช่น การพัฒนาสังคม การพัฒนาชนบท การพัฒนาเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาชุมชน ต่างก็เป็นวิธีการพัฒนาแบบหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง

๖.เป็นปฏิบัติการ คือ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ไม่เป็นเพียงแนวความคิด หรือเป็นเพียงรายละเอียดของแผนและโครงการเท่านั้น เพราะการพัฒนาเป็นวิธีการที่ต้องนำมาใช้ปฏิบัติจริงจึงจะเกิดผลตามที่ต้องการ

๗.เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากการกระทำของมนุษย์ เพื่อประโยชน์ของมนุษย์ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์โลกประเภทเดียวที่สามารถจัดทำแผน โครงการ และคิดค้นวิธีการพัฒนาตนเองและสิ่งต่างๆได้ การเปลี่ยนแปลงใดก็ตามถ้าไม่ได้เกิดจากการกระทำของมนุษย์แล้ว จะไม่ใช่การพัฒนา แม้ว่าจะมีลักษณะอื่นๆ เหมือนกับการพัฒนาก็ตาม

๘.ผลที่เกิดขึ้นมีความเหมาะสมหรือพึงพอใจ ทำให้มนุษย์และสังคมมีความสุข เพราะการพัฒนาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ และการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์นั่นเอง

๙.มีเกณฑ์หรือเครื่องชี้วัด คือ สามารถบอกได้ว่าลักษณะที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นการพัฒนาหรือไม่ ซึ่งอาจดำเนินการได้หลายวิธี เช่น เปรียบเทียบกับสภาพเดิมก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง กำหนดเกณฑ์มาตรฐานในการชี้วัดในด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านคุณภาพ ปริมาณ

^๔ผศ.สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์ , ๒๕๔๕), หน้า ๕-๗.

สิ่งแวดล้อม ความคงทนถาวร การประเมินผลจากผู้ที่เกี่ยวข้องว่ามีความเหมาะสมหรือพึงพอใจหรือไม่ และระดับใด เป็นต้น

๑๐.สามารถเปลี่ยนแปลงได้ การพัฒนานอกจากจะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อมนุษย์ สังคม และสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์แล้ว รูปแบบ กระบวนการ และวิธีการพัฒนาเองก็สามารถเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากมนุษย์และสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทั้งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงที่เป็นผลของการพัฒนา จึงมีความจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นด้วยการพัฒนาใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นเสมอ

สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ ได้กล่าวถึง ลักษณะของการพัฒนาชุมชน ได้ดังนี้^{๑๐}

๑. เป็นการดำเนินงานโดยและใช้ทรัพยากรในชุมชนเป็นสำคัญ ไม่พึ่งพาบุคคลหรือทรัพยากรนอกชุมชน

๒. เป็นการร่วมมือกันระหว่างคนในชุมชนด้วยกัน คนในชุมชนกับหน่วยงานของรัฐหรือคนในชุมชนกับภาคเอกชน เพื่อส่งเสริมสนับสนุนให้การพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ

๓. การเปลี่ยนแปลงที่มีเป้าหมาย หรือทิศทางสามารถควบคุมได้

๔. เกิดจากความตั้งใจและการกระทำของมนุษย์ ตามแผนและโครงการที่กำหนดขึ้นไม่ใช่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

๕. เป็นการพัฒนาคุณภาพของคนในชุมชน ให้มีความรู้ ความสามารถในการพัฒนาตนเองบุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมเพื่อนำไปใช้ในการยกระดับคุณภาพชีวิตของตนเองและชุมชนให้ได้มาตรฐานตามที่ต้องการ

๖. เป็นกระบวนการในการศึกษา โดยใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณภาพและความพร้อมในการพัฒนา

๗. เป็นกระบวนการจัดองค์กรหรือกลุ่ม เพราะการพัฒนาชุมชนเป็นกรณีกำลังของคนในชุมชนเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดศักยภาพของชุมชนและนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนได้

๘. เป็นการนำกลวิธีหรือวิธีการต่าง ๆ มาใช้

๙. มีลักษณะเป็นประชาธิปไตย การพัฒนาชุมชนเป็นของชุมชน ดำเนินการโดยคนในชุมชนเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน เป็นการให้สิทธิเสรีภาพ อิสระภาพ เสมอภาค ในชุมชน และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเป็นผู้กำหนดวิธีการดำรงชีวิตของตนเองและชุมชนได้ด้วยตนเอง

๒.๑.๓ เป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

ชาตรี ก่อเกื้อ ได้กล่าวถึงเป้าหมายของการพัฒนาชุมชนคือ “กินดี อยู่ดี มีความสุข” ซึ่งประกอบด้วยภาระงานของการพัฒนารวม ๖ ด้าน ได้แก่

๑) พัฒนาคน โดยเฉพาะการพัฒนาให้มีจิตสำนึกในการรักถิ่นที่อยู่ รู้จักรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง ร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมและแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชุมชน โดยอยู่ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย

^{๑๐}สุรสิทธิ์ วิทยารัฐ, **หลักการสื่อสารมวลชน**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๙), หน้า ๒๕.

๒) พัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยมีกลุ่มกิจกรรมขยะแลกบุญที่มีวัตถุประสงค์เพื่อบรรเทาปัญหาขยะในชุมชน และส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้สารชีวภาพและปุ๋ยอินทรีย์ในการประกอบการเกษตรในชุมชน

๓) พัฒนาการสืบสานภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม โดยใช้กิจกรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องร้อยรัดให้ชาวบ้านในชุมชนมาพบปะและทำกิจกรรมร่วมกัน รวมทั้งนำภูมิปัญญาของท้องถิ่นมาสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ก่อให้เกิดอาชีพและความเข้มแข็งของระบบเศรษฐกิจของชุมชน

๔) พัฒนาคุณภาพชีวิต ให้มีที่อยู่อาศัย มีอาหารที่ปลอดภัยต่อการบริโภค มีการนำสมุนไพรมาใช้ในการรักษาโรค มีการให้ความรู้ในการดูแลสุขภาพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งมีกองทุนพัฒนาหมู่บ้านของชุมชน

๕) พัฒนาสวัสดิการชุมชน เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตทั้งในด้านการคลอดบุตร การเจ็บป่วย การเสียชีวิต การส่งเสริมสุขภาพ นันทนาการ การศึกษา และการประกอบอาชีพ โดยมีหลักการว่าเมื่อเกิดปัญหาในการดำเนินชีวิตไม่ว่าด้านใดด้านหนึ่ง กองทุนสวัสดิการก็จะช่วยบรรเทาปัญหาเพื่อกลับมาดำรงชีวิตได้ตามปกติ

๖) พัฒนารายได้ โดยมีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์ของชุมชนในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนที่ทุกคนร่วมกันเป็นเจ้าของ โดยให้ชาวบ้านในชุมชนที่มีความสามารถและความตั้งใจเข้ามาบริหารในรูปแบบธุรกิจของชุมชน ก่อให้เกิดการสร้างรายได้ ลดปัญหาการว่างงาน ทำให้ชาวบ้านทำงานอยู่ในชุมชน ซึ่งรายได้ส่วนหนึ่งก็นำมาจัดสวัสดิการที่จำเป็นกับชุมชนให้มีความครอบคลุมมากขึ้น^{๑๑}

๒.๑.๔ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนา

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาไว้ ๓ ประการ^{๑๒}

ประการที่ ๑ การพัฒนา คือ การเปลี่ยนแปลงตามแผนหรือการเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง นั่นคือ การพัฒนามิได้เป็นเรื่องธรรมชาติ หากเป็นความพยายามของมนุษย์ พยายามที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้น โดยกำหนดทิศทางหรือรายละเอียดเอาไว้ล่วงหน้าว่าจะพัฒนาอะไร พัฒนาอย่างไร ใครจะเป็นผู้พัฒนาและถูกพัฒนา

ประการที่ ๒ เป้าหมายสุดยุดของการพัฒนาอยู่ที่ “คน” คนเป็นทั้งผู้ถูกพัฒนาและรับผลของการพัฒนา มองคนเป็นกลุ่มหรืออยู่ในกลุ่ม ดังนั้นการพัฒนาจึงรวมถึงการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม วัฒนธรรม

ประการที่ ๓ เป้าหมายของการพัฒนาคน กลุ่มคนหรือสังคม คือ ความอยู่ดีกินดีด้านต่างๆ หรือสภาพสังคมที่ดี ซึ่งรวมถึงสภาพทางเศรษฐกิจและการเมืองด้วย

^{๑๑}จินตวิริ์ เกษมสุข, หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๔๐-๔๑

^{๑๒}สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๑)

พรรณนะ วิชัยธนพัฒน์ ได้ให้แนวคิดการพัฒนาชุมชนหมายถึง การพัฒนาความคิดความสามารถของประชาชนให้เกิดการช่วยเหลือตนเองเพื่อนบ้านและชุมชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนและความร่วมมือของหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

“การพัฒนาชุมชน” เป็นการทำงานร่วมกับประชาชนเพื่อทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นโดยเกิดการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมตามความต้องการของประชาชนเพื่อประโยชน์สุขของชุมชนเอง ดังนั้น “การพัฒนาชุมชน” จึงเป็นการทำให้กลุ่มคนดีขึ้นเจริญขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมการปกครองวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมโดยต้องคำนึงถึงความสมดุลในทุกมิติ

กระบวนการทำงานในชุมชนการทำงานกับชุมชนให้ได้ใจให้ได้รักและศรัทธาให้ได้ชื่อว่า “ศรัทธาที่เดินได้” นั้นย่อมาหมายถึงการเข้าไปร่วมทุกข์ร่วมสุขกับประชาชนเข้าไปสำรวจค้นคว้าศึกษาหาข้อมูลเพื่อให้ทราบว่าสถานการณ์ของชุมชนเป็นอย่างไรมีปัญหาและต้องการอะไรกระบวนการทำงานสำคัญคือการเข้าไปทำงานกับความคิดของชุมชนเพื่อให้ชุมชนเกิดการทำงานเพื่อการพัฒนาโดยต้องเริ่มจากชุมชนและความสมัครใจพร้อมใจตามความต้องการของชุมชน

การทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนเพื่อให้เกิดการยอมรับในการเข้าไปทำงานในชุมชนนั้นประเด็นสำคัญคือการเตรียมความพร้อมของคนในชุมชนแต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าต้องเตรียมความพร้อมตัวเองให้ได้ก่อนที่จะนำความรู้ การพัฒนาถ้าปราศจากสำนึกและความสมัครใจของชุมชนแล้วก็จะกลายเป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนเปรียบเสมือนต้นไม้ที่ไม่มีรากแก้วการทำงานกับชุมชนต้องยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนตามความต้องการที่แท้จริงและความสมัครใจของชุมชนแนวคิดในการพัฒนาชุมชนในความหมายของการ “ปลุกให้ตื่น” จึงเป็นการกระตุ้นเตือนให้ประชาชนลุกขึ้นมาร่วมกันทำงานพัฒนาชุมชนตามความต้องการและความสมัครใจที่ต้องการจะเห็นความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นความสามารถที่มีอยู่ไปใช้ในการจัดการกับชุมชน

แต่ถ้าชุมชนยังไม่ตื่นตัวและยังไม่พร้อมที่จะร่วมพัฒนาในฐานะนักพัฒนาต้องหาทางจัดการกับความคิดของชุมชนให้มากขึ้นและในทางปฏิบัติหากการพัฒนามุ่งหวังให้ชุมชนมี “ความยั่งยืน” ในฐานะนักพัฒนาจำเป็นต้องส่งเสริมการจัดกระบวนการชุมชนเพื่อให้เกิด

การที่จะเสริมสร้างพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งจำเป็นต้องเรียนรู้เกี่ยวกับความต้องการของชุมชนเศรษฐกิจสังคมชนบทชนนิยมประเพณีภาษาการปกครองการเมืององค์กรในชุมชนสภาพแวดล้อมและปัญหาความเปลี่ยนแปลงไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนปัจจัยสำคัญคือการส่งเสริมและเพิ่มศักยภาพผู้นำชุมชนจากภายในชุมชนเองในชุมชนให้ถี่ถ้วนครอบคลุมมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้เพื่อจะได้เข้าใจถึงระบบชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์และแตกต่างกันในส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องซึ่งมีผลต่อการผลักดันสู่การเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่แน่นอน

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงกระบวนการเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนไว้ว่า การพัฒนาชุมชนจึงต้องมีลักษณะที่เป็นกระบวนการ เป็นวิธีการ เป็นโครงการ พร้อมทั้งเป็นกระบวนการทางสังคม มีลักษณะดังนี้

๑. การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการ (Process) คือมีความต่อเนื่องของปฏิกิริยาโต้ตอบต่อกันของคนในสังคม การพัฒนาชุมชนต้องมีการดำเนินงานเป็นขั้นตอนต่อเนื่องกันจะขาดขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้

๒. การพัฒนาชุมชนเป็นวิธีการ (Method) ซึ่งนำไปสู่เป้าหมายที่วางไว้จึงต้องกำหนดวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการให้ชัดเจน มีการสอดคล้องกับแนวนโยบายของรัฐบาล ความต้องการของประชาชนในชุมชนและการเหมาะสมกับสภาพพื้นฐานของชุมชน

๓. การพัฒนาชุมชนเป็นโครงการ (Program) ประกอบด้วยเนื้อหาและแผนงานย่อยที่เน้นความริเริ่มของชุมชน การสนับสนุนของคนในชุมชน การมีส่วนร่วมของประชาชน การสนับสนุนจากรัฐบาล และการประสานงานกันระหว่างบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นต้น

๔. การพัฒนาชุมชนเป็นกระบวนการทางสังคม (Social Process) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการแพร่ระบาดทางอารมณ์ อันก่อให้เกิดพฤติกรรมมีส่วนร่วมของบุคคลในชุมชนการพัฒนาชุมชนจึงต้องใช้แรงจูงใจกระตุ้นให้ประชาชนมีการตื่นตัวเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา (Movement) ไม่เฉื่อยชาและท้อถอย^{๑๓}

สรุปแนวคิดการพัฒนาได้ว่า เป็นแนวคิดที่มุ่งเพื่อความเจริญก้าวหน้าของมนุษย์ชุมชน สังคม เพื่อความเจริญ การพัฒนาต้องเริ่มที่ความคิดของคนในชุมชนที่จะเริ่มการพัฒนาเอง เมื่อมีความคิดที่สร้างสรรค์ ริเริ่มที่จะพัฒนาก็จะเกิดการพัฒนาจากภายในตัวคนในชุมชนเอง ในกลุ่มคนเล็กๆ ในชุมชนเล็กๆ และขยายสู่ชุมชนใหญ่ และสังคม การพัฒนาจะเกิดอย่างเป็นระบบเพื่อให้เกิดการพัฒนารอบด้าน

๒.๒ แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างชุมชน

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเสริมสร้างชุมชนพบว่า มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างชุมชนไว้อย่างหลากหลายดังนี้

อาภรณ์ จันทรสมวงศ์ ได้กล่าวถึงกระบวนการสร้างชุมชนซึ่งเป็นปัจจัยที่มีต่อความเข้มแข็งของชุมชน ๔ ประการ

๑.ต้องมีกิจกรรมที่ชาวบ้านร่วมกันคิด ร่วมกันทำในฐานะสมาชิกอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

๒.ต้องมีผู้นำชุมชนที่มีจิตสำนึกและเกิดการมีส่วนร่วมของการนำที่หลากหลายที่มีการแบ่งขอบเขตความรับผิดชอบตามประสบการณ์ ความถนัด และทำงานร่วมมือกัน ไม่ใช่เป็นผู้นำเดี่ยว

๓.ชุมชนเข้มแข็งต้องมีเศรษฐกิจที่ดี เช่น การทำธุรกิจชุมชนของกลุ่มที่ทำชาเล้งที่อุบลฯ และขอนแก่น เพราะถ้าเศรษฐกิจไม่ดี ยาบ้าจะตามมา

๔.มีการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ ระหว่างชุมชนที่ประสบปัญหาคล้ายคลึงกัน

^{๑๓} ประเวศ วะสี , ประชาคมตำบล, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑),

พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอูน) ได้กล่าวถึงการเสริมสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ชุมชน ประกอบด้วย^{๑๔}

๑.การเสริมสร้างบุคคลและเครือข่ายแห่งการเรียนรู้ หรือการสร้างคนและกลุ่มคนให้เป็นบุคคลและองค์กรแห่งการเรียนรู้ (เป็นผู้รู้หรือ พุทธะ) ที่มีคุณธรรม/จริยธรรมหรือคุณสมบัติตามที่สังคมปรารถนา

๒.การเสริมสร้างและการจัดการความรู้ หรือ การสร้างและยกระดับชุดความรู้ของชุมชน (ธรรมะ) โดยเป็นการดำเนินการที่ตั้งอยู่บนฐานคิดที่ว่า “ถ้าความรู้ไม่มีต้องเสริมสร้างถ้าความรู้มีอยู่แต่ไม่ปรากฏต้องจัดการ”

๓.การสร้างกระบวนการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทางสังคม หรือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มคน (สังฆะ) ที่เชื่อมโยงคน ภารกิจ และการจัดการทางสังคมที่นำไปสู่ความยั่งยืนของสรรพสิ่ง

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึง กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนนั้นเป็นแนวคิดที่ต้องการเตรียมความพร้อมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยมีขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ ๑ การเตรียมคนหรือการพัฒนาทรัพยากรบุคคล ทรัพยากรบุคคลในชุมชนเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนา องค์กรชุมชนจะเข้มแข็งไม่ได้หากผู้นำในชุมชนและประชาชนขาดจิตสำนึก ขาดความรู้ความเข้าใจในการกำหนดประเด็นปัญหา การพัฒนาทางเลือก เพื่อดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการ การจัดการกระบวนการถ่ายทอดความรู้และขาดการพัฒนาวิสัยทัศน์ การพัฒนาทรัพยากรบุคคลหรือการเตรียมคนจึงเป็นปัจจัยหลักสำคัญในความสำเร็จของการพัฒนาในระดับชุมชนซึ่งจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่าหากดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จะทำให้โครงการที่ดำเนินการในชุมชนประสบความสำเร็จสูง โดยผู้นำหรือแกนนำที่ประสบความสำเร็จมักจะสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่มีลักษณะ ดังนี้

- เป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ “รู้ลึก รู้กว้าง รู้ไกล” และนำเสนอทางเลือกในการพัฒนาได้

- มีความสามารถในการวิเคราะห์ปัญหา และวางแผนแก้ไขทั้งในระยะสั้นและยาว คิดรอบด้าน และบูรณาการสู่การปฏิบัติได้

- มีความสามารถในการจดจำ ใฝ่รู้ มีการบริหารจัดการระบบการเรียนรู้ และการแสวงหาความรู้ที่ดี

- มีความสามารถในการบริหารจัดการ และการประสานงานกับผู้อื่น

- เป็นผู้มีความตั้งใจจริง “แสดงความเสียสละเพื่อส่วนร่วม”

- สามารถพูดชักจูงคนอื่นได้ “นำเสนอทางเลือก และชี้วิสัยทัศน์ให้แก่สังคมได้”

- มีความเข้าใจชีวิต เข้าใจโลก เข้าใจธรรม และเท่าทันต่อสถานการณ์ภายนอก

ชุมชน

^{๑๔}พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ (อบอูน), นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา, (กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๘)

- มีความสามารถในการรับฟังความเห็นของผู้อื่น “ควบคุมตนเองและยอมรับการวิพากษ์วิจารณ์ด้วยใจที่เป็นธรรม”

- ได้รับการยอมรับจากชาวบ้าน

- มีอุดมการณ์ เชื้อมั่นและยึดมั่นในหลักการ

ขั้นตอนที่ ๒ การกำหนดประเด็นปัญหาของชุมชนและการพัฒนาทางเลือก เพื่อดำเนินกิจกรรม กำหนดและวางกรอบประเด็นปัญหาโดยชุมชน มีการทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงไปกับการพัฒนาทางเลือกในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหา ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาทางเลือกร่วมกัน ย่อมนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน แต่การที่จะทำให้ทั้งสองกิจกรรมเป็นไปได้โดยปราศจากความขัดแย้งนั้นเป็นเรื่องที่เป็นไปได้ยาก ดังนั้น จึงต้องมีการดำเนินการโดยผ่านกระบวนการที่สำคัญ คือ

๑. กระบวนการศึกษาและวิเคราะห์ชุมชน ขั้นตอนสำคัญในกระบวนการนี้

- จะทำอะไรให้ครอบครัว ผู้นำชุมชน กลุ่มต่างๆ มีส่วนร่วมในการนำเสนอปัญหาของตนเองและพิจารณาปัญหาของผู้เข้าร่วมกันทั้งชุมชน

- ศึกษาทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้รู้ความหลากหลายในด้านต่างๆ เช่น ความหลากหลายของทรัพยากรบุคคล ศึกษาลักษณะการทำงานของผู้นำทั้งองค์กรรวมทั้งโครงสร้าง ความสัมพันธ์ทางสังคมของหมู่บ้าน ชุมชน ศึกษาให้รู้ว่าพื้นที่มีอะไรเด่น มีอะไรดี มีอะไรเก่ง และอะไร ที่เป็นความสามารถในการพึ่งตนเองได้ ศึกษาภูมิหลัง ภูมิรู้ ภูมิธรรม วัฒนธรรม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อของแต่ละท้องถิ่น ศึกษาสภาพภูมิศาสตร์และการตั้งถิ่นฐาน ศึกษาวิถีชีวิต และโครงสร้าง พื้นฐาน และการติดต่อสื่อสาร ศึกษาทุนที่เป็นทั้งเงิน วัสดุ อุปกรณ์ สถานที่ อาชีพ และทรัพยากรธรรมชาติ และศึกษาปัจจัยที่เอื้ออำนวยหรือสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา

๒. การพัฒนาทางเลือกเพื่อดำเนินกิจกรรม

- พื้นฐานที่สำคัญที่สุด คือ การพบปะของผู้คนเป็นครั้งคราว ซึ่งอาจพบปะ ในที่เสนาของชุมชน เพื่อนบ้าน หรือในที่ประชุมสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งอาจเป็นการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการ หรือมีเหตุการณ์ส่งเสริมให้เกิดการพูดคุย

- การรวมกลุ่มสนใจหรือเน้นงานด้านใดด้านหนึ่ง เช่น งานด้านการพัฒนาสุขภาพ เป็นต้น

- โครงสร้างพื้นฐานระดับสูงสุด คือ การมี “องค์กรรวม” หรือ การจัดให้มี “คณะทำงาน” ที่สามารถเชื่อมสมาชิกหรือประชาชนเข้าหากันได้ โครงสร้างพื้นฐานสาธารณะเหล่านี้ จะเป็นช่องทางการสื่อสารสำหรับคนในชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตและการพัฒนาชุมชนโดยการ เป็นการกระตุ้นและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พูดคุยถึงปัญหา ความเป็นอยู่

ขั้นตอนที่ ๓ การดำเนินกิจกรรมชุมชน “กิจกรรมสาธารณะของชุมชน” เป็นกิจกรรมที่เกิดขึ้นหลายกรณี เช่น กรณีปัญหา กรณีความสนใจ เป็นต้น ซึ่งมีลักษณะพิเศษ คือ เกิด ความสนใจ และการมีเป้าหมายร่วมกันของชุมชน ทำให้มีการรวมพลัง มีการสนทนอย่างพินิจ พิจารณา ริเริ่ม กิจกรรมอย่างสร้างสรรค์ มีการจัดการร่วมกันภายในความสัมพันธ์ในแนวระนาบ เรียนรู้และสรุป

บทเรียนร่วมกัน ลักษณะความร่วมมือในการดำเนินการกิจกรรมสาธารณะของชุมชน จึงเป็นลักษณะเครือข่ายความร่วมมือ (Net-Working) จากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องเป็นพหุภาคี^{๑๕}

สรุปแนวคิดการเสริมสร้างชุมชนว่า เป็นแนวคิดที่มาจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนด้วยการร่วมคิด ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมประเมินผล ซึ่งต้องมีผู้นำที่เข้มแข็งร่วมกันกับประชาชนในชุมชนเพื่อดำเนินการรับผิดชอบร่วมกันเพื่อสร้างชุมชนให้เข้มแข็งตามความต้องการของประชาชนในชุมชนเอง

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็ง

จากการทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเข้มแข็งพบว่า มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดชุมชนเข้มแข็งไว้ดังนี้

๒.๓.๑ ความหมายของชุมชนเข้มแข็ง

พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่) ได้ให้ความหมายของชุมชนว่า หมายถึง “การรวมตัวของคน” ที่มีจิตสำนึกและความมุ่งมั่นร่วมกัน เป็นสายใยของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีพลังยึดโยงสนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน^{๑๖}

สนธยา พลศรี ให้ความหมายของชุมชนว่า หมายถึง กลุ่มทางสังคมที่อยู่อาศัยร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกัน เช่น ครอบครัว ละแวกบ้าน หมู่บ้าน ตำบล หรือเรียกเป็นอย่างอื่นมีความเกี่ยวข้องกันสัมพันธ์กัน มีการติดต่อสื่อสารและเรียนรู้ร่วมกัน มีความผูกพันเอื้ออาทรกัน ภายใต้อุปถัมภ์และวัฒนธรรมเดียวกันร่วมมือและพึ่งพาอาศัยกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์และ เป้าหมายร่วมกัน^{๑๗}

ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายของคำว่า ชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำรวมถึงติดต่อสื่อสารกัน^{๑๘}

พรรณงาม เจริญธรรมสาร และพิชยา แสงคง ได้ให้ความหมายของคำว่าชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกัน มีวิถีชีวิต วัฒนธรรมร่วมกัน มีกิจกรรมที่ร้อยรัดให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวกัน มีสำนึกร่วมเพราะต้องเผชิญปัญหาาร่วมกันในสถานที่ (Space) หนึ่ง ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะอาณาบริเวณทางภูมิศาสตร์ แต่เลื่อนไหลไปตามกิจกรรมของชุมชน

^{๑๕} ประเวศ วะสี, ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมปาฐกถาพิเศษ ป่วยอึ้งภากรณ์, (กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑), หน้า ๔๐ – ๖๐

^{๑๖} พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอู่), นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา, (กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๘)

^{๑๗} สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, (กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๕), หน้า ๒๒.

^{๑๘} ประเวศ วะสี, ประชาคมตำบล ยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรมและสุขภาพ, (กรุงเทพมหานคร : มติชน, ๒๕๔๑), หน้า ๕.

ประเวศ วะสี ได้ให้ความหมายของคำว่าชุมชน หมายถึงการที่คนจำนวนหนึ่งมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีความเอื้ออาทรกัน มีความพยายามทำอะไรร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในระหว่างการทำงาน และมีการติดต่อสื่อสาร (Communicate)^{๑๙}

จารุวรรณ แก้วมะโน ได้ให้ความหมายของคำว่าชุมชน หมายถึง ชุมชนที่ตระหนักถึงศักยภาพของตน สามารถรวบรวมและดึงเอาทุนทางสังคมและทรัพยากรอันหลากหลายที่ตนมีอยู่มาเป็นฐานของการพัฒนาและแก้ไขปัญหาด้วยตนเองได้ โดยการแก้ไขปัญหาต่างๆ นั้น จะริเริ่มจากชุมชนเอง หากจะร่วมมือหรือพึ่งพาอาศัยเครือข่ายจะเป็นไปในลักษณะที่เท่าเทียมกันเป็นไปเพียงชั่วคราวเท่านั้น เป็นชุมชนที่มีความกระตือรือร้นที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้พร้อมที่จะเปิดรับโลกทัศน์ใหม่ๆ และเห็นความสำคัญของการเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอยู่เสมอ^{๒๐}

สรุปได้ว่าชุมชนเข้มแข็ง หมายถึง ชุมชนที่มีศักยภาพความพร้อมในการดำรงอยู่ของชุมชน ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมือง วัฒนธรรม มีความพร้อมในการที่จะพัฒนาชุมชนได้ต่อไปในอนาคต เป็นชุมชนที่มีความพร้อมในตนเองและพร้อมที่จะพัฒนาต่อไปตาม

๒.๓.๒ องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง

องค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็ง คณะอนุกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤตภายในของ คณะกรรมการ นโยบายสังคมแห่งชาติ ได้กำหนดองค์ประกอบของชุมชนเข้มแข็งไว้ ดังนี้

๑. บุคคลหลากหลายที่รวมตัวกันเป็นองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการหรือไม่ก็ได้
๒. มีเป้าหมายร่วมกันและยึดโยงเกาะเกี่ยวกันด้วยประโยชน์สาธารณะและของ สมาชิก
๓. มีจิตสำนึกการพึ่งตนเอง รักษาเอื้ออาทรต่อกัน และมีความรักท้องถิ่น ชุมชน
๔. มีอิสระในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำและร่วมรับผิดชอบ
๕. มีการระดมใช้ทรัพยากรในชุมชนอย่างเต็มที่และมีประสิทธิภาพ
๖. มีการเรียนรู้ เชื่อมโยงกัน เป็นเครือข่ายและติดต่อสื่อสารกันหลายรูปแบบ
๗. มีการจัดกิจกรรมที่เป็นสาธารณะของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
๘. มีการจัดการบริหารกลุ่มที่หลากหลายและเครือข่ายที่ดี
๙. มีการเสริมสร้างผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายของชุมชนสืบทอดกัน ตลอดไป^{๒๑}

^{๑๙} ญฐพงศ์ จิตกรนิรัตน์, ชุมชนศึกษา : การศึกษาชุมชนในยุคหลังสมัยใหม่, (ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔), หน้า ๕

^{๒๐} จารุวรรณ แก้วมะโน, แผนพัฒนาจังหวัดฉบับเจ้าเมือง, (กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๖), หน้า ๑๐

^{๒๑} โกวิทย์ พวงงาม, การปกครองท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพฯ: เอ็กซเปอร์เน็ท, ๒๕๕๐), หน้า ๔๘.

๒.๓.๓ ลักษณะชุมชนเข้มแข็ง

จากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับลักษณะชุมชนเข้มแข็งพบว่า มีนักวิชาการได้กล่าวไว้ดังนี้

ผศ.สนธยา พลศรี^{๒๒} ได้กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ และมีความสุข คือ การทำให้คนในชุมชนมีจิตสำนึกร่วมกัน มารวมตัวกันในลักษณะที่เป็นหุ้นส่วนกันในการทำบางอย่าง ด้วยความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ภายใต้ระบบการจัดการ ให้เกิดความรู้สึกร่วมกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะ การรวมตัวกันอาจจะเป็นกลุ่มเล็กๆ กระจัดกระจายกันก็ได้ แต่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้จนกลายเป็นองค์กร (Community Organization) และมีความเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายย่อยๆ ขึ้น (Community Network) ทำให้เกิดโครงสร้างสังคมแนวใหม่ที่มีความสัมพันธ์กันในแนวราบที่เท่าเทียมกัน ซึ่งเมื่อประสานกับโครงสร้างที่มีความสัมพันธ์ในแนวดิ่งด้วยความสมานฉันท์แล้ว ก็จะทำให้ชุมชนที่ความเข้มแข็งขึ้น (Civil Community) ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

๑.มีจิตสำนึกชุมชน (Community Consciousness) หรือ เป็นชุมชนที่มีจิตวิญญาณ (Spirituality) คือ สมาชิก สำนึกว่าตนเองเป็นเจ้าของชุมชน มีความตั้งใจที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบปัญหาต่างๆ กับบุคคลอื่นๆ อย่างเท่าเทียมกันและมีมิตรภาพ ยอมรับในศักยภาพของกันและกันและยอมรับในความแตกต่างหลากหลายระหว่างสมาชิก มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของชุมชนร่วมกัน เป็นต้น

๒.มีจิตวิญญาณชุมชน (Community Spirituality) คือ การที่สมาชิกมีความจงรักภักดีต่อชุมชน เสียสละทำงานเพื่อชุมชน ห่วงแทนชุมชน มีสิ่งยึดเหนี่ยวร่วมกัน เช่น วัด เครือญาติหรือความสัมพันธ์ทางสังคมแบบต่างๆ ทำให้ชุมชนมีชีวิตจิตใจเหมือนเป็นสิ่งมีชีวิตอย่างหนึ่ง ความมีจิตวิญญาณชุมชน ทำให้เกิดความปิติ ความสุขอย่างล้นเหลือและเกิดพลังอย่างมหัศจรรย์ เป็นพลังเยียวยา (Healing Power) ที่ทำให้คนและชุมชนมีความสุข

๓.เป็นชุมชนเรียนรู้ (Community Learning) คือ สมาชิกช่วยกันเรียนรู้ หรือเรียนรู้เป็นกลุ่ม มีความตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา รู้ข่าวคราวในด้านต่างๆ ทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งอยู่นอกชุมชน และความรู้เกี่ยวกับชุมชนที่เป็นผลมาจากการปฏิบัติหรือประสบการณ์ที่ได้รับร่วมกัน หรือเป็นกระบวนการเรียนรู้และการตัดสินใจร่วมกัน ความรู้ที่เกิดขึ้นจึงเป็นการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ผ่านการแลกเปลี่ยนข้อมูลความคิดร่วมกัน เพื่อนำไปสู่การตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน

การเป็นชุมชนเรียนรู้ ทำให้สมาชิกมีการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการดำเนินงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน เพราะผลจากการเรียนรู้จะนำไปสู่การคิดหาวิธีการที่จะร่วมกันพัฒนาชุมชนของตนเอง

๔.มีองค์กรชุมชนเข้มแข็ง คือ ประชาชนรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นด้วยจิตสำนึกชุมชน และจิตวิญญาณชุมชน ผนึกกำลังกัน เพื่อช่วยเหลือแก้ไขปัญหาของชุมชน ซึ่งเป็นผลมาจากการเรียนรู้ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ

^{๒๒} ผศ.สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, อ่างแล้ว

๕.มีการจัดการชุมชนที่ดี (Community Management) คือ สมาชิกของชุมชนมีความสามารถในการจัดการตนเองและชุมชนได้ วางแผน จัดกระบวนการ ดำเนินงานและประเมินผล การพัฒนาชุมชนของตนเองได้ ทำให้องค์กรชุมชนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๖.มีเครือข่ายชุมชน คือ มีกระบวนการเชื่อมโยงสมาชิกในกลุ่มและองค์กรชุมชนต่างๆ เข้าด้วยกัน ด้วยระบบการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและการประชาสัมพันธ์ด้วยสมานฉันท์ ทำให้เกิดการรวมจิตสำนึกและจิตวิญญาณของสมาชิกและองค์กรชุมชนต่างๆ ให้มีพลังเข้มแข็ง

๗.มีภาวะผู้นำชุมชน (Community Leadership) คือ ผู้นำเป็นผู้ประสานความคิดของสมาชิกให้องค์กรสมาชิกได้แสดงความคิดเห็นไม่ผูกขาดความคิดเห็นหรือเป็นเจ้าของชุมชนเพียงผู้เดียว พร้อมทั้งจะเรียนรู้แลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็นกับผู้อื่น ฝึกตัวเองเข้ากับชุมชนได้อย่างแนบแน่นและร่วมทำประโยชน์เพื่อชุมชน โดยสรุป ผู้นำที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง คือ ผู้ที่เชื่อประสานแนวความคิดต่างๆ ของสมาชิกและองค์กรชุมชน เพื่อนำไปปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมนั่นเอง

๘.เป็นชุมชนที่พึ่งตนเองได้ คือ สมาชิกและองค์กรต่างๆ ในชุมชน มีความเข้มแข็งพอที่จะช่วยเหลือหรือพึ่งตนเองได้ ทั้งในทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมและวัฒนธรรมทั้งในยามปกติและประสบกับภาวะวิกฤตต่างๆ อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่พึงประสงค์

๙.เป็นชุมชนสงบสุข ชุมชนเข้มแข็งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม และมีความสุข เมื่อคนมารวมกันเป็นชุมชน และสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ ก็ทำให้คนและชุมชนมีความสุข บรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน

๑๐.เป็นการพัฒนาแบบยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็งมีลักษณะดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้ชุมชนดำรงอยู่และดำรงต่อไปได้ โดยไม่ล่มสลาย อันเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนนั่นเอง

ชุมชนที่เข้มแข็งจึงสามารถแก้ปัญหาได้ทุกชนิด ทั้งเศรษฐกิจ จิตใจ สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมือง และสุขภาพ

ถ้าหากทำให้คนมีคุณภาพ มีคุณธรรม มีความสุข และชุมชนเข้มแข็งได้สำเร็จ ก็ถือว่าบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาชุมชน และสามารถทำให้คนพร้อมที่จะร่วมกันพัฒนาด้านอื่นๆ เช่น เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สาธารณสุข สิ่งแวดล้อม เป็นต้น

เสรี พงศ์พิศ^{๒๓} ได้กล่าวถึงลักษณะชุมชนเข้มแข็งว่า ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่พึ่งตนเองได้ ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้มีลักษณะสำคัญใหญ่ๆ ๔ ประการ คือ

๑.เป็นชุมชนเรียนรู้และพร้อมที่จะเรียนรู้ ไม่รอสูตรสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ไม่นั่งรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก แต่ร่วมกันค้นหาทางออกจากปัญหาและพัฒนาศักยภาพของตนเอง

๒.เป็นชุมชนที่ตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระ เป็นอิสระจากการครอบงำของคนอื่น สถาบันอื่น องค์กรอื่น ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง พ่อค้า ข้าราชการ อาจารย์ เอ็นจีโอ เป็นอิสระเพราะตัดสินใจด้วยข้อมูลและความรู้ที่ค้นหามาไม่ใช่ เพราะคนอื่นบอกหรือแนะนำ ซึ่งเมื่อเราผิดพลาดขาดทุน คนแนะนำไม่เคยรับผิดชอบอะไรเลย

^{๒๓} เสรี พงศ์พิศ, แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘)

๓.เป็นชุมชนที่จัดการ “ทุน” ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ทุนซึ่งหมายถึงอะไรที่มากกว่าเงิน เป็นทุนทรัพยากร ความรู้ภูมิปัญญา ทุนโคตรทรัพย์และทุนทางสังคม ทำให้มีรากฐานมั่นคง มีหลักประกันชีวิตที่ไม่ได้ฝากชีวิตไว้กับธุรกิจการค้าที่ชุมชนมักไม่มีความรู้ความชำนาญ แต่ฝากไว้กับระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงและพอเพียง

๔.เป็นชุมชนที่มีธรรมาภิบาล โปร่งใสตรวจสอบได้ ชุมชนที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงานเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ด้วยสันติวิธีแห่งภูมิปัญญา

๒.๓.๔ แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง

จากการค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดชุมชนเข้มแข็งพบว่า มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดไว้ดังนี้

จินตวิทย์ เกษมสุข ได้ให้แนวคิดชุมชนเข้มแข็งว่า ความเป็นชุมชนเข้มแข็งจะเกิดขึ้นได้ หากสมาชิกของชุมชนมีส่วนร่วมในการติดต่อสื่อสาร พูดคุย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีส่วนร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนให้บรรลุเป้าหมาย ซึ่งการมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนภายในชุมชนนี้เอง จะเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนพลังภายในชุมชนให้กลายเป็น “ชุมชนเข้มแข็ง” ได้ กล่าวคือ ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งเพื่อเป็นพลังขับเคลื่อนสู่การแก้ไขปัญหาและการพัฒนาของชุมชนของตนเอง^{๒๔}

ผศ.ดร.ณัฐนรี ศรีทอง ได้ให้แนวคิดชุมชนเข้มแข็งว่า เกิดขึ้นได้จากความสัมพันธ์อันดีระหว่างสมาชิกในชุมชน การพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีความผูกพันต่อกันจัดตั้งกลุ่มประชาชนในชุมชนบนพื้นฐานของความไว้วางใจกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งแท้ที่จริงแล้วการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน คือ การให้โอกาสแก่ชุมชนได้คิดตัดสินใจเพื่อแก้ไขปัญหาและจัดการพัฒนาด้วยพลังของประชาชนในชุมชนเอง โดยให้รัฐบาลลดบทบาทการพัฒนาชุมชนลง และให้ประชาชนในชุมชนมีอิสระในการเลือกวิถีทางการพัฒนาให้มากขึ้น ซึ่งความเข้มแข็งของชุมชนในอดีตนั้นขึ้นอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเคารพ ศรัทธาในหลักพุทธศาสนา และการดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกิน โดยมีทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ดิน น้ำ ป่าไม้ แร่ธาตุต่างๆ อยู่อุดมสมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันชุมชนในสังคมไทยมีความอ่อนแอลง บางชุมชนได้ล่มสลายไปแล้ว ฉะนั้นจะต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ หรือวิธีคิด วิธีปฏิบัติ เสียใหม่ เพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็ง มีการเรียนรู้ร่วมกัน รู้จักใช้ทุนทางสังคมให้เกิดประโยชน์ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ของประชาชนในชุมชนให้มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและชุมชนอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ และการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ทงนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ ได้กล่าวถึงหลักในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน ซึ่งนักพัฒนาต้องยึดเป็นแนวทางปฏิบัติประกอบด้วย

๑. ยึดหลักความมีศักดิ์ศรีและศักยภาพของประชาชน โดยนักพัฒนาจะต้องเชื่อมั่นว่าประชาชนนั้นมีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถที่แฝงเร้นอยู่ในตัว สามารถที่จะปรับปรุงพัฒนาตนเอง

^{๒๔}จินตวิทย์ เกษมสุข, หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ๒-๓

ได้ จึงต้องให้โอกาสประชาชนในการคิด วางแผน เพื่อแก้ปัญหาชุมชนด้วยตัวของเขาเอง นักพัฒนาควรจะเป็นเพียงผู้กระตุ้น แนะนำส่งเสริม และเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้ศักยภาพที่มีอยู่ให้มากที่สุด

๒. ยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน โดยนักพัฒนาจะต้องยึดมั่นว่า นโยบายการพัฒนาชนบทและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาชุมชน ต้องการสนับสนุนให้ประชาชนพึ่งตนเองได้ซึ่งสามารถที่จะทำกิจกรรมหรือโครงการพัฒนาบางประเภทได้ โดยอาศัยการช่วยเหลือของตนเองของคนในชุมชนหรือหมู่บ้านเป็นหลัก ส่วนรัฐบาลนั้นจะคอยช่วยเหลือสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง และช่วยเหลือในส่วนที่เกินขีดความสามารถของประชาชน

๓. ยึดหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด การตัดสินใจ วางแผน ปฏิบัติตามแผน และติดตามประเมินผลในกิจกรรมหรือโครงการใด ๆ ที่จะทำในชุมชน เป็นการให้โอกาสแก่ประชาชนในชุมชนหรือหมู่บ้านได้ร่วมกิจกรรมตั้งแต่เริ่มคิด จนกระทั่งถึงการติดตามประเมินผลของการทำกิจกรรม ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการดำเนินงาน อันเป็นการปลูกจิตสำนึกในเรื่องความเป็นเจ้าของโครงการหรือกิจกรรม

๔. ยึดหลักประชาธิปไตยในการดำเนินงานพัฒนาชุมชนจะต้องเริ่มด้วยการประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน และร่วมกันคิดตัดสินใจว่าจะทำอะไร เมื่อตกลงกันแล้วก็ร่วมกันทำ โดยมอบหมายให้แต่ละคนได้รับผิดชอบร่วมกัน งานจะมาจากประชาชนในชุมชนเอง ไม่ได้มาจากการถูกสั่งให้ทำ นักพัฒนาจะไม่ใช้วิธีการออกคำสั่ง แต่จะต้องให้การศึกษา ชักชวน เสนอความเห็นให้ประชาชนได้พิจารณาวิเคราะห์ด้วยเหตุด้วยผล และหาข้อสรุปตัดสินใจแก้ปัญหาเอง โดยการช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามวิถีทางแห่งประชาธิปไตย^{๒๔}

งาน อดิวัฒนสิทธิ์ ได้กล่าวถึง ทฤษฎีเทอมส์ (TERMS Theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาชุมชนเข้มแข็ง ประกอบด้วย

๑.๑ Technology (เทคโนโลยี) คือ การใช้เครื่องมือวิธีการ และความรู้ในการผลิตที่มีความเหมาะสมกับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน ควรเป็นเทคโนโลยีที่ชุมชนผลิตขึ้นมาใช้เองหรือประยุกต์ใช้ความรู้ของชุมชนในการผลิตเทคโนโลยีให้กลมกลืนกับสภาพชีวิตและสังคม เพื่อที่ชุมชนจะสามารถพึ่งตนเองได้ ไม่ต้องพึ่งพาทภายนอก ไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูง เป็นปัจจัยหนึ่งที่จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง

๑.๒ Economy (ระบบเศรษฐกิจ) ระบบเศรษฐกิจในชุมชนควรเป็นระบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาตนเองเป็นหลัก จะไม่เดือดร้อนเพราะการแข่งขันเอาเปรียบและถูกครอบงำจากกระแสโลกาภิวัตน์

๑.๓ Resources (ทรัพยากร) ทรัพยากร หมายถึง มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) และธรรมชาติสิ่งแวดล้อม (Nature resource) ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตในชุมชน ทรัพยากรเหล่านี้มนุษย์มีความสำคัญที่สุด เพราะมนุษย์เป็นทั้งผู้สร้างและผู้ใช้ทรัพยากร ถ้ามนุษย์ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ มีความสามารถ มีจริยธรรม และคุณธรรม มนุษย์จะเป็นผู้

^{๒๔} ทนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ, **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐), หน้า ๗ - ๘.

สร้างสรรค์ความเจริญให้แก่สังคมมนุษย์ และแบ่งปันรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างยุติธรรมสำหรับมนุษย์ด้วยตนเองในปัจจุบันและในอนาคต

๑.๔ Management (การจัดการ) ชุมชน สังคม จะเจริญก้าวหน้าอยู่ด้วยกันอย่างสันติและยั่งยืนจะต้องรู้จักกันการนำทุนที่มีอยู่ในสังคมทุกชนิด เช่น ทุนทรัพยากร ทุนวัฒนธรรม (ภูมิปัญญา ขนบธรรมเนียมประเพณี จริยธรรม คุณธรรมต่าง ๆ ฯลฯ) มาใช้ให้มีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด มีการจัดการความรู้ จัดการทุนที่หลากหลาย และสร้างภูมิคุ้มกันต่าง ๆ สร้างสรรค์ชุมชนสังคมอย่างต่อเนื่อง ก็จะเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ชุมชน สังคม มีการพัฒนาอย่างยั่งยืน

๑.๕ Socio – cultural system (ระบบสังคมและวัฒนธรรม) คือ ระบบสังคม และวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน สังคม แกไขสิ่งที่มีปัญหา รักษาของดี และพัฒนาสร้างสรรค์สิ่งใหม่เพื่อเป็นต้นทุนในสังคม

๒. จุดแข็งจุดอ่อนของทฤษฎีทอมส์

ทฤษฎีทอมส์มีจุดแข็งและจุดอ่อน กล่าวคือ

๒.๑ จุดแข็ง ทฤษฎีทอมส์ให้ความสำคัญกับชุมชน ให้ชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและเป็นหลักในการพัฒนา คือ ชุมชนเป็นผู้มีส่วนอย่างสำคัญในการสร้างสรรค์ และการจัดการทุกด้าน ทั้งด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากร การจัดการ และสังคมวัฒนธรรม และชุมชนเป็นเป้าหมายของการพัฒนา ชุมชนเป็นฐานรากสำคัญของสังคม การให้ความสำคัญกับชุมชนจึงเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่จะทำให้สังคมเข้มแข็ง ในขณะเดียวกัน การให้ความสำคัญกับชุมชนก็เหมือนกับการให้ความสำคัญกับมนุษย์ด้วย มนุษย์เป็นหัวใจของชุมชน เป็นองค์ประกอบหลักของชุมชน เป็นปัจจัยที่สำคัญในการผลิตและการดำรงอยู่ การให้ความสำคัญกับมนุษย์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน ระดับโลกจึงให้ความสำคัญกับมนุษย์ตามหลักของสิทธิมนุษยชน หลักการปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็ให้ความสำคัญกับมนุษย์ มีการกระจายสิทธิและการกระจายอำนาจ เพื่อความเสมอภาคของความเป็นมนุษย์ เป็นต้น

๒.๒ จุดอ่อน ทฤษฎีทอมส์ มีประเด็นที่เป็นจุดอ่อน คือ

๒.๒.๑ ไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องของการเมือง การเมืองเป็นสถาบันสังคมที่เป็นผู้บริหารจัดการสังคม เป็นผู้นำสังคม เป็นผู้ใช้อำนาจและรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม ถ้าการเมืองผิดเพี้ยนย่อมหาสังคมเสียหาย หลักการสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขา (ประเวศ วะสี, ๒๕๔๕ : ๑๑) ก็ให้ความสำคัญของภาครัฐหรือการเมือง ให้เป็นหนึ่งในสามเหลี่ยมที่จะเขยื้อนภูเขา คือ การแก้ปัญหาต่าง ๆ ในสังคม (ดูหลักการสามเหลี่ยมเขยื้อนภูเขาในบทที่ ๒) ดังนั้น การเมืองควรจะเข้ามามีส่วนอย่างสำคัญในการดำเนินนโยบายกติกา และบริหารจัดการ ผลักดัน ทฤษฎีทอมส์จึงจะมีความสมบูรณ์ขึ้น

๒.๒.๒ ไม่ได้เน้นเรื่องของการศึกษา แม้จะให้ความสำคัญของมนุษย์ กล่าวถึงการพัฒนามนุษย์แต่ไม่เน้นเรื่องการศึกษา การพัฒนามนุษย์ทำได้หลายวิธี การศึกษาเป็นวิธีหนึ่งที่สำคัญมากที่จะสร้างมนุษย์ให้มีคุณภาพ เป็นพลังและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคม ถ้าสร้างไม่ดีหรือผิดทางมนุษย์ก็จะเป็นตัวถ่วงของการพัฒนา และอาจเป็นผู้ทำลายสังคมเสียเอง การศึกษาที่ดีจะทำให้ปัจจัยสำคัญของทฤษฎีทอมส์ทุกปัจจัยประสบความสำเร็จในทิศทางที่ต้องการ การศึกษาจึงควรเป็นปัจจัยหลักปัจจัยหนึ่งของการพัฒนาทุกมิติ สังคมที่พัฒนาแล้วล้วนให้ความสำคัญกับการศึกษาทั้งสิ้น

๒.๒.๓ ไม่เน้นการจัดการระบบเครือข่าย ซึ่งเป็นความสำคัญของชุมชนเข้มแข็งชุมชนพึ่งพาตนเอง ระบบเครือข่ายเป็นระบบของความร่วมมือ พึ่งพาอาศัยกัน มนุษย์ ชุมชน หรือสังคมหนึ่ง ๆ ไม่สามารถทำทุกสิ่งทุกอย่างได้ด้วยตนเองทั้งหมด ต้องพึ่งพาอาศัยความรู้ความสามารถของกันและกัน แพทย์ก็ต้องพึ่งครูสอนให้รู้ สอนหนังสือให้ลูกหลาน ครูก็ต้องพึ่งแพทย์ยามเจ็บป่วย เป็นต้น ชุมชนสังคม ก็ต้องพึ่งผลผลิตของกันและกันตามศักยภาพ ต้องร่วมมือกันจึงจะสำเร็จสมประสงค์ กรณีความร่วมมือและการพึ่งพาอาศัยกันมีความหลากหลายตามวิถีของชีวิตมนุษย์ ระบบเครือข่าย ความร่วมมือพึ่งพาอาศัยกันจึงมีความสำคัญ ทฤษฎีเทอมส์แม้จะมีจุดอ่อนแต่ก็มีจุดแข็งที่ครอบคลุมเกือบทุกประเด็น การดำเนินการตามหลักการทฤษฎีเทอมส์ ควรคำนึงถึงประเด็นที่เป็นจุดอ่อนด้วย^{๒๖}

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งว่า เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และมีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันไม่ว่าจะประสบปัญหานั้นประการ แต่ชุมชนนั้นๆ ก็สามารถฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ นั้นไปได้ ซึ่งก็ต้องอาศัยปัจจัยหลายด้านเป็นตัวช่วย เช่น วัฒนธรรม สังคม พุทธธรรม หรือบริบททางสังคม

๒.๔ แนวคิดเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมกับการพัฒนา

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามีหลักธรรมที่หลากหลายแต่ที่นำมาทบทวนในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้นำเอาหลักจักร ๔ มาเป็นหลักในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งดังนี้

จักร ๔^{๒๗} หมายถึง ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุจล้อนำรถไปสู่ที่หมาย

๑. ปฏิรูปเทสวาสะ แปลว่า การอยู่ในประเทศอันสมควร หมายถึง การอยู่ในท้องถิ่นที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่ต้องกระทำ เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ การปฏิบัติธรรม การบำเพ็ญสมณธรรม เป็นต้นผู้ต้องการศึกษาวิชาการสาขาใด ควรอยู่ในท้องถิ่นที่มีความพร้อมทุกอย่าง ด้าน ครู อาจารย์ ตำราเรียน การคมนาคมสะดวก และสิ่งอื่นๆ ที่จะอำนวยให้การเรียนมีประสิทธิภาพผู้ต้องการประกอบอาชีพเพาะปลูก ควรอยู่ในท้องถิ่นที่มีพื้นดินดี มีน้ำอุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูกพืชนั้นๆ ผู้ต้องการประกอบอาชีพค้าขาย ควรอยู่ในท้องถิ่นที่มีประชากรหนาแน่น มีสาธารณูปโภคและเส้นทางคมนาคมสะดวก ผู้ต้องการปฏิบัติธรรม ควรอยู่ในท้องถิ่นที่มีพระสงฆ์ผู้รู้ธรรมและเคร่งครัดในพระวินัย มีผู้สนใจปฏิบัติธรรมกันมาก ส่วนภิกษุผู้ต้องการบำเพ็ญสมณธรรม คือ เจริญภาวนา พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ไปในที่อันเหมาะสม คือ ป่า โคนไม้ กระท่อมร้าง เป็นต้น ที่กล่าวข้างต้น หมายถึง ท้องถิ่นที่เหมาะสมกับกิจกรรมต่างๆ แต่ความหมายโดยตรงของจักรข้อที่ ๑ ได้แก่ การอยู่ในท้องถิ่นที่สามารถศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรมได้ดี คือ ท้องถิ่นที่มีคนดีผู้รู้

๒. สัปปริสุตังเสวะ (การเข้าไปคบหาคนดี) แปลว่า การคบสัตบุรุษ สัตบุรุษ เป็นภาษาสันสกฤต แปลว่า คนดี คนสงบ ตรงกับภาษาบาลีว่า สัปปริสสะ ผู้ที่เป็นสัตบุรุษหรือสัปปริสสะ ย่อมมีสัปปริสธรรม ๗ประการประจำตน ได้แก่ ๑. รู้เหตุ ๒. รู้ผล ๓. รู้ตน ๔. รู้ประมาณ ๕. รู้กาล ๖. รู้ชุมชน ๗. รู้บุคคล การเข้าไปคบหา ได้แก่ การเข้าไปสนทนาไต่ถาม มอบตัวเป็นศิษย์ รับโอวาทของสัตบุรุษ เมื่ออยู่ในท้องถิ่นที่มีสัตบุรุษ คือ คนดีตามจักรข้อ ๑แล้ว ก็เข้าไปคบหาสมาคมกับสัตบุรุษนั้น

^{๒๖} ธนากร สังเขป, การพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖)

^{๒๗} อัง จตุกก.(ไทย) ๒๑/๓๑/๔๑

เป็นจักรข้อที่ ๒ สัตบุรุษย่อมแนะนำสิ่งสมควรแนะนำ ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ให้รู้จักเว้นชั่วประพฤติดี สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์กระทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างเดียว

๓. อัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) แปลว่า การตั้งตนไว้ชอบ ตน หมายถึง ร่างกาย และจิตใจ การตั้งตนไว้ชอบจึงหมายถึง การตั้งอยู่ในสุจริต ๓ คือ กายสุจริต ได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ การไม่ประพฤติดิฉินในกาม วชิสุจริต ได้แก่ การไม่พูดเท็จ การไม่พูดส่อเสียด การไม่พูดคำหยาบ การไม่พูดเพ้อเจ้อ มโนสุจริต ได้แก่ การไม่ยอกได้ของผู้อื่น การไม่คิดพยาบาทผู้อื่น การเห็นชอบตามคลองธรรม อีกนัยหนึ่ง หมายถึง การตั้งอยู่ในประโยชน์ปัจจุบัน ได้แก่ การหมั่นหาทรัพย์ การรักษาทรัพย์ไว้ การมีเพื่อนดี การเลี้ยงชีวิตพอเหมาะพอดี การตั้งอยู่ในประโยชน์ในอนาคต ได้แก่ ความสมบูรณ์ด้วยศรัทธา ความสมบูรณ์ด้วยศีล ความสมบูรณ์ด้วยจาคะ ความสมบูรณ์ด้วยปัญญา เมื่อเข้าไปคบหาสมาคมกับสัตบุรุษ และสัตบุรุษแนะนำสิ่งสมควรแนะนำตามจักรข้อที่ ๒ แล้ว ผู้เข้าไปคบหาสัตบุรุษนั้น ปฏิบัติตนตามคำแนะนำของสัตบุรุษ ย่อมเป็นผู้ตั้งตนไว้ชอบ

๔. ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้มีบุญได้กระทำไว้ก่อน) แปลว่า ความเป็นผู้มีบุญได้กระทำไว้ก่อน หมายความว่า ได้ทำบุญไว้ในอดีต บุญนั้น กล่าวโดยเหตุ ได้แก่ กุศลกรรมหรือความดี กล่าวโดยผล ได้แก่ ความสุข มีความหมายว่า คนทำความดีในอดีตย่อมได้รับความสุขในปัจจุบันทำความดีในปัจจุบันย่อมได้รับความสุขในอนาคต และผู้ที่ทำบุญหรือทำความดีนั้นยังได้รับความสุขได้รับผลดีตอบแทนในขณะที่ทำนั้นด้วยความปิติยินดี ความสุขใจสบายใจที่ได้ทำความดี การได้รับคำยกย่องสรรเสริญว่าเป็นคนดีมีคุณธรรม การได้รับการปฏิบัติตอบที่ดี ความเป็นผู้มีบุญได้กระทำไว้ก่อน อุปมาด้วยการเรียนหนังสือจนสำเร็จ ได้ประกาศนียบัตรหรือปริญญาบัตร อันเป็นเครื่องแสดงคุณวุฒิให้เข้าทำงานได้ เมื่อทำงานเจริญก้าวหน้า มีตำแหน่งสูงขึ้น มีหลักฐานมั่นคง ก็ได้รับความสุขตามสมควรแก่อัตภาพ ความสุขนั้นเป็นผลของความดี คือการเรียนหนังสือที่ได้กระทำไว้ในอดีตสำหรับความสุขที่ได้รับตามจักรข้อ ๔ นี้ เกิดจากการตั้งตนไว้ชอบตามจักรข้อ ๓

จักร ๔ มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ข้อแรกๆ เป็นเหตุให้เกิดข้อหลังๆ กล่าวคือ การอยู่ในประเทศอันสมควร ได้แก่ ท้องถิ่นที่มีสัตบุรุษเป็นให้คบกับท่าน การคบกับสัตบุรุษเป็นเหตุให้ได้ฟังได้ศึกษา รู้จักบาปบุญ และละบาปบำเพ็ญบุญเป็นการตั้งตนไว้ชอบ ซึ่งจะได้รับความสุขอันเป็นผลของบุญในกาลต่อมา ได้ชื่อว่าเป็นผู้ได้ทำบุญไว้แล้วในกาลก่อน

ทิฏฐธัมมิกัตถะ ๔^{๒๘} แปลว่า ประโยชน์ที่เห็นได้ในปัจจุบัน หรือประโยชน์ในปัจจุบัน หมายความว่า ผู้ใดปฏิบัติตามหลักธรรมนี้แล้ว ผู้นั้นย่อมได้รับประโยชน์ในปัจจุบัน หลักธรรมที่ให้ประโยชน์ในปัจจุบันมี ๔ ประการคือ

๑. อุฏฐานสัมปทา แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยการลุกขึ้นหรือความหมั่น หมายถึง เป็นผู้หมั่นขยันในกิจการที่ทำ ผู้หมั่นขยันจะต้องลุกขึ้นทำงาน ไม่ใช่เอาแต่นอน ไม่ยอมลุกขึ้น งานที่ทำนั้นขึ้นอยู่กับบุคคลแต่ละคน เช่น นักเรียนต้องเรียนหนังสือ แม่บ้านต้องทำงานบ้าน ผู้ประกอบอาชีพต้องทำงานในหน้าที่ของตนให้สำเร็จ และให้ความก้าวหน้า การจะทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ต้องมีความขยันหมั่นเพียร การประสบความสำเร็จ หมายถึง การทำงานได้มาก มีคุณภาพดี มีรายได้เพิ่มขึ้นตามปริมาณงาน พระพุทธเจ้าจึงตรัสว่า อุฏฐานตา วินิตเต ธะนัง ผู้หมั่นขยันย่อมหาทรัพย์ได้ ยิ่งขยันมากเท่าใด ยิ่งหาทรัพย์ได้มากขึ้น

^{๒๘} อัง.อุฏฐก (ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๘๙

๒. อารักขสัมปทา แปลว่า ความถึงพร้อมด้วยการรักษา หมายถึง การรักษาทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร การรักษาทรัพย์ไม่ได้หมายความว่าเก็บไว้โดยไม่ใช้สอย แต่เก็บไว้ให้มีสอยตลอดไป หลักการใช้สอยทรัพย์ในพระพุทธศาสนามีดังนี้ คือ

๑. เลี้ยงดูบิดามารดา บุตรภรรยา คนในครอบครัว
๒. เลี้ยงดูหรือช่วยเหลือมิตรสหาย
๓. ป้องกันและบำบัดภัยอันตรายต่างๆ
๔. ทำพลี ๕ อย่าง คือ สงเคราะห์ญาติ ต้อนรับแขก ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้บุพการี เสีย

ภาษีแก่รัฐ บูชาเทวดา

๕. บริจาคทานแก่สมณะ ค่าใช้จ่ายในด้านต่างๆ ดังกล่าวบางอย่างต้องใช้จ่ายทุกวัน บางอย่างนานๆ ครั้ง บางอย่างใช้จ่ายตามโอกาสอันสมควร จึงต้องมีทรัพย์สำหรับใช้จ่ายตามเหตุการณ์นั้น ๆ การรักษาทรัพย์ไว้ก็เพื่อให้มีใช้จ่าย ไม่ใช่ใช้จ่ายหมดในวันเดียว หรือเก็บไว้ไม่ยอมใช้จ่ายเลย

๓. กัลยาณมิตตตา แปลว่า ความเป็นผู้มีเพื่อนดี หรือความมีเพื่อนเป็นคนดี หมายความว่า คบเฉพาะมิตรแท้ ๔ จำพวก คือ มิตรมีอุปการะ มิตรร่วมสุขร่วมทุกข์ มิตรแนะนำประโยชน์ มิตรมีความรักใคร่ ไม่คบมิตรเทียมหรือคนเทียมมิตร ๔ จำพวก คือ คนปกกลอก คนดีแต่พูด คนหัวประจบ คนชักชวนในทางฉิบหาย เพราะมิตรแท้มีแต่ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ส่งเสริมกันในทางดี สนับสนุนให้ขยันหาทรัพย์ และรู้จักเก็บทรัพย์ไว้ใช้จ่ายตามความจำเป็นหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ส่วนคนเทียมมิตร มีแต่จะหลอกลวงให้เสียทรัพย์โดยใช่เหตุ หรือให้สูญทรัพย์จนหมดสิ้น ถึงจะขยันหมั่นเพียรก็รักษาทรัพย์ไว้ไม่ได้ เพราะฉะนั้นการมีเพื่อนเป็นคนดีจึงเป็นปัจจัยสนับสนุนให้อุฏฐานสัมปทา และอารักขสัมปทาดำเนินไปได้ด้วยดี

๔. สมชีวิตา แปลว่า การเลี้ยงชีวิตสม่าเสมอหรือพอเหมาะพอดี หมายความว่า เลี้ยงชีวิตตามกำลังทรัพย์ที่หามาได้ ไม่ให้ฝืดเคืองเกินไป ไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไป สำหรับผู้มีความรู้มีรายได้น้อย ถึงจะขยันหมั่นเพียรรายได้ก็เพิ่มขึ้นไม่มากนัก ให้ใช้จ่ายเพียงพอ ไม่ให้ฝืดเคืองเกินไป และไม่ควรเอาอย่างผู้มีรายได้สูง เพราะความพอดีของผู้มีรายได้สูงเป็นความฟุ่มเฟือยของผู้มีรายได้น้อย สำหรับผู้มีรายได้สูง ควรใช้จ่ายเพียงพอสำหรับตน ไม่ให้ฟุ่มเฟือยเกินไป และไม่ใช้จ่ายอย่างคนมีรายได้น้อย ซึ่งถือเป็นความฝืดเคืองสำหรับตน

กล่าวโดยสรุป คือ การเลี้ยงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดีตามฐานะของตนและปฏิบัติอย่างนี้โดยสม่าเสมอ ธรรม ๔ ประการนี้เรียกว่า ทุฏฐธัมมิกัตถะ ธรรมที่อำนวยการประโยชน์ให้ในปัจจุบันทันตาเห็น ประโยชน์นั้น ได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข คือ เป็นผู้มีฐานะมั่นคง มีชื่อเสียงเกียรติคุณ ได้รับการยกย่องโดยทั่วไป และมีความสุขตามสมควรแก่สภาพของตน

สัปปริสธรรม ๗^{๒๙} สัมปรีสะ เป็นภาษาบาลี ตรงกับภาษาสันสกฤตว่า สัตปุระชะ ภาษาไทยใช้ว่า สัตบุรุษ แปลว่า คนดี คนสงบ หมายความว่า เป็นคนดีรอบด้าน และเป็นคนที่สงบจากความชั่ว ไม่ยอมทำความชั่ว สัปปริสธรรม ข้อปฏิบัติของคนดีมี ๗ ประการคือ

๑. ธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ หมายถึง ความรู้จักธรรม รู้จักเหตุผล รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมดา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล รู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล รู้จักว่าสิ่งนี้เป็นเหตุแห่งสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งทุกข์ เมื่อเห็นผลที่ปรากฏก็รู้ว่าเกิดจากเหตุอะไร

^{๒๙} อัง . สุตตก, (ไทย), ๒๓/๖๘/๑๔๓

เช่น เห็นนักเรียนสอบได้คะแนนสูงสุดหรือได้ที่ ๑ ก็รู้ว่านักเรียนผู้นั้นรู้วิธีเรียนและขยันในการเรียน เห็นคนติดคุกก็รู้ว่าเขาทำผิดกฎหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง

๒. อรรถิณณตา ความเป็นผู้รู้จักผล หมายถึง ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย รู้ความหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่เกิดสืบเนื่องจากการกระทำ รู้ความเป็นไปตามหลักรู้จักว่าสุขเป็นผลแห่งเหตุอันนี้ ทุกข์เป็นผลแห่งเหตุอันนี้ เมื่อเห็นเหตุแล้วรู้ว่าจะเกิดผลอย่างไร เช่น เห็นคนขยันขันแข็งในการทำงาน ก็รู้ว่าเขาจะตั้งตัวได้ เห็นคนติดการพนันก็รู้ว่าเขาจะยากจนเอาตัวไม่รอด เป็นต้น

สัปปุริสธรรมข้อ ๑ และข้อ ๒ ต้องไปด้วยกัน แยกจากกันไม่ได้ กล่าวคือ ผู้มีสัปปุริสธรรมต้องเป็นคนมีเหตุผล ไม่เป็นคนงมงาย คนมีเหตุผลย่อมเชื่อในสิ่งที่มีเหตุผล ก่อนปลงใจเชื่อสิ่งใด ก็ใช้ปัญญาพิจารณาอย่างรอบคอบ อีกประการหนึ่ง คนมีเหตุผลย่อมทำด้วยเหตุผล ไม่ใช่ทำด้วยอารมณ์การทำงาน เช่น การศึกษา การปกครองคน การสั่งงาน การตัดสินใจ การลงโทษ การให้บำเหน็จความชอบ เป็นต้น จะต้องยึดเหตุผลที่ถูกต้องที่ควรเป็นใหญ่ ไม่ใช่ใช้อารมณ์หรืออคติเป็นใหญ่

๓. อตตัญญตา ความเป็นผู้จักตนเอง หมายถึง การรู้จักตนเอง ได้แก่ รู้เรื่องที่ตัวเองเป็น และรู้เรื่องที่ตัวเองมี การรู้เรื่องที่ตัวเองเป็น หมายความว่า รู้ภาวะของตัวเอง รู้ว่าตัวเองเป็นอะไร เพราะแต่ละคนเป็นอะไร ๆ อยู่หลายอย่าง เช่น เป็นลูก เป็นนักเรียน เป็นเพื่อน เป็นพี่ เป็นน้อง เป็นประชาชน เป็นพุทธศาสนิกชน เป็นต้น การรู้เรื่องที่ตัวเองมี หมายความว่า รู้ฐานะของตัวเอง เช่น รู้ว่าเรามีความรู้เพียงใด มีกำลังกายเพียงใด มีรายได้เพียงใด มีศีลธรรมเพียงใด มีอำนาจหน้าที่เพียงใด เป็นต้น คนที่ไม่รู้จักภาวะและฐานะของตน มักจะทำตัวไม่เหมาะสม ได้รับคำตำหนิติเตียน ส่วนคนที่รู้จักภาวะและฐานะของตน จะประพฤติตนเหมาะสมกับภาวะและฐานะนั้น ๆ

๔. มัตตัญญตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ มัตตะ แปลว่า ประมาณ หมายถึง ความพอดี ความเหมาะสม ความสมควร มัตตัญญตา จึงหมายถึง ความรู้จักพอดีในกิจที่ทำและเรื่องที่พูด ลักษณะของความพอดี คือ ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป แต่ความพอดีของแต่ละคนไม่เท่ากัน เช่น การบริโภคอาหาร การใช้ความพยายาม การยกของหนัก เป็นต้น แต่ละคนจึงต้องรู้จักประมาณ คือ ความพอดีของตนเอง ส่วนการพูดพอจะกำหนดความพอดีได้ด้วยเรื่องที่พูด เวลาที่พูด และความสนใจของผู้ฟัง ถ้าพูดมากจนไม่มีใครฟังแล้วถือว่าเกินพอดี ถ้าพูดน้อยเกินไปจนไม่ก่อให้เกิดความเข้าใจแก่ผู้ฟัง ก็ถือว่าขาดความพอดีเช่นกัน

๕. กาลัญญตา ความเป็นผู้รู้จักกาล ความเป็นผู้รู้จักกาล หมายถึง การรู้จักเวลา ได้แก่ การรู้เรื่องเวลา การรู้ค่าของเวลา และการรู้จักใช้เวลา การรู้เรื่องเวลา คือ รู้เวลาเช้า สาย บ่าย เที่ยง กลางวัน กลางคืน วัน เดือน ปี และรู้ว่าตนควรทำอะไรในเวลาใดจึงจะถูกต้องเหมาะสม การรู้ค่าของเวลา คือ รู้ว่าชีวิตและการงานของตนอยู่ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงของเวลา พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ระลึกถึงความสำคัญของเวลาว่า กาลเวลาอย่างมีค่าของชีวิตของสรรพสัตว์กับทั้งตัวมันเอง และวันคืนล่วงไป ๆ บัดนี้เราทำอะไรอยู่ ซึ่งหมายความว่า เวลาล่วงไป ชีวิตของคนเราก็ก่อนลงเรื่อย ๆ เราทำงานประสบความสำเร็จอะไรบ้าง ถ้ายังไม่ประสบความสำเร็จ ก็เร่งมือให้ประสบความสำเร็จเสีย การรู้จักใช้เวลา มีหลักที่ควรคำนึงอยู่ ๔ ประการคือ ทำทันเวลา ทำถูกเวลา ทำตามเวลา และทำตรงเวลา

งานที่มีกำหนดเวลา เช่น การทำนา การสอนนักเรียน เมื่อทำตามกำหนดเรียกว่า ทำทันเวลา งานบางอย่างขึ้นอยู่กับจังหวะและโอกาส เช่น โอกาสควรพูดในที่ประชุม ควรพูดประเด็นก่อนหลัง เมื่อทำในจังหวะที่เหมาะสม เรียกว่า ทำถูกเวลา งานบางอย่างต้องทำตามเวลาที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ทำในเวลาอื่นไม่ได้ เช่น ทำพิธีบูชาในวันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เมื่อทำตามวันที่กำหนดนั้น เรียกว่าทำตามเวลา เป็นต้น งานบางอย่างมีการนัดหมายกัน เช่น การประชุม การพบปะ

เจรจาตกลงกัน หรืองานที่มีฤกษ์ เป็นต้น เมื่อไปตามเวลานัดหรือเวลากำหนด เรียกว่า ทำตรงเวลา รวมความแล้ว ชาวพุทธจะต้องรู้เรื่องเวลา รู้ค่าของเวลา รู้จักใช้เวลา โดยทำให้ทันเวลา ทำถูกเวลา ทำตามเวลา และทำตรงเวลา

๖. ปริสัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน ความเป็นผู้รู้จักชุมชน หมายถึง การรู้จักสังคมา กลุ่มชน หรือหมู่หนึ่งคณะหนึ่ง กลุ่มชนนั้น ๆ มีขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีแตกต่างกัน เช่น พวกนักศึกษา พวกทหาร พวกตำรวจ พวกชาวบ้านแต่ละท้องถิ่น พวกพระภิกษุ เป็นต้น ผู้ฉลาดจะเข้าสู่สังคมาใด ต้องศึกษาขนบธรรมเนียม ของสังคมนั้นก่อน แล้วปรับตัวเข้ากับเขา แต่พอดีพองาม ในทำนองเข้าเมืองตาหลิ่วต้องหลิ่วตาตาม พอให้ไม่เก้อ ไม่เป็น ไม่เป็นที่ดูถูกเหยียดหยามของคนในสังคมนั้น ๆ แต่ไม่จำเป็นต้องยอมรับขนบธรรมเนียมของเขามาเป็นของตน

๗. บุคคลปโรปรัญญูตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคลแต่ละคน บุคคลปโรปรัญญูตา เรียกสั้น ๆ ว่า บุคคลัญญูตา ก็ได้ หมายความว่า รู้จักบุคคลแต่ละคน เพื่อเลือกปฏิบัติต่อคนนั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง การเลือกคบคนนั้น ต้องดูให้รู้ว่าใครเป็นคนดี ใครเป็นคนชั่ว สิ่งที่ต้องดูคือ การกรรม และ วชิกรรม ของบุคคลนั้น ๆ อันจะสะท้อนให้ทราบถึงมโนกรรม อุปนิสัย และอัธยาศัย ถ้าเขาชอบทำ กายทุจริต พุทธวจีทุจริต ก็สันนิษฐานได้ว่า ความคิดของเขาก็เป็นมโนทุจริตเช่นกัน คนเช่นนั้นไม่ควร คบ ตรงกันข้าม ถ้าเขาทำแต่กายสุจริต พุทธวจีสุจริต ก็แสดงว่าความคิดของเขาเป็นมโนสุจริต คนเช่นนั้นคบได้ การคบบั้นมีหลายฐานะ เช่น คบเป็นมิตร คบเป็นครู เป็นศิษย์ คบเป็นเจ้านาย ลูกน้อง คบเป็นสามี ภรรยา ซึ่งต้องดูให้เหมาะสมฐานะนั้น ๆ การรู้จักคนเพื่อประโยชน์ในการปกครอง นอกจากดูว่าใครเป็นคนดี ไม่ดี แค่นั้นเพียงไรแล้ว ต้องดูความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ สุขภาพ กาย สุขภาพจิต การชอบสังคมาหรือไม่ชอบสังคมาของเขาด้วย เพื่อจะใช้คนให้ถูกกับงาน จะช่วยให้งาน สำเร็จเรียบร้อย และเป็นที่พอใจด้วยกันทุกฝ่าย

มรรคมืองค์ ๘^{๓๐} แปลว่า ทางอันประเสริฐมืองค์ ๘ ประการ หมายความว่า ทางมีทางเดียว แต่มืองค์ประกอบ ๘ ประการด้วยกัน มีดังต่อไปนี้

๑. สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ
๒. สัมมาสังกัปปะ ความดำริชอบ
๓. สัมมาวาจา การพูดชอบ
๔. สัมมากัมมันตะ การกระทำชอบ
๕. สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพชอบ
๖. สัมมาวายามะ ความพยายามชอบ
๗. สัมมาสติ การระลึกชอบ
๘. สัมมาสมาธิ จิตตั้งมั่นชอบ

สรุปหลักพุทธธรรม เป็นหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้ สำหรับงานวิจัยเรื่องนี้จะนำหลักจักร ๔ เป็นคุณธรรมที่สร้างความเจริญงอกงามของศาสนิกชน และประชาชนโดยทั่วไปที่ได้นำไปปฏิบัติ ดุจล้อรถที่หมุนไปสู่ความเจริญก้าวหน้าในชีวิต ถือเป็นพุทธธรรมอีกข้อหนึ่งที่บุคคลควรนำไปปฏิบัติเพื่อความเจริญก้าวหน้าในชีวิต หน้าที่การงานทุกระดับ ซึ่งมี ๔ ประการ ได้แก่ ๑. ไปปฏิรูปเทสวาสะ (อยู่ในถิ่นที่ดี

^{๓๐} ที.ม.(ไทย) ๑๒/๑๓๕/๑๒๖-๑๒๗

มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม ๒. สัมปยุตตปิณฑะ สัมมาคมกับสัตบุรุษ ๓. อัตตสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง ๔. ปุพเพตตปิณฑะตา ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมดี, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน

๒.๕ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วมของประชาชน ถือเป็นหลักการสากลที่อารยประเทศให้ความสำคัญ และเป็นประเด็นหลักที่สังคมไทยให้ความสนใจเพื่อพัฒนาการเมืองเข้าสู่ระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาลที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจของภาครัฐให้ดีขึ้น และเป็นที่ยอมรับร่วมกันของทุก ๆ ฝ่าย

ในการบริหารราชการเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ ๕) พ.ศ.๒๕๔๕ และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖ จึงต่างให้ความสำคัญต่อการบริหารราชการอย่างโปร่งใส สุจริต เปิดเผยข้อมูล และการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะ การตัดสินใจทางการเมือง รวมถึงการตรวจสอบ การใช้ อำนาจรัฐในทุกระดับ

หลักการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาคราชการนั้น International Association for Public Participation ได้แบ่งระดับของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น ๕ ระดับ ดังนี้

๑. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนในระดับต่ำที่สุด แต่เป็นระดับที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาคราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในเรื่องต่าง ๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่าง ๆ เช่น เอกสารสิ่งพิมพ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่าง ๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงานแถลงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

๒. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลข้อเท็จจริงและความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ เป็นต้น

๓. การเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานหรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูลความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารงานของภาครัฐ เช่น

การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การจัดตั้ง คณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นนโยบาย เป็นต้น

๔. ความร่วมมือ เป็นการให้กลุ่มประชาชนผู้แทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วม โดยเป็น หุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการที่มีฝ่ายประชาชนร่วมเป็นกรรมการ เป็นต้น

๕. การเสริมอำนาจแก่ประชาชน เป็นขั้นที่ให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นสาธารณะต่าง ๆ โครงการกองทุน หมู่บ้านที่มอบอำนาจให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจทั้งหมด เป็นต้น

การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน อาจทำได้หลายระดับและหลายวิธี ซึ่งบางวิธี สามารถทำได้ง่าย ๆ แต่บางวิธีก็ต้องใช้เวลา ขึ้นอยู่กับความต้องการเข้ามามีส่วนร่วมของ ประชาชน ค่าใช้จ่ายและความจำเป็นในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม การมีส่วนร่วม ของประชาชนเป็นเรื่องละเอียดอ่อน จึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูลข่าวสารที่ ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้ง พัฒนาทักษะและศักยภาพของข้าราชการทุกระดับควบคู่กันไปด้วยจากหลักการและความจำเป็น ดังกล่าวทำให้การพัฒนากระบวนการที่ผ่านมามีได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารราชการที่ สนับสนุนการปรับกระบวนการทำงานของส่วนราชการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมาก ขึ้น หรือที่เรียกว่า “การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม” ในส่วนภาคราชการ การส่งเสริมการบริหาร ราชการแบบมีส่วนร่วม ถือได้ว่าเป็นเงื่อนไข และเป็นกุญแจดอกสำคัญความสำเร็จของการพัฒนา ระบบราชการให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนและเอื้อต่อประโยชน์สุขของ ประชาชน เพราะกระบวนการมีส่วนร่วมเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุน และส่งเสริมให้ระบบราชการมี พลังในการพัฒนาประเทศอย่างสร้างสรรค์ อันเป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนาราชการยุคใหม่ที่เป็น ราชการระบบเปิด

การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของภาคราชการที่มาจากทุกภาคส่วนของสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประชาชนผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชุมชนท้องถิ่น จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐมี ความใกล้ชิดกับประชาชนได้รับทราบความต้องการและปัญหาที่แท้จริง ลดความขัดแย้งและต่อต้าน ทั้งยังเป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ที่เสริมสร้างให้ประชาชน ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจในประเด็น สาธารณะ ซึ่งเป็นบทบาทที่หน่วยงานภาคราชการจะต้องดำเนินการให้เกิดขึ้นอย่างเร่งด่วน การบริหาร ราชการแบบมีส่วนร่วมที่เปิดโอกาสให้ประชาชนและเครือข่ายภาคประชาสังคมทุกภาคส่วนเข้ามาเป็น หุ้นส่วน จะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้น ขึ้นอยู่กับหน่วยงานราชการต่าง ๆ จะสนับสนุนให้เกิดการมี ส่วนร่วมของประชาชนมากน้อยเพียงใด รวมทั้งต้องอาศัยกระบวนการความร่วมมือและการมีส่วนร่วม ของทุกฝ่ายในสังคมที่เป็นพันธมิตรของภาคราชการ ซึ่งถึงเวลาแล้วที่ภาคราชการจะต้องร่วมมือกัน

เปิดระบบราชการให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อทำให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เกิดการแบ่งสรรทรัพยากรอย่างยุติธรรม และลดความขัดแย้งในสังคม และที่สำคัญที่สุด คือ การสร้างกลไกของการพัฒนาระบบราชการที่ยั่งยืน เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนนั่นเอง

๒.๖ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๖.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาพบว่า มีนักวิชาการได้ศึกษาการพัฒนาไว้ดังนี้

เพ็ญประภา ภัทรานุกรม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนประสภภัยพิบัติสึนามิ : กรณีศึกษา ชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา” พบว่า การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนที่ได้รับผลจากการประสภภัยพิบัติสึนามิอย่างเฉียบพลันนั้น ชาวบ้านต้องการต่อสู้กับวิกฤติผ่านกระบวนการเรียนรู้จนสามารถพลิกวิกฤติเป็นโอกาสได้ เกิดการรวมตัวของชาวบ้านทั้งที่บ้านน้ำเค็มและบ้านในไร่ซึ่งส่วนหนึ่งมีความสัมพันธ์เป็นเครือญาติกัน มีผู้นำที่เอาจริงเอาจัง อันส่งผลให้เกิดกลุ่มคนทำงานที่เข้มแข็งเพื่อชุมชน มีการบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่างเป็นระบบ มีแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนโดยใช้วิธีการให้ชุมชนมีส่วนร่วม มีการจัดตั้งธนาคารชุมชน การจัดสวัสดิการชุมชนตั้งแต่เกิดจนตายโดยชุมชนเอง การจัดตั้งสหกรณ์เพื่อที่อยู่อาศัยของชุมชนบ้านน้ำเค็มรวมถึงการเกิดกลุ่มออมทรัพย์ของบ้านในไร่เพื่อการออมและให้สินเชื่อเพื่อการฟื้นฟูและพัฒนาเพื่อเพิ่มอาชีพรายได้ของชุมชน^{๓๑}

สิทธิโชค วิบูลย์ สุเทพ บุญซ้อน และและปิยะวรรณ เลิศพานิช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนกรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี” พบว่า การอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญ ชุมชนบ้านศาลาแดงเหนือเป็นการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญ การตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัย สถาปัตยกรรม โบราณวัตถุวิถีชาวมอญทั้งด้านวัฒนธรรมประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ส่วนใหญ่ยังถือได้ว่าชุมชนศาลาแดงเหนือยังมีความเข้มแข็งในการอนุรักษ์คือคนในชุมชนยังคงปฏิบัติประเพณีหลักๆ เช่น ประเพณีเปิงสงกรานต์ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง ประเพณีทำบุญกลางบ้าน คติความเชื่อทางศาสนา ส่วนวัฒนธรรมการดำเนินชีวิต เช่น ภาษา การแต่งกาย การประกอบอาชีพของคนในชุมชนมีการอนุรักษ์ลดน้อยลง เนื่องมาจากนโยบายการพัฒนาประเทศ ไปสู่ความเป็นสากลทำให้รูปแบบการดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป หรือระบบการศึกษาแผนใหม่ทำให้มีการใช้ภาษามอญ ในชีวิตประจำวันลดน้อยลงไป อย่างไรก็ตามชาวมอญชุมชนศาลาแดงเหนือ ยังมีแนวทางในการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมโดยการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชน โดยให้ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน เป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับเยาวชนได้สืบทอดต่อไป และการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน ชุมชนศาลาแดงเหนือโดยการใช้ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน โบราณสถาน โบราณวัตถุวัฒนธรรมประเพณีตลอดจนสภาพแวดล้อมของชุมชน มาพัฒนาโดยไม่ให้เกิดผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน ตั้งแต่

^{๓๑} เพ็ญประภา ภัทรานุกรม, “การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนประสภภัยพิบัติสึนามิ : กรณีศึกษา ชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา”, วารสารร่วมฤกษ์, ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ๒๕๕๓) :

เส้นทางการท่องเที่ยว โปรแกรมการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งนำมาสู่การสร้างองค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวได้อย่างเป็นรูปธรรม^{๓๒}

ประยงค์ จุลรัตน์กานต์ บุญศิริ และอรสา จรุงธรรม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนในมุมมองผู้นำท้องถิ่น ตำบลกาโลนอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่า ๑. กระบวนการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนในมุมมองของผู้นำท้องถิ่น ตำบลกาโลน คือการพัฒนาที่สามารถทำให้สังคมชนบทมีความเจริญก้าวหน้าที่สุด คนในชนบทมีความรู้มีคุณธรรม และจริยธรรมรอดพ้นจากความโง่งน เจ็บ มีความภาคภูมิใจในความเป็นชนบท รักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น รักบ้านเกิด มีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ผู้นำต้องมีความรู้คู่คุณธรรม และบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ประชาชนรู้จักใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่ ให้เกิดความคุ้มค่าและประหยัด สร้างชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเอง ประชาชนรู้จักศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๒. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนในมุมมองของผู้นำท้องถิ่นของตำบลกาโลนคือ ปัญหาเศรษฐกิจ รายได้ไม่เพียงพอ ปัญหาเอกสารที่ดินทำกินซึ่งส่วนใหญ่อยู่บนภูเขา การประกอบอาชีพที่คล้ายคลึงกัน ส่งผลต่อปริมาณและราคาผลผลิต มีหนี้สินมาก ปัญหาสังคมค่านิยมและทัศนคติเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ปัญหาพื้นฐานของการศึกษานั้นคือ เด็กและเยาวชนในปัจจุบันไม่ได้รับการศึกษาที่มีมาตรฐานสากล ไม่ได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาและวิถีชีวิตพึ่งตนเองจากญาติผู้ใหญ่ ประชาชนคุ้นเคยกับการมีส่วนร่วมราชการคอยให้ความดูแลอำนวยความสะดวก ทำให้มองส่วนราชการเป็นที่พึ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีองค์การบริหารส่วนตำบลคอยช่วยเหลือดูแลปัญหาทางการเมืองและการบริหาร ประชาชนมีความคาดหวังทางการเมืองสูงมีส่วนร่วมในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งสูง แต่การตัดสินใจเลือกผู้นำยังยึดถือระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์โดยมิได้มองถึงคุณสมบัติที่เหมาะสมเมื่อได้รับตำแหน่งทางการเมืองแล้วจึงแสวงผลประโยชน์ส่วนตัวและประกอบอาชีพที่ไม่เหมาะสมต่อการดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือผู้บริหาร ปัญหาสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติมีปัญหาการบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำสวน การทิ้งขยะมูลฝอยลงแหล่งน้ำลำห้วย ๓. แนวทางในการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนในมุมมองของผู้นำท้องถิ่นของตำบลกาโลนประกอบด้วย ประเด็นหลัก ๑) การพัฒนาให้เกิดการรวมกลุ่มและเกิดพลังความร่วมมือของประชาชนในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ๒) การพัฒนาแบบองค์รวม ให้เกิดความสมดุลสามารถสร้างเครือข่าย ภาครัฐและภาคส่วนอื่นๆ ได้ ๓) สนับสนุนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้โดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองอย่างยั่งยืนได้ ๔) หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของในหลวงในการพัฒนาคนควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ๕) ยึดหลักทางสายกลางตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ในการใช้ชีวิตแบบดั้งเดิม ๖) หน่วยงานของรัฐและประชาชนร่วมกันพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนในทุก ๆ ด้าน ด้วยการสร้างจิตสำนึกให้เกิดกับชุมชนก่อน โดยสร้างการมีส่วนร่วมของท้องถิ่นกับพัฒนาคนเป็นลำดับแรก ให้มี

^{๓๒} สิริโชค วิบูลย์ สุเทพ บุญซ้อน และและปิยะวรรณ เลิศพานิช “การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนกรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี”, วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๔)

ศักยภาพทั้งร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณที่เข้มแข็งจนสามารถพร้อมพาชุมชนของตนเองได้อย่างยั่งยืนตลอดไป^{๓๓}

รัชณี รูปหล่อ ดุษฎี พรหมทัตและวัลภา ว่องวิวิธกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนและเจริญเติบโตของวิสาหกิจชุมชน” ผลการวิจัยพบว่า วิสาหกิจชุมชนเกิดจากหน่วยงานภาครัฐเข้าไปส่งเสริมให้เกิดการรวมกลุ่มของคนในชุมชนเพื่อขอรับการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและเงินทุน แต่การดำเนินงานเป็นลักษณะกิจการส่วนตัว ปัญหาที่พบคือไม่สามารถขยายตลาดได้ ไม่สามารถดำเนินงานในรูปแบบของกลุ่มวิสาหกิจได้ ทำให้วิสาหกิจชุมชนอ่อนแอและมีแนวโน้มการยกเลิกกลุ่ม แต่ยังคงดำเนินการผลิตในลักษณะของผลิตภัณฑ์ชุมชน แนวทางการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความยั่งยืน มีโอกาสขยายตัวเชิงธุรกิจได้จึงต้องเริ่มจากผู้นำที่มีความสามารถ มีธรรมาภิบาล เป็นที่ยอมรับของสมาชิกและมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และสร้างตลาดภายในท้องถิ่น^{๓๔}

ผศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่จังหวัดมหาสารคามประกอบด้วย (๑) แนวทางกลยุทธ์เชิงรุก โดยการพัฒนาศักยภาพการผลิตและยกระดับมาตรฐานคุณภาพผลิตภัณฑ์สู่ระดับประเทศและระดับสากล ขยายช่องทางการจัดจำหน่าย ขยายพัฒนาเครือข่ายทางธุรกิจเพื่อส่งเสริมการกระจายสินค้า (๒) แนวทางกลยุทธ์เชิงพัฒนา โดยการเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชน สนับสนุนงบประมาณและบุคลากรในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน สร้างความร่วมมือเชิงบูรณาการหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริมสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ (๓) แนวทางกลยุทธ์เชิงตั้งรับโดยการพัฒนาศักยภาพแรงงานวิสาหกิจชุมชน พัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์วิสาหกิจชุมชน ยกระดับมาตรฐานการผลิตให้สูงขึ้นและ (๔) แนวทางกลยุทธ์เชิงพลิกแพลง โดยการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็ง วิจัยนวัตกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพผลิตภัณฑ์ และสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนให้เข้มแข็งและพึ่งตนเอง^{๓๕}

ธีราพร ทองปัญญา และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนของเยาวชน: กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนอาสาสมัครพัฒนาชุมชนห้วยหมอนทอง” พบว่า เยาวชนมีจิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าด้านอื่นๆ ในขณะที่เยาวชนมีการแสดงบทบาทในการพัฒนาชุมชนด้านวัฒนธรรมมากที่สุด และการแสดงบทบาทต่างๆ ของเยาวชนมีลักษณะเป็นเพียง

^{๓๓} ประยงค์ จุรัตน์กานต์ บุญศิริ และอรสา จรุงธรรม, “กระบวนการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนในมุมมองผู้นำท้องถิ่น ตำบลกาโกลนอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช, วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๑๐๕ – ๑๐๖

^{๓๔} รัชณี รูปหล่อ ดุษฎี พรหมทัตและวัลภา ว่องวิวิธกุล, “แนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนและเจริญเติบโตของวิสาหกิจชุมชน, วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนครฉบับพิเศษ การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ ๕ : ๑๕๘

^{๓๕} ผศ.ดร.สัญญา เคนาภูมิ, “แนวทางการพัฒนาประสิทธิภาพของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่ จังหวัดมหาสารคาม”, วารสารวิชาการแพรวากาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๖๘-๖๙

ผู้เข้าร่วมทำเท่านั้น เนื่องจากผู้นำและคนในชุมชนมองว่าเยาวชนยังมีวุฒิภาวะต่ำ ไม่สามารถเป็นผู้ทำ การพัฒนาชุมชนได้ด้วยตนเอง และยังอยู่ในวัยที่ควร เรียนหนังสือ ดังนั้นผู้นำและคนในชุมชนจะต้องเปลี่ยนมุมมองที่มีต่อเยาวชนใหม่ พร้อมกับการเปิดโอกาสให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการคิดและทำ กิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนของตน^{๓๖}

รศ.ดร. ขวัญกมล ดอนขวา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการธุรกิจชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการศึกษาพบว่า การจัดการด้านการผลิต การจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์ การจัดการด้านการตลาด และการจัดการการเงินและบัญชี เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของการจัดการธุรกิจชุมชน ส่วนความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ความรู้ และคุณธรรม เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีค่า KMO ค่า Bartlett's Test of Sphericity มีการแจกแจงโดยประมาณแบบ Chi-Square ผ่านเกณฑ์การทดสอบทางสถิติ นอกจากนี้ยังมีค่า Total Initial Eigen values มากกว่า ๑ และสามารถอธิบายความแปรปรวนของข้อมูลได้มากที่สุดถึง ๗๕ % โดยองค์ประกอบทุกตัวมีค่า Factor Loading เข้าใกล้ ๑ ในด้านการประยุกต์ใช้แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี และความมีเหตุผล มีผลกระทบทางตรงต่อการจัดการธุรกิจชุมชนด้านการผลิตมากที่สุด โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ ๐.๔๙๐ และ ๐.๓๑๕ ตามลำดับ นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มอาชีพใช้เงื่อนไขความรู้มาเป็นหลักในการพิจารณาการจัดการธุรกิจชุมชนด้านการผลิต มากกว่าเงื่อนไขคุณธรรม โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ ๐.๕๑๘ และ ๐.๒๘๙ ตามลำดับ กลุ่มอาชีพมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในระดับสูงมากเพียงใด มีระยะเวลาดำเนินการมายาวนาน และการได้รับการอบรมของสมาชิกในแต่ละกลุ่มอาชีพเกี่ยวกับการจัดการธุรกิจชุมชน จะทำให้สามารถประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจของกลุ่มอาชีพเพิ่มขึ้น^{๓๗}

ดร.จรรยา พุคยาภรณ์สรพล บุรณกุลสุพัฒนกุล ภัคโชค ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคมในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนโรงซ้อ ๔๕ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ” ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ๑) การพัฒนาด้านกายภาพของชุมชนถือเป็นความต้องการจำเป็นของชุมชนในเรื่องอุปกรณป้องกันอัคคีภัย ตลอดจนความรู้ ความเข้าใจในการป้องกันและระงับอัคคีภัย ๒) การจัดโครงการโรงซ้อรวมใจ ด้านอัคคีภัยโดยใช้เงินทุนต้นกล้าสามารถแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการจำเป็นของชุมชน ๓) ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการแก้ปัญหาของชุมชนคือการรวมกลุ่มของสมาชิกชุมชนโรงซ้อ ๔๕ ในรูปแบบของ กลุ่มช่วยเหลือตนเองตัวแบบดังกล่าวสามารถเป็นแนวการปฏิบัติที่เลิศในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอื่นๆได้^{๓๘}

^{๓๖}ธีราพร ทองปัญญา และคณะ, “จิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนของเยาวชน: กรณีศึกษา กลุ่มเยาวชนอาสาสมัครพัฒนาชุมชนทั่วยหมอนทอง”, ว. เกษตรศาสตร์ (สังคม), ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๓ : ๔๘๔

^{๓๗}รศ.ดร. ขวัญกมล ดอนขวา, “การจัดการธุรกิจชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, (สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๖), หน้า บทคัดย่อ

^{๓๘}ดร.จรรยา พุคยาภรณ์ สรพล บุรณกุลสุพัฒนกุล ภัคโชค, “การพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนโรงซ้อ ๔๕ แขวง ลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ”, วารสารสมคมนักวิจัย, ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๗) : ๑๓๕

รศ.พรชัย พันธุ์ธาดาพร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการวิจัยว่า ๑. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของ พระสงฆ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการป้องกันปัญหา ยาเสพติดในชุมชน ๒. บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามความคิดเห็นของ ผู้นำชุมชน โดยรวมอยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ย ดังนี้ คือ ด้านการศึกษา ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมด้านเศรษฐกิจ และ ด้านการป้องกันปัญหา ยาเสพติดในชุมชน ๓. เปรียบเทียบ ความคิดเห็นของ พระสงฆ์ กับ ผู้นำชุมชน ที่มีต่อบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนโดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๓๙}

ผศ.ดร.อนุวัติ คุณแก้ว และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบุคลากร ชุมชน และองค์กรในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน” ผลการวิจัยว่า ๑. การพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตของบุคลากรในจังหวัดเพชรบูรณ์ พบว่า บุคลากรมีทักษะการใช้ชีวิตแบบพอเพียงมากขึ้น เช่น การลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น การหารายได้เพิ่มขึ้นและ มีการออมที่เพิ่มขึ้น ส่วนผลการเปรียบเทียบความรู้เกี่ยวกับทักษะการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรในจังหวัดเพชรบูรณ์ หลังการฝึกทักษะสูงกว่าก่อนการฝึกทักษะการดำเนินชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๑ และความพึงพอใจต่อการพัฒนาทักษะการดำเนินชีวิตตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงของบุคลากรอยู่ในระดับมาก ๒. รูปแบบการบริหารจัดการของสำนักงานคุมประพฤติ มีความสอดคล้อง ความต่อเนื่องและนำไปสู่การปฏิบัติได้ในระดับดี และบุคลากรมีความพึงพอใจต่อการบริหารจัดการสำนักงานคุมประพฤติจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยใช้หลักธรรมาภิบาลอยู่ในระดับมาก ๓. รูปแบบการสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนมีความเป็นไปได้ มีความสอดคล้องกับความต้องการจำเป็น มีความต่อเนื่อง และนำไปสู่การปฏิบัติได้ในระดับดี สำหรับผลการดำเนินงานพบว่า สมาชิกในชุมชนดำเนินงานโดยการวางแผนร่วมกัน จัดทำแผนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งโดยยึดหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนและการสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้บุคลากรมีความพึงพอใจต่อการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอยู่ในระดับมาก^{๔๐}

กนกพร ฉิมพลี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ ตำบลตะคุ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา” พบว่า ๑) การศึกษาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของชุมชนบ้านตะคุ มี ๒ แห่งที่สำคัญได้แก่ ปราสาทสระหินและวัดหน้าพระธาตุโดย ปราสาทสระหินหรือปราสาทหินเป็นปราสาทที่ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกกทางบ้านตะคุ และ วัดหน้าพระธาตุหรือวัดตะคุวัดหน้าพระธาตุหรือที่ชาวบ้านทั่วไป

^{๓๙} รศ.พรชัย พันธุ์ธาดาพร, “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ ๓ ก้าวสู่ศวรรษที่ ๒ : บูรณาการงานวิจัย ชี้อัจฉริยะสู่ความยั่งยืน” ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๙ ณ วิทยาลัยนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, หน้า ๖๑๒

^{๔๐} ผศ.ดร.อนุวัติ คุณแก้ว และคณะ, “การพัฒนาบุคลากร ชุมชน และองค์กรในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า บทคัดย่อ

ว่าวัดตะคุ เป็นวัดเก่าแก่ของอำเภอปักธงชัย ๒) การศึกษาความพร้อมของชุมชนต่อการพัฒนาหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีระดับความพร้อม โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($X = 3.124$, $S.D. = .43$) และเมื่อจำแนกตามอายุ อาชีพและระดับการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุและระดับการศึกษาต่างกันมีความพร้อมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ๓) การศึกษาปัญหาและอุปสรรคต่อการพัฒนาเป็นหมู่บ้านเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพบว่า การจัดการโครงสร้างการบริหารงานด้านการท่องเที่ยวในหมู่บ้านยังไม่มี ความชัดเจน ยังไม่มีการตั้งคณะกรรมการดูแลรับผิดชอบอย่าง เป็นรูปธรรม และไม่มีรูปแบบการท่องเที่ยวที่ชัดเจน ไม่มีจุดขายที่สามารถดึงดูดเงินจากนักท่องเที่ยวได้ และ ๔) แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ (๑) ด้านการพัฒนาศักยภาพและการวางรูปแบบการบริหารจัดการหมู่บ้าน แกะไขจุดอ่อนของหมู่บ้าน โดยหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่มีประสบการณ์ หรือเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวมาร่วมเป็นแรงสำคัญเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ให้ความรู้ ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมวางแผน โดยต้องยึดว่าทุกกระบวนการของการพัฒนาต้องให้ชาวบ้านเป็นผู้ร่วมลงมือปฏิบัติเองทุกขั้นตอน เพื่อสร้างและปลูกฝัง ความภาคภูมิใจ และความเป็นเจ้าของร่วมกันของชาวบ้าน และ (๒) ด้านการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านการประเมินผล ซึ่งควรจัดให้มีการทดลองการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยคือ ควรมีการร่วมกันพัฒนาศักยภาพ และการวางรูปแบบการบริหารจัดการหมู่บ้านแก้ไขจุดอ่อน ของหมู่บ้านโดยเฉพาะในเรื่องของการสร้าง กฎ-กติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับชาวบ้านและนักท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่ยอมรับมากขึ้น ตลอดจนการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวนำร่องภายในชุมชน^{๔๑}

รศ.ดร. ขวัญกมล ดอนขวา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชนในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีผลกระทบทางตรงต่อกิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนในด้านการขายมากที่สุดโดยมีขนาดของผลกระทบเท่ากับ ๐.๕๑๓ ส่วนกิจกรรมในกระบวนการเศรษฐกิจชุมชนในด้านการขายมีผลกระทบทางตรงต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินของชุมชนในด้านการให้ความช่วยเหลือชุมชนมากที่สุดโดยมีขนาดของผลกระทบเท่ากับ ๐.๔๑๗ ทางด้านปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชนด้านการพัฒนาพื้นฐานทางกายภาพมีผลกระทบทางตรงต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินของชุมชนในด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติมากที่สุด โดยมีขนาดของผลกระทบเท่ากับ ๐.๔๓๔ นอกจากนี้ปัจจัยผลักดันเศรษฐกิจชุมชนในด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีผลกระทบทางอ้อมต่อการจัดสรรกำไรส่วนเกินของชุมชนในด้านการให้การศึกษามากที่สุด โดยมีขนาดของผลกระทบเท่ากับ ๐.๓๐๒ ดังนั้นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ทางด้านการพัฒนาผู้นำเศรษฐกิจชุมชน การพัฒนาสมาชิกกลุ่มและการพัฒนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน มีผลต่อการเพิ่มยอดขายจากการขายสินค้าภายในชุมชน โดยรายได้จากการขายจะมีผลต่อขนาดของการจัดสรรกำไรไปช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆ ทาง

^{๔๑} กนกพร ฉิมพลี, แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ ตำบลตะคุ อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา, วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๕๙): ๗-๘

สังคมในชุมชนที่เปราะบางที่สุดของกลุ่มอาชีพเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งช่วยในด้านการให้การศึกษามากที่สุด^{๔๒}

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาว่า เป็นการพัฒนาทุนทางสังคมคือการพัฒนาประชาชนในชุมชนด้วยทุนของชุมชนอันได้แก่ ปราชญ์ชุมชน แหล่งท่องเที่ยว แหล่งธรรมชาติ การดำเนินชีวิต ประเพณี วัฒนธรรมของแต่ละชุมชนว่ามีความเป็นอัตลักษณ์ที่เด่นชัดแตกต่างกัน เพื่ออนุรักษ์ไว้ให้มีการสืบทอดจากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง

๒.๕.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างชุมชน

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งพบว่า มีนักวิชาการได้ศึกษาการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งไว้ดังนี้

สมบุญ ธรรมลังกา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย” พบว่า ในบริบททางด้านสังคมของชุมชนที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงรายเป็นสังคมแบบเครือญาติมีโครงสร้างทางสังคมเป็นทั้งแนวนราบและแนวตั้ง ทางด้านการเมืองมีการกระจายอำนาจแบ่งการปกครองชุมชนเป็นหมวดหรือคุ้มชุมชนต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรมชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและทางด้านเศรษฐกิจมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นต้นทุนในการผลิตมีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตการจำหน่ายผลผลิตเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเชียงรายมีอาทิเช่นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผู้นำชุมชนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนมีปัจจัยสำคัญคือกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนระบบเครือข่ายระบบความสัมพันธ์ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้ใช้ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มากำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนส่วนกลยุทธ์การนำรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้แก่กลยุทธ์การบริหารจัดการชุมชนกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนกลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายและกลยุทธ์สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด^{๔๓}

อัจฉรา ชัยชาญ อมร สุวรรณนิมิต และสุภาพร อาญาเมือง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนในการป้องกันปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเยาวชน” พบว่า ปัญหาของชุมชนคือผู้ปกครองไม่มีเวลาให้คำแนะนำลูกเนื่องจากต้องทำงานการให้คำแนะนำหรือสอนเรื่องเพศศึกษากับลูกมีน้อยสำหรับเยาวชนพบว่าไปเที่ยวกลางคืนมาเรียนสายซึ่งอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้นอนไม่พอทำให้นอนหลับในห้องเรียนเล่นเกมคอมพิวเตอร์แนว

^{๔๒} รศ.ดร. ขวัญกมล ดอนขวา, การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, (สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๔-๕๕๕๕), หน้า ๕๕

^{๔๓} สมบุญ ธรรมลังกา, “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงราย”, วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๖) : ๕๘

ทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนในการดูแลเยาวชนเพื่อป้องกันปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศคือ๑) การจัดโครงการพาลูกเข้าวัดในวันพระเพื่อให้ผู้ปกครองมีเวลาพูดคุยและอบรมสั่งสอนกันมากขึ้นพัฒนาจิตใจของเยาวชนให้มีจิตอาสา มีคุณธรรมจริยธรรมและอีกแนวทางที่เสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวคือ๒) การมีกติกาหมู่บ้านเพื่อควบคุมพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆของเยาวชนเช่นไม่ให้เด็กและเยาวชนชายหญิงอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี อยู่ด้วยกันสองต่อสองในบริเวณพื้นที่เสี่ยงหรือในเวลากลางคืนและกำหนดเวลาการขายสุราบุหรี่ไม่ให้ร้านค้าขายสุรายาสูบหรือให้แก่เด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า ๒๐ ปี ๓) มีเยาวชนต้นแบบในการเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เพื่อนรุ่นเดียวกันโดยเยาวชนต้นแบบเหล่านี้เป็นกลุ่มคนที่ปฏิบัติตามกฎกติกาและจะช่วยตักเตือนเพื่อนที่มีพฤติกรรมเสี่ยง^{๔๔}

วินัย วงศ์อาสา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาและพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาคมสุขภาวะระดับตำบลกรณีศึกษาตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม” พบว่า ลักษณะประชาคมสุขภาวะตำบลกุดรังเป็นแบบผสมระหว่างแบบชุมชนนิยมกับแบบประชาธิปไตยดังนี้แบบชุมชนนิยมคือความสมัครใจรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ของสมาชิกและชุมชนทั้งหมดและมีความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการแบบประชาธิปไตยคือการแสดงความคิดเห็นบนพื้นฐานของการรับฟังความคิดเห็นเคารพสิทธิของผู้อื่นองค์ประกอบของประชาคมสุขภาวะตำบลได้แก่จิตสำนึกของประชาคมสุขภาวะตำบลและชุมชนในการเคารพคุณค่าความคิดริเริ่มเพื่อสังคมส่วนรวมและมีวิสัยทัศน์เพื่อพัฒนาสุขภาวะร่วมกันมีโครงสร้างประชาคมหลากหลายและสัมพันธ์แนวนราบมีภาวะผู้นำคือคิดริเริ่มสร้างสรรค์สร้างการมีส่วนร่วมและไม่ผูกขาดการเป็นเจ้าของปัญหาความเป็นชุมชนและชนบแห่งการแบ่งปันคือมีความรักเอื้ออาทรและสมานฉันท์เครือข่ายการสื่อสารสาธารณะคือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนอื่นๆพร้อมกับการเรียนรู้จากการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในการแสดงบทบาทของประชาคมสุขภาวะตำบลมาจากความคาดหวังเกี่ยวกับสุขภาวะของชุมชนและการรับรู้ในศักยภาพของตนเองของประชาคมสุขภาวะตำบลผลการพัฒนาสุขภาวะคือการปรับเปลี่ยนด้านพฤติกรรมเสี่ยงสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมเสริมสร้างศักยภาพชุมชนและพัฒนานโยบายสาธารณะแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งประชาคมสุขภาวะตำบลมี ๒ แนวทาง ได้แก่ ๑) ขยายผลการพัฒนาสุขภาวะเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน๒) เพิ่มจำนวนผู้นำที่มีศักยภาพทำงานพัฒนาสุขภาวะเชิงกระบวนการ^{๔๕}

สุกัญญา อธิปอนันต์ และคณะ กลยุทธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง” ผลการวิจัยพบว่า ๑) บริบทชุมชนและสถานการณ์วิสาหกิจชุมชน คนในชุมชนประกอบอาชีพเกษตรเป็นหลัก แรกเริ่มเป็นกลุ่มอาชีพหรือกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร รวมกลุ่มกันเพื่อรับการสนับสนุนจากภาครัฐ ต่อรอง จัดซื้อปัจจัยการผลิตและขอสนับสนุนเงินทุน มีการรวมตัวแบบ

^{๔๔} อัจฉรา ชัยชาญ อมร สุวรรณนิมิต และสุภาพร อาญาเมือง, “แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนในการป้องกันปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเยาวชน”, วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย ครั้งที่ ๙, หน้า ๖๕๙

^{๔๕} วินัย วงศ์อาสา, “การศึกษาและพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาคมสุขภาวะระดับตำบลกรณีศึกษาตำบลกุดรังอำเภอกุดรังจังหวัดมหาสารคาม”, วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๕) : ๑๑๓ – ๑๑๔

หลวมๆ สมาชิกไม่ค่อยมีส่วนร่วม มีเพียงผู้นำและแกนนำดำเนินการเป็นหลัก บางส่วนรวมกลุ่มกันเพื่อหารายได้เสริมและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ โดยทำกิจกรรมการผลิตและการแปรรูป มีทั้งการดำเนินการร่วมกันและแยกกันทำ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและตลาด จัดทะเบียนเป็นวิสาหกิจชุมชนเมื่อปี ๒๕๔๘ และได้รับการประเมินศักยภาพอยู่ในระดับปานกลางถึงดี (๒) กระบวนการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเองที่เหมาะสม แบ่งเป็น (๑) ด้านการพัฒนาการบริหารจัดการองค์กร ได้แก่ การทบทวนและปรับปรุงโครงสร้างองค์กร บทบาทหน้าที่ กฎระเบียบ ข้อตกลงร่วม การจัดระบบข้อมูล การทำบัญชี การพัฒนาผู้นำและสมาชิกการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม การสร้างคนรุ่นใหม่ การประชุมพบปะอย่างต่อเนื่อง (๒) ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์/กิจกรรม ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านการผลิต จัดทำแผนพัฒนาการผลิตให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และความต้องการตลาด ค้นหาผู้รู้ รวบรวมภูมิปัญญา องค์ความรู้ พัฒนาระบบการผลิตและแปรรูปเพื่อให้ได้คุณภาพมาตรฐาน ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพ และรักษาสิ่งแวดล้อม พัฒนาระบบประกันคุณภาพและจัดระบบควบคุมคุณภาพมาตรฐาน (๓) ด้านการพัฒนาการตลาด ได้แก่ การศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลด้านการตลาด จัดทำแผนพัฒนาการตลาด สสำรวจตลาด ทดสอบผลิตภัณฑ์ ขยายช่องทางการตลาด ส่งเสริมการขาย สร้างความมั่นใจและประชาสัมพันธ์ (๔) ด้านการพัฒนาเครือข่าย ได้แก่ การศึกษาและจัดทำฐานข้อมูลเครือข่าย จัดทำแผนบูรณาการ กำหนดบทบาท ข้อตกลงร่วม การจัดกระบวนการเรียนรู้ เช่น การจัดเวทีเรียนรู้ ศึกษาดูงาน ทำแปลงเรียนรู้ ทดสอบและพัฒนา วางแผนการผลิตและการตลาด และ ๓) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง แบ่งเป็น (๑) ปัจจัยภายในกลุ่ม ได้แก่ การมีส่วนร่วม ความเสียสละ สามัคคี ความร่วมมือของสมาชิกและครอบครัว การดำเนินกิจกรรมที่ต่อเนื่อง การควบคุมคุณภาพสินค้า การพัฒนาความรู้/ภูมิปัญญา การพัฒนาผลิตภัณฑ์/กิจกรรมและการตลาด ศักยภาพของผู้นำและสมาชิกของวิสาหกิจชุมชน (๒) ปัจจัยในชุมชน ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน วัฒนธรรมและประเพณี โครงสร้างประชากรในชุมชน การพัฒนาคนรุ่นใหม่ ทรัพยากรที่มีในชุมชน การจ้างงานในชุมชน/รายได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และการมีตลาดชุมชนรองรับ และ (๓) ปัจจัยภายนอกชุมชน ได้แก่ นโยบายรัฐ ระบบเสริมหนุน เครือข่ายกลไกทางการตลาด และการคมนาคม^{๔๖}

ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง ดร.ศรีวรรณ มีคุณ และพีระพงษ์ สุดประเสริฐ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน :กรณีศึกษาการจัดทำแผนชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑. สภาพปัญหาและความต้องการทั่วไปของชุมชนในเทศบาลตำบลบางพระ ซึ่งเป็นชุมชนเมืองและชุมชนกึ่งเมือง สภาพโครงสร้างและสังคมค่อนข้างดี มีปัญหาและความต้องการด้านโครงสร้างชุมชนและด้านสังคมเพิ่มขึ้นจากเดิมที่มีอยู่ เช่น ไฟฟ้าแสงสว่างสาธารณะ การเพิ่มรายได้และการส่งเสริมสุขภาพ ๒. ประชาชนมีส่วนร่วมและมีความสามารถในการจัดทำแผนชุมชน ระยะ ๓ ปีอย่างสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ทั้ง ๑๐ ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมได้อย่างสมบูรณ์ และมีแนวทางพัฒนากิจกรรมต่างๆ เพื่อสร้างความเข้มแข็งและพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน ๓. ประชาชนในชุมชน และบุคลากรของเทศบาลตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรีได้เรียนรู้

^{๔๖} สุกัญญา อธิปอนันต์ และคณะ, “กลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง”, รายงานวิจัย, (กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ

มีทักษะและประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาชุมชนร่วมกัน มีกิจกรรมการพัฒนาระดับท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมชัดเจน และมีความพร้อมที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดำเนินงานพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไปได้เป็นอย่างดี^{๔๗}

จิตตฤทธิ ทองปรอนและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษากระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมในเขตภาคเหนือตอนบน” ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการเรียนรู้จากโครงการ (Project-Based Learning, PBL) และฐานปัญหา (Problem-Based Learning, PBL) ด้วยกิจกรรม PDCA และ FILA เป็นกลไกสำคัญที่สร้างกระบวนการคิด องค์ความรู้และพัฒนาการของการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น กับโรงเรียนและชุมชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน^{๔๘}

สมพร มีชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม” ผลการศึกษาพบว่า ๑. ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม โดยแบ่งเป็นรายด้าน ดังนี้ ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ ด้านความเชื่อมั่นในตนเอง ด้านการมีส่วนร่วมในชุมชนด้านการสนับสนุนทางสังคม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๒. การพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาด้านการศึกษา ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาด้านสาธารณสุข ปัจจัยด้านบทบาทการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ๓. การเปรียบเทียบความแตกต่างการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการ จำแนกตามลักษณะส่วนบุคคลการเปรียบเทียบบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม จำแนกตามอายุ อายุพรรษา ระยะเวลาในการดำรงตำแหน่ง และวุฒิการศึกษาทางโลก บทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ๔. การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐมด้วยสมการถดถอยพหุคูณ ด้านการรับรู้บทบาทหน้าที่ ด้านการสนับสนุนทางสังคม และด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีประสิทธิภาพในการทำนายร่วมกันต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม และมีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานในการทำนาย^{๔๙}

ผศ.ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และ ดร.อุทิศ สังขรัตน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา” ผลการศึกษาสภาพการณ์ของวิสาหกิจชุมชนพบว่า ปัจจัยด้านการเมือง ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยทางด้านสังคม เอื้ออำนวยต่อผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชน ส่วนปัจจัยทางด้านเทคโนโลยี และปัจจัย

^{๔๗} ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง ดร.ศรีวรรณ มีคุณ และพีระพงษ์ สุดประเสริฐ, “การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาการจัดทำแผนชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ จังหวัดชลบุรี”, วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๑)

^{๔๘} จิตตฤทธิ ทองปรอน และคณะ, “การศึกษากระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมในเขตภาคเหนือตอนบน”, การประชุมวิชาการ ด้านพลังงานสิ่งแวดล้อมและวัสดุ ครั้งที่ ๑ คณะพลังงานสิ่งแวดล้อมและวัสดุ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๐ โรงแรมเดอะทวิน ทาวเวอร์ กรุงเทพฯ

^{๔๙} สมพร มีชัย, “ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม”, วารสารกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, Veridian E-Journal, SU Vol.๕ No. ๒ (May - August ๒๐๑๒) : ๕๑๒-๕๑๓

ทางนิเวศวิทยา เป็นปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินงาน ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนมีดังนี้ ปัญหาด้านการตลาด ปัญหาด้านบัญชีและการเงิน ปัญหาด้านการผลิต ปัญหาด้านการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ปัญหาด้านการออกแบบผลิตภัณฑ์และปัญหาต้นทุนการผลิต โดยแนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนหน่วยงานภาครัฐเป็นหน่วยงานสำคัญของการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านการให้ความรู้ การพัฒนาทักษะด้านต่างๆ การสนับสนุนด้านการตลาด และการกำหนดระเบียบต่างๆ เพื่อสนับสนุนวิสาหกิจชุมชน^{๕๐}

ฉลาด จันทรสมบัติ และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนวังจันทน์ ตำบลนาข่า อำเภอบ้านดง จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยว่า ๑. การศึกษาบริบทชุมชน บัญชีรายรับรายจ่าย แผนที่สุขภาวะชุมชน นำไปใช้ทบทวนวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ และกิจกรรมการดำเนินงานแผนแม่บทชุมชนของบ้านวังจันทน์ หมู่ ๔ บ้านวังใหม่ หมู่ ๑๓ และบ้านวังเหนือ หมู่ ๑๖ ให้ทันกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถดำเนินงานตามขั้นตอนจนบังเกิดผลสำเร็จ เกิดบุคคลแห่งการเรียนรู้ และทีมแห่งการเรียนรู้ มีการพบปะกันอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง เกิดกลไกในการทำ งานขับเคลื่อนในระดับชุมชน ๒. การพัฒนาระดับองค์ความรู้ของทีมผู้ร่วมวิจัย ทั้งการศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งกำหนดไว้ ๓ ครั้ง และเวทีพบปะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครอบครัวต้นแบบกับศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแก่นจนเป็นไปตามแผนที่วางไว้ ทำให้ผู้ร่วมวิจัยหลังพัฒนาตนเองแล้วมีความรู้ ความเข้าใจและทักษะในการปฏิบัติทั้งการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การปลูกผักหวานป่า การเลียบกิ่งต้นไม้ ซึ่งสามารถจัดระดับตามความสามารถ ๓ระดับ คือ ๑) กลุ่มที่พัฒนาเป็นปราชญ์ชาวบ้าน มี ๗ คน อยู่ในเกรด A ๒) กลุ่มครูผู้นำ เศรษฐกิจพอเพียง จำนวน ๙ คน อยู่ในเกรด B+ และกลุ่มผู้นำที่สนใจ จำนวน ๑๖ คนอยู่ในเกรด B ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงในระดับครัวเรือนและการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ ๓. เกิดนวัตกรรมระดับครอบครัวต้นแบบที่อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมแก้ไขปัญหาคาความยากจน ให้สำเร็จมีจำนวน ๓๒ ครอบครัวภายใน ๓ ปี และมีต้นแบบศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและความร่วมมือแก้ไขปัญหาคาความยากจน พัฒนาสังคม และสุขภาวะชุมชน จำนวน ๔ ศูนย์ ๑) ศูนย์เกษตรแบบผสมผสานขนาด ๑๗ ไร่ ของนายวิทยา วังทองเสียว ๒) ศูนย์ผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวหอมมะลิ และขยายพันธุ์พืช ขนาด ๗ ไร่ ของนายสง่า วังทอง และศูนย์เกษตรผสมผสานและเลี้ยงปลา ขนาด ๖ ไร่ ของนางยม หัตถิ ซึ่งนำไปสู่เศรษฐกิจพอเพียง และความร่วมมือแก้ไขปัญหาคาความยากจน พัฒนาสังคม และสุขภาวะชุมชน และ ๔) มีศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบที่เป็นนวัตกรรมเพื่อพึ่งพาตนเองและการแก้ไขปัญหาคาความยากจนเชิงบูรณาการ ขนาด ๒ ไร่ไม่ยากไม่จน ของนายหนา สุดพันธ์ ที่สามารถถ่ายทอดเทคโนโลยีชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ๔. ตัวชี้วัดความสำเร็จในการดำเนินงานหมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง จากการประเมินผลการปฏิบัติตามแบบประเมินรายการที่ผู้วิจัยกับผู้ร่วมวิจัยได้พัฒนาขึ้น แบ่งออกเป็น ๒ส่วน คือ การปฏิบัติตามตัวชี้วัดหลัก และระดับที่ส่งผลให้เกิดความสามารถที่ได้รับจากโครงการ ดังนี้ ๔.๑ การปฏิบัติตามตัวชี้วัดหลัก ๑) ด้านเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมสามารถปฏิบัติได้คิดเป็นร้อยละ ๙๘และเมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดหลัก

^{๕๐} ผศ.ดร.ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และดร.อุทิศ สังข์รัตน์, “แนวทางการพัฒนาการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนในเขตกลุ่มทะเลสาบสงขลา”, (ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๖), หน้า ก

สามารถปฏิบัติเป็นรายข้อเรียงตามร้อยละ (๑) ครั้วเรือนสามารถพึ่งตนเองได้คิดเป็นร้อยละ ๙๗ (๒) เงินทุนคิดเป็นร้อยละ ๙๒ (๓) ส่งเสริมอาชีพที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนคิดเป็นร้อยละ ๘๙ (๔) การตลาดคิดเป็นร้อยละ ๘๖ (๕) การส่งเสริมอาชีพให้เติบโตและยั่งยืนคิดเป็นร้อยละ ๘๕ ตามลำดับ ๒) ด้านการจัดการทรัพยากรโดยรวมสามารถปฏิบัติการได้คิดเป็นร้อยละ ๙๔ และเมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดหลักสามารถปฏิบัติเป็นรายข้อเรียงตามร้อยละ (๑) ผู้นำมีคุณภาพคิดเป็นร้อยละ ๙๖ (๒) การระดมทุนคิดเป็นร้อยละ ๘๗ (๓) ทรัพยากรทางธรรมชาติพัฒนาคุณภาพดินคิดเป็นร้อยละ ๘๕. ๓) ด้านสุขภาพอนามัย

ในชุมชนโดยรวมมีการปฏิบัติคิดเป็นร้อยละ ๘๙ และเมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดหลักเป็นรายข้อเรียงตามร้อยละ (๑) มีโครงสร้างพื้นฐานเพื่อสุขภาพของประชาชนคิดเป็นร้อยละ ๘๗ (๒) มีอาหารที่เพียงพอคิดเป็นร้อยละ ๙๐ (๓) ความสะอาดน่าอยู่ของชุมชนปลอดภัยแข็งแรงคิดเป็นร้อยละ ๘๖ (๔) ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณีโดยรวมมีการปฏิบัติคิดเป็นร้อยละ ๙๗ และเมื่อพิจารณาตัวชี้วัดหลักเป็นรายข้อเรียงตามร้อยละ (๑) ศาสนาเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ คิดเป็นร้อยละ ๙๕ (๒) วิถีชีวิตที่อบอุ่นคิดเป็นร้อยละ ๙๒ (๓) วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงาม คิดเป็นร้อยละ ๘๗ (๕) ด้านความรู้ การเรียนรู้ชุมชนโดยรวมสามารถปฏิบัติคิดเป็นร้อยละ ๙๖ เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดหลักเป็นรายข้อเรียงตามร้อยละ (๑) ภูมิปัญญาท้องถิ่นคิดเป็นร้อยละ ๘๙ (๒) การเรียนรู้ของชุมชนคิดเป็นร้อยละ ๘๗ (๖) การบริหารชุมชนโดยรวมสามารถปฏิบัติได้คิดเป็นร้อยละ ๙๒ เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดหลักในข้อการบริหารชุมชน/แผนชุมชนคิดเป็นร้อยละ ๙๐ (๗) ด้านกลุ่มองค์กรชุมชนโดยรวมสามารถปฏิบัติคิดเป็นร้อยละ ๙๔ เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดหลักในข้อกลุ่ม องค์กรชุมชน/กลุ่มอาชีพสามารถปฏิบัติได้คิดเป็นร้อยละ ๙๑ (๘) ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำ โดยรวมสามารถปฏิบัติได้คิดเป็นร้อยละ ๙๓ เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดหลักในข้อความสามารถปฏิบัติคิดเป็นร้อยละ ๙๖ (๙) ด้านความรู้เด่นในชุมชนโดยรวมสามารถปฏิบัติได้คิดเป็นร้อยละ ๘๗ เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดหลักในข้อความรู้เด่นสามารถปฏิบัติได้คิดเป็นร้อยละ ๙๒ (๑๐) ด้านนวัตกรรมโดยรวมสามารถปฏิบัติได้คิดเป็นร้อยละ ๘๙ เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดหลักในข้อผลผลิตเทคโนโลยีสามารถปฏิบัติได้คิดเป็นร้อยละ ๘๖ และ (๑๑) ด้านเครือข่ายโดยรวมสามารถปฏิบัติได้คิดเป็นร้อยละ ๙๒ เมื่อพิจารณาตามตัวชี้วัดหลักในข้อความร่วมมือสามารถปฏิบัติได้คิดเป็นร้อยละ ๙๖.๔ ๒ ระดับที่ส่งผลให้เกิดความสามารถที่ได้รับจากโครงการ ๑) ด้านเศรษฐกิจพอเพียงโดยรวมอยู่ในระดับมาก ๒) ด้านการจัดการทรัพยากรโดยรวมอยู่ในระดับมาก ๓) ด้านสุขภาพอนามัยในชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ๔) ด้านศาสนา วัฒนธรรมประเพณีโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ๕) ด้านความรู้การเรียนรู้ชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ๖) การบริหารชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ๗) ด้านกลุ่มองค์กรชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ๘) ด้านความรู้ความสามารถของผู้นำ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ๙) ด้านความรู้เด่นในชุมชนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ๑๐) ด้านนวัตกรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และ ๑๑) ด้านเครือข่ายโดยรวมอยู่ในระดับมาก^{๕๑}

^{๕๑} ฉลาด จันทรมบัติ และคณะ, “การพัฒนาหมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนวังจันทน์ ตำบลนาข่า อำเภอลำปำ จังหวัดมหาสารคาม”, วารสารการบริหารและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๔) : ๘๖-๘๘

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างชุมชนว่า การเสริมสร้างชุมชนมาจากสมาชิกในชุมชนร่วมกันช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับครอบครัว และชุมชน สังคม ทำให้สามารถยืนอยู่ได้ในสภาพท่ามกลางปัญหาที่รุมเร้าและสามารถนำหลักพุทธธรรมเป็นจุดประทีปหรือแสงสว่างส่องทางข้ามพ้นปัญหาอุปสรรคต่างๆ ไปได้

๒.๕.๓ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเข้มแข็ง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเข้มแข็งพบว่า มีนักวิชาการได้ศึกษาชุมชนเข้มแข็งไว้ดังนี้

พัชรชาติ ตรีชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอยอำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์” ผลจากการศึกษาสามารถตอบคำถามได้ คือ ๑. ปัจจัยสำคัญของการพลิกฟื้นจากสังคมที่มีปัญหาวิกฤติในด้านต่าง ๆ สามารถทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ เป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญคือ ๑) ผู้นำ มีภาวะผู้นำโดดเด่นในด้านขีดความสามารถของผู้นำ (ผู้ใหญ่โชคชัยลัมประดิษฐ์) ในการสร้างกระบวนการประชาธิปไตย ในการบริหารงาน เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา การมีจุดยืนทางความคิด วิธีคิด เห็นคุณค่าและพลังในการพัฒนาชุมชน ตระหนักสร้างจิตสำนึกให้ชุมชนรู้จักพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพิงจากภายนอก เป็นผู้นำที่มีความมั่นใจในตนเองสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมุ่งมั่น และมีความสามารถในการถ่ายทอดอย่างชัดเจน ๒) การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบ้านหนองกลางดง การสร้างพลังการทำงานเป็นทีม สร้างคนดี คนเก่ง คนมีความสามารถ สร้างผู้นำในชุมชน ประสานแผนกำลังร่วมคิดร่วมทำ ๓) การมีทุนทางสังคมในมิติต่างๆ ความสัมพันธ์เกื้อกูลภายในชุมชนความรักสามัคคี ผูกพันกัน สานสัมพันธ์กันในระบบอาวุโส ภูมิปัญญาชาวบ้าน เก่งคิดเก่งทำ เห็นผลได้ในทางปฏิบัติ ๔) ทุนทางเศรษฐกิจ สามารถพึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่มทางอาชีพ นำภูมิปัญญาเพิ่มมูลค่าผลผลิต (แปรรูป) ลดปัญหาการว่างงาน สร้างรายได้ชุมชนปลอดภัย สังคมมีความสุข ๒. กลยุทธ์ที่ผู้นำชุมชนสามารถพลิกฟื้นไปสู่ความเข้มแข็งจากการศึกษา พบว่าการมีสภา ๕๙ และการจัดทำแผนชุมชน เป็นกลยุทธ์ที่สำคัญที่ทำให้เกิดการหลอมรวมคนในชุมชนและเป็นการผนึกกำลังประสานประโยชน์เป็นหนึ่งเดียว การมีสภา ๕๙ เป็นพื้นฐานที่มั่นคงในระบอบประชาธิปไตย การจัดทำแผนชุมชน เป็นการสร้างเครือข่ายกลุ่มอาชีพ กองทุนชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาพลิกฟื้นเศรษฐกิจ สังคม ให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้อย่างมั่นคงบนพื้นฐานของการพัฒนาพลิกฟื้นให้เป็นชุมชนเข้มแข็งอย่างแท้จริง แผนชุมชนเป็นแผนที่ชีวิตของสังคมให้ดำเนินไปตามแนวทางที่ได้ร่วมกันคิดแก้ปัญหาเพื่อเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านหนองกลางดง สภา ๕๙ และแผนชุมชนถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ทำให้ชุมชนบ้านหนองกลางดงเข้มแข็งอย่างยั่งยืน^{๕๒}

^{๕๒}พัชรชาติ ตรีชัย, “การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของ หมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, วารสารร่วมพฤษ, ที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม ๒๕๕๑ - มกราคม ๒๕๕๒) : ๑๒๖ – ๑๒๗

ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเข้มแข็งและศักยภาพขององค์กรชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี” รายงานวิจัยนี้ ได้เสนอผลการประเมินศักยภาพและความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรีจำนวน ๒ประเภท ประเภทละ ๒องค์กรชุมชน อันได้แก่ องค์กรชุมชนที่มีการดำเนินงานในลักษณะประกอบการเชิงวิสาหกิจและองค์กรชุมชนที่มีการดำเนินงานในลักษณะเชิงสังคมและวัฒนธรรม ผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลชี้ให้เห็นถึงศักยภาพและความเข้มแข็งขององค์กรชุมชนทั้ง ๒ประเภท เห็นได้จากการที่องค์กรชุมชนทั้ง ๒ประเภทได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชนอย่างสูง อันเนื่องมาจากความสามารถในการแก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของชุมชน โดยใช้ต้นทุนทางสังคม และทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชน งานวิจัยนี้ ได้ให้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้รัฐให้ความสำคัญองค์กรชุมชนและปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการพัฒนาประเทศโดยให้ความสำคัญกับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นและใช้ศักยภาพของท้องถิ่นในฐานะจักรกลของการพัฒนาประเทศจากระดับล่างไปสู่ระดับบนให้มากยิ่งขึ้น^{๕๓}

สุปราณี จันทรสง และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “นโยบายการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพทั่วไปการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง พบว่า โดยรวมอยู่ระดับมากโดยที่ด้านภูมิคุ้มกันให้ชุมชนของการพัฒนาทุนทางสังคมที่อยู่ในระดับสูงที่สุดนั้นเนื่องจากผู้นำทางสังคมมีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินการทุนทางสังคมทุกกิจกรรมทางสาธารณะและกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกในการพึ่งพาตนเอง ๒) ปัจจัยทุนสังคมในความรู้เพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนเข้มแข็งในพื้นที่จังหวัดสระบุรีและจังหวัดนครนายก ภาพรวมตัวแปรส่วนใหญ่อยู่ระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.๐๕ ๓) แนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง พบว่า การดำเนินงานต้องเป็นไปในลักษณะแบบองค์รวมโดยมีเป้าหมายหลักคือการเน้นการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มีลักษณะการสร้างเครือข่ายต้องสร้างและพัฒนาเครือข่ายของสมาชิกให้เกิดขึ้นภายในชุมชน^{๕๔}

พระครูสมุทรวิทย์ ผาสุโก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน :กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก” ผลการวิจัย พบว่า ความเข้มแข็งของชุมชน มีพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ต้องการจะมีส่วนร่วมในการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความสามัคคีชุมชนสามารถที่จะวิเคราะห์ปัญหาและตัดสินใจเลือกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนทำให้ชุมชนมีความสามารถที่พึ่งตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นชุมชนสามชุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออกนั้น นับว่ามีความเข้มแข็งเป็นอย่างยิ่งคนในชุมชนมีความรักสามัคคีในการอนุรักษ์ตลาดร้อยปี ซึ่งเป็นศูนย์รวมวิถีชีวิตของคนในชุมชน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยมีพระสงฆ์เป็นศูนย์รวมของความศรัทธา ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุน กิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้คนในชุมชนเกิดปฏิสัมพันธ์ต่อกัน อีกทั้งทำหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง และได้พัฒนาต้นกล้า หรือเยาวชนของชุมชนเป็นคนดีศรีสุพรรณ ซึ่งนับว่าพระสงฆ์นอกจะส่งเสริมความ

^{๕๓} ศุภวัฒน์ ปภัสสร, “ความเข้มแข็งและศักยภาพขององค์กรชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี”, วารสารการบริหารท้องถิ่น, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม – กันยายน ๒๕๕๘): ๒๘

^{๕๔} สุปราณี จันทรสง และคณะ, “นโยบายการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง”, วารสารการเมืองการปกครอง, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๘-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙): ๓๑๓

เข้มแข็งของคนในชุมชนแล้วยังได้บ่มเพาะปูพื้นฐานให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ มีความเข้มแข็งทางจิตวิญญาณสามารถสืบสานวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เข้มแข็งสืบต่อไป^{๕๕}

ดร.จักรกริช สังขมณี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ชุมชนแห่งนั้นชื่อปรรณาวัดนธรรมการเมืองในชีวิตประจำวันกับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาท้องถิ่น” งานวิจัยชิ้นนี้อภิปรายแนวทางการทำความเข้าใจในการเมืองของคนชนบทไทย โดยใช้กรณีศึกษาจาก “ชุมชนปรรณาวัดนธรรมการเมือง” หมู่บ้านหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเสนอภาพของ “การเมืองในชีวิตประจำวัน” ของชาวบ้านซึ่งซับซ้อนเกินกว่าจะพิจารณาจากวาระทางการเมืองของการเลือกตั้ง หรือการอธิบายความเป็นตัวแสดงทางการเมืองของคนชนบทอยู่แค่เพียงการเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแต่เพียงเท่านั้น งานการศึกษาชิ้นนี้เสนอว่าการศึกษาการเมืองในชีวิตประจำวันเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สำคัญในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงจิตสำนึกและการรับรู้ทางการเมือง ตลอดจนทำความเข้าใจข้อถกเถียงว่าด้วยการปฏิบัติการทางการเมืองของคนชนบทในปัจจุบัน การศึกษาการเมืองในชีวิตประจำวันในชุมชนปรรณาวัดนธรรมการเมืองได้ชี้ให้เห็นว่าระบบเศรษฐกิจการเมือง และเครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้คนในชนบทนั้นได้ก้าวไปสู่สิ่งที่ผู้เขียนเรียกว่า “เศรษฐศาสตร์การเมืองเชิงศีลธรรมของความพึงมีพึงได้” โดยที่อุดมคติและวิถีปฏิบัติของชาวบ้านในชนบทนั้นได้ก้าวไปไกลกว่าการพึงพอใจกับสถานะของการพออยู่พอกินและการพึงพาพระบออุปถัมภ์แบบดั้งเดิมแล้ว การแสดงออกทางการเมืองของคนในชนบทในช่วงหลายปีที่ผ่านมาเป็นการสะท้อนถึงความรู้ความเข้าใจในเรื่องสิทธิและผลประโยชน์ที่คนชนบทพึงมีพึงได้ในระบอบการเมืองแบบประชาธิปไตย ข้อเสนอของงานชิ้นนี้เป็นการเสริมมุมมองในเรื่องของ “เจตจำนง” และ “ความมุ่งมาดปรรณาวัดนธรรมการเมือง” ของผู้ปฏิบัติการทางการเมืองให้กับการศึกษาการเมืองในชนบท ที่มักจะยกเอาแต่เพียงเรื่องของการเลือกตั้งและขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมเป็นหมายเหตุของการทำความเข้าใจ^{๕๖}

ทวิ วัชรเกียรติศักดิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย คือ ศึกษาบริบทเชิงพื้นที่ในการดำเนินงานและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนขององค์การบริหารส่วนตำบล แนวทางและการดำเนินการส่งเสริมการสร้าง ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ และผลการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา โดยการมีส่วนร่วมของภาคการวิจัยและพัฒนาทั้งภายในและภายนอกชุมชน ด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกลุ่มเป้าหมาย คือ คณาจารย์และนักศึกษา บุคลากรองค์กรปกครองท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และสมาชิกกลุ่มอาชีพในชุมชน เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสังเกตแบบมีและไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์เชิงลึก บันทึกการปฏิบัติงาน และการเรียนรู้ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลสรุปอุปนิสัยและวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า บริบทเชิง

^{๕๕} พระครูสมุห์วรวิทย์ ผาสุกโก, “พระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๔ ฉบับพิเศษ : ๒๗๐-๒๗๑

^{๕๖} ดร.จักรกริช สังขมณี, “ชุมชนแห่งนั้นชื่อปรรณาวัดนธรรมการเมืองในชีวิตประจำวันกับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาท้องถิ่น”, (แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, ๒๕๕๕), หน้า บทคัดย่อ

พื้นที่ในการดำเนินงานและการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชน มีความพร้อมต่อการพัฒนา แนวทางและการดำเนินการส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ จะต้องสร้างจากภายใน ภายนอก และทั้งภายในและภายนอกชุมชน ตามปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ความรู้ การยอมรับ ศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมของภาคีสมาชิก และการมีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็งโดยที่ผลการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพเชิงรูปธรรมได้ทำให้มีการพัฒนา จัดตั้ง ดำเนินงาน และขับเคลื่อนการจัดหาทุนของกลุ่มอาชีพในทั้ง ๑๕ หมู่บ้านตามความเหมาะสมและการตัดสินใจของแต่ละชุมชน^{๕๗}

อภิสิทธิ์ พรหมชัย และศุภลักษณ์ สุวรรณะขุ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านห้วยกาน” ผลการศึกษาพบว่า จุดกำเนิดของวิสาหกิจชุมชนเกิดจากการรวมตัวของสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน ๑๐ คน ที่มีความสนใจความรักและสามัคคีร่วมกันดำเนินงานอย่างมุ่งมั่น สมาชิกมีส่วนในการเป็นหุ้นส่วนโดยการร่วมลงทุนในวิสาหกิจ รูปแบบประกอบด้วยโครงสร้างการดำเนินงานอย่างชัดเจนพร้อมระบบบริหารจัดการขณะเดียวกันประชาชนในชุมชนองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนต่างให้การสนับสนุนความสำเร็จที่ยั่งยืนประการหนึ่งเกิดจากการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นส่วนผสมหลักของเค้กขณะเดียวกันโครงการได้มีส่วนในการสร้างงานและเพิ่มรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น^{๕๘}

ณัฐพร ดอกบุญนาค และฐาปกรณ์ ทองคำนุช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยววิถีชีวิตศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุกอำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยว นั้นคนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านของการจัดการด้านสถานที่ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านวางแผน การประชุมนโยบายหรือแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นชุมชนจะมีส่วนแค่การแสดงความคิดเห็นว่าดีหรือไม่ ต้องการหรือไม่ต้องการ แต่ไม่ได้เข้ามาส่วนในการวางแผนคิดนโยบาย หรือการจัดการมากแต่อย่างใด และด้านบุคลากร ประชาชนหรือคนในชุมชนนั้น มีส่วนร่วมมากแต่ในส่วนของการจัดการด้านกฎเกณฑ์ทางการท่องเที่ยวในตลาดร้อยปีสามชุกนั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมลดลงหากเทียบกับด้านอื่น ๆ เนื่องจากปัจจุบันกฎเกณฑ์ต่าง ๆ คือกฎที่ได้ปฏิบัติสืบต่อกันมา ไม่ได้มีการวางกฎเกณฑ์ที่ตายตัวข้อเสนอแนะ๑. ส่งเสริมคนรุ่นใหม่ให้เข้ามามีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวให้มากขึ้น๒. ส่งเสริมให้คนในชุมชนคิดถึงส่วนรวมมากกว่าผลทางธุรกิจมากขึ้น๓. ภาครัฐเข้ามามีบทบาทหรือส่งเสริม

^{๕๗} ทวี วัชรเกียรติศักดิ์, “การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพ ในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอนาหว้า จังหวัดนครราชสีมา”, วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๔) : ๔๓

^{๕๘} อภิสิทธิ์ พรหมชัย และศุภลักษณ์ สุวรรณะขุ, “ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านห้วยกาน”, วารสารการบริหารท้องถิ่น, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๔) : ๑๖

ช่วยเหลือให้มากขึ้น เนื่องจากปัจจุบันผู้ที่สืบทอดหรือดูแลพื้นที่ลดน้อยลง๕๙. ส่งเสริมให้คนในชุมชนตระหนักและเข้าใจถึงการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมากขึ้น^{๕๙}

รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระจุ และ ผศ.ดร.ทัศนทกานต์ ดวงรัตน์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสื่อสารรณรงค์พื้นที่สุขภาวะในชุมชนเมือง ในมิติของการสื่อสารเพื่อความรับผิดชอบต่อสังคม” ผลการวิจัยพบว่า การสื่อสารด้านความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) นั้นเป็นกระบวนการสื่อสารผ่านมิติภายนอกขององค์กรการศึกษา คือ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตได้ดำเนินกิจกรรมในรูปแบบการทำโครงการสื่อสารรณรงค์ในการแก้ไขและพัฒนาสังคม ผ่านสื่อกิจกรรมภายใต้โครงการ “สายน้ำจากสายธารสู่แม่” สะท้อนให้เห็นถึงว่าองค์กรการศึกษาได้แสดงบทบาทของการเป็นผู้นำทางการศึกษาต่อการสร้างความเปลี่ยนแปลงต่อสังคมอย่างมีวิธีการซึ่งได้ใช้จุดแข็งของมหาวิทยาลัยที่มีคณะนิเทศศาสตร์จัดทำโครงการของคณะและมีการวางแผน ให้คณาจารย์นักศึกษาได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสื่อสารกับชุมชน ซึ่งจะนำมาสู่ภาพลักษณ์ที่ดี (Corporate Citizenship) อันเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความไว้วางใจและคุณค่าของมหาวิทยาลัยในมุมมองของผู้บริโภค ทั้งนี้ได้เน้นองค์ประกอบการสื่อสาร CSR ในด้านการพัฒนาชุมชน (Community Involvement and Development) กลยุทธ์การสื่อสาร CSR ผ่านสื่อกิจกรรมนี้ประกอบด้วย ๓องค์ประกอบ คือ ๑. องค์กรเป็นผู้นำทำหน้าที่ส่งข้อมูล ๒. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหมายถึงคนหรือกลุ่มคนที่รับสาร คือคนในชุมชนและเครือข่ายที่ส่งสารไป และ ๓. ภาพลักษณ์หรือสารที่ส่งออก^{๖๐}

สำราญ จุช่วย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรี ที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการศึกษาพบว่าวิถีชีวิตของคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรี มีวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับดี ประกอบอาชีพเกษตรเป็นอาชีพหลัก มีวิถีชีวิตด้านสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีวิถีชีวิตด้านวัฒนธรรมที่มั่นคงและยั่งยืน ในประเพณีดั้งเดิม มีวิถีชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความเป็นธรรมชาติและมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำ มากขึ้นความสอดคล้องของวิถีชีวิตคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรี กับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมโดยรวมอยู่ในระดับค่อนข้างสูง มีการปฏิบัติร้อยละ ๗๘.๔๔ ความสอดคล้องด้านสังคมและวัฒนธรรมในระดับสูงและมีความสอดคล้องด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับกลาง^{๖๑}

ธนาชัย สุขวนิช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อสร้างความเข้มแข็ง ของเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย” ผลการวิจัย พบว่า ๑) การบริหารจัดการ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ได้มีการจัดโครงสร้างหน่วยงานตามลักษณะของการจัดแบ่งงานตามหน้าที่ การรวมอำนาจอยู่ที่ประธานบริหาร ๒) การกำหนดกำลังคน พบว่าสมาชิกในปัจจุบันได้จำแนกเป็นสมาชิกสามัญและสมาชิกวิสามัญ โดยรับสมัครสมาชิกเฉพาะวันประชุมใหญ่

^{๕๙} ธีรพร ดอกบุญนาค และธราภรณ์ ทองคำนุช, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว กรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุกอำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี”, (กองทุนส่งเสริมการวิจัย ๒๕๕๖), หน้า บทคัดย่อ

^{๖๐} รศ.ดร.กุลทิพย์ ศาสตรระจุ และ ผศ.ดร.ทัศนทกานต์ ดวงรัตน์, “การสื่อสารรณรงค์พื้นที่สุขภาวะในชุมชนเมือง ในมิติของการสื่อสารเพื่อความรับผิดชอบต่อสังคม”, วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิต ปี ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๓) : ๓๔

^{๖๑} สำราญ จุช่วย, “วิถีชีวิตคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรี ที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารวิทยาลัยราชพฤกษ์, (๒๕๕๕), หน้า บทคัดย่อ

ประจำปี ในการสรรหาคณะกรรมการบริหาร ๓) การวางแผนจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับนโยบายการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต แบ่งตามลักษณะงานที่ต้องรับผิดชอบเป็น ๒ ส่วน คือ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายกิจกรรมสวัสดิการ การบริหารงานบุคคล โดยใช้วิธีการเลือกตั้งสรรหาบุคลากรที่เหมาะสมกับตำแหน่งต่างๆเข้ามาร่วมงาน ซึ่งเน้นหลักการประชาธิปไตย และ ๔) การอำนวยความสะดวก มีการจัดประชุมเพื่อชี้แจงถึงผลการดำเนินงานของแต่ละฝ่ายให้สมาชิก ได้รับทราบ และในระเบียบของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้กำหนดกฎ กติกา เอาไว้ให้สมาชิกคณะกรรมการได้ปฏิบัติสำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลในการสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชน ได้แก่ ๑) การเข้าถึงแหล่งทุน พบว่าเกิดจากการเข้าถึงแหล่งทุนที่จะนำมาลงทุนในการประกอบอาชีพ ๒) การบริหารจัดการทุน และสมาชิกอันเป็นสาเหตุหลักเกิดแนวคิดในการรวมตัวกันก่อตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ขึ้นเพื่อระดมทุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ๓) การพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน สมาชิกได้ปรับปรุงและพัฒนาฐานะความเป็นอยู่ของบุคคลภายในชุมชน ๔) การมีส่วนร่วมของสมาชิก ในการร่วมดำเนินการร่วมตัดสินใจ ร่วมรับผลประโยชน์รูปแบบการบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตที่น่าเสนอผลการวิจัยโดยได้พิจารณาปัจจัยสำคัญที่ค้นพบเป็นอันดับแรก และนำมาสร้างรูปแบบบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจำนวน ๔ ประการ ได้แก่ ๑) ข้อจำกัดด้านเวลาของคณะกรรมการ ๒) ข้อจำกัดด้านความรู้ด้านการศึกษาของคณะกรรมการ ๓) การมีส่วนร่วมของสมาชิก ๔) ขาดการนำเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ ส่วนปัจจัยอันดับรองลงมา ได้แก่ ๑) การเข้าถึงแหล่งทุน ๒) การบริหารจัดการทุนและสมาชิก ๓) การพึ่งพาตนเอง ได้อย่างยั่งยืน^{๖๒}

ภาค ทาสีเงิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการสร้างความร่วมมือป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรธานี” ผลการวิจัยพบว่า ๑. ปัญหาการสร้างความร่วมมือป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรธานี ทั้ง ๔ ด้าน ได้แก่ด้านการวางแผน ด้านการควบคุมและสอดส่อง ด้านการบำบัดรักษาผู้ติดยาเสพติด ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยภาพรวมมีปัญหาอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านที่มีปัญหามากที่สุดคือ ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ๒. แนวทางการสร้างความร่วมมือป้องกัน และแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรธานี คือ หน่วยงานราชการควรมีการประชุมชี้แจงในการจัดทำแผนการปฏิบัติงานระหว่างผู้นำชุมชนกับประชาชนในชุมชน เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน อีกทั้งผู้นำชุมชนควรเข้ามาควบคุมดูแลและสอดส่องผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด และผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างต่อเนื่องและจริงจัง หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนและส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนเข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการให้คำแนะนำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแก่ผู้เสพ ผู้ติดยาเสพติด และครอบครัว และควรส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนของตนเองอย่างจริงจัง^{๖๓}

ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การกระจายอำนาจกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุบลราชธานี” ผลการวิจัยพบว่า ในด้านหลักการหรือฐานคิด การกระจายอำนาจได้ทำให้ความเข้าใจต่อการเมืองภาคประชาชนของชาวบ้านดีขึ้น แต่เมื่อพิจารณาที่มุมมองของกระบวนการกระจายอำนาจ ผู้วิจัยกลับ

^{๖๒} ธนาชัย สุขวณิช, “การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย”, มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์, RMUTT Global Business and Economics Review, Vol.๗ No.๑ (June ๒๐๑๒) : ๒๕-๒๖

^{๖๓} ภาค ทาสีเงิน, “แนวทางการสร้างความร่วมมือป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนในจังหวัดอุดรธานี”, วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๘) : ๖๗

พบว่าในภาพรวมการดำเนินงานต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลในพื้นที่ต่างๆ ดังกล่าว ไม่ได้นำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน ตามตัวชี้วัดที่ได้ตั้งไว้ ได้แก่ (๑) การส่งเสริมให้เกิดการกำกับ ดูแล ควบคุม นักการเมืองระดับชาติ/ท้องถิ่น (๒) การให้ข้อมูลข่าวสารแก่ชุมชนอย่างทั่วถึง และ (๓) การส่งเสริมให้เกิดความกระตือรือร้นในการเข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวมของชุมชน/ท้องถิ่น ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลจึงต้องปรับกระบวนการทัศน์ของตนเองด้วยการพัฒนากระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นให้เกิดขึ้นอย่างจริงจัง^{๖๔}

วันทนา กลิ่นงามและคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบุรี” ผลการศึกษาเชิงปริมาณพบว่า ผู้สูงอายุยังประสบปัญหาต่างๆ อยู่มาก ทั้งร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ และที่อยู่อาศัย ทั้งนี้ผู้สูงอายุ ปี พ.ศ. ๒๕๕๒ มีปัญหาด้านอาการทางกายมากกว่าผู้สูงอายุปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ส่วนปัญหาด้านการปรับตัวและความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ด้านที่อยู่อาศัย และด้านเศรษฐกิจน้อยกว่าผู้สูงอายุปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ผลการศึกษาความต้องการและเป้าหมายชีวิต พบว่า ผู้สูงอายุต้องการที่จะหาทางแก้ไขปัญหาค้นหาหนทางเหล่านั้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้บางส่วนได้กลายเป็นเป้าหมายชีวิตและการเตรียมตัวเข้าสู่ผู้สูงอายุไปในตัว โดยผู้สูงอายุปี พ.ศ. ๒๕๕๒ มีความต้องการด้านต่างๆตลอดจนมีการเตรียมตัวด้านที่อยู่อาศัย สุขภาพจิตใจ และเศรษฐกิจมากกว่าผู้สูงอายุปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ผลการศึกษาเชิงคุณภาพขั้นที่สองได้แนวทางการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ตามกรอบมาตรฐานการสงเคราะห์ผู้สูงอายุของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น ๖มาตรฐาน ผลการเข้าร่วมจัดกิจกรรมในทั้งสองพื้นที่ คือ การจัดทำฐานข้อมูลผู้สูงอายุ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกายและจิตใจ และกิจกรรมส่งเสริมความกตัญญู พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจในระดับมากถึงมากที่สุด ข้อเสนอแนะในการวิจัยคือควรมีการจัดกิจกรรมตามความต้องการของผู้สูงอายุ^{๖๕}

อนงค์รัตน์ รินแสงปิ่น ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตให้กับแกนนำเด็กและเยาวชนตำบลหลวงใต้” ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้ การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ทักษะชีวิตกลุ่มแกนนำเด็กและเยาวชนตำบลหลวงใต้โดยประเมินผลการมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และติดตามผลจากการสัมภาษณ์เด็กและเยาวชนต่อการอยู่ร่วมกับชุมชนอย่างสร้างสรรค์และแนวทางการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เสริมสร้างทักษะชีวิตในด้านประสบการณ์ การสะท้อนความคิดเห็นและถกเถียง เข้าใจและเกิดความคิดรวบยอดในเชิงบวก การลองผิดลองถูกในการสร้างสัมพันธ์ภาพกับบุคคลอื่น และประยุกต์การเรียนรู้แก้ปัญหาเกี่ยวกับภาวะความเครียดจากกิจกรรม ซึ่งการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้จึงส่งผลให้เด็กและเยาวชนเชื่อมโยงทักษะชีวิตให้สามารถพัฒนาตนเองกับชีวิตจริงอย่างมีคุณค่าและดำรงตนในสังคมได้อย่างมีความสุขได้ในระดับมากที่สุดจากค่าเฉลี่ย ๔.๖๒^{๖๖}

^{๖๔} ญาเรศ อัครพัฒนานุกูล, “การกระจายอำนาจกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน:กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุบลราชธานี”, รายงานวิจัย, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ๒๕๕๖), หน้า บทคัดย่อ

^{๖๕} วันทนา กลิ่นงาม และคณะ, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุจังหวัดเพชรบุรี”, วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์, ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๕) : ๓๕-๓๖

^{๖๖} อนงค์รัตน์ รินแสงปิ่น, “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้าง ทักษะชีวิตให้กับแกนนำเด็กและเยาวชนตำบลหลวงใต้”, วารสารจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต, ปีที่ ๕ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๑

ไพโชค ปัญจะ ได้ศึกษาเรื่อง “การสร้างชุมชนต้นแบบของการเรียนรู้” ผลการศึกษาพบว่า การสร้างชุมชนต้นแบบของการเรียนรู้เพื่อให้กลุ่มคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะและกระบวนการคิด เพื่อนำ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ โดยที่ชุมชนต้องมีส่วนร่วมและเน้นความต้องการของชุมชนเองซึ่งจะต้องมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จัดลำดับความต้องการ ทำความเข้าใจกับสมาชิก กำหนดแผนดำเนินงานดเนินการตามแผน และติดตามประเมินผลก่อนและหลังดำเนินการ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชน มีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยไม่หยุดนิ่ง รักษาและเพิ่มศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น รักษาสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการเชื่อมโยงความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น^{๖๗}

พระ กันหาชินวิบูล เป็นสุขชาตรี นาคะกุล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมในระดับหมู่บ้านโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านในจังหวัดหนองบัวลำภู” ผลการวิจัยพบว่า จังหวัดหนองบัวลำภู มีปัญหาการพึ่งตนเองด้านเศรษฐกิจมากที่สุด ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมในระดับหมู่บ้านโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านในจังหวัดหนองบัวลำภู ประกอบด้วย ๔ ยุทธศาสตร์ คือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาความรู้ในการเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน ยุทธศาสตร์ส่งเสริมความมั่นคงในอาชีพและรายได้ยุทธศาสตร์พัฒนาระบบการเงินเพื่อสนับสนุนการลงทุนและ ยุทธศาสตร์ส่งเสริมและพัฒนาระบบการตลาด^{๖๘}

ตุนท์ ชมชื่นและสมชาย ใจบาน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างศักยภาพการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอกะเหรี่ยง” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์: กรณีชุมชนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า ผ้าทอกะเหรี่ยง เป็นผ้าทอที่มีความเป็นเอกลักษณ์เดิมในความเป็นวัฒนธรรมของชนเผ่ากะเหรี่ยงทั้งในด้านวิธีการขั้นตอนการทอและลวดลายต่าง ๆ การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอผ้ากะเหรี่ยง” มีกระบวนการดำเนินงาน ๕ ขั้นตอน โดยมีผลการดำเนินงานที่สำคัญคือ สตรีที่เข้าร่วมโครงการมีความมั่นใจ ภาคภูมิใจ พึ่งพอใจในการพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงของตนเองและความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งและมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงในระดับมาก^{๖๙}

ฤทธิชัย แกมภาค และ สุภัชชา พันเลิศพาณิชย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝายตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัด เชียงราย” ผลการวิจัย สรุปผลดังนี้ ๑. ในการค้นหาสภาพปัญหา ความต้องการ และการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุจัดลำดับความสำคัญของสภาพปัญหา ดังนี้ ๑) ปัญหาด้านสุขภาพของผู้สูงอายุ มีดังนี้ มีโรคประจำตัว สุขภาพไม่แข็งแรง ๒) ปัญหาด้านจิตใจของ

^{๖๗}ไพโชค ปัญจะ, “การสร้างชุมชนต้นแบบของการเรียนรู้”, วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๖): ๒๐๔

^{๖๘}พระ กันหาชิน วิบูล เป็นสุข ชาตรี นาคะกุล, “ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมในระดับหมู่บ้านโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านในจังหวัดหนองบัวลำภู”, วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๖๓-๖๔

^{๖๙}ตุนท์ ชมชื่น และสมชาย ใจบาน, “การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอกะเหรี่ยง” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจ สร้างสรรค์: กรณีชุมชนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย”, วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, ๓(๒): ๒๐๓-๒๑๔ (๒๕๕๘) : ๒๐๓

สูงอายุ มีดังนี้เหงา และเครียด ๓) ปัญหาด้านการประกอบอาชีพของสูงอายุ มีดังนี้ ๑) ผู้สูงอายุต้องการมีสุขภาพที่ดีสุขภาพแข็งแรง ไม่มีโรคภัยไข้เจ็บ มีสถานที่ออกกำลังกาย และทำกิจกรรมร่วมกัน ๒) ผู้สูงอายุต้องการความเอาใจใส่จากครอบครัวและคนใกล้ชิด รวมถึงหน่วยงานที่ดูแลเรื่องของสุขภาพ ๓) ผู้สูงอายุต้องการมีรายได้เสริม มีอาชีพ และมีตลาดรองรับผลผลิต ปัญหาสุขภาพของสูงอายุ มีดังนี้ ๑) ผู้สูงอายุรับรู้ว่าการออกกำลังกายจะช่วยให้ร่างกายแข็งแรง การตรวจสุขภาพประจำปีจะช่วยให้ทราบถึงปัญหาสุขภาพ และแนวทางป้องกันโรคภัยไข้เจ็บ ๒) ผู้สูงอายุรับรู้ว่าการได้รับการดูแลเอาใจใส่จากครอบครัว ผู้ใกล้ชิด การมีกิจกรรมร่วมกันกับชุมชน ช่วยให้สุขภาพจิตดีขึ้น ๓) ผู้สูงอายุรับรู้ว่าการมีรายได้เสริมจากอาชีพที่สุจริต อาชีพที่ผู้สูงอายุสามารถทำได้ช่วยให้คุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุดีขึ้น ๒. ได้โครงการสร้างเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ทั้งหมด ๖ กิจกรรม คือ กิจกรรมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุกิจกรรมธรรมชาติบำบัด กิจกรรมช่วงง่วง กิจกรรมออกกำลังกาย กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และกิจกรรมอาชีพเสริมสำหรับผู้สูงอายุ เสริมรายได้ผู้สูงอายุบ้านหัวฝาย และได้จัดทำโครงการส่งเสริมและยกระดับศักยภาพการศึกษาของผู้สูงวัยด้วยภูมิปัญญาไทยพื้นบ้าน แห่งลำนนาของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย มี ๒ กิจกรรม คือ กิจกรรมการออกกำลังกายและกีฬาผู้สูงอายุ กิจกรรมการประกอบอาชีพเสริมรายได้ซึ่งการดำเนินงานในกิจกรรมตามโครงการพบว่าได้รับความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายสามารถดำเนินงานได้บรรลุเป้าหมายทุกกิจกรรม^{๗๐}

อินทชลิตา วชิรจิระโชติ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอบ้านเขว้า และกลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ” ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นเพศหญิง ๑๐๐% ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไปประกอบอาชีพ การเกษตรและมีการศึกษาในระดับประถมศึกษา มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนมากกว่า ๒๑,๐๐๐ บาท และพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของกลุ่มทอผ้า ๘-๑๐ ปี โดยจำหน่ายสินค้าเฉพาะในประเทศ ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างจากอำเภอบ้านเขว้ามีการจัดการวิสาหกิจชุมชนในภาพรวมในระดับปานกลาง แต่กลุ่มตัวอย่างจากอำเภอคอนสวรรค์ มีการจัดการวิสาหกิจชุมชน ในภาพรวมในระดับน้อย ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า การจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตผ้าไหมของสองอำเภอ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕^{๗๑}

ไพศาล มุ่งสมัคร และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการที่ประสบผลสำเร็จของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ผลิตถั่วงอกสมุนไพร กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ภาพรวมความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนผลิตถั่วงอกสมุนไพรทั้ง ๘ ด้านอยู่ในระดับสูง เมื่อเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ด้านต่างๆ ได้แก่ด้านการจัดซื้อ/การผลิตด้านการปฏิบัติการด้านการจัดส่งสินค้าด้านการตลาดและการขายด้านการบัญชี/การเงินด้านการจัดการทุนชุมชน ด้านข่าวสาร/การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ๒) มี๑๗ตัวแปรเป็นองค์ประกอบสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จในการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน (ค่าคะแนนองค์ประกอบ ๐.๒๐๓-๐.๕๑๐) ที่สำคัญ ๓ อันดับแรก ได้แก่ การสร้างระบบการติดต่อสื่อสาร การผลิตสำรองเผื่อไว้ในช่วงฤดูกาลที่ขาดวัตถุดิบ และ การประสานงานเพื่อให้กลุ่ม/เครือข่ายบรรลุเป้าหมาย และ ๓) รูปแบบ

^{๗๐} ฤทธิชัย แกมมณาค สุภัชชา พันเลิศพาณิชย์, “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ตำบลสนกลาง อำเภอนาโพธิ์ จังหวัดชัยภูมิ”, การประชุมวิชาการระดับชาติราชภัฏนครสวรรค์วิจัย ครั้งที่ ๑, หน้า ๙๗๕

^{๗๑} อินทชลิตา วชิรจิระโชติ, “การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอบ้านเขว้า และกลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอคอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ”, วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย (สสอท.), ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๔๖

การจัดการที่ประสบผลสำเร็จประกอบด้วย ๔ ด้านสำคัญดังนี้ ๓.๑) ด้านการเงิน ก) เน้นการประเมินการบริหาร ข) เน้นการจัดหาแหล่งทุนภายนอก และค) เน้นความร่วมมือกำหนดระบบสวัสดิการกลุ่ม ๓.๒) ด้านผู้รับบริการ เน้นความพึงพอใจของสมาชิกเครือข่ายเกี่ยวกับระบบประสานงานเพื่อให้เครือข่ายบรรลุเป้าหมาย ๓.๓) ด้านกระบวนการบริหารจัดการภายใน ก) เน้นการให้บริการเกี่ยวกับระบบบัญชีที่เป็นมาตรฐาน ข) เน้นการสร้างเครือข่ายการสร้างระบบติดต่อสื่อสาร และ ค) เน้นประสิทธิภาพผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับ การกำหนดคุณสมบัติของวัตถุดิบ และการผลิตสำรองเผื่อฤดูกาลขาดวัตถุดิบ และ ๓.๔) ด้านการเรียนรู้และพัฒนา ก) เน้นองค์ความรู้เกี่ยวกับ เกณฑ์การเลือก/ตรวจสอบผู้ค้า การแบ่งปันแรงงานการตรวจสอบความต้องการซื้อวัตถุดิบ ข้อมูลผู้ค้าวัตถุดิบ วัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับการดำเนินงานของกลุ่ม และ การร่วมปฏิบัติตามกฎหมายแรงงาน และ ข) เน้นฝึกทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะให้กับสมาชิกเครือข่าย^{๗๒}

แสน กิรินวนันท์ และวรุณี โรมรัตนพันธ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความเข้มแข็งของสวัสดิการชุมชนบนอัตลักษณ์ความเป็นจีนกรณีศึกษาชุมชนโป้เบ๊” ผลการวิจัยพบว่าชาวจีนภายในชุมชนโป้เบ๊ได้อาศัยอัตลักษณ์ ๓ อัตลักษณ์ ได้แก่ อัตลักษณ์ความเป็นจีน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่เหมือนกันของชาวจีนทั้งชาติได้แก่ รูปแบบวันสำคัญอย่างวันตรุษจีน สารทจีน เป็นต้น ประเพณีสำคัญเช่นงานแต่งงาน งานศพ (กงเต็ก) เป็นต้น หรืออัตลักษณ์ของชาวจีนแต้จิ๋ว ซึ่งชาวจีนภายในชุมชนโป้เบ๊เกือบทั้งหมด ล้วนเป็นผู้ที่อพยพมาจากพื้นที่บริเวณซัวเถาหรือบริเวณใกล้เคียง ล้วนพูดภาษาแต้จิ๋วทั้งสิ้น ฉะนั้นชาวจีนภายในโป้เบ๊จึงล้วนพูดภาษาแต้จิ๋วทั้งสิ้น โดยอัตลักษณ์สำคัญของชาวจีนแต้จิ๋ว เช่น รักการค้าขาย การเคารพศาลเจ้าปึงเถ่ากง เป็นต้น ส่วนอัตลักษณ์การผสมกลมกลืนระหว่างไทยและจีน เนื่องจากชาวจีนโป้เบ๊ส่วนใหญ่พ่อก้าวเข้ามาอาศัยยังไทยเป็นเวลานาน ผสมกับการที่ชุมชนโป้เบ๊เป็นพื้นที่เช่าของวัดบรมนิวาส ด้วยความกตัญญูของชาวจีนโป้เบ๊ต่อประเทศไทยและวัดบรมนิวาส จึงได้บูรณาการอัตลักษณ์ของชาวไทยและชาวจีนเข้าระหว่างกัน กลายเป็นอัตลักษณ์ไทยและจีนในที่สุด นอกจากนี้ชาวจีนโป้เบ๊ได้อาศัยอัตลักษณ์ความเป็นจีนเช่นการรวมกลุ่ม เครือข่ายหรือระบบศาลเจ้า เป็นต้น สร้างระบบสวัสดิการชุมชนผ่านระบบศาลเจ้าและสมาคม จนเกิดรูปแบบสวัสดิการชุมชนที่ต้องสมทบและไม่ต้องสมทบขึ้นในที่สุด^{๗๓}

เอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์ และดร.บุญช่วย สุทธิรักษ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มภาษาที่ใช้กันในจังหวัดเพชรบูรณ์ประกอบด้วยกลุ่มภาษาถิ่นไทยกลาง กลุ่มภาษาถิ่นไทยอีสาน กลุ่มภาษาไทหล่ม กลุ่มภาษาจีน กลุ่มภาษาลาว ได้แก่ กลุ่มลาวพวน ลาวเงี้ยว ลาวครั่ง ภาษากลุ่มชาวน และภาษากลุ่มชาวเขา ได้แก่ ภาษาม้ง ภาษาเย้า ภาษาลีซอภาษามูเซอ ภาษาจีนฮ่อ วัฒนธรรมที่สำคัญของจังหวัดที่แตกต่างจากที่อื่น ได้แก่ ประเพณีอุ้มพระดำน้ำประเพณีเส็งกลองล่องโคมไฟไหว้พ่อนพมาเมือง วัฒนธรรมอื่นที่สำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้แก่ ประเพณีบุญข้าวจี ประเพณีบุญข้าวหลาม ประเพณีบุญกำฟูา ของชาวลาวพวน ประเพณีพิธีกินข้าวใหม่

^{๗๒}ไพศาล มุ่งสมัคร และคณะ, “รูปแบบการจัดการที่ประสบผลสำเร็จของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์”, วารสารสมาคมนักวิจัย, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๑๑๕

^{๗๓}แสนกิรินวนันท์และวรุณีโรมรัตนพันธ์, “ความเข้มแข็งของสวัสดิการชุมชนบนอัตลักษณ์ความเป็นจีนกรณีศึกษาชุมชนโป้เบ๊”, วารสารการเมืองการปกครอง, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘) : ๕๗

ประเพณีใส่กำไลคอ ประเพณีปีใหม่ ของชาวเขาเผ่าม้ง แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานความหลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ คือ ส่งเสริมให้ทุกคนเห็นคุณค่า ร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจและมั่นใจแก่สมาชิกของแต่ละชาติพันธุ์และร่วมกันรณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน โรงเรียน ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ควรปลูกจิตสำนึก ซึ่งประเด็นให้เห็นถึงความสำคัญของเอกลักษณ์^{๗๔}

ปรียา โสภณา และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างเรียงตามลำดับของความสำคัญคือ ๑) บุคคล ๒) ครัวเรือน ๓) กองทุนชุมชน ๔) กลุ่มองค์กรชุมชน ๕) เครือข่ายองค์กรชุมชนโดยมีความสัมพันธ์ทางโครงสร้างดังนี้

๑. บุคคลที่มีอิทธิพลทางตรงต่อกองทุนชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน

๒. ครัวเรือนมีอิทธิพลทางตรงกับกองทุนชุมชน เครือข่ายองค์กรชุมชน

๓. กลุ่มองค์กรชุมชนมีอิทธิพลทางตรงกับกองทุนชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชน

๔. บุคคล ครัวเรือน และกลุ่มองค์กรชุมชน ต่างมีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนโดยมีอิทธิพลทางตรงมากกว่าทางอ้อมทั้ง ๓ ปัจจัย^{๗๕}

วิสุทธิ บิลล่าเต๊ะ และฉันทส ทองช่วย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการดำรงอัตลักษณ์มุสลิมกับการสร้างชุมชนเข้มแข็งกรณีศึกษา : ชุมชนมัสยิดบ้านเหนือ” ผลการวิจัยพบว่า การละหมาดมีศักยภาพสูงในการผลิตซ้ำจักรวาลทัศน์อิสลาม ชัดเจนจิตใจและก่อให้เกิดการรวมตัวอย่างยั่งยืนในชุมชน ที่ชุมชนมัสยิดบ้านเหนือมีผู้ละหมาดร่วมกันในแต่ละครั้งจำนวนมาก จึงช่วยให้ชุมชนมีระบบสังคมของตนเอง ขณะที่ชะกาตช่วยสร้างระบบเศรษฐกิจที่มีลักษณะทั้งการแสวงหากำไรและเอื้อเพื่อแบ่งปันกันขึ้น ทำให้ชุมชนมีหลักประกันทางสังคมแก่ผู้ด้อยโอกาส ส่วนการส่งเสริมความดี ยับยั้งความชั่วก็ช่วยให้ชุมชนมีกฎกติกาที่ใช้บังคับกันเองได้ ทำให้เกิดความสงบและเป็นระเบียบมากขึ้น และกระบวนการที่ทำให้ชุมชนสามารถดำรงอัตลักษณ์ทั้งสามไว้ได้มี ๓ ประการ ได้แก่ การจัดการความรู้ การสร้างวิถีชีวิต และการบริหารจัดการกระบวนการทั้งสามนี้ได้ส่งผลให้ชุมชนสามารถสร้างเงื่อนไข ๕ ประการในการต่อสู้กับวาทกรรมกระแสหลักได้ คือ ระบบการผลิตซ้ำจักรวาลทัศน์อิสลาม พลวัตวัฒนธรรม ระบบสังคม ระบบเศรษฐกิจ และความเป็นเอกภาพและบูรณาการของเงื่อนไขทั้ง ๔ ข้างต้น^{๗๖}

^{๗๔}เอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์ และดร.บุญช่วย สุทธิรักษ์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน”, รายงานวิจัย, (สำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๕), หน้า ๔

^{๗๕}ปรียา โสภณา และคณะ, “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย”, วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๓) : ๖๓

^{๗๖}วิสุทธิ บิลล่าเต๊ะ และฉันทส ทองช่วย, “กระบวนการดำรงอัตลักษณ์มุสลิมกับการสร้างชุมชนเข้มแข็งกรณีศึกษา : ชุมชนมัสยิดบ้านเหนือ”, วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยอิสลามยะลา, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๙ (July-December ๒๐๑๐) : ๕๕

นิตยา สวัสดิพงษ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน: ชุมชนคลองจวน เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า ภายในครัวเรือนมีถังขยะทุกครัวเรือน มีวิธีการรวบรวมขยะมูลฝอย โดยใส่ถุงพลาสติกก่อนทิ้งลงถังขยะร้อยละ ๓๓ ภาชนะที่ใส่ขยะมูลฝอย ส่วนใหญ่เป็นถังพลาสติก ร้อยละ ๗๐.๖ จำนวนภาชนะใส่ขยะในครัวเรือน ส่วนใหญ่มี ๑ ใบ ร้อยละ ๕๕.๙ เป็นภาชนะที่ไม่มีฝาปิด ร้อยละ ๗๓.๕ ปริมาณขยะในแต่ละครัวเรือน โดยเฉลี่ย ๑-๕ กิโลกรัมต่อวัน ร้อยละ ๙๗.๑ ระยะทางระหว่างสถานที่รวบรวมขยะมูลฝอยของชุมชนกับครัวเรือนเห็นว่า เหมาะสมร้อยละ ๘๕.๓ มีการคัดแยกขยะมูลฝอยกองทิ้งทุกครั้ง ร้อยละ ๔๗.๑ การรับรู้เรื่องการคัดแยกขยะมูลฝอย ส่วนใหญ่ได้รับจากสื่อโทรทัศน์ร้อยละ ๖๔.๗ วิธีการกำจัดขยะมูลฝอย โดยการรื้อให้ทางกรุงเทพมหานครมาเก็บขน ร้อยละ ๗๖.๕ รองลงมาคือ กำจัดเอง โดยการฝังและเผาทำลายชุมชน ร้อยละ ๑๔.๗ วิธีการนำขยะมูลฝอยไปทิ้งให้พนักงานของกรุงเทพมหานครเก็บ ส่วนใหญ่นำขยะไปใส่ถังในบริเวณที่เรือของกรุงเทพมหานครมาเก็บ ร้อยละ ๕๒.๙ ประชาชนส่วนใหญ่ร้อยละ ๖๔.๗ ไม่ได้สังเกตว่า พนักงานเก็บขยะปฏิบัติอย่างไรต่อขยะที่ประชาชนแยกประเภทไว้ ร้อยละ ๒๐.๖ พบว่า พนักงานเอาถุงขยะมูลฝอยที่แยกไว้ทั้งรวมกับขยะมูลฝอยอื่นๆ และจากการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนปีที่พักอาศัยในชุมชนและประเภทที่อยู่อาศัย มีความรู้เรื่องการจัดการขยะมูลฝอย มีความตระหนักต่อปัญหาและการจัดการขยะมูลฝอย และมีเจตคติต่อการจัดการปัญหาขยะมูลฝอยไม่แตกต่างกัน จากการสัมภาษณ์เชิงลึกคณะกรรมการชุมชน ๑) ทางด้านวัฒนธรรมชุมชน พบว่า ชุมชนคลองจวน เป็นชุมชนเก่าแก่ มีอายุยาวนาน ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาอิสลาม มีผู้นำศาสนาของชุมชน เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ยึดถือปฏิบัติตามพิธีกรรมทางศาสนา ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในชุมชน เป็นแบบเครือญาติ มีโรงเรียนสอนศาสนา เป็นสถานที่รวมกลุ่ม เพื่อพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีคณะกรรมการชุมชนเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ๒) ด้านปัญหาเกี่ยวกับสภาพอนามัย และผลกระทบจากขยะมูลฝอย พบว่า ปัญหาขยะมูลฝอยของชุมชน เกิดจากชุมชนไม่มีถนนตัดผ่านโดยตรง ต้องใช้การจัดเก็บขยะมูลฝอยด้วยการสัญจรทางน้ำ ทำให้ไม่ได้รับความสะดวก จึงก่อให้เกิดปัญหาการตกค้างของขยะมูลฝอย ทำให้เกิดปัญหาในเรื่องพาหะนำโรค และกลิ่นเหม็นรบกวน พาหะนำโรค ได้แก่ หนู แมลงสาบ แมลงวัน และแมลงหวี่ และพบว่า ในปีที่ผ่านมาประชาชนเจ็บป่วยด้วยโรคที่เกิดจากปัญหาขยะมูลฝอย คือ โรคตาแดง และโรคท้องร่วง^{๗๗}

ผศ.จรัส ดวงสุวรรณ และภัตสร ดวงสุวรรณ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิจัยและพัฒนา ระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน : การศึกษาการพื้นที่ภาพบนกระดองปู หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอสัตหีบ จังหวัดสมุทรปราการ” บริบทที่ศึกษาครั้งนี้ คือ หมู่บ้านสาขลา ปัจจุบันตั้งอยู่เขตตำบลนาเกลือ อำเภอสัตหีบ มีเนื้อที่ประมาณ ๓๒ ตารางกิโลเมตร การเดินทางไปหมู่บ้านสาขลา หรือตำบลนาเกลือสามารถเดินทางได้โดยทางรถยนต์ เพราะมีถนนคอนกรีตเข้าถึงตำบลนาเกลือได้ การเดินทางระหว่างบ้านสาขลาและอำเภอสัตหีบจะมีรถตู้ รถสองแถววิ่งประจำทาง และมีรถรับส่งนักเรียนไป

^{๗๗} นิตยา สวัสดิพงษ์, “การจัดการสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน: ชุมชนคลองจวน เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร”, วารสารเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย, ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๖ (มกราคม - ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๑๔๔-๑๔๕

เรียนตามโรงเรียนที่มีชื่อเสียงต่างๆ นอกชุมชน หมู่บ้านสาขลาเป็นหมู่บ้านของชาวประมงที่ยังมีวิถีชีวิตแบบเดิมในการทำประมงชายฝั่ง ชุมชนบ้านสาขลาประกอบด้วยหมู่ที่ ๑- ๘ แต่ละหมู่บ้านมีประมาณ ๒๕๐ ครัวเรือนและมีประชากรประมาณ ๒,๐๐๐ คน น้ำบริโภคใช้น้ำจากโครงการประปาชนบท ในชุมชนมีโรงเรียนที่เปิดสอนระดับชั้นอนุบาลและประถมศึกษา คือ โรงเรียนชุมชนวัดสาขลา และมีโรงเรียนที่เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา คือ โรงเรียนสุทธิดาราอุปถัมภ์ ซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ มีสถานีนอนำมัยประจำหมู่บ้าน และสถานีตำรวจ คนในชุมชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ^{๗๘}

นางเยาว์ อุทุมพร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเขตธนบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ๑) ภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตธนบุรีส่วนใหญ่เป็นเพชฌัญญ มีอายุ ๖๑ ปี ขึ้นไปจบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า อาศัยอยู่ในแขวงบางยี่เรือมากที่สุด ผลงานส่วนใหญ่ เป็นงานที่ต้องใช้ฝีมือและความเก่าแก่สืบทอดมารุ่นต่อรุ่น กระบวนการเรียนรู้และสั่งสมประสบการณ์มีลักษณะที่แตกต่างกันคือ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การสืบทอดจากบรรพบุรุษ การเรียนรู้จากครูอาจารย์ และการรับการฝึกอบรม สำหรับกรรมวิธีในการผลิตก็จะไม่ซับซ้อนเน้นการผลิตที่ทำกันได้ง่ายและใช้วัสดุที่มีอยู่/ในท้องถิ่น ๒) สภาพการนำภูมิปัญญามาใช้ มีทั้งการเชิญไปสอนที่สถานศึกษาและพานักเรียนไปศึกษาเรียนรู้ที่บ้านของผู้ทรงภูมิปัญญา และมีหลากหลายกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เชิญไปสอน ทั้งในและนอกเวลาเรียน ปัญหาที่พบคือ การขาดงบประมาณสนับสนุน การย้ายภูมิลำเนาหรือปิดกิจการของผู้ทรงภูมิปัญญา การประสานงาน ๓) แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการคือ ควรมีหน่วยงานหลักรับผิดชอบ ในการจัดรวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นโดยเชิญผู้เกี่ยวข้องมาทำงานร่วมกันโดยทำเป็นทำเนียบ ภูมิปัญญาท้องถิ่นเขตธนบุรี มีการจัดการความรู้และจัดทำเป็นหนังสือหรือเอกสาร หรือ ซีดี เผยแพร่การเผยแพร่ข้อมูลในรูปของเว็บไซต์โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบ พร้อมทั้งมีการฝึกอบรม นักเรียนและนักศึกษาเป็นมัคคุเทศก์แนะนำ การจัดงานนิทรรศการภูมิปัญญาท้องถิ่นในทุกหรือ ทุกภาคเรียนร่วมกัน และผู้บริหารสถานศึกษาควรมีนโยบายส่งเสริมหลักสูตรท้องถิ่นในสถานศึกษา อย่างจริงจังและการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ในสื่ออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง^{๗๙}

นันทา นันทนีย์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนในเขตพื้นที่ป่าชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี” ผลการศึกษาพบว่า ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชนในเขตพื้นที่ป่าชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี อยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยอายุ รายได้ต่อเดือน และทัศนคติที่มีต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน ส่วนปัจจัยด้านเพศ ปัจจัยด้านจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

^{๗๘} ผศ.จรัส ดวงสุวรรณ และภัสสร ดวงสุวรรณ, “การวิจัยและพัฒนากระบวนการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน : การศึกษาการพื้นที่ภาพบนกระดองปู หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ”, วารสารเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย, ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - ธันวาคม ๒๕๕๙)

^{๗๙} นางเยาว์ อุทุมพร, “การพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเขตธนบุรี”, วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี รัชใช้สังคม, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๔๒ - ๔๓

การสนับสนุนจากภาครัฐ และภาวะผู้นำของผู้นำชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ป่าชุมชน อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี^{๘๐}

ปรีดา พูลสิน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม:กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส” ผลการวิจัยพบว่า ชุมชนวัดโสมนัส มีทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย มีความโดดเด่นและทรงคุณค่าทางประวัติศาสตร์รวมถึงยังคงสืบทอดศิลปประเพณีและศาสนปฏิบัติจนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนแห่งนี้ผู้วิจัยพบว่า แหล่งเรียนรู้ทางศิลปวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรมในชุมชน ๔ แห่ง คือ ๑.วัดโสมนัสราชวรวิหาร ๒. ศูนย์ศึกษาพุทธศาสนาวินิจฉัย ๓.โรงเรียนวัดโสมนัส และ ๔. ศูนย์เยาวชนวัดโสมนัส นอกจากนี้ผลการศึกษายังพบว่าชุมชนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการความรู้ผ่านรูปแบบกิจกรรมต่างๆได้แก่ กิจกรรมการเรียนการสอน การฝึกอบรม และกิจกรรมส่งเสริมความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ชุมชนมีการใช้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่มีในชุมชนร่วมกัน แหล่งเรียนรู้ทั้งหมดมีการจัดการองค์ความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม และมีผู้นำชุมชนและเยาวชนเป็นผู้กำหนดแนวทางการดำเนินงาน ในขั้นตอนการวางแผน การจัดกิจกรรม วิธีการถ่ายทอดองค์ความรู้สู่ชุมชน โดยแหล่งเรียนรู้ทั้ง ๔ แห่งมีความร่วมมือในขั้นตอนการดำเนินงานเป็นสำคัญอย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยพบว่าแหล่งเรียนรู้ ยังมีปัญหาด้านงบประมาณ การจัดการพื้นที่ และการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น^{๘๑}

โชติ ถาวร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “อำนาจทางสังคมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลนอ่าวปากคลอง จังหวัดภูเก็ต” ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะอำนาจทางสังคมของชุมชน เป็นอำนาจที่อยู่ในโครงสร้างทางสังคมในชุมชน ได้แก่ ระบบเครือญาติ กลุ่มทางสังคม วัด มัสยิด โรงเรียน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเป็นอำนาจที่เกิดจากชุมชนปฏิสัมพันธ์กับองค์กรภายนอกชุมชน ได้แก่ หน่วยงานของรัฐ บริษัทเอกชน สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) และสถาบันสื่อมวลชน สำหรับรูปแบบอำนาจทางสังคมของชุมชน ได้แก่ การบังคับ การอ้างอิงอำนาจที่เหนือกว่า การใช้สิทธิ อำนาจ และความน่าเชื่อถือ ซึ่งอำนาจทางสังคมเกิดผลสำเร็จโดยทรัพยากรอำนาจ ได้แก่ การลงโทษ การให้รางวัล ข้อมูลข่าวสาร ความชอบธรรม การอ้างอิงและความเป็นสถาบันเชี่ยวชาญ ส่วนกระบวนการสร้างอำนาจทางสังคมของชุมชนในการจัดการป่าชายเลน จำแนกออกเป็น ๕ ช่วงเวลา คือ วิฤติ การดำรงชีพของประชาชนในชุมชน การก่อตัวในพื้นที่สาธารณะ การเคลื่อนไหวทางสังคม การสร้างความมั่นคงในชีวิต และการพัฒนาสู่ความเป็นสถาบัน นอกจากนี้ผลลัพธ์ของการสร้างอำนาจทางสังคมของชุมชน คือ ความมั่นคงทางอาหาร ความมั่นคงในชีวิต ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับหน่วยงานของรัฐ

^{๘๐} นันทา นันทินัย, “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนในเขตพื้นที่ป่าชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี”, วารสารเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย, ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - ธันวาคม ๒๕๕๔) : ๑๕

^{๘๑} ปรีดา พูลสิน, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม:กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส”, รายงานวิจัย, (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม : กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๔), หน้า (๑)

อำนาจต่อรองของชุมชน การประกอบอาชีพ และรายได้กระแสการอนุรักษ์ในชุมชนอ่าวปากคลอง และแหล่งเรียนรู้ชุมชน^{๘๒}

ดวงพร พุทธวงศ์ และทรายทอง อุ่นนันทาศ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนถนนคนเดินกาดกองต้า จังหวัดลำปาง” ผลการวิจัยพบว่า ความสำเร็จของการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องพิจารณาแนวทางการพัฒนาใน ๒ ประการ คือ ประการแรกด้านการสร้างความพึงพอใจให้นักท่องเที่ยว พบว่าระดับความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมถนนคนเดินกาดกองต้าจังหวัดลำปางในระดับดีทุกด้านทั้งในด้านการบริหารจัดการการอำนวยความสะดวกสภาพแวดล้อมและการรักษาความปลอดภัย ประการที่สอง ด้านการสร้างการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งพบว่าความสำเร็จของการจัดกิจกรรมถนนคนเดินกาดกองต้าจะเกิดขึ้นได้ด้วยปัจจัย ๔ ประการได้แก่ศักยภาพความพร้อมของพื้นที่การรักษาความหลากหลายของสินค้าและบริการการบริหารจัดการโดยชุมชนมีส่วนร่วมและการรวมการพัฒนาการท่องเที่ยวเข้าอยู่ในการวางแผนพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานราชการในระดับจังหวัด^{๘๓}

สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับชุมชนเข้มแข็งว่าชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้โดยอาศัยทุนชุมชน ไม่ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากบุคคลหรือองค์กรภายนอก เว้นแต่สิทธิที่พึงมีพึงได้จากความดูแลของรัฐในฐานะพลเมืองพึ่งตนเองก็ได้แก่การสร้างรายได้เอง ความเป็นอยู่ที่เหมาะสมตามอัตภาพรวมทั้งมีสำนึกในเรื่องความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสามัคคีร่วมมือกันเมื่อต้องเผชิญปัญหา

๒.๕.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรม

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักพุทธธรรมพบว่า มีนักวิชาการได้ศึกษาหลักพุทธธรรมไว้ดังนี้

บรรยวีสต์ ผางคำ และนฤมล ดวงแสง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานี” ผลการศึกษานำหลักพุทธธรรม ไปประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันปัญหาสารเสพติดตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า เจ้าหน้าที่ในหน่วยงานของรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานีมีการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๙๑ ผู้นำชุมชนระดับอำเภอมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและ ชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานี โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๘๙.๘ ผู้นำชุมชนระดับตำบลมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและ ชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานี โดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๙๗.๗๙

^{๘๒} โชติ ถาวร, “อำนาจทางสังคมของชุมชนในการจัดการปายายเลน อ่าวปากคลอง จังหวัดภูเก็ต”, รายงานวิจัย, (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม : กระทรวงวัฒนธรรม, ๒๕๕๔), หน้า บทคัดย่อ

^{๘๓} ดวงพร พุทธวงศ์ และทรายทอง อุ่นนันทาศ, “ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนถนนคนเดินกาดกองต้า จังหวัดลำปาง”, วารสารปัญญาภิวัฒน์, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๑

ผู้นำครอบครัวระดับอำเภอ มีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและ ชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานีโดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๙๖.๘๕ ผู้นำครอบครัวระดับตำบลมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและ ชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานีโดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๙๘.๗๒ เยาวชนมีการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหา สารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานีโดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๙๒.๐ พระสงฆ์มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ ๑๐๐^{๘๔}

อูนเอื้อ สิงห์คำ และ ผศ.ดร.น้องเล็ก คุณวรดิศัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการและผลของการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรรวมวิถีพุทธ” พบว่า ๑) กระบวนการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรรวมวิถีพุทธจัดขึ้นเป็นระยะเวลา ๕ วันเพื่อเรียนรู้ทฤษฎีการสร้างสุขภาพควบคู่กับการปฏิบัติโดยบูรณาการองค์ความรู้บนความเชื่อจากวิถีการดำรงชีวิตของสังคมไทยและวิทยาการทางวิทยาศาสตร์เน้นองค์ความรู้เพื่อการ “พึ่งตนเองจนเป็นที่พึ่งของคนอื่นได้” มีกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพกายจิตใจสังคมและจิตวิญญาณมีการฟังและสนทนาธรรมจากนักบวชเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายจิตใจสังคมและจิตวิญญาณสู่การลดละเลิกความโลภโกรธหลง ๒) ผลจากกระบวนการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรรวมวิถีพุทธทำให้คนมีสุขภาพที่ดีขึ้นเกิดจิตใจที่ดีงามมีความเสียสละเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่มีอารมณ์เบิกบานแจ่มใสทำให้เกิดพลังในการช่วยเหลือผู้อื่นที่ทุกข์ทรมานเพื่อให้มีสุขภาพดีและช่วยทำให้สุขภาพของสังคมดีขึ้น^{๘๕}

รศ.ดร. วัชร งามจิตรเจริญ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม : กรณีศึกษา” พบว่า พุทธธรรมสามารถนำไปใช้ในด้านต่างๆ เกี่ยวกับการดำเนินการทางเศรษฐกิจ เช่น การบริหาร และการตลาด และมีนักธุรกิจชาวพุทธได้นำพุทธธรรมไปใช้ในการดำเนินธุรกิจของตนจนประสบความสำเร็จจำนวนไม่น้อย โดยแนวคิดหรือหลักธรรมที่สามารถนำไปใช้เพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจนั้นมีมากมาย เช่น พรหมวิหารสี่ สังคหวัตถุสี่ หรือแม้แต่คำสอนอนัตตตาส่วนการเปรียบเทียบพุทธธรรมกับหลักการและวิธีการของทุนนิยม (ในงานวิจัยนี้มุ่งเอาแนวคิดเสรีนิยมไม่ใช่ทุนนิยมที่ถูกมาร์กซ์โจมตี) ปรากฏว่า แม้พุทธธรรมจะมีความต่างหรือความขัดแย้งกับทุนนิยมอยู่ไม่น้อย แต่ก็ไม่ได้ขัดแย้งถึงขนาดไปด้วยกันไม่ได้เลย เพราะยังสามารถปรับให้ไปด้วยกันได้ เช่น ปรับแนวคิดปัจเจกนิยมที่ปฏิบัติอยู่ในทุนนิยมให้อ่อนลงแล้วเพิ่มแนวคิดองค์กรรวมนิยมของพุทธธรรมเข้าไป ทำให้มีการคำนึงถึงส่วนรวมและการคิดในระยะยาว หรือสามารถนำพุทธธรรมมาเสริมส่วนที่ขาดหรือบกพร่องของทุนนิยมได้โดยเฉพาะมิติด้านศีลธรรมและจิตวิญญาณ เช่นการเพิ่มเป้าหมายด้านคุณภาพชีวิตให้แก่ทุนนิยม อันจะทำให้ทุนนิยมกลายเป็น

^{๘๔} บรรยวัธส์ ผางคำ และณณมล ดวงแสง, “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานี”, รายงานการวิจัย, (สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี, ๒๕๕๐), หน้า บทคัดย่อ

^{๘๕} อูนเอื้อ สิงห์คำ และ ผศ.ดร.น้องเล็ก คุณวรดิศัย, “กระบวนการและผลของการสร้างเสริมสุขภาวะองค์กรรวมวิถีพุทธ”, วารสารสมาคมนักวิจัย, ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๗) : ๗๓

เศรษฐศาสตร์แบบยั่งยืนและเศรษฐศาสตร์การุณยธรรมหรือ “เศรษฐศาสตร์พอเพียง” อีกทั้งพุทธธรรมก็มีแนวคิดบางอย่างที่คล้ายหรือเข้ากันได้กับแนวคิดของทุนนิยม เช่น แนวคิดเรื่องการประหยัด และการออมมีความคล้ายคลึงกัน และแนวคิดเรื่องสิทธิและเสรีภาพก็เข้ากันได้กับแนวคิดของพุทธธรรมนอกจากนั้น ความคิดในเรื่องศาสนาและศีลธรรมของทุนนิยมแม้จะมีความต่างกัน แต่อย่างน้อยก็พูดได้ว่า ทุนนิยมยังยอมรับความ

สำคัญของศาสนาและศีลธรรมอยู่ไม่มากนักน้อย เพราะศาสนาและศีลธรรมมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆของมนุษย์ รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น ทำให้สังคมมีความสุข ซึ่งส่งผลให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจดำเนินไปได้ด้วยดี และคุณธรรมอย่างความซื่อสัตย์ทำให้การดำเนินการทางเศรษฐกิจเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพดังนั้น จึงสรุปได้ว่าพุทธธรรมไม่ได้ขัดกับทุนนิยมถึงขนาดไปด้วยกันไม่ได้ แม้จะมีความแตกต่างหรือความขัดแย้งมากกว่าความเหมือนหรือความสอดคล้องก็ตาม^{๘๖}

ขวัญดิน สิงห์คำ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บูรณาการ วัด บ้าน โรงเรียน ศาสตร์และศิลป์แห่งการพัฒนาชุมชน” พบว่า การจัดการศึกษาของโรงเรียนสัมมาสิกขาศีรชะโศก เน้นการพัฒนาด้านคุณธรรมผ่านการเรียนรู้ร่วมกันของ วัด บ้าน โรงเรียน จากการทำกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน และกิจกรรมทางด้าน จริยธรรม คุณธรรม และวัฒนธรรมประจำปีของชาวโศก นักเรียนที่ผ่านการศึกษารูปแบบของชาวโศกจะได้รับการฝึกหัด และพัฒนาด้านศีลธรรม คุณธรรมและงานวิชาชีพที่เป็นงานไม่เบียดเบียนตนและผู้อื่น เพื่อให้สามารถเลี้ยงตนเองและช่วยเหลือผู้อื่นได้ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ผู้ปกครองนักเรียนและบุคลากรทางการศึกษาพึงพอใจในการจัดการศึกษาเพราะเป็นการจัดการศึกษาที่มีการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติจากตัวอย่างจริงไม่ใช่การทดลอง สร้างและพัฒนาผู้เรียนให้มีความเห็นที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) ในเรื่องต่างๆ ของชีวิตตามแนวทางของพระพุทธศาสนา โดยมี สมณะ สิกขมาตุ ครู และชาวชุมชน เป็นต้นแบบที่ดีในการทำงาน พรี ตั้งใจและเต็มใจในการทำงาน พร้อมทั้งเป็นแบบอย่างในการทำงานอย่างเสียสละ^{๘๗}

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็งกรณีดอกไม้มงคลจากใบยางพารา” ผลการศึกษาพบว่า ระดับศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนหรือ ระดับความเข้มแข็งอยู่ในระดับดีแต่เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน ระดับศักยภาพที่อยู่ในระดับดีมี ๓ ด้านคือด้านทิศทางของวิสาหกิจชุมชน ด้านการบริหารตลาด และด้านการบริหารสมาชิก ส่วนที่เหลืออีก ๔ ด้านคือ การวางแผนดำเนินงาน การจัดการสินค้าและบริการด้านจัดการความรู้และข้อมูลข่าวสารและด้านผลลัพธ์การดำเนินงานสำหรับศักยภาพอยู่ในเกณฑ์ระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนา วิสาหกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็งมี ๒ ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กับความเข้มแข็งของวิสาหกิจชุมชนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติคือ การมีส่วนร่วมของสมาชิก และชุมชนได้รับผลประโยชน์สวนปัญหาและอุปสรรคได้แก่การผลิตมีวัตถุดิบไม่เพียงพอในบางช่วงของทางการตลาดมีน้อยขาดข้อมูลตลาดการตลาด และระดับศักยภาพบางด้านอยู่ในระดับต่ำ ดังนั้น วิสาหกิจชุมชนควรใช้วัตถุดิบอย่าง

^{๘๖}รศ.ดร. วัชร งามจิตร์เจริญ, “แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม : กรณีศึกษา, รายงานวิจัย, (ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒), บทคัดย่อ

^{๘๗}ขวัญดิน สิงห์คำ, “บูรณาการ วัด บ้าน โรงเรียน ศาสตร์และศิลป์แห่งการพัฒนาชุมชน”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๖) : ๒๑

อื่นผลิตทดแทนไปขายพาราในช่วงที่ขาดแคลน และตรวจสอบสภาพวัตถุดิบคือไปยางไม่ควรนำไปขาย
งอนมาใช้ในการผลิต ส่วนด้านการตลาดควรมีการฝึกอบรมสมาชิกกลุ่มเพื่อพัฒนาทักษะและรูปแบบ
ใหม่ๆ อย่างสม่ำเสมอเพิ่มช่องทางการจำหน่ายให้มากขึ้น ภาครัฐควรจัดหาสถานที่นอนในการจำ
หน่วยสินค้า รวมทั้งพัฒนาระดับศักยภาพที่เป็นขอดีใหม่ระดับดีขึ้น โดยการวางแผนการดำเนินงาน
และพัฒนาความแตกต่างของผลิตภัณฑ์ให้ต่างจากผู้ผลิตรายอื่น^{๘๘}

เสาวภา พรสิริพงษ์ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ และยงยุทธ บุราสิทธิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง
“วัดในพุทธศาสนากับความพร้อมในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ” ผลการศึกษาพบว่าในภาพรวมวัดส่วนใหญ่
มีความพร้อมในระดับปานกลาง เมื่อแยกรายด้านพบว่า วัดมีความพร้อมด้านการสร้างเครือข่าย
และพื้นที่ทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุในระดับมากด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิตและด้านการส่งเสริมสุขภาพ
ในระดับปานกลาง ส่วนปัจจัยที่ทำให้วัดมีความพร้อมแตกต่างกัน ได้แก่ ศักยภาพของเจ้าอาวาส
จำนวนและคุณสมบัติของพระในวัด ความรู้ของพระ การสนับสนุนจากชุมชนรอบวัด และการทำงาน
เป็นเครือข่าย แนวทางในการสนับสนุนความพร้อมของวัดได้แก่ การจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้
ระหว่างวัดที่ประสบผลสำเร็จในการทำงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ การถ่ายทอดความรู้เรื่องการบริหารและ
เรื่องผู้สูงอายุแก่พระสงฆ์สนับสนุนการสร้างเครือข่ายของวัดและการจัดพื้นที่และสิ่งแวดล้อมของ
วัดให้เอื้อต่อผู้สูงอายุ^{๘๙}

มนู สนธิวรรณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชน
โดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” ผลการศึกษาพบว่า ๑) กลุ่มตัวอย่างมีความ
คิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันในอยู่ในระดับมาก โดยด้านวัฒนธรรมและศาสนาอยู่ในลำดับที่หนึ่ง
ระดับมาก ๒) การพัฒนารูปแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา ชื่อว่า DOCTRINE Model มี ๘ องค์ประกอบ ได้แก่ D = Dogma (สมาชิกชุมชน
ปฏิบัติตามคำ สอนของศาสนา) O = Oneness (สมาชิกชุมชนมีความเป็นน้ำ หนึ่งใจเดียวกัน)
C = Coordination (การประสานงานที่ดีภายในชุมชนและเครือข่าย) T = Training & Learning
Program (กิจกรรมการอบรมและเรียนรู้ที่สอดคล้องวิถีชีวิตชุมชน) R = Religions Centre (สถาบัน
ศาสนาเป็นที่พึ่งทางจิตใจและเป็นศูนย์กลางชุมชน) I = Independence in Public Participation (สมาชิกชุมชนมีอิสระและมีส่วนร่วมกำหนดอนาคตชุมชน) N = News & Knowledge Distribution
(การเผยแพร่ข่าวสารและความรู้สู่ชุมชน) E = Equilibrium & Integrated Development (การ
พัฒนาชุมชนอย่างสมดุลและบูรณาการ) ๓) ผลการทดลองใช้รูปแบบกับประชากรกลุ่มเป้าหมายใน
พื้นที่สองชุมชนผ่านกิจกรรมการอบรมมีผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้หลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรม
อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ ส่วนความคิดเห็นของผู้เข้ารับการอบรมที่มีต่อการประเมินผล
การจัดอบรมอยู่ในระดับมาก โดยมีความเห็นว่าหัวข้อการอบรมเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและ
เนื้อหาสาระการอบรมเป็นความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ๔) การประเมินรูปแบบและ
ถอดบทเรียน พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจในรูปแบบทุกด้านในระดับมาก และการถอด

^{๘๘} สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร, การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็งกรณีดอกไม้นานาชาติจากไป
ยางพารา, (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๕๑), หน้า (๑)

^{๘๙} เสาวภา พรสิริ พงษ์ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ และยงยุทธ บุราสิทธิ์, “วัดในพุทธศาสนากับความพร้อมใน
การรองรับสังคมผู้สูงอายุ”, วารสารภาษาและวัฒนธรรม, ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๗): ๑๐๐

บทเรียน ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในพื้นที่สองชุมชนมีการขับเคลื่อนกิจกรรมการเรียนรู้การปฏิบัติและจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อเนื่องไปสู่สมาชิกชุมชนอื่นและในภาคีเครือข่าย^{๙๐}

ดร.ประสิทธิ์ กุลบุญญา ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา” การศึกษาพบว่า ความขัดแย้งเกิดจากสาเหตุหลัก คือ ตัณหา ทิฐิมานะ และเหตุภายนอก คือ ข้อมูล ผลประโยชน์ความสัมพันธ์ชาติพันธุ์รูปแบบความขัดแย้งมีทั้งความขัดแย้งภายในตน ความขัดแย้งระหว่างบุคคล ความขัดแย้งด้านประโยชน์ ความขัดแย้งเรื่องอำนาจ ความขัดแย้งด้านทิฐิ และความขัดแย้งด้านชาติพันธุ์ ซึ่งวิธีบริหารจัดการความขัดแย้งมีดังนี้ คือ เริ่มจากการจัดการความขัดแย้งในตนเองด้วยการเรียนรู้จิตตนเองและปรับแก้จิตให้เป็นไปในทางสร้างสรรค์ขจัดสนิมภายในใจ (ปฐิมสละ) พยายามพึ่งตนเองให้ได้ตามหลักนาถกรรมธรรม และพยายามเอาชนะตนเองให้ได้คือวิธีการที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในการขจัดความขัดแย้งในตนเอง จากนั้นก็จัดการความขัดแย้งระหว่างบุคคลโดยใช้หลักสาราณียธรรมโดยมีความปรารถนาเอื้อเฟื้อด้วยเมตตา จัดการพูดในสิ่งสร้างสรรค์เพื่อป้องกันและระงับความขัดแย้งจัดการความขัดแย้งในครอบครัวด้วยการบริหารทรัพย์สินในครอบครัวให้ลงตัวทั้งระดับส่วนตัว ครอบครัวและส่วนรวม และใช้ชีวิตร่วมกันด้วยหลักเมตตา ซึ่งแนวคิดในการขจัดความขัดแย้งทั่วไปเริ่มต้นด้วยความอดทน(ขันติ) ขจัดความขัดแย้งโดยกรอบอภิภคินสมณะด้วย วิธีระงับปัญหาด้วยพยานและหลักฐานที่พร้อมหน้า (สัมมุขาวินัย) ใช้เสียงข้างมาก (เยภยยสิกาวินัย) วิธีการประนีประนอม(ติณวัตถการกะ) และวิธีการเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง^{๙๑}

พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร. และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มแม่น้ำมูล อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์” ผลการวิจัยโดยอาศัยกลุ่มประชากรด้านบุคคล ด้านเอกสารและการลงไปศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนามพบว่า ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ ๑ การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ ประยุกต์ใช้ตามหลักวิสาหกิจชุมชน ๕ ด้านได้แก่ ด้านการบริหารจัดการ กลุ่มส่วนใหญ่ใช้หลักสปปริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักอปริหานิยธรรม ด้านการบริหารจัดการด้านหลักพรหมวิหารธรรม หลักขรวาสธรรม และหลักทิวฐธรรมมีกัตถะ ด้านการบริหารจัดการด้านผลิตและงานสนับสนุนการผลิตส่วนใหญ่ใช้หลักสปปริสธรรม หลักพรหมวิหารธรรมและหลักทิวฐธรรมมีกัตถะ ด้านการบริหารจัดการด้านหลักสปปริสธรรม หลักปาปณิกธรรม หลักโภควิภาค หลักทิวฐธรรมมีกัตถะและหลักคิหิสุข และด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนธรรมหลักปาปณิกธรรมหลักทิวฐธรรมมีกัตถะ วิธีการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอลำดวน จังหวัดสุรินทร์ พบว่าโดยส่วนใหญ่ประยุกต์กลั่นกรองหลักพุทธศาสนาให้สอดคล้องสอดแทรกแฝงอยู่ในกระบวนการของกิจกรรมวิสาหกิจชุมชน ทั้ง ๕ ประการ คือ การบริหารจัดการกลุ่มการ

^{๙๐} มนุ สนธิวรรณะ, “การพัฒนาแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (เมษายน-กันยายน ๒๕๕๘) : ๙๖

^{๙๑} ดร.ประสิทธิ์ กุลบุญญา, “ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๑๘

บริหารจัดการ ด้านการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต การบริหารจัดการ และการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนวิธีใช้หลักพุทธศาสนาอีกประการคือผู้นำกลุ่มปลูกฝังคุณธรรมให้เกิดขึ้นในใจสมาชิกภาพ ผลการใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ด้านการบริหารจัดการการสามัคคี มีความซื่อสัตย์ เกิดความไว้วางใจ มีการปฏิบัติงานอย่างทุ่มเท เสียสละ จริงจัง มีเป้าหมาย ด้านการบริหารจัดการ ทำให้ลูกค้าและสมาชิกของกลุ่มเชื่อมั่น ให้ความไว้วางใจ ด้านการบริหารจัดการด้านการผลิตและงานสนับสนุนการผลิต ทำให้มีความขยันหมั่นเพียร อดทนต่อความยากลำบาก ฉลาดรอบรู้ เสียสละ มีมุมมองที่กว้างขวาง ด้านการบริหารจัดการด้านการเงิน ทำให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีสัจจะ เทียงธรรม เกิดความไว้วางใจกัน รู้จักจกแจกแยกแยะ มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล ตรงไปตรงมา มั่นคง และมีความสุข และด้านการปรับปรุงและพัฒนาธุรกิจชุมชนทุกด้าน ทำให้สมาชิกเกิดความคิดอ่าน เพิ่มมุมมอง รู้จักจกแจกแยกแยะ ไม่ขัดแย้งแบบทำลาย เชื่อมโยงเครือข่าย มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลต่อเพื่อนมนุษย์ ทั้งหมดส่งผลเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนคือ ความเข้มแข็งมั่นคงของวิสาหกิจชุมชนสามารถพึ่งตัวเองได้^{๙๒}

พงษ์ศักดิ์ มณีเดช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนาง ทองดี โพธิ์ยอง จากมุมมองของพุทธศาสนา” ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยและความสำเร็จ ที่ทำให้นางทองดี โพธิ์ยองประสบความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนคือ การใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาโดยการนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชนของนางทองดี โพธิ์ยองจนประสบความสำเร็จตามลำดับ ดังนี้ ๒. การสร้างพลังทางความคิดหรือการสร้างสัมมาทิฐิร่วม ๒. การสร้างพลังการกระทำเพื่อดำเนินการพัฒนา ๓. การแก้ไขปัญหาเมื่อดำเนินการพัฒนาชุมชน ให้มีระเบียบวินัย และการป้องกันความเสื่อมสลายของชุมชน ๔. ความสำเร็จของการพัฒนาชุมชน โดยวิเคราะห์หลักธรรมที่ว่าด้วยการนำความคิดเห็นร่วมสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสำเร็จตามจุดหมายและใช้ ๕. หลักธรรมเสริมต่างๆ เข้าร่วมด้วยจากการศึกษาวิเคราะห์ บทบาทการพัฒนาชุมชนของนางทองดี โพธิ์ยอง พบว่า บทบาทการพัฒนาชุมชนของเธอนั้น ได้ใช้หลักพุทธธรรมนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการกิจดังกล่าวอาจจะไม่ทั้งหมดแต่นำมาพัฒนาได้ผล แต่เดิมนั้นบทบาทการพัฒนาชุมชนมักอาศัยพระสงฆ์เป็นผู้นำ แต่ปัจจุบันภาวการณ์ต่างๆได้เปลี่ยนไป เรื่องบางเรื่องพระสงฆ์อาจจะไม่สะดวกที่จะทำ ในส่วนตรงนี้จึง เปิดโอกาสให้ฆราวาสได้เข้ามาทำบทบาทตรงนี้ได้ ดังนั้นกรณีเช่นนี้ อาจจะกล่าวได้ ว่าเป็นการหนุนเสริมเติมเต็มในการพัฒนาชุมชนโดยที่ยังคงดำเนินตามหลักพุทธธรรม^{๙๓}

สุริยา วานิช และ มะรอนิง สาแลมิง ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมกรณีศึกษา ตำบลทรายขาว อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี” ผลการวิจัยพบว่าทุนทางทรัพยากรธรรมชาติผู้นำ ชุมชนที่เข้มแข็ง ระบบการปกครองที่มีความยุติธรรม ความสัมพันธ์แบบเครือญาติและการสื่อสารภาษาเดียวกัน เป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขของชาวไทย

^{๙๒} พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ ผศ.ดร. และคณะ การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนพึ่งตนเองลุ่มน้ำมูล อำเภอน้ำขุ่น จังหวัดสุรินทร์, (มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ก - ข

^{๙๓} พงษ์ศักดิ์ มณีเดช, “การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนาง ทองดี โพธิ์ยอง จากมุมมองของพุทธศาสนา”, รายงานวิจัย, (ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้), หน้า ง-จ

พุทธและชาวมลายูมุสลิมในพื้นที่ตำบลทรายขาวชุมชนทรายขาวนำแนวคิดสมานฉันท์มาปรับใช้เป็นแนวทางการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างชาวไทยพุทธและชาวมลายูมุสลิมในช่วงที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้โดยใช้วิธีการประนีประนอม การชี้แจงเพื่อทำความเข้าใจและการร่วมมือกันของทุกฝ่ายซึ่งเป็นวิธีการที่ดีและให้ผลอย่างยั่งยืน^{๙๔}

จตุพล ดวงจิตรและ ประยูร สุธะใจ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบูรณาการหลักการบริหารเชิงพุทธในการส่งเสริมการขับเคลื่อนองค์กรชุมชนในลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง” ผลการวิจัยพบว่า ตัวชี้วัดความสำเร็จของการขับเคลื่อนองค์กรชุมชนลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง ประกอบด้วย ๑) ผู้นำชุมชนมีความรู้ความสามารถ ๒) ประชาชนมีส่วนร่วมและมีการเรียนรู้ การทำงานร่วมกัน ๓) การดำเนินกิจกรรม/โครงการเป็นกิจกรรมของทุกคนในชุมชน ๔) การดำเนินกิจกรรมมีความต่อเนื่อง ๕) โครงการสามารถแก้ไขปัญหาหรือตอบสนองความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างทั่วถึง ๖) มีการนำเงินทุนและทุนทางสังคมมาใช้อย่างคุ้มค่า และ ๗) โครงการได้รับการยอมรับจากสมาชิกในองค์กรหรือคนในชุมชน

องค์กรชุมชนขององค์กรชุมชนลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง ได้ดำเนินการขับเคลื่อนองค์กรชุมชนตามวิถีแห่งชุมชนชนบทของสังคมไทย ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวเกิดขึ้นตามธรรมชาติของการพึ่งพาตนเองเป็นจุดเริ่มต้น และในการดำเนินขับเคลื่อนองค์กรชุมชนในแถบลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่างสามารถนำเอาหลักการบริหารเชิงพุทธ อธิบายขั้นตอนการขับเคลื่อนองค์กรชุมชน คือ หลักอริยสัจ ๔ ประกอบด้วย ๑) ทุกข์ ความจริงว่าด้วยความทุกข์ ๒) สมุทัยเหตุให้เกิดทุกข์ ๓) นิโรธ ความดับทุกข์ และ ๔) มรรค ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ รวมถึง หลักสัพพัตถิธรรม ๗ ประการ ประกอบด้วย ๑) อัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ ๒) อัตถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล ๓) อุตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน ๔) มัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ ๕) กาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาล ๖) ปริสสัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักและ ๗) ปุคคลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคลการขับเคลื่อนองค์กรชุมชนโดยใช้หลักการบริหารเชิงพุทธยังส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการท้องถิ่นร่วมกับทุกภาคส่วน ยังผลไปสู่การพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน^{๙๕}

สุทธิพงษ์ ปานเพชร ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการก่อตัวของชุมชนด้วยหลักพุทธธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร” ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่ในเขตกรุงเทพมหานครในเขตหลักสี่มีการรวมตัวกันตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งที่ชัดเจน มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๕ ประชากรมีอาชีพหลักคือทำการเกษตร ทำนา ทำสวน ทำไร่ สวนในพื้นที่เขตบางขุนเทียนมีการรวมตัวกันมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๒ แต่การรวมตัวของประชากรทั้ง ๒ เขต มีวิถีชีวิตที่ไม่แตกต่างกัน การเพนอยู่ การแก้ปัญหาจะเป็นคนภายในชุมชนกันเองมากกว่าที่จะรอให้รัฐเข้ามาแก้ปัญหาเช่นเรื่องโจรผู้ร้าย โรคระบาด

^{๙๔} สุไรยา วานี และ มะรอนิง สาแลมิง, “การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมกรณีศึกษาตำบลทรายขาว อำเภอบึงสามพัน จังหวัดปัตตานี”, วารสารการเมืองการปกครอง, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๖-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗) : ๒๐๔

^{๙๕} จตุพล ดวงจิตร และ ประยูร สุธะใจ, “การบูรณาการหลักการบริหารเชิงพุทธในการส่งเสริมการขับเคลื่อนองค์กรชุมชนในลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง”, วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา, หน้า ๖๓

ที่เกิดขึ้นในชุมชน แต่ขณะเดียวกัน ประชาชนในชุมชนยังคงต้องการให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือในการแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับ ดานสาธารณสุขและความปลอดภัยเป็นอย่างมากด้วยเช่นกัน

ทั้งนี้ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่า คนในชุมชนรู้สึกเสียต้ายที่ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากวิถีชีวิตแบบเดิม แต่ก็ยอมรับการบริหารจัดการของภาครัฐ และจากการเก็บรวบรวมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างทั้ง ๒ เขตตามสัดส่วนลักษณะทั่วไปของประชาชน พบว่า เพศหญิงมากกว่าเพศชาย และอาศัยอยู่ในชุมชนส่วนใหญ่กว่า ๒๐ ปี โดยที่คนในชุมชนส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในภาคกลาง รองลงมาคือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่มีเชื้อชาติไทย รองลงมาคือ คนเชื้อสายจีน และมอญตามลำดับ ประชากรในชุมชนประกอบอาชีพรับจ้าง และทำการเกษตร และสถานที่ที่คนในชุมชนเข้าร่วมคือ วัดที่อยู่ในละแวกบ้าน ส่วนกิจกรรมในวัด คือ วันสำคัญทางพุทธศาสนา เช่น การทำบุญตักบาตร โดยยึดหลักพุทธธรรมที่ใช้เป็นประจำ คือ หลักศีลธรรม และมีความเชื่อถือเรื่องโชคชะตาราศี ส่วนหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาจะมีความเชื่อน้อยมาก

สำหรับหลักในการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมของคนในชุมชน จะมีการดำเนินชีวิตในระดับมากโดยเฉพาะในเรื่องการไม่ชอบคนคดโกงหรือทุจริต รองลงมาคือ การสร้างความรักต่อครอบครัวอย่างสม่ำเสมอ และมีความซื่อสัตย์ต่อคู่ครอง และส่วนใหญ่จะใช้เวลาปฏิบัติกันอยู่ ซึ่งแต่ละคนจะใช้หลักพุทธธรรมโดยเริ่มจากตนเองไปสู่ครอบครัว และที่คนในชุมชนส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญตอบบาทของพระสงฆ์ที่เป็นผู้ให้คำแนะนำและเป็นผู้ชี้แนะแนวทางในการปฏิบัติตนเพื่อปรับใช้ในชีวิตประจำวันอันเป็นแนวทางที่ดีในการสร้างชุมชนของการอยู่ร่วมกันทั้งนี้พบว่า บทบาทของพระสงฆ์ที่มีต่อประชากรทั้ง ๒ เขตในพื้นที่นั้นมีสูงมาก และมีการนับถือสถานที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชนทั้ง ๒ เขต

นอกจากนี้ ยังพบว่า คนในชุมชนแต่ละช่วงอายุ เช่น มีอายุตั้งแต่ ๕๐ ปีขึ้นไป มีการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมเกือบทุกด้านไม่แตกต่างกัน ยกเว้นเช่น การรักษาศีลธรรมทุกวันไม่เว้นวันพระ การไม่ละเมิดสิทธิของเพื่อนร่วมชุมชนหรือหมู่บ้าน เป็นต้น โดยที่คนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตหลักสี่ จะมีการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรมมากกว่าคนในชุมชนที่อยู่อาศัยในเขตบางขุนเทียน

ประการสุดท้ายพบว่า ในการประยุกต์หลักพุทธธรรมด้านเบญจศีลเพื่อประโยชน์ในชุมชนก็คือ เบญจศีล พบว่าคนในชุมชนมีความเคร่งครัดต่อศีล ๕ อย่างต่อเนื่องอันเป็นพื้นฐานของความมั่นคงภายในครอบครัวและ สังคม รวมทั้งหลักพุทธธรรมด้านประโยชน์ในปัจจุบัน (ทิฐฐธัมมิกัตถประโยชน์) ซึ่งคนในชุมชนที่ปฏิบัติหลักพุทธธรรมด้านนี้ล้วนส่งผลต่อความมั่นคงของครอบครัวมีความรักใคร่ปรองดอง นับว่าเป็นการให้ความเชื่อมั่นต่อชุมชนโดยส่วนรวมด้วยเช่นกัน^{๙๖}

ปราโมทย์ ยอดแก้ว ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบสหกรณ์ตามแนวพุทธ” ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเรื่องสหกรณ์มีความสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา ในการมีส่วนร่วมที่พระพุทธเจ้าให้ความสำคัญเรื่องสามัคคีธรรมตามหลักสังคหวัตถุ ๔ และเรื่องจาคะ การแบ่งปันตามหลักขราวาสธรรม ๔ เพื่อให้ถึงพร้อมประโยชน์แก่ตนเองและประโยชน์แก่ผู้อื่น สภาพการสหกรณ์ในประเทศไทยมีจุดแข็งคือ มีระบบการดำเนินงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้ มีจุดอ่อนคือสมาชิกขาด

^{๙๖} สุทธิพงศ์ ปานเพชร, “การศึกษาการก่อตัวของชุมชนด้วยหลักพุทธธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร”, เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๐๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔) : ๙ – ๑๐

ความรู้ความเข้าใจแนวคิด หลักการ และอุดมการณ์สหกรณ์อย่างแท้จริง แต่มีโอกาสดำเนินการสนับสนุนจากส่วนงานราชการ และอุปสรรคจากธุรกิจที่มีการแข่งขันสูง การสังเคราะห์รูปแบบสหกรณ์ตามแนวพุทธโดยบูรณาการพบว่า ผลการพัฒนารูปแบบสหกรณ์ตามแนวพุทธ จากข้อมูลสามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบสหกรณ์ตามแนวพุทธประกอบด้วย ๑) การนำสหกรณ์ตามแนวพุทธจากการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ ภารกิจและเป้าหมายสหกรณ์ที่สอดคล้องตามหลักพระพุทธศาสนา ๒) การบริหารจัดการสหกรณ์ตามแนวพุทธ ๓) คนสหกรณ์ตามแนวพุทธ การพัฒนารูปแบบสหกรณ์ตามแนวพุทธ ต้องเน้นการพัฒนาคนด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ตามกระบวนการพัฒนา ๔ ระดับ เพื่อให้ทำให้คนสหกรณ์มีศรัทธา มีศีล มีจาคะ และเกิดปัญญา^{๙๗}

สรุปงานวิจัยที่เกี่ยวข้องหลักพุทธธรรมเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าวิจัยที่ผู้วิจัยสามารถเป็นแนวทางในการโยนโยนเปรียบเทียบนำสู่การบูรณาการแนวคิดเพื่อนำเสนอในการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมที่มีศักยภาพ ผู้วิจัยได้นำเอาทฤษฎี terms มาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เพื่อก่อให้เกิดกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งขึ้น ประกอบด้วย ๑.เทคโนโลยี (technology) ๒.เศรษฐกิจ (Economic) ๓.ทรัพยากร (Resource) ๔.จิตใจ (Mental) ๕.ระบบสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural system) ต่างก็มีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนความเจริญ และความมั่นคงเข้มแข็งในชุมชนทั้งสิ้น

^{๙๗} ปราโมทย์ ยอดแก้ว, “การพัฒนารูปแบบสหกรณ์ตามแนวพุทธ”, วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑๗ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๒๕

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยมีความผูกพันในบริบทพื้นที่ที่ศึกษาวิจัย และความร่วมมือระหว่างองค์กรต่าง ๆ ที่มีความเชี่ยวชาญและองค์ความรู้ในประเด็นการศึกษาวิจัย ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลตันธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Methodology) โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีแนวคำถาม (Guideline) ไว้ล่วงหน้าอันจะทำให้ทราบถึงสภาพบริบททั่วไปของชุมชนต้นธง ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ผู้บริหารเทศบาลตำบลตันธง ผู้นำชุมชน และผู้บริหารสถานศึกษาในเขตเทศบาลตำบลตันธง จำนวน ๒๐ รูป/คน และการสนทนากลุ่มย่อย

๓.๒ พื้นที่การวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตพื้นที่ในการศึกษาชุมชนที่อยู่ในเขตเทศบาลตำบลตันธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จำนวน ๑๑ หมู่บ้าน

๓.๒.๑ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ศึกษาโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาวิจัย จำนวน ๒๐ รูป/คน ซึ่งประกอบไปด้วย

- ๑) พระครูสุวัฒนธรรมกิจ เจ้าคณะตำบลตันธง เจ้าอาวาสวัดพันตาเก็น
- ๒) พระครูวีรวัฒน์ รองเจ้าคณะตำบลตันธง เจ้าอาวาสวัดล้องกู่ไทย
- ๓) พระครูปลัดชาติชาย ญาณโสภโณ เจ้าอาวาสวัดรมณียาราม (ภู่มะก)
- ๔) พระอธิการอินสอน วรพลญู เจ้าอาวาสวัดสันตันธง
- ๕) นายประกาศิต รังสรรค์ ปลัดเทศบาลตำบลตันธง ปฏิบัติหน้าที่

นายกเทศมนตรีตำบลตันธง

- ๖) นายจรูญ อืดเดช ประธานสภาเทศบาลตำบลตันธง
- ๗) นายชูชาติ อินทร์วรรณ เลขานุการสภาเทศบาลตำบลตันธง
- ๘) นางธมน อุทุมพร ผู้อำนวยการกองคลังเทศบาลตำบลตันธง
- ๙) นายอรรถพร อินทร์วรรณ กำนันตำบลตันธง หมู่ที่ ๘ บ้านใหม่สันมะนะ
- ๑๐) นายธวัช เขียวธง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑ บ้านสันตันธง
- ๑๑) นายไพบูลย์ เชษฐธง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๒ บ้านสันตันธง
- ๑๒) นายสุรสิทธิ์ ทองจินดา ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๓ บ้านบ่อแฮ้ว
- ๑๓) นายสงวน เชษฐธง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๔ บ้านศรีย้อย
- ๑๔) นายสัมพันธ์ อะพินทร ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๕ บ้านพันตาเก็น
- ๑๕) นายสมศักดิ์ ปัญจธง ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๖ บ้านสันมะนะ
- ๑๖) นายเอนก ธัญญยานนท์ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๗ บ้านจักรคำกิมข
- ๑๗) นายสมพร ดีใหม่ ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๘ บ้านปากล่อง
- ๑๘) นายรัชพล พวงมาลัย ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐ บ้านริมกวง
- ๑๙) นายชุมพร ปัญญาจิต ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๑ บ้านสันมหาพน
- ๒๐) นายกิตติพงษ์ เชื้อนแก้ว ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสันตันธง

๓.๓ เครื่องมือการวิจัย

ก. เครื่องมือการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดเครื่องมือสำหรับใช้ในการรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

๓.๓.๑ การวิเคราะห์เอกสาร โดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (content Analysis) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องด้าน การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม

๓.๓.๒ แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อศึกษานโยบาย ด้านการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งในแต่ละประเด็นเปิดกว้างให้แก่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่หลากหลาย และลึกพอที่จะนำมาสรุปประมวลผลได้ นำไปสู่การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม

๓.๓.๓ แบบสัมภาษณ์การประยุกต์ใช้ทฤษฎี terms กับกระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลตันธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ทฤษฎี terms คือ ๑.technology เทคโนโลยี ๒.Economic เศรษฐกิจ ๓.Resource ทรัพยากร ๔.จิตใจ (Mental) ๕.ระบบสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural system) ทางเทศบาลตำบลตันธงมีกระบวนการใช้หลักทฤษฎีนี้อย่างไรในการขับเคลื่อนชุมชนเข้มแข็ง

๓.๓.๔ การสนทนากลุ่มย่อย โดยมีรูปแบบสนทนากลุ่มที่กำหนดประเด็นสำคัญตามกรอบแนวคิดการวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม

จักร ๔ และประชุมกลุ่มย่อยจากเจ้าคณะพระสังฆาธิการ ผู้บริหารเทศบาลตำบลต้นธง ผู้นำชุมชน ผู้บริหารสถานศึกษา และประชาชนในเทศบาลตำบลต้นธง

๓.๓.๕ แบบสังเกต ประกอบด้วย ด้านการกระทำ สังเกตวิถีการดำเนินชีวิตของผู้คน ในชุมชน ลักษณะครอบครัว ประเพณีวัฒนธรรมชุมชน เศรษฐกิจชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นใน ชุมชน บริบทชุมชน

ข. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ

๑) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาระบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลัก พุทธธรรม ของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองจังหวัดลำพูน จากเอกสารและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒) กำหนดกรอบแนวคิด ในการสร้างเครื่องมือวิจัย

๓) กำหนดวัตถุประสงค์ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

๔) สร้างเครื่องมือ

๕) นำเสนอร่างเครื่องมือการวิจัยต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไข

๖) จัดพิมพ์แบบสอบถามสัมภาษณ์แบบสมบูรณ และนำไปใช้จริงเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล กับกลุ่มเป้าหมาย

๗) นำหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูนไป ขออนุญาตแหล่งพื้นที่เพื่อขอสัมภาษณ์ข้อมูล และสนทนากลุ่ม

ผู้ศึกษาวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือในการ เก็บรวบรวมข้อมูลจึงเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับประชากรกลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๒๐ รูป/คนโดย อาศัยเครื่องมือในดำเนินการทำวิจัย คือแบบสัมภาษณ์เชิงลึก(In-depth Interview) แบบมีแนว คำถาม (Guideline) แบ่งเป็นขั้นตอน ดังนี้

สาระสำคัญของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structural Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการพัฒนาระบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตาม หลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ต่อไปนี้

ชุดที่ ๑ แบบสัมภาษณ์ สำหรับสัมภาษณ์เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ผู้บริหารเทศบาล ตำบลต้นธง ผู้นำชุมชน และผู้บริหารสถานศึกษาในเขตเทศบาลตำบลต้นธงที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการ พัฒนาระบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม

ชุดที่ ๒ ตัวแบบคำถามสำหรับการสนทนากลุ่มกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาการ พัฒนาระบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม

ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือเสนอผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์โดยได้รับคำ ชี้แนะแนวทาง จากผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

๑) พระครูสิริสุตานุยุต ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

๒) พระมหาไกรสร โชติปัญโญ, ผศ. ประธานหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสน ศาสตร์

๓) รศ.อุเทน ปัญโญ อาจารย์มหาวิทยาลัยนอร์ท-เชียงใหม่

๔) ผศ.ดร. เสน่ห์ ใจสิทธิ์ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

- ๕) นายประเด่น แบนปิง รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน
 ๘) ผู้วิจัยนำเครื่องมือที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบแล้ว มาปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำไปเก็บข้อมูลต่อไป

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

๓.๔.๑ ผู้วิจัยเสนอหนังสือถึงผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เพื่อขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ไปเสนอต่อ เจ้าคณะพระสังฆาธิการ ผู้บริหารเทศบาลตำบลต้นธง ผู้นำชุมชน และผู้บริหารสถานศึกษาในเขตเทศบาลตำบลต้นธงที่เกี่ยวข้องเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูล

๓.๔.๒ ผู้วิจัยนัดหมายวันเวลาในการสังเกต และสัมภาษณ์กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม ในกลุ่มเป้าหมาย

๓.๔.๓ ผู้วิจัยเดินทางเข้าสู่สนามตามวันเวลาที่นัดหมายไว้ เพื่อสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างกระบวนการเสริมแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง ตามวันเวลาที่นัดหมาย

๓.๔.๔ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีแนวคำถาม (Guideline) และใช้วิธีการจดบันทึกเสียง

๑) สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำองค์กรชุมชน/ ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธงนั้นเป็นอย่างไร ที่ผ่านมามีผลที่น่าพึงพอใจหรือไม่อย่างไร และในปัจจุบันนั้นเทศบาลมีแนวนโยบายในการพัฒนากระบวนการเสริมแข็งของชุมชนให้ดียิ่งขึ้นอย่างไร ซึ่งก็จะเป็นการสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลนั้นจริงๆ

๒) ประชุมกลุ่มย่อย สัมภาษณ์เชิงลึก ผู้นำชุมชน/ ผู้นำชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง ผู้วิจัยได้ออกหนังสือจากทางมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน นิมนต์ และเรียนเชิญมาร่วมสนทนากลุ่มย่อย และใช้เครื่องมือแบบสัมภาษณ์และบันทึกเสียง เพื่อให้ได้องค์ความรู้ด้านการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง ที่ผ่านมามีหาอุปสรรคอย่างไร ปัจจุบันมีการพัฒนานาไปในทิศทางใด หรือ ควรจะเสริมสร้างและพัฒนาต่อไปอย่างไร เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนมากยิ่งขึ้น ขึ้นไป

๒.๑) จัดเวทีเสวนาเพื่อหาข้อสรุปความคิดเห็น และข้อเสนอแนะในชุมชน

๒.๒) ศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับงานวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ทั้งนี้ข้อมูลที่ได้เก็บรวบรวมในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๒ ประเภทประกอบด้วย

๒.๒.๑) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data)

คือ การเก็บข้อมูลภาคสนามหรือจากพื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยซึ่งเป็นข้อมูลหลักในการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview)

ทั้งนี้เพราะการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและทำการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสนทนาด้วยเทปบันทึกเสียง
ทั้งนี้ใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ ๑ - ๒ ชั่วโมง

๒.๒.๒) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ผู้วิจัยศึกษา ค้นคว้า เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบริบทชุมชนเข้มแข็งของ
ประชาชนเทศบาลตำบลตันธ อําเภอเมืองลําพูน ศึกษากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของ
ประชาชนเทศบาลตำบลตันธ อําเภอเมืองลําพูน จากทฤษฎีเทอร์ม และวิเคราะห์กระบวนการสร้าง
ความเข้มแข็งของเทศบาลตำบลตันธ อําเภอเมืองลําพูนตามหลักจักร ๔

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งข้อมูลที่รวบรวมได้จากการประมวลเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์
เชิงลึก และการสนทนาดำเนินการในการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลตำบล
ตันธ จังหวัดลําพูนตามหลักจักร ๔ ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการโดยจัดลำดับเนื้อหา
ตามวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และสังเคราะห์
ข้อมูล แล้วนำเสนอในรูปแบบเชิงพรรณนา

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึกและสนทนากลุ่มย่อย กับผู้ที่เกี่ยวข้องในการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งผู้วิจัยขอเสนอเป็นประเด็นผลการวิจัยดังนี้

๔.๑ บริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน

๔.๒ กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน

๔.๓ วิเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูนตามหลักพระพุทธศาสนา

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

๔.๑ บริบทชุมชนของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้ศึกษาวิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัย จากการรวบรวมเอกสาร สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้ได้ข้อมูลบริบทชุมชนที่สมบูรณ์ รายละเอียด ดังนี้

๔.๑.๑ สภาพทั่วไปของตำบลต้นธง

ตำบลต้นธง ได้รับการยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลต้นธงเป็นเทศบาลตำบลต้นธง เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ.๒๕๕๒ เป็นเทศบาลขนาดกลาง ตั้งอยู่เลขที่ ๒๐๐ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน อยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดลำพูน เป็นระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร มีเนื้อที่ตำบลต้นธงมีเนื้อที่ประมาณ ๒๒.๗๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๔,๖๑๑.๒๑ ไร่

จำนวนหมู่บ้านมี ๑๑ หมู่บ้าน อยู่ในเขตเทศบาลตำบลต้นธง เต็มหมู่บ้าน ๑๑ หมู่บ้าน โดยมีการปกครองท้องที่โดยมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแล

หมู่ที่ ๑ บ้านสันต้นธง	ผู้ใหญ่บ้าน	นายธวัช	เขียวธง
หมู่ที่ ๒ บ้านสันต้นธง	ผู้ใหญ่บ้าน	นายไพบูลย์	เชษฐธง
หมู่ที่ ๓ บ้านบ่อแฮ้ว	ผู้ใหญ่บ้าน	นายสุรสิทธิ์	ทองจินดา
หมู่ที่ ๔ บ้านศรี้อย	ผู้ใหญ่บ้าน	นายสงวน	เชษฐธง
หมู่ที่ ๕ บ้านพันตาเกิน	ผู้ใหญ่บ้าน	นายสัมพันธ์	อะพินเตร
หมู่ที่ ๖ บ้านสันมะนะ	ผู้ใหญ่บ้าน	นายสมศักดิ์	ปัญญาธง
หมู่ที่ ๗ บ้านจักรคำกิมข	ผู้ใหญ่บ้าน	นายอเนก	ธัญชยานนท์

หมู่ที่ ๘ บ้านใหม่สันมะนะ	กำนันตำบลต้นธง	นายอรรณพ	อินทร์วรรณ
หมู่ที่ ๙ บ้านปากล่อง	ผู้ใหญ่บ้าน	นายสมพร	ตีใหม่
หมู่ที่ ๑๐ บ้านริมกว	ผู้ใหญ่บ้าน	นายรัชพล	พวงมาลัย
หมู่ที่ ๑๑ บ้านสันมหาพน	ผู้ใหญ่บ้าน	นายชุมพร	ปัญญาจิต

ประชากร ตำบลต้นธง ปัจจุบันมีประชากร จำนวน ๑๒,๑๙๒ คน เป็นชาย ๕,๗๕๓ คน หญิง ๖,๔๓๙ คน โดยมีความหนาแน่นเฉลี่ย ๕๓๕ คน / ตารางกิโลเมตร
จำนวนบ้านทั้งหมด ๕,๑๙๒ หลังคาเรือน

๔.๑.๒ สภาพทางเศรษฐกิจ ราษฎรในตำบลต้นธง ประกอบอาชีพ ดังนี้

- ๑) รับจ้างทั่วไป
- ๒) ทำงานนิคมอุตสาหกรรม
- ๓) ด้านการเกษตร เช่น ทำนา ทำสวน ลำไย ปลูกผักสวนครัว เลี้ยงสัตว์ ฯลฯ
- ๔) รับราชการ
- ๕) ค้าขาย
- ๖) อื่น ๆ

ราษฎรในตำบลต้นธง ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รองลงมาทำงานด้านการเกษตร การเกษตรกรรม ตำบลต้นธง มีพื้นที่สำหรับการเกษตรประมาณร้อยละ ๖๗.๘๖ ของพื้นที่ทั้งตำบล พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ ทำนา ทำสวน การปลูกลำไย ปลูกฝรั่งและปลูกพืชผักสวนครัว นอกจากนี้จะใช้พื้นที่ทำการเกษตรแล้ว ยังได้มีการใช้พื้นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว หมู ไก่ เป็ด ฯลฯ

สินค้าที่สำคัญของตำบลต้นธง ได้แก่ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย น้ำพริกตาแดง น้ำพริกปลา ไข่เค็ม ผลิตภัณฑ์แปรรูปผลไม้ การบูร ยาหม่องน้ำ หมวกใบลาน

สินค้าเกษตร ที่สำคัญ คือ

ลำไย เป็นไม้ยืนต้นที่ปลูกกันมากในตำบลต้นธง

ข้าว เป็นผลผลิตที่ใช้ในการบริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้หลักของประชาชนในตำบล

มะม่วง เป็นไม้ยืนต้นที่ปลูกกันภายในตำบลมีทั้งไว้ขายและนำไปแปรรูป

ฝรั่ง เป็นไม้ผลที่ปลูกมากและเป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ที่ได้รับคามนิยมในการปลูกและจำหน่าย บางครั้งไม่เพียงพอต่อการจำหน่าย

ผักกาด ผักชี กระเทียม พริก เป็นพืชผักสวนครัวที่ได้รับความนิยมในการปลูกเนื่องจากพื้นที่ของตำบลต้นธงเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เหมาะแก่การปลูกพืชผักสวนครัวมาก

ข้าวโพด เป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกกันเป็นไร่ๆ มีรสชาติ หวาน นุ่ม และอร่อย และเป็นที่นิยมทั้งจำหน่ายในพื้นที่และส่งออกนอกพื้นที่สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในตำบลต้นธงอีกด้วย

๔.๑.๓ สภาพสังคม

๑) การศึกษา

ตำบลต้นธง มีการจัดระบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนมีสถานศึกษาในระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ศูนย์พัฒนาอาชีพอาชีพสตรี และอุดมศึกษา ซึ่งสามารถจำแนกได้ ดังนี้

๑-๒ ช่วงชั้น ๓-๔

๑.๑) การศึกษาในระบบโรงเรียน

๑.๑.๑) ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กตำบลต้นธง จำนวน ๑ แห่ง แบ่งเป็น ช่วงชั้น

๑.๑.๒) โรงเรียนในกลุ่มตำบลต้นธง มีจำนวน ๕ แห่ง

ก. โรงเรียนวัดสันต้นธง

ข. โรงเรียนบ้านศรี้อย

ค. โรงเรียนวัดพันตาเก็น

ง. โรงเรียนบ้านสันมะนะ

จ. โรงเรียนวัดจักรคำกิมข

๑.๑.๓) โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ๒ แห่ง

ก. โรงเรียนอรพินพิทยา

ข. โรงเรียนเฉลิมพระเกียรติ ๔๘ พรรษา

๑.๑.๔) ศูนย์พัฒนาอาชีพสตรี ๑ แห่ง

๑.๑.๕) ศูนย์เฉลิมพระเกียรติ ๗๒ พรรษา

๑.๑.๖) ระดับอุดมศึกษา ๑ แห่ง

ก. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

(มจร.ลำพูน)

๑.๒) การศึกษานอกระบบโรงเรียน ๑ แห่ง

๑.๒.๑) ศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเฉลิมพระเกียรติฯ ตำบลต้นธง (ศรช.)

๒) สถาบันและองค์การทางศาสนา

ราษฎรส่วนใหญ่ของตำบลต้นธง นับถือศาสนาพุทธ มีวัดทั้งหมด ๙ วัด และอาราม

๑ แห่ง ได้แก่

๒.๑) วัดสันต้นธง	ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๒
๒.๒) วัดกมลธิชาราม(วัดบ่อแฮ้ว)	ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๓
๒.๓) วัดรมณียราม (วัดกู่ระม็ก)	ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๔
๒.๔) วัดพันตาเก็น	ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๕
๒.๕) วัดหริการาม	ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๖
๒.๖) วัดจักรคำกิมข	ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๗
๒.๗) วัดล้องกู่ไทย	ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๘
๒.๘) วัดกู่เหล็ก	ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๑๐
๒.๙) วัดป่าพุทธพจน์ศรีหรือภูชัย	ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๒
๒.๑๐) วัดบ้านล้องกู่คำ	ตั้งอยู่ที่ หมู่ที่ ๙

๓) การสาธารณสุข

๓.๑) ตำบลต้นธง มีสถานอนามัยประจำตำบล ๒ แห่ง คือ

หมู่ที่ ๖

๓.๑.๑) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลต้นธง ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๓
 ๓.๑.๒) โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสันมะนะ ตั้งอยู่ใน

- ๓.๒) ตำบลต้นธงมีสถานพยาบาลของรัฐ ๑ แห่ง คือ
 ๓.๒.๑) โรงพยาบาลลำพูน ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๑๑
 ๓.๓) สถานพยาบาลเอกชน ๒ แห่ง คือ
 ๓.๓.๑) แพทย์ทางเลือก ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๔
 ๓.๓.๒) คลินิกมาลีการผดุงครรภ์ ตั้งอยู่ในหมู่ที่ ๖

๔.๑.๔ โครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม

๑) ถนนภายในตำบลต้นธง ประกอบไปด้วยถนนลาดยางถนนคอนกรีตถนนลูกรัง ถนนดินสะพาน

๒) การไฟฟ้า ในตำบลต้นธง หมู่บ้านที่ใช้ไฟฟ้า จำนวน ๑๑ หมู่บ้าน

๓) การสื่อสารและโทรคมนาคม

- ๓.๑) โทรศัพท์สาธารณะ ครอบคลุมพื้นที่ ๑๑ หมู่บ้าน
 ๓.๒) โทรศัพท์บ้าน (โทรศัพท์พื้นฐาน) ทั้งสิ้น ๓,๗๒๖ คร่าวเรือน
 ๓.๓) โทรศัพท์มือถือ ทั้งสิ้น ๔,๕๘๒ คร่าวเรือน

๔.๑.๕ แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำที่สำคัญของตำบลต้นธง คือ

๑) แม่น้ำปิง ไหลผ่านหมู่บ้านตำบลต้นธง หมู่ที่ ๖,๙ เป็นแม่น้ำที่ใช้ในการทำ การเกษตร อุปโภค บริโภค ของราษฎรในหมู่บ้านที่มีแม่น้ำไหลผ่าน

๒) แม่น้ำกว๊ม ไหลผ่านหมู่บ้านตำบลต้นธง หมู่ที่ ๒,๓,๔,๕,๙,๑๐ เป็นแม่น้ำที่ใช้ใน การทำการเกษตร อุปโภค บริโภค ของราษฎรในหมู่บ้านที่มีแม่น้ำไหลผ่าน

๓) ระบบประปาภายในหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน ประกอบด้วย

๓.๑) บ้านสันต้นธง หมู่ที่ ๑,๒ และบ้านบ่อแฮ้ว หมู่ที่ ๓ ใช้ประปಾಮิภาค จำนวนผู้ใช้น้ำประปา ๑,๓๐๙ คร่าวเรือนและใช้ระบบประปาเทศบาลตำบลต้นธง จำนวนผู้ใช้น้ำ ๒๓๑ คร่าวเรือน

๓.๒) บ้านศรีชัย หมู่ที่ ๔ มีระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน ๒ แห่ง จำนวน ผู้ใช้น้ำ ๒๗ คร่าวเรือน

๓.๓) บ้านพันตาเก็น หมู่ที่ ๕ มีระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน ๒ แห่ง จำนวนผู้ใช้น้ำ ๔๓๐ คร่าวเรือน

๓.๔) บ้านสันมะนะ หมู่ที่ ๖ มีระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน ๒ แห่ง จำนวนผู้ใช้น้ำ ๒๖๐ คร่าวเรือน

๓.๕) บ้านจักรคำมิข หมู่ที่ ๗ มีระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน ๑ แห่ง จำนวนผู้ใช้น้ำ ๓๑๐ คร่าวเรือน

๓.๖) บ้านใหม่สันมะนะ หมู่ที่ ๘ มีระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน ๑ แห่ง จำนวนผู้ใช้น้ำ ๒๕๐ คร่าวเรือน

๓.๗) บ้านปากล่อง หมู่ที่ ๙ มีระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน ๑ แห่ง จำนวนผู้ใช้น้ำ ๑๖๐ คร้วเรือน

๓.๘) บ้านริมกวง หมู่ที่ ๑๐ มีระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน ๒ แห่ง จำนวนผู้ใช้น้ำ ๑๕๐ คร้วเรือน และใช้ระบบประปาเทศบาลตำบลตันธง จำนวนผู้ใช้น้ำ ๔๙ คร้วเรือน

๓.๙) บ้านสันมหาพน หมู่ที่ ๑๑ มีระบบประปาหมู่บ้าน จำนวน ๑ แห่ง จำนวนผู้ใช้น้ำ ๑๖๐ คร้วเรือน

รวมระบบประปาหมู่บ้านทั้งตำบล จำนวน ๑๓ แห่ง จำนวนผู้ใช้น้ำประปาหมู่บ้าน ๒,๒๒๑ คร้วเรือน

๔) ฝ่าย ๑ แห่ง

๕) บ่อน้ำตื้น ๖ แห่ง

๔.๑.๖ แหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตรที่สำคัญสำหรับเกษตรกรในตำบลตันธง คือ

๑) ลำเหมืองฝายพญาอุต

๒) ลำเหมืองไม้แดง

๔.๑.๗ วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี

ตำบลตันธงมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ มีภาษาพูดเป็นของตนเอง เรียกว่า คำเมือง และ คำยอง มีการสืบทอดวัฒนธรรมจากผู้แก่ผู้เฒ่า จนมาถึงลูกหลาน ในปัจจุบันได้มีการสืบทอดต่อๆ กันมา โดยมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๑) ประเพณีตานข้าวใหม่ ซึ่งทำกันในช่วงเริ่มต้นวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งประเพณีนี้จะทำกันภายหลังการเก็บเกี่ยวข้าว ถือเป็นการบูชาพระแม่โพสพ และเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชาวนา

๒) ประเพณีปีใหม่มือง จัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายน แต่ละหมู่บ้านจะจัดให้มีการรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ สร้างน้ำพระ และจัดให้มีการละเล่นต่างๆ นอกจากนี้แต่ละหมู่บ้านจะจัดให้มีประเพณี รดน้ำดำหัวเจ้าอาวาส หรือสร้างรูปเหมือนของอดีตเจ้าอาวาสซึ่งในงานจะมีพรสพต่างๆ โดยชาวบ้านของหมู่บ้านนั้น ๆ จะจัดเตรียมของนำไปถวาย การขนทรายเข้าวัด ก่อกองทรายและฟังเทศน์ฟังธรรม

๓) ประเพณีแห่เทียนพรรษา จะจัดขึ้นในวันเข้าพรรษา ซึ่งทางเทศบาลตำบลตันธง มอบเทียนพรรษาให้กับสมาชิกเทศบาลตำบลตันธงแต่ละหมู่บ้าน เพื่อนำไปถวายวัดทุกวัดในเขตรับผิดชอบ เพื่อดำรงไว้ซึ่งประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่ช้านาน

๔) ประเพณีลอยกระทง จัดขึ้นในเดือนยี่เป็ง โดยแต่ละหมู่บ้านจัดให้มีการประกวดเจดีย์ทราย หนูน้อยนพมาศ ประกวดกระทง ประกวดดอกไม้ไฟ ประกวดซุ้มหน้าบ้าน ที่แสดงถึงการอนุรักษ์ประเพณีลอยกระทง นอกจากนี้ยังมีการขนทรายเข้าวัด ซึ่งทรายที่ขนนั้นนำมาจากแม่น้ำกวง และแม่น้ำปิง และฟังเทศน์ เพื่อเป็นการจรรโลงใจของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านอีกด้วย

๕) ประเพณีสร้างพระธาตุคู่ละมึก จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ณ บ้านศรี้อย หมู่ที่ ๔ ตำบลตันธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นการอนุรักษ์ประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณภายในงานจะมีการ สร้างน้ำพระธาตุคู่ละมึก และมีการทำบุญต่าง ๆ มากมายเพื่อช่วยกันทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้คงอยู่ต่อไป

๖) ประเพณีสงกรานต์และกู่ต่างๆ ในตำบลตันธง ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะจัดทำขึ้นทุกปี ช่วงเดือนพฤษภาคม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีและปลูกฝังจิตสำนึกคนในตำบลให้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

๗) การท่องเที่ยว

ในตำบลตันธง มีแหล่งท่องเที่ยว คือ วัดธมณียาราม (วัดกู่ระม็ก), กู่(เจดีย์) บริวาร และ วิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวนา ชาวชนบท รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงชีวิต ในการจัดทำโครงการผักพื้นบ้านอาหารพื้นเมือง และประเพณีพื้นบ้านในงานเทศกาลต่างๆ

การท่องเที่ยวทางน้ำ ล่องเรือตามแม่น้ำปิงจากตำบลริมปิงผ่านตำบลตันธงจนถึงอำเภอป่าซาง ระหว่างล่องน้ำปิง แวะขึ้นทำน้ำที่หมู่ที่ ๖ บ้านสันมะนะ ตำบลตันธง เพื่อดูวิถีชีวิตพื้นบ้านและการอยู่อย่างพอเพียง อาชีพในหมู่บ้านการทำน้ำพริกตาแดง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์และการพัฒนาอาชีพในหมู่บ้าน การใช้ชีวิตตามแบบสมัยอดีต

๔.๑.๘ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ทรัพยากรน้ำ แหล่งน้ำที่สำคัญในตำบลตันธง มีแม่น้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำปิงแม่น้ำกวัง และมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรตามโครงการชลประทานขนาดเล็กของกรมชลประทาน

การบำบัดน้ำเสีย ตำบลตันธง มีภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมอยู่ ๒ สถานะชุมชนชนานเมืองและชุมชนชนบท การบำบัดน้ำเสียเป็นไปโดยธรรมชาติ และมีการรณรงค์การจัดทำบ่อดักไขมันไว้ในบ้านก่อนจะปล่อยลงสู่ท่อและลำเหมืองต่าง ๆ ชยะ จ้างเหมาเอกชนให้ทำการจัดเก็บขยะมูลฝอยในพื้นที่ตำบลตันธง^๑

จากสภาพบริบททั่วไปของชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง บริบททั่วไปอยู่ติดกับชุมชน ติดต่อกับสะดวกรวดเร็ว การจราจรไม่ติดขัด ด้านภูมิทัศน์ร่มรื่น มีที่พักผ่อน ด้านการให้บริการเจ้าหน้าที่พนักงานก็ได้ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ความร่วมมือได้เป็นอย่างดีในด้านการติดต่อ ดังนั้นด้านบริบทดังกล่าวของเทศบาลตำบลตันธงจึงไม่ค่อยมีปัญหาในด้านของบริบทที่เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่เป็นจุดแข็งของการให้บริการของเทศบาลตำบลตันธง^๒

๔.๒ กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลตำบลตันธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับกระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลตำบลตันธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผลการวิจัยพบว่า

ชุมชนเข้มแข็ง เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี คนในชุมชนมีความสามัคคีกัน สามารถทำกิจกรรมร่วมกันเชิงสร้างสรรค์ และทำให้ประชาชนมีรายได้^๓ นอกจากนี้ปัจจัยเหล่านี้จะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นถึงความเป็นชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน แล้วการหาวิธีการสร้างกระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งย่อมก่อให้เกิดความเข้มแข็ง มั่นคง ยั่งยืน

^๑เทศบาลตำบลตันธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, สภาพทั่วไป, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.tontong.go.th/index.php?_mod=ZGL5&type=Mw [๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐]

^๒สัมภาษณ์ นายไพบุลย์ เซษฐัง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลตันธง, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^๓สัมภาษณ์ นายจรูญ อัดเดช, ประธานสภาเทศบาลตำบลตันธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

ภายในชุมชน ผู้วิจัยจึงได้นำ ทฤษฎี terms เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเองในชุมชน สังคม ที่จะก่อให้เกิดกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในชุมชนขึ้นได้ มาใช้เป็นกรอบในการศึกษา กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ดังนี้

๔.๒.๑ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยเทคโนโลยี (Technology)

ด้านเทคโนโลยีนั้น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว เช่น การสร้างเว็บไซต์เป็นของตนเอง เพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์แก้ไขปัญหาต่างๆ ของประชาชน รวมทั้งการกระจายข้อมูลข่าวสารให้อย่างทั่วถึงทันต่อเหตุการณ์ สำหรับหน่วยงานราชการ หรือเทศบาลตำบลต้นธงมีเว็บไซต์ของหน่วยงานไว้สำหรับคอยให้บริการแจ้งข่าวสารประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนในชุมชนถึงความก้าวหน้าของการดำเนินงานของเทศบาล หรือแจ้งข่าวสารของกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชน เพื่อเป็นการแจ้งข่าวให้ประชาชนหรือผู้สนใจได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จะมีขึ้นของชุมชน เทคโนโลยีสมัยใหม่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน^๔

ปัจจุบันเทคโนโลยีได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของประชาชนทุกด้าน ด้านการดำเนินชีวิตด้วยการติดต่อสื่อสารกันทั้งส่วนตัว ส่วนรวมทั้งภายในกลุ่ม องค์กร ชุมชนทางด้านธุรกิจมีการนำเทคโนโลยีมาใช้ผลิตสินค้า เพื่อก่อให้เกิดสินค้าที่มีคุณภาพแก่ผู้บริโภค บริโภค มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการสร้างสื่อโฆษณาการประชาสัมพันธ์ทางเว็บไซต์เพื่อให้เกิดการค้าขายทางโลกอินเทอร์เน็ตออนไลน์ สามารถเข้าถึงประชาชนได้ทุกกลุ่มทุกวัยด้านการทำงานเพื่อติดต่อสื่อสารระหว่างหน่วยงานกับหน่วยงาน หรือระหว่างเพื่อนร่วมงานด้วยกัน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นส่วนหนึ่งในการใช้เทคโนโลยีเข้าไปช่วยส่งเสริมอำนวยความสะดวกทั้งสิ้น ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตของประชาชนมากยิ่งขึ้น^๕ ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในยุคไทยแลนด์ ๔.๐ เน้นพัฒนาประเทศด้วยการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาประเทศ ในด้านชุมชนประชาชนรู้จักใช้ประโยชน์จากการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ทั้งอินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ค ไลน์ใช้เป็นเครื่องมือติดต่อสื่อสารกันระหว่างคนในชุมชนหรือภายนอกชุมชน การทำงาน การค้าขายทำให้สะดวกรวดเร็ว ไม่ต้องเดินทางไปหากันในเวลากลางคืน หรือในเวลาเร่งด่วนสามารถติดต่อสื่อสาร พูดคุยกันได้สะดวกช่วยประหยัดเวลา ค่าใช้จ่ายในการดำรงชีวิตด้วย^๖

^๔ สนทนากลุ่มย่อย, เทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐

^๕ สัมภาษณ์ นายชูชาติ อินทร์วรรณ, เลขาธิการสภาเทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน

๒๕๖๐

^๖ สัมภาษณ์ นายจรูญ อัดเดช, ประธานสภาเทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

สำหรับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างอินเทอร์เน็ต จะเห็นได้จากประชาชนใช้ประโยชน์อย่างเต็มที่ในด้านการศึกษาค้นคว้าสำหรับเด็กนักเรียน และเยาวชน ในการสืบค้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดจนการได้เรียนรู้ในโลกไร้พรมแดน สำหรับคนวัยทำงาน และสำหรับประชาชนทั่วไปก็สามารถสืบค้นข้อมูลที่เป็นประโยชน์สำหรับการประกอบอาชีพ หรือแสวงหาความรู้เพิ่มเติมได้เสมอ อีกทั้งเป็นช่องทางสำหรับร้องทุกข์เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาต่างๆของทางเทศบาลตำบลตันธงที่รองรับการให้บริการแก่ประชาชนด้วยการสร้างเว็บไซต์ของเทศบาลตำบลตันธงเพื่อแจ้งข่าวสารหรือประชาสัมพันธ์เอกสารหนังสือข่าวสารข้อมูลต่างๆ ในตำบล เช่น กิจกรรมภายในชุมชน เทศบาลวัด ซึ่งจะช่วยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนได้อีกช่องทางหนึ่ง หรือสามารถช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชุมชนได้ในยามที่ประชาชนมาติดต่อ ก็สะดวกรวดเร็ว^๙

การใช้เครื่องมือที่มีความเหมาะสมอย่างอินเทอร์เน็ตในการช่วยสร้างให้เกิดชุมชนเข้มแข็งอย่างหนึ่งคือเทคโนโลยีที่ทันสมัย ปัจจุบันเทศบาลตำบลตันธงมีการนำระบบอินเทอร์เน็ตมาสร้างเว็บไซต์ของหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นมีช่องทางเพื่อรับฟังความคิดเห็น บริการเรื่องร้องทุกข์ การติดต่อสื่อสาร หรือการแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์ในกิจกรรมที่เกิดขึ้นในเขตเทศบาล เว็บไซต์ประชาสัมพันธ์ ข่าวสารความเป็นไปของข่าวในท้องถิ่น การทำงานของหน่วยงานว่ามีกิจกรรมหรือโครงการใดที่ดำเนินการแล้ว กำลังดำเนินการและมีความก้าวหน้าในการดำเนินงานมากน้อยเพียงใด ให้เป็นไปตามแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาชุมชนของเทศบาลตำบลตันธง^๙ ดังจะเห็นได้จากการประชาสัมพันธ์ การประกวดราคาจ้างเหมา การประกาศรับสมัครงาน การแจ้งข่าวสารข้อมูลในเรื่องของกฎหมายที่ออกมาใหม่ กิจกรรมการทำบุญปอยหลวง การทำบุญกฐิน ผ้าป่าถวายเทียนเข้าพรรษา การแข่งขันกีฬา ซึ่งเป็นช่องทางในการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ให้เกิดการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง^๙ ประชาชนที่ต้องการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมเหล่านี้ก็สามารถเข้าร่วมกิจกรรมได้ทันเวลา เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่นิยมใช้อินเทอร์เน็ตในการสื่อสารระหว่างสมาชิกในชุมชน ผู้ที่สนใจเรื่องข่าวสารข้อมูลของท้องถิ่นก็สามารถติดตามความเคลื่อนไหวได้ตลอดเวลา^{๑๐}

เมื่อเกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาอุบัติเหตุ ประชาชนสามารถใช้ช่องทางไลน์เฟสบุ๊คในการส่งข้อมูลข่าวสารแจ้งไปยังอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน(อปพร) เพื่อรับฟังปัญหาและช่วย

^๙สัมภาษณ์ นายประกาศิต รังสรรค์, ปลัดเทศบาลตำบลตันธง ปฏิบัติหน้าที่แทน นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลตันธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

^๙ สทนากลุ่มย่อย, เทศบาลตำบลตันธง, เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐

^๙ สัมภาษณ์ นายสมศักดิ์ ปัญจคง, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๖ บ้านสันมะนะ, เมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๑๐}สัมภาษณ์ นางธมน อุทุมพร, ผู้อำนวยการกองคลังเทศบาลตำบลตันธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

แก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทันที่ ก่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยให้เกิดขึ้นในชุมชน เจ้าหน้าที่ก็สามารถเข้ามาช่วยเหลือ เข้ามาดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว ตามความต้องการ หรือการร้องทุกข์จากประชาชนในเขตเทศบาลได้ทันที่ เป็นการแก้ไขปัญหาช่วยบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนได้เป็นอย่างดี^{๑๑} ประชาชนมีไลน์กลุ่มหมู่บ้านเช่นไลน์ชมรมกีฬานักฟุตบอล นักตะกร้อ เปตอง เมื่อยามว่างจากการทำงาน หรือในตอนเย็นของทุกวันหลังเลิกงานก็จะชวนกันในไลน์กลุ่มมาเล่นกีฬาตะกร้อ ฟุตบอล เปตอง ซึ่งนัดกันที่วัดกุระมุก โรงเรียนศรี้อย เพื่อมาเล่นกีฬาร่วมกันเป็นการส่งเสริมการออกกำลังกายของประชาชนในชุมชนให้รักสุขภาพ ทำให้ร่างกายแข็งแรง เยาวชนห่างไกลยาเสพติด ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อทำกิจกรรม^{๑๒} เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนในชุมชนและใกล้เคียง รวมถึงได้มีการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างประชาชนที่มาอาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือใกล้เคียงได้รู้จักกัน เนื่องจากชุมชนในเขตเทศบาลต้นธงเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีพื้นที่ติดกับเขตอำเภอเมืองทำให้ประชาชนในเมืองหรือในชุมชนใกล้เคียงได้เข้ามาสร้างความสัมพันธ์อันดีร่วมกันของคนในชุมชนผ่านกิจกรรมการเล่นกีฬา เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในเรื่องของยาเสพติดไปในตัวด้วย^{๑๓} เมื่อมีกิจกรรมสำคัญทางศาสนา ถวายผ้าป่า ปอยหลวง บวชพระ บวชลูกแก้ว (บวชสามเณร) ประชาชนก็จะร่วมแรงร่วมใจกันทำบุญเพื่อเป็นการส่งเสริมขนบธรรมเนียมประเพณีไทย ช่วยกันสืบสานวัฒนธรรมไทย รวมถึงวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมทางล้านนา ซึ่งทำให้ประชาชนได้รู้จักกัน เกิดการสร้างมิตรภาพที่ดีต่อกันระหว่างบ้าน วัด ชุมชน ได้เกิดความสามัคคีกลมเกลียวกัน^{๑๔} ทางโรงเรียนศรี้อยเมื่อมีกิจกรรมสำคัญทางศาสนาจะนิมนต์พระจากวัดกุระมุกซึ่งเป็นวัดที่อยู่ใกล้โรงเรียนได้เข้าไปทำกิจกรรมภายในวัด เช่น การอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเด็กนักเรียน การเข้าค่ายคุณธรรม เป็นการปลูกฝังให้เด็กนักเรียนได้มีคุณธรรมจริยธรรมภายในจิตใจ เป็นคนดีมีความเมตตาช่วยเหลือผู้อื่น มีจิตสาธารณะทั้งแต่ตนเอง โรงเรียน ชุมชน และสังคม เพื่อเป็นการปลูกฝังเด็กนักเรียนให้เป็นพลเมืองที่ดีที่สามารถสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ชุมชน^{๑๕}

เทคโนโลยีเหล่านี้ยังมีส่วนช่วยในการอนุรักษ์ ส่งเสริม ป้องกันปัญหาทางสังคมที่จะเกิดขึ้นได้ด้วย ไม่ว่าจะเป็นการแจ้งข่าวประชาสัมพันธ์เรื่องยุ่งยาก ที่เป็นพาหะที่ก่อให้เกิดไข้มาลาเลีย ใช้เลือดออก ปัญหายาเสพติด ทำให้ประชาชนชุมชนได้ป้องกันปัญหาได้เป็นอย่างดี มีสุขภาพกาย

^{๑๑} สัมภาษณ์ นายจรูญ อัดเดช, ประธานสภาเทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๑๒} สันทนา กลุ่มย่อย, เทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐

^{๑๓} สัมภาษณ์ นายไพบุลย์ เชษฐ์ธัง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๑๔} สัมภาษณ์ พระครูสุวัฒน์ธรรมธรรมาภิก, เจ้าคณะตำบลต้นธง เจ้าอาวาสวัดพันตาเก็น, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๑๕} สัมภาษณ์ พระครูวีระธรรมจักร, รองเจ้าคณะตำบลต้นธง เจ้าอาวาสวัดจักรคำกิมข, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

สุขภาพใจที่แข็งแรงสมบูรณ์ เป็นพลเมืองที่ดีของชุมชนและประเทศชาติได้^{๑๖} นอกจากนี้แล้วยังมีส่วนช่วยในการประชาสัมพันธ์เผยแพร่แหล่งท่องเที่ยวในตำบลต้นธง ให้แก่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวในจังหวัดลำพูน เนื่องจากในตำบลต้นธงมีอาณาเขตติดกับอำเภอเมือง ไกล่ศูนย์รวมแหล่งท่องเที่ยวเมื่อนักท่องเที่ยวมาจังหวัดลำพูนส่วนใหญ่ก็จะมาสัมผัสกลิ่นอายแห่งวัฒนธรรมในยุคของอาณาจักรหริภุญไชย ที่ยังหลงเหลืออยู่ในสมัยของเจ้าแม่จามเทวี วีรสตรีและปฐมกษัตริย์แห่งอาณาจักรหริภุญไชย^{๑๗} สำหรับด้านวัดกุละมุก ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่จากเดิมที่ไม่เป็นที่รู้จักของคนภายนอกชุมชน หลังจากที่มีเว็บไซต์ของเทศบาลทำให้เป็นที่รู้จักและเกิดการท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการรณรงค์แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดลำพูนด้วย มีการไหว้พระเก้าวัดซึ่งมีธรรมาของทางเทศบาลเมืองลำพูนไว้คอยให้บริการประชาชนได้มากราบไหว้พระวัดดังของจังหวัด ทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างไม่ขาดสายวัดธรรมนิยาราม (วัดกุละมุก) วัดแห่งแรกที่เจ้าแม่จามเทวีสร้างขึ้น และเป็นวัดที่ครูบาเจ้าศรีวิชัยเป็นผู้บูรณะปฏิสังขรณ์^{๑๘} ทางเทศบาลหรือทางวัด สามารถนำข้อมูลวัดที่เป็นแหล่งโบราณสถานที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์นครหริภุญไชยลงในเว็บไซต์เพื่อเป็นแหล่งสืบค้นข้อมูลทางประวัติศาสตร์สำหรับผู้สนใจหรือเป็นการเชิญชวนซึ่งก่อให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมท้องถิ่นได้ และในวัดแห่งนี้มีการฟื้นฟูประเพณีลอยขโมด ซึ่งเป็นประเพณีเก่าแก่ของชาวมอญที่มาอาศัยอยู่ในอาณาจักรหริภุญไชยด้วย^{๑๙} ในชุมชนยังมีกลุ่มแม่บ้านที่รวมกลุ่มกันทำสินค้าอาหารเมือง สามารถเป็นแหล่งข้อมูลประชาสัมพันธ์สินค้าโอท็อปของตำบล เช่น น้ำพริกตาแดง ปลาสามสมุนไพรมลิตภัณฑ์แปรรูปผ้าฝ้ายทำให้สินค้าได้รับการประชาสัมพันธ์ไปยังผู้ที่มีความชอบในอาหารพื้นเมือง เป็นการส่งเสริมการขายให้ชุมชนให้ประชาชนได้มีอาชีพ เป็นการส่งเสริมอาชีพในชุมชน และเป็นการอนุรักษ์ได้เป็นอย่างดี^{๒๐} อาชีพค้าขาย นอกจากการค้าขายที่ขายสินค้าตามหน้าร้านค้าทั่วไปแล้ว ประชาชนยังใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เฟสบุ๊กไลน์ ในการประชาสัมพันธ์ขายสินค้าโอท็อปอีกด้วย ซึ่งทำให้สินค้าสามารถเข้าถึงกลุ่มคนที่ต้องการได้อย่างทั่วถึงและรวดเร็ว สามารถติดต่อสื่อสารกับตัวแทนจำหน่ายสินค้าได้อย่างรวดเร็ว และเป็นกันเอง เป็นการส่งเสริมและกระจายสินค้าไปทั่วประเทศได้อย่างรวดเร็ว

เป็นการประชาสัมพันธ์สินค้า แหล่งท่องเที่ยว จากเพิ่มที่ชุมชนต้นธงมีแหล่งท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้จากเดิม ๒ แห่ง คือวัดกุละมุก สถาบันผ้าทอมือไม่เป็นที่รู้จักเท่าใดนัก ส่วนมากจะรู้จักกันเฉพาะภายในชุมชน แต่สำหรับคนภายนอกชุมชนแล้วไม่เป็นที่รู้จักเท่าใดนัก ปัจจุบัน แหล่ง

^{๑๖} สัมภาษณ์ นายอรรณพ อินทร์วรรณ, กำนันตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๑๗} สันทนากลุ่มย่อย, เทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐

^{๑๘} นายเอนก ธัญญยานนท์, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๗ บ้านจักรคำกิบข, เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๑๙} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสมชาย ญาณโสภโณ เจ้าอาวาสวัดธรรมนิยาราม, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๒๐} สัมภาษณ์ นายไพบุลย์ เชษฐรัง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

ห้องเที่ยวทั้งสองแห่งมีเว็บไซต์ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวทำให้หน่วยงานที่มีความสนใจในเรื่อง การของผ้าทอมือ เข้ามาท่องเที่ยว มาศึกษาดูงานมากยิ่งขึ้นทำให้ชุมชนเป็นที่รู้จักเนื่องจากลำพูนเป็น เมืองที่มีชื่อเสียงในเรื่องของผ้าทอไหมไทยแห่งหนึ่งของประเทศเช่นเดียวกัน ทำให้เกิดการถ่ายทอด ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษให้คงอยู่ และเป็นการส่งเสริมให้เกิดการสร้างรายได้ให้แก่ ชุมชนได้เป็นอย่างดี^{๒๑}

สรุปการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้วยเทคโนโลยี (technology) ทำได้ด้วยการใช้ ประโยชน์จากสิ่งที่เป็นความทันสมัยมาพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งด้วยการนำจุดเด่นที่มีอยู่ใน ชุมชนป้อนเข้ามาให้กับสื่อเทคโนโลยี ใช้กระจายข้อมูลของชุมชนในโลกออนไลน์ให้ประชาชนในชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ปกป้องภัยที่จะก่อให้เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อเชิญชวนผู้ที่มีความ สนใจในผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และมาช่วยอุดหนุนก่อให้เกิดอาชีพ รายได้ จนสามารถพึ่งตนเองได้ นอกจากนี้ยังเป็นการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น เฟส ไลน์ เว็บเพจ สื่ออินเทอร์เน็ต มาใช้ให้เกิด ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนจนก่อให้เกิดความเข้มแข็ง ผ่านกระบวนการกลุ่มภายในชุมชน ได้แก่ กลุ่มขนาดเล็ก ระดับปัจเจกบุคคลคือการติดต่อสื่อสาร การสร้างการมีส่วนร่วมเชิญชวนในระดับ บุคคล เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนร่วมกันผ่านกลุ่มขนาดกลาง ได้แก่ ครอบครัว เพื่อนฝูง ผ่านกลุ่มขนาดใหญ่ ระดับชุมชนกลุ่มแม่บ้าน โรงเรียน วัดทั้งสามกลุ่มเป็นการดำเนินการผ่านกิจกรรม ภายในชุมชน เป็นการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมแก้ไขปัญหา ร่วมรับผลประโยชน์ร่วมกันซึ่งเป็น กระบวนการที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชนโดยผ่านกระบวนการทางด้านเทคโนโลยีเข้ามาช่วย พัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง

๔.๒.๒ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยเศรษฐกิจ (Economic)

ปัจจุบันเศรษฐกิจของชุมชนได้มาจากการปลูกกล้วย มะม่วง ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของ ดิประจําจังหวัด นอกจากนี้มีการทอผ้า การทำน้ำพริกตาแดง การทำปลาสาม เป็นอาชีพที่พบภายใน ชุมชน อาชีพเหล่านี้มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนส่วนหนึ่งมีอาชีพรับจ้างเนื่องจากชุมชนมีอาณาเขตใกล้นิคมอุตสาหกรรม ทำให้ ประชาชนเข้าไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรม และประชาชนยังมีอาชีพค้าขาย เพราะตำบลต้นธงเป็น แหล่งชุมชนมีอาณาเขตติดกับอำเภอเมืองลำพูนทำให้เกิดการหมุนเวียนทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งนักท่องเที่ยว นักเรียน คนวัยทำงานที่เข้ามาเที่ยวทำให้ประชาชนมีอาชีพที่มั่นคงก่อให้เกิดสภาพ เศรษฐกิจที่ดีชุมชนมีความเข้มแข็ง^{๒๒} การที่ชุมชนจะเข้มแข็งสามารถดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง ส่วนหนึ่ง

^{๒๑} สัมภาษณ์ นายจรูญ อืดเดช, ประธานสภาเทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๒๒} สัมภาษณ์ นายประกาศิต รังสรรค์, ปลัดเทศบาลตำบลต้นธง ปฏิบัติหน้าที่แทน นายกเทศมนตรี เทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

ชุมชนต้องมีสภาพเศรษฐกิจที่เลี้ยงตัวเองได้ ต้องมีการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจที่ดี เศรษฐกิจในระดับชุมชนอาจมีหลายระดับ หลายลักษณะ แต่เมื่อชุมชนมีขนาดที่ใหญ่ขึ้นมีการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการจึงก่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงตามไปด้วย ระบบเศรษฐกิจจึงเปลี่ยนจากการพึ่งตนเองเป็นการขยายขนาดเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสินค้าและบริการมากยิ่งขึ้น^{๒๓}

ประชาชนมีการจับจ่ายใช้สอย ทั้งการอุปโภค บริโภคมากยิ่งขึ้นเราก็ต้องพึ่งพิงเศรษฐกิจในชุมชนของเรา เศรษฐกิจของประชาชนในเทศบาลตำบลต้นธงจะสังเกตได้จากวิสัยทัศน์ในการพัฒนาเทศบาลตำบลต้นธงคือตำบลต้นธง แหล่งสินค้าเกษตรปลอดภัย ร่วมใจมุ่งสู่ประชาคมอาเซียน (Asean Community)” สินค้าเกษตรปลอดภัยนอกจากนี้แล้ว เศรษฐกิจของตำบลต้นธงยังสังเกตได้จาก คำขวัญประจำจังหวัดลำพูนที่ว่า " พระธาตุเด่น พระรอดขลัง ลำไยดัง กระเทียมดี ประเพณีงาม จามเทวีศรีหริภุญไชย"^{๒๔} ซึ่งจังหวัดลำพูนถือได้ว่าเป็นแหล่งผลิตลำไยชื่อดังของประเทศไทย นอกจากจะผลิต แปรรูปเป็นอาทิเช่น กว๊วยเตี๋ยวลำไย ข้าวซอยลำไย ทอफीลำไย ลูกอมลำไย เค้กลำไย น้ำลำไย ยังมีการนำส่งออกขายภายในประเทศแล้วยังมีการส่งขายไปยังต่างประเทศด้วย^{๒๕} เศรษฐกิจตำบลต้นธงถือว่ามี การขยายตัวเป็นอย่างมาก โดยมีการสร้างถนนตัดใหม่ขึ้นมา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงราคาที่ดี สถานบริการน้ำมัน อาคารที่พักต่างๆ เศรษฐกิจดีขึ้น ทำให้ชุมชนเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจ ด้านเศรษฐกิจในชุมชนตำบลต้นธงที่โดดเด่น ได้แก่

๑) การเกษตรกรรม ได้แก่การปลูกลำไย ถือเป็นอาชีพการเกษตรที่มีมาแต่ดั้งเดิม เป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัด สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษ สามารถสร้างรายได้ในชุมชนได้เป็นอย่างดี ถือได้ว่ามีเกือบทุกๆ ครอบครัวสำหรับการปลูกลำไย

๒) ปลูกพืชสวนครัวในการผลิตเพื่อค้าขาย เช่น ผักกาด ผักชะอม ผลไม้ เช่น ฝรั่ง กลัวย เป็นต้น

๓) อาชีพค้าขาย เนื่องด้วยตำบลต้นธงตั้งอยู่ในเขตชุมชนในเมือง อาชีพด้านการค้าขาย ถือว่ามีมาก เช่น ขายเสื้อผ้า ขายอาหาร ขายผลผลิตทางการเกษตร และอื่นๆ สร้างรายได้ให้กับครอบครัว และชุมชนได้เป็นจำนวนมาก

๔) อาชีพรับราชการ ในเขตพื้นที่ในเมืองมีสถานราชการเป็นจำนวนมาก หลายหน่วยงาน ประชาชนในเขตตำบลต้นธงจึงมีผู้ประกอบอาชีพราชการจำนวนมาก

๕) อาชีพรับจ้างทำงานในนิคมอุตสาหกรรม จังหวัดลำพูนเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมของทางภาคเหนือ ประชาชนในตำบลต้นธงก็มีการประกอบอาชีพนิคมอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมากเช่นกัน จึงนับได้ว่า อาชีพต่างๆ ดังกล่าวนั้นถือเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็ง ด้านอาชีพ และรายได้ให้กับชุมชนได้มากมาย^{๒๖}

^{๒๓} สัมภาษณ์ นายจรูญ อี๊ดเดช, ประธานสภาเทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๒๔} สัมภาษณ์ นางธมน อุทุมพร, ผู้อำนวยการกองคลังเทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๒๕} สัมภาษณ์ นายอรรถพร อินทร์วรรณ, กำนันตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๒๖} สัมภาษณ์ นางธมน อุทุมพร, ผู้อำนวยการกองคลังเทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

ด้านวัฒนธรรม ประเพณีชุมชนต้นธงเป็นชุมชนที่มีรากฐานวัฒนธรรมซึ่งได้รับอิทธิพลมาจากวัฒนธรรมล้านนา ทำให้วิถีชีวิตเป็นแบบล้านนาทั้งการแต่งกาย อาหาร ภาษา รวมถึงประเพณีสำคัญทางศาสนา เช่น ปอยหลวง การถวายไม้ค้ำตันโพธิ์ และประเพณีอื่นๆ ที่ปรากฏในทางภาคเหนือ ล้วนแล้วแต่เป็นการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาสัมผัสกลิ่นอายแห่งวัฒนธรรมล้านนา^{๒๗}

สรุปสินค้าที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้คือสินค้าประเภทเกษตร ได้แก่ ข้าว ลำไย กระเทียม ซึ่งจะปลูกกันมากในเทศบาลตำบลต้นธง ลำไย ถือได้ว่าเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัด ดังจะเห็นได้จากการนำลำไยมาแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ หรือการประยุกต์เข้ากับอาหารที่มีอยู่แล้ว อาทิเช่น กวยเตี๋ยวลำไย ข้าวซอยลำไย ทอफीลำไย ลูกอมลำไย เค้กลำไย น้ำลำไย สินค้าหัตถกรรม ผ้าฝ้ายทอมือ ก็เป็นอีกสินค้าหนึ่งที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสามารถเป็นแหล่งพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนต้นธง

๔.๒.๓ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยทรัพยากร (Resource)

ทรัพยากรในที่นี้ให้นิยามไว้สองอย่าง หนึ่งทรัพยากรที่มีความหมายถึงบุคคล เนื่องจากทรัพยากรบุคคลเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุด การจะนำสิ่งใดมาใช้ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุดทั้งบุคลากร หรือทรัพยากร ล้วนเกิดจากบุคลากรทั้งสิ้น ชุมชนก็เช่นเดียวกันจะเข้มแข็งและเกิดการพัฒนาได้นั้น บุคคลต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาทางการศึกษา รวมถึงการพัฒนาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้มาใช้และก่อให้เกิดประโยชน์ชุมชนต้นธงมีสถานศึกษาที่ให้ความรู้แก่เยาวชน และประชาชน ที่หลากหลายตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา ทำให้ประชาชนได้มีทางเลือกในการส่งบุตรหลานเข้าไปรับการศึกษา สำหรับแหล่งเรียนรู้มีสถาบันผ้าทอมือหรือศูนย์ ให้ความรู้แหล่งภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทอผ้า ศูนย์วิจัยหรือศูนย์ เป็นแหล่งให้ความรู้ด้านการวิจัยท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนาบุคลากรสามารถเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น

สำหรับทรัพยากรทางธรรมชาติ ชุมชนต้นธงมีแหล่งน้ำทางธรรมชาติสองสายคือแม่น้ำปิง และแม่น้ำกว๊าง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงคนในพื้นที่ได้ทำการเกษตรในการปลูกพืชสวน เลี้ยงสัตว์ และทำการประมงบางส่วน เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำอย่างเต็มที่ ทางด้านประเพณีของชาวล้านนาเมื่อถึงประเพณีเป้งของทางภาคเหนือ หรือประเพณีการลอยขโมด ซึ่งเป็นประเพณีการลอยสิ่งของสำหรับชาวมอญพื้นเมือง ซึ่งทางวัดกู่ละมั่งได้ฟื้นฟูขึ้นมา ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของทางวัดจัดขึ้นทำให้เกิดการอนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมประเพณีโบราณต่อลูกหลานในชุมชน อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชนได้มีส่วนร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนร่วมกัน

^{๒๗} สัมภาษณ์ นายรัชพล พวงมาลัย, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๐ บ้านริมกว๊าง, เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน

แหล่งน้ำธรรมชาติ แหล่งน้ำที่สำคัญของตำบลต้นธง คือ

๑) แม่น้ำปิง ไหลผ่านหมู่บ้านตำบลต้นธง หมู่ที่ ๖,๙ เป็นแม่น้ำที่ใช้ในการทำเกษตร
อุปโภค - บริโภค ของราษฎรในหมู่บ้านที่มีแม่น้ำไหลผ่าน

๒) แม่น้ำกวง ไหลผ่านหมู่บ้านตำบลต้นธง หมู่ที่ ๒,๓,๔,๕,๙,๑๐ เป็นแม่น้ำที่ใช้ในการทำ
การเกษตร อุปโภค - บริโภค ของราษฎรในหมู่บ้านที่มีแม่น้ำไหลผ่าน

แหล่งน้ำเพื่อทำการเกษตรที่สำคัญสำหรับเกษตรกรในตำบลต้นธง คือ

๑) ลำเหมืองฝายพญาอุต

๒) ลำเหมืองไม้แดง

ทรัพยากรทางธรรมชาติเป็นทรัพยากรที่มีจำกัดใช้แล้วหมดไป ถ้าไม่สร้างหรือหาสิ่งใหม่
ทดแทน ทรัพยากรบุคคลในชุมชนก็เช่นเดียวกัน การมีทรัพยากรที่เก่ง ดี มีศีลธรรมย่อมหาได้ยาก
ทรัพยากรแบ่งได้ ๒ ประการกล่าวคือ ๑.ทรัพยากรบุคคล ๒.ทรัพยากรทางธรรมชาติ

ด้านทรัพยากรบุคคลสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่าง
ต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ ถ้าขาดทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถแล้ว
องค์กรก็ขาดประสิทธิภาพด้านการให้บริการประชาชนในส่วนเทศบาลต้นธงมีการพัฒนาบุคลากรมา
อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เพื่อรองรับการให้บริการแก่ประชาชน แต่อย่างไรก็ตามบางครั้ง การให้บริการ
บางอย่างก็ติดขัดก็มีอยู่บ้าง เช่น บุคลากรที่ชำนาญการเฉพาะด้านก็ไม่เพียงพอ^{๒๘}

สำหรับทรัพยากรทางธรรมชาติป่าไม้เป็นป่าชุมชนที่อยู่ในตำบลเป็นแหล่งธรรมชาติให้
สัตว์อาศัย สร้างสถานที่ร่มรื่น ปล่องก๊าซออกซิเจนออกมาได้สดุดมอากาศที่บริสุทธิ์นอกจากป่าชุมชน
แล้ว ยังมีป่าสวนลำไยที่เป็นอาชีพหลักของคนในชุมชนต้นธง มีการปลูกและดูแลรักษาต้นไม้เป็นอย่างดี
เนื่องจากเป็นไม้ผลที่ให้ค่าทางเศรษฐกิจ ใช้ประโยชน์จากต้นไม้ ใช้ไม้ทำเสาบ้าน แผ่นไม้
เมื่อต้นลำไยที่แก่ไม่สามารถให้ผลผลิตได้มากก็นำไปแปรรูปก็จะเกิดมูลค่ามากยิ่งขึ้น ส่วนต้นที่ยังให้
ผลผลิตดีอยู่ก็จะไว้เป็นแหล่งหาน้ำหวานของผึ้ง เลี้ยงผึ้งไว้สำหรับขายแล้วเป็นการพึ่งพิงวิถีชีวิตแบบ
ธรรมชาติ^{๒๙}

แม่น้ำเทศบาลต้นธงมีลำน้ำกวงเป็นแม่น้ำสายหลักในการหล่อเลี้ยงคนในชุมชนที่ทำอาชีพ
เกษตรกรรม เป็นแม่น้ำเพื่อการเกษตร ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ หาปลา ตามวิถีสำหรับผู้ที่ยังยึดอาชีพแบบ
ดั้งเดิมอยู่ สำหรับคนรุ่นใหม่ก็จะใช้เป็นสถานที่พักผ่อนด้วยการตกปลาเป็นแหล่งสันทนาการ ชมนก
ชมปลาที่อยู่ในแม่น้ำ เป็นสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เพื่อให้มีแม่น้ำที่ใสสะอาดเหมาะสำหรับการพึ่งพิง
แบบธรรมชาติ ควรมีการช่วยกันรักษาน้ำ ไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ^{๓๐}

การสร้างจิตสำนึกตระหนักร่วมกันในการอนุรักษ์ปกป้องแม่น้ำให้ยังคงใส สะอาด พร้อมทั้งจะ
เป็นแหล่งอาศัยของสัตว์น้ำ สัตว์ป่า และชุมชนในการทำเกษตรกรรม ตลอดจนกิจกรรมสำคัญเช่น
การจัดประเพณีลอยกระทง ซึ่งเทศบาลต้นธงได้มีร่วมกับวัดคุ้มักในการจัดประเพณีลอยกระทงขึ้นทุกปี

^{๒๘} สัมภาษณ์ นางธมน อุทุมพร, ผู้อำนวยการกองคลังเทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน
๒๕๖๐

^{๒๙} สัมภาษณ์ นายไพบุลย์ เชษฐธง, ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ ๒ ตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๓๐} สัมภาษณ์ นายจรูญ อืดเดช, ประธานสภาเทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

ซึ่งเป็นแห่งเดียวของโลกที่ยังคงสืบสานวัฒนธรรมในสมัยเจ้าแม่จามเทวีไว้อยู่หากชุมชนให้ความสำคัญกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ธรรมชาติก็จะยังคงเป็นที่พึ่งให้กับสรรพสัตว์เช่นเดียวกัน^{๓๑}

การบ่มเพาะที่ทำให้ทรัพยากรบุคคลมีคุณค่า และสามารถพัฒนามาแทนที่คนรุ่นเก่าได้ คือระบบการศึกษา ถ้าหากชุมชนมีสถานศึกษาที่ให้ความรู้ในการพัฒนาสมอง พัฒนาอาชีพ พัฒนาระบบการทำงาน เชื่อว่าจะเป็นชุมชนที่เข้มแข็งได้ในระยะยาวและยั่งยืน นอกจากสถานศึกษาที่พัฒนาให้ความรู้แล้ว ศาสนสถานที่สำคัญอย่างวัดก็เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยกล่อมเกล่าพฤติกรรมให้เป็นดีมีคุณธรรม พร้อมทั้งจะเสียสละ อุทิศตนเพื่อสังคมส่วนรวมได้^{๓๒}

๔.๒.๔. การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยจิตใจ (Mental)

ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็ง ก็พ่ายแพ้แก่ปัญหาชีวิต เมื่อประสบปัญหาครอบครัว ปัญหาชุมชน หรือปัญหาทางสังคม ก็ไม่อาจแก้ปัญหาได้ การฝึกฝนให้คนในชุมชนมีจิตใจที่อดทนต่อสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนทั้งส่วนตัวและส่วนรวมนับเป็นสิ่งที่ดี^{๓๓} ชุมชนจะเข้มแข็งได้ทุกคนต้องมีความเข้มแข็งจากภายในมีความรัก สามานสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมแรงร่วมใจดำเนินกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน^{๓๔} หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเป็นกลไกที่สำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งโดยเริ่มต้นที่ตัวบุคคลก่อน เช่น ฝึกสติ ฝึกสมาธิ เป็นกระบวนการฝึกสติจิตใจให้เข้มแข็ง ไม่ให้ตกเป็นทาสของอารมณ์ วัตถุวิภวาทนิยม สิ่งเสพติด หรืออบายมุข พุทธธรรมมีความจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาด้านจิตใจมาก ถือเป็นการปลูกฝังทางใจให้เข้มแข็งทั้งตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมให้เข้มแข็งขึ้นได้ ชุมชนต้นธงมีวัด ๖ วัด และอาราม ๑ แห่ง ล้วนแต่เป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาที่สามารถเป็นแหล่งให้ประชาชนได้เข้ามาเข้ามาอบรมพัฒนาจิตใจให้สงบ มาสักการบูชาพระพุทธรูป พระสงฆ์ ทำบุญ ตักบาตร เมื่อประชาชนได้เข้ามาพัฒนาจิตใจทำให้มีกำลังใจในการดำเนินชีวิต มีกำลังใจในการทำงาน มีสติ มีความคิดที่รอบครอบ สามารถพิจารณาไตร่ตรองในการทำงานชุมชนได้^{๓๕} อีกทั้งพระสงฆ์สามารถเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนเมื่อต้องการให้คำปรึกษา ช่วยแก้ไข้ปัญหาหรือรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วหาทางแก้ไข้ปัญหาให้ทั้งที่เป็นปัญหารายบุคคล และปัญหาระดับชุมชน เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนให้รักสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน^{๓๖} เนื่องจากชุมชนเป็นของทุกคนไม่ใช่ของผู้ใดผู้หนึ่ง ชุมชนจะเข้มแข็งได้ต้องเริ่มต้นจากจุดย่อย จากครอบครัว ชุมชนและสังคม เสมือนมีภูมิคุ้มกันตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องคอย

^{๓๑} สัมภาษณ์ นางธมน อุทุมพร, ผู้อำนวยการกองคลังเทศบาลตำบลต้นธง, ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๓๒} สัมภาษณ์ พระครูสุวัฒนธรรมกิจ, เจ้าคณะตำบลต้นธง เจ้าอาวาสวัดพันตาเงิน, ๑๖ มิถุนายน

๒๕๖๐

^{๓๓} สัมภาษณ์ นายสุรสิทธิ์ ทองจินดา, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๓ บ้านบ่อแฮ้ว, เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน

๒๕๖๐

^{๓๔} สัมภาษณ์ นายสมพร ดีใหม่, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๙ บ้านปากล้อง, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๓๕} สัมภาษณ์ นายชุมพร ปัญญาจิต, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๑๑ บ้านสันมหาพน, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน

๒๕๖๐

^{๓๖} สัมภาษณ์ นายกิตติพงษ์ เชื้อนแก้ว, ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านสันต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน

๒๕๖๐

ตรวจสอบตัวเองอยู่เสมอว่ามีสิ่งใดที่ไม่สมบูรณ์ แล้วทำให้ดียิ่งขึ้นหาแนวทางแก้ไขพัฒนาร่วมกัน^{๓๗} นอกจากนี้แล้วยังมีผู้นำชุมชน ผู้เฒ่าผู้แก่ ปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิตสามารถให้คำปรึกษา ชี้แนะ หรือให้คำแนะนำในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง การจะตัดสินใจหรือดำเนินการกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งต้องผ่านความเห็นชอบร่วมกันจากประชาชน^{๓๘} เพื่อให้ประชาชนส่วนรวมได้รับผลประโยชน์ หรือเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในชุมชนการสร้างความรู้สึกรักชุมชน การทำงานร่วมกัน การจัดการผ่านการสร้างเครือข่ายองค์กรชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน การเป็นเพื่อนบ้านที่ดี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กัน เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคนกับชุมชนเมื่อมีกิจกรรมของชุมชน เช่น กลุ๊น ผ้าป่า นอกจากนี้การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือมรดกทางวัฒนธรรมมาจัดการเพื่อให้เกิดความคุ้มค่า สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและก่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การท่องเที่ยวในตำบลต้นธง มีแหล่งท่องเที่ยว คือ วัดธมณียาราม (วัดกูระมัก) ซึ่งเป็นวัดที่เจ้าแม่จามเทวีเป็นผู้สร้าง กู(เจดีย์) ต่างๆ และวิถีชีวิตวัฒนธรรม รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงชีวิต ในการจัดทำโครงการผักพื้นบ้าน อาหารพื้นเมือง และประเพณีพื้นบ้านในงานเทศกาลต่างๆ ล้วนแต่เป็นการนำสิ่งที่มียู่แล้วในท้องถิ่นมาสร้างให้เกิดประโยชน์ กลุ่มเกลาประชาชนให้เป็นคนดีผ่านวิถีวัฒนธรรมล้านนา^{๓๙}

๔.๒.๕ การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยระบบสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural system)

ระบบสังคมของชุมชนต้นธงเป็นระบบแบบกึ่งชนบทกึ่งเมือง เนื่องจากส่วนหนึ่งมีอาณาเขตติดกับอำเภอเมือง และส่วนหนึ่งมีอาณาเขตติดกับอำเภอป่าซางซึ่งเป็นอำเภอที่จะออกไปนอกอำเภอเมืองแล้ว ระบบการศึกษาของเยาวชนมีทางเลือกมากยิ่งขึ้นมีโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนเอกชนให้เลือก มีงานทั้งในระบบราชการ นอกราชการ และรวมถึงระบบแรงงานในนิคมอุตสาหกรรมแต่ด้านวิถีชีวิตยังเป็นระบบที่ได้รับวัฒนธรรมมาจากล้านนา ด้านวัฒนธรรมประเพณีประชาชนส่วนใหญ่ยังคงอนุรักษ์ไว้อยู่^{๔๐} ถึงแม้ว่าความเจริญจะเข้ามาทำให้ประชาชนต้องเร่งรัดกับการบริหารชีวิตตามเวลาที่มีจำกัดก็ตาม แต่เมื่อชุมชนมีกิจกรรมทางสังคมเช่น กลุ๊น ผ้าป่า ปอยหลวง งานบุญงานต่างหรือประเพณีต่างๆ ประชาชนก็ให้ความร่วมมือเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอยู่เสมอ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้มาพบปะกัน สร้างความสามัคคีกันในชุมชน หากชาววัฒนธรรมประเพณีดังกล่าว

^{๓๗} สัมภาษณ์ นายสัมพันธ์ อะพิเนตร, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๕ บ้านพันตาเก็น, เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๓๘} สัมภาษณ์ พระอธิการอินสอน วรปัญโญ, เจ้าอาวาสวัดสันต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๓๙} สันทนา กลุ่มย่อย, เทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐

^{๔๐} สัมภาษณ์ นายชูชาติ อินทร์วรรณ, เลขานุการสภาเทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐

ผู้คนในสังคมก็จะกระจายกระจาย ระบบสังคมและวัฒนธรรมประเพณีถือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างชุมชน สังคมให้เข้มแข็ง^{๔๑}

ค่านิยม ลำพูนเป็นคนพื้นเมืองทางภาคเหนือ ส่วนใหญ่นิยมพูดภาษาเมือง อาหารเมืองเป็นหลัก เช่น ไส้อั่ว น้ำพริกหนุ่ม น้ำพริกตาแดง ทำให้เกิดการรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมทางด้านภาษาและด้านอาหาร การแต่งกายที่เน้นการนุ่งผ้าถุงเมือง ทำให้เห็นถึงอัตลักษณ์วัฒนธรรมทางด้านการแต่งกายที่ยังคงรักษาไว้ นอกจากนี้วิสัยทัศน์ในการพัฒนาเทศบาลตำบลต้นธงที่แสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิต ตลอดจนระบบสังคมและวัฒนธรรมว่า

“ตำบลต้นธง แหล่งสินค้าเกษตรปลอดภัย ร่วมใจมุ่งสู่ประชาคมอาเซียน (Asean Community)”

พันธกิจของเทศบาลตำบลต้นธง

๑) ดูแลผู้สูงอายุ ใส่ใจทุกครอบครัว

๒) ส่งเสริมการศึกษา และกีฬาให้สอดคล้องกับบริบทของท้องถิ่นและนโยบาย การศึกษา

แห่งชาติ

๓) ประชาชนเข้าถึงบริการด้านสุขภาพและสาธารณสุขอย่างทั่วถึง

๔) ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นของตนเอง

๕) มีการบริหารจัดการขยะมูลฝอยอย่างเป็นระบบ

๖) ส่งเสริมแผนนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐ ถนนดี ไฟฟ้าสว่าง น้ำสะอาด

๗) มุ่งให้ตำบลต้นธงเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี โบราณสถานและภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์จากทรัพยากรของท้องถิ่นและบุกเบิก

๘) ส่งเสริมให้ตำบลต้นธงเป็นแหล่งผลิตสินค้าการเกษตรปลอดภัย

๙) ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายรัฐ เอกชนและประชาสังคม

ยุทธศาสตร์การพัฒนาและแนวทางการพัฒนาในช่วงสามปี

จุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาที่ยั่งยืนของเทศบาลตำบลต้นธง มีดังนี้^{๔๒}

๑) มีการคมนาคมสะดวก ประชาชนมีถนนได้ใช้สัญจรไปมา และขนส่งผลผลิตทางการเกษตรได้มากขึ้น

๒) เกษตรกรมีรายได้เพิ่มมากขึ้น ชุมชนมีความเข้มแข็ง มั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

๓) ประชาชนมีน้ำประปาหมู่บ้าน ไฟฟ้า อย่างทั่วถึง

๔) ประชาชนในตำบลต้นธง ได้มีแหล่งน้ำไว้ใช้

๕) สืบสานประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

๖) เทศบาลตำบลต้นธง มีการบริหารจัดการมีประสิทธิภาพ ตามแนวธรรมาภิบาล มีการบริหารจัดการที่ดีและให้บริการตรงตามความต้องการของประชาชน

^{๔๑} สทนากลุ่มย่อย, เทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐

^{๔๒} เทศบาลตำบลต้นธง จังหวัดลำพูน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : http://www.tontong.go.th/index.php?_mod=ZGL5&type=NA [๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐]

๗) การจัดการศึกษาและการกีฬา สันทนาการในตำบลต้นธงให้ประชาชนในตำบลได้รับการศึกษาและการส่งเสริมด้านกีฬาอย่างทั่วถึง มีสุขภาพดีและมีคุณภาพ

๘) ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในตำบลต้นธง ได้รับการส่งเสริมและอนุรักษ์ให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในตำบลต้นธง

๙) ศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้รับการอนุรักษ์และฟื้นฟู รวมถึงโบราณสถานที่สำคัญได้รับการบูรณะซ่อมแซม

๑๐) ตำบลต้นธง มีสภาพความเป็นอยู่ที่น่าอยู่ สะอาดและเป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้คนในท้องถิ่นมีรายได้เพิ่มขึ้น

๑๑) ประชาชนมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

๑๒) ผู้ด้อยโอกาส ผู้สูงอายุ ผู้ติดเชื้อ และผู้ได้รับผลกระทบจากเอดส์ ได้รับการดูแล

๑๓) เทศบาลตำบลต้นธง มีเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการบริหารจัดการและบริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ เสริมสร้างท้องถิ่นให้มีความเข้มแข็ง

๑๔) เทศบาลตำบลต้นธง มีการบริหารจัดการที่ดี มีธรรมาภิบาล บุคลากรมีคุณภาพ และให้บริการตรงตามความต้องการของประชาชน

๑๕) จัดการบริหารจัดการแบบบูรณาการให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบลเป็นเมืองโบราณ จะมีการรณรงค์ให้เป็นเมืองมรดกโลกครบถ้วน ชุมชนเข้มแข็ง

ตำบลต้นธงมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ มีภาษาพูดเป็นของตนเอง เรียกว่า คำเมือง และ คำยอง มีการสืบทอดวัฒนธรรมจากผู้แก่ผู้เฒ่า จนมาถึงลูกหลาน ในปัจจุบันได้มีการสืบทอดต่อๆ กันมา โดยมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญดังต่อไปนี้ ประเพณีตานข้าวใหม่ ซึ่งทำกันในช่วงเริ่มต้นวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งประเพณีนี้จะทำกันภายหลังการเก็บเกี่ยวข้าว ถือเป็นการบูชาพระแม่โพสพ และเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชาวบ้านประเพณีปีใหม่มือง จัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายน แต่ละหมู่บ้านจะจัดให้มีการรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ สรงน้ำพระ และจัดให้มีการละเล่นต่างๆ นอกจากนี้แต่ละหมู่บ้านจะจัดให้มีประเพณี รดน้ำดำหัวเจ้าอาวาส หรือสรงน้ำรูปเหมือนของอดีตเจ้าอาวาสซึ่งในงานจะมีมหรสพต่างๆ โดยชาวบ้านของหมู่บ้านนั้นๆ จะจัดเตรียมของนำไปถวาย การขนทรายเข้าวัด ก่อกองทรายและฟังเทศน์ฟังธรรมประเพณีแห่เทียนพรรษา จะจัดขึ้นในวันเข้าพรรษา^{๔๓} มีการนำเทียนพรรษาไปถวายวัดทุกวัดเพื่อดำรงไว้ซึ่งประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่ช้านานประเพณีลอยกระทง จัดขึ้นในเดือนยี่เป็ง โดยแต่ละหมู่บ้านจัดให้มีการประกวดเจดีย์ทราย ประกวดหนูน้อยนพมาศ ประกวดกระทง ประกวดดอกไม้ไฟ ประกวดซุ้มหน้าบ้าน ที่แสดงถึงการอนุรักษ์ประเพณีลอยกระทง นอกจากนี้ยังมีการขนทรายเข้าวัด ซึ่งทรายที่ขนนั้นนำมาจากแม่น้ำกวังและแม่น้ำปิง และฟังเทศน์ เพื่อเป็นการจรรโลงใจของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านอีกด้วย^{๔๔} ประเพณีสรงน้ำพระธาตุคู่ละมึก จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ณ บ้านศรี้อย หมู่ที่ ๔ ตำบลต้นอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นการอนุรักษ์ประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณภายในงานจะมีการ สรงน้ำพระธาตุคู่ละมึก และมีการทำบุญต่างๆ มากมายเพื่อช่วยกันทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้คงอยู่ต่อไป

^{๔๓} สันทนากลุ่มย่อย, เทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐

^{๔๔} สัมภาษณ์ นายสุรสิทธิ์ ทองจินดา, ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ ๓ บ้านบ่อแฮ้ว, เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๖๐

ประเพณีสงฆ์น้ำพระและกู่ต่างๆ ในตำบลตันธง ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะจัดทำขึ้นทุกปี ช่วงเดือน พฤษภาคม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีและปลูกฝังจิตสำนึกคนในตำบลให้ทำนุบำรุง พระพุทธศาสนายิ่งขึ้น^{๔๕} วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ ดังกล่าวในตำบลตันธง ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนได้มา พบกัน มีความสามัคคีกันในหมู่คณะ หากขาดวัฒนธรรมประเพณีดังกล่าว ผู้คนในสังคมก็จะกระจัด กระจาย หากความเป็นปึกแผ่นมั่นคงไม่ได้ วัฒนธรรมประเพณีถือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างชุมชน สังคมให้เข้มแข็งได้^{๔๖}

ประเพณีที่สำคัญของตำบลตันธงอีกประการหนึ่ง คือประเพณีลอยขโหมต (ลอยกระทง ขาวมอล) แบบดั้งเดิม ประเพณีนี้สำคัญมาก ทำให้คนชุมชนหลายๆ หมู่บ้านมารวมตัวกันเพื่อทำ กิจกรรม มีหน่วยงานส่วนงานราชการ และองค์กรส่วนท้องถิ่นได้มาให้การสนับสนุนทุกๆ ปี จัดขึ้น ณ วัดธรรมนิยาราม (ภูระมัย) เป็นส่วนหนึ่งที่สร้างความเข้มแข็งของชุมชนได้^{๔๗}

“ประเพณีวัฒนธรรม สร้างความเข้มแข็งให้กับชนชน กล่าวคือ

๑) สร้างความสามัคคีขึ้นในชุมชนทำให้ประชาชนในชุมชนมารวมตัวกันทำกิจกรรม ร่วมกัน

๒) เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ สามารถเป็นที่พึ่งพาทางจิตใจของประชาชน

๓) เป็นอัตลักษณ์เฉพาะ ท้องถิ่นสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวเวลามีประเพณี สร้าง รายได้เข้าชุมชน^{๔๘}

๕. วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีตำบลตันธงมีขนบธรรมเนียมประเพณีและ วัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ มีภาษาพูดเป็นของตนเอง เรียกว่า คำเมือง และ คำยอง มีการ สืบทอดวัฒนธรรมจากผู้แก่ผู้เฒ่า จนมาถึงลูกหลาน ในปัจจุบันได้มีการสืบทอดต่อๆ กันมา โดยมี ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

๑) ประเพณีตานข้าวใหม่ ซึ่งทำกันในช่วงเริ่มต้นวันขึ้นปีใหม่ ซึ่งประเพณีนี้จะทำกัน ภายหลังการเก็บเกี่ยวข้าว ถือเป็นกรบูชาพระแม่โพสพ และเพื่อเป็นสิริมงคลแก่ชาวนา

๒) ประเพณีปีใหม่เมือง จัดขึ้นในช่วงเดือนเมษายน แต่ละหมู่บ้านจะจัดให้มีการรด น้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ สงฆ์น้ำพระ และจัดให้มีการละเล่นต่างๆ นอกจากนี้แต่ละหมู่บ้านจะจัดให้มี ประเพณี รดน้ำดำหัวเจ้าอาวาส หรือสงฆ์น้ำรูปเหมือนของอดีตเจ้าอาวาสซึ่งในงานจะมีมหรสพต่างๆ โดยชาวบ้านของหมู่บ้านนั้น ๆ จะจัดเตรียมของนำไปถวาย การขนทรายเข้าวัด ก่อกองทรายและฟัง เทศน์ฟังธรรม

^{๔๕} สัมภาษณ์ พระครูวีระธรรมจักร, รองเจ้าคณะตำบลตันธง เจ้าอาวาสวัดจักรคำกิมข, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๔๖} สัมภาษณ์ พระครูสุวัฒน์ธรรมธรรมากร, เจ้าคณะตำบลตันธง เจ้าอาวาสวัดพันตาเก็น, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๔๗} สัมภาษณ์ พระครูปลัดชาติชาย ญาณโสภณ, เจ้าอาวาสวัดธรรมนิยาราม, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๔๘} สัมภาษณ์ นางธมน อุทุมพร, ผู้อำนวยการกองคลังเทศบาลตำบลตันธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

๓) ประเพณีแห่เทียนพรรษา จะจัดขึ้นในวันเข้าพรรษา ซึ่งทางเทศบาลตำบลต้นธง มอบเทียนพรรษาให้กับสมาชิกเทศบาลตำบลต้นธงแต่ละหมู่บ้าน เพื่อนำไปถวายวัดทุกวัดในเขตรับผิดชอบ เพื่อดำรงไว้ซึ่งประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่ช้านาน

๔) ประเพณีลอยกระทง จัดขึ้นในเดือนยี่เป็ง โดยแต่ละหมู่บ้านจัดให้มีการประกวดเจดีย์ทราย หนูน้อยนพมาศ ประกวดกระทง ประกวดดอกไม้ไฟ ประกวดซุ้มหน้าบ้าน ที่แสดงถึงการอนุรักษ์ประเพณีลอยกระทง นอกจากนี้ยังมีการขนทรายเข้าวัด ซึ่งทรายที่ขนนั้นนำมาจากแม่น้ำกวัง และแม่น้ำปิง และฟางเทศน์ เพื่อเป็นการจรรโลงใจของประชาชนในแต่ละหมู่บ้านอีกด้วย

๕) ประเพณีสงกรานต์พระธาตุคู่ละมั่ง จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ณ บ้านศรี้อย หมู่ที่ ๔ ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นการอนุรักษ์ประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณภายในงานจะมีการ สงกรานต์พระธาตุคู่ละมั่ง และมีการทำบุญต่าง ๆ มากมายเพื่อช่วยกันทำนุบำรุงพุทธศาสนาให้คงอยู่ต่อไป

๖) ประเพณีสงกรานต์พระและคู่ต่างๆ ในตำบลต้นธง ซึ่งแต่ละหมู่บ้านจะจัดทำขึ้นทุกปี ช่วงเดือนพฤษภาคม เพื่อเป็นการอนุรักษ์ประเพณีและปลูกฝังจิตสำนึกคนในตำบลให้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนายิ่งขึ้น

ภูมิปัญญาท้องถิ่น (local wisdom) หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ชาวบ้านคิดขึ้นได้เองและนำมาใช้ในการแก้ปัญหา เป็นเทคนิควิธีเป็นองค์ความรู้ของชาวบ้าน ทั้งทางกว้างและทางลึกที่ชาวบ้านคิดเอง ทำเอง โดยอาศัยศักยภาพที่มีอยู่แก้ปัญหาการดำเนินชีวิตในท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสมกับยุคสมัยความเหมือนกันของภูมิปัญญาไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น คือ เป็นองค์ความรู้ และเทคนิคที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหาและการตัดสินใจ ซึ่งได้สืบทอดและเชื่อมโยงมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน^{๔๙}

สถาบันผ้าทอมือหรือศูนย์สถาบันผ้าทอมือหรือศูนย์ที่ตั้ง : ตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูนเป็นสถาบันที่ตั้งขึ้นโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีการทอผ้าของชาวลำพูน ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานและมีเอกลักษณ์โดดเด่นให้คงอยู่สืบไป อีกทั้งสถาบันยังเป็นศูนย์เสริมสร้างอาชีพให้กับกลุ่มทอและเป็นที่ยอมรับของพ่อค้าแม่ค้าที่มีความรู้ด้านการทอผ้าเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าด้วยมือสู่เยาวชนและผู้สนใจรวมถึงเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการออกแบบลวดลายผ้าทอโบราณ และพัฒนาการทอผ้าลวดลายใหม่ๆ และยังเป็นศูนย์ส่งเสริมด้านการตลาดเกี่ยวกับการทอผ้าของจังหวัดลำพูนภายในสถาบันมีพิพิธภัณฑ์ผ้าทอโบราณซึ่งจัดแสดงชิ้นผ้าโบราณหายากไว้มากมายสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ได้แก่สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นในชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับจังหวัด^{๕๐}

สถาบันผ้าทอมือหรือศูนย์ เป็นสถาบันที่ตั้งขึ้นโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีการทอผ้าของชาวลำพูน ที่มีประวัติความเป็นมายาวนานและมีเอกลักษณ์โดดเด่นให้คงอยู่สืบไป อีกทั้งสถาบันยังเป็นศูนย์เสริมสร้างอาชีพให้กับกลุ่มทอและเป็นที่ยอมรับของพ่อค้าแม่ค้าที่มีความรู้ด้านการทอผ้าเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอผ้าด้วยมือสู่เยาวชนและ

^{๔๙} สัมภาษณ์ นายอรณพ อินทร์วรรณ, กำนันตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๕๐} สัมภาษณ์ นายจรูญ อืดเดช, ประธานสภาเทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๑๗ มิถุนายน ๒๕๖๐

ผู้ที่สนใจ รวมถึงเป็นศูนย์การเรียนรู้ด้านการออกแบบลวดลายผ้าทอโบราณ และพัฒนาการทอผ้า ลวดลายใหม่ๆ และยังเป็นศูนย์ส่งเสริมด้านการตลาดเกี่ยวกับการทอผ้าของจังหวัดลำพูนภายใน สถาบันมีพิพิธภัณฑ์ผ้าทอโบราณซึ่งจัดแสดงชิ้นผ้าโบราณหายากไว้มากมาย^{๕๑}

ผู้เห็นความสำคัญของภูมิปัญญาการทอผ้าของคนลำพูน ที่มีความเป็นเอกลักษณ์และถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมสืบทอดกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ และด้วยเกรงว่าจะสูญหายไปกับกาลเวลา จึงได้จัดตั้งสถาบันนี้ขึ้นแต่เดิมนั้นหญิงชาวลำพูน จะมีทักษะการทอผ้า และด้วยเพราะลำพูน ซึ่งถือเป็นจังหวัดที่มีความเก่าแก่ที่สุดในภาคเหนือ มีกลุ่มคนอาศัยอยู่หลากหลายชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็น ยวน โยนก ไทใหญ่ ยางแดง เขิน ลื้อ ลัวะ และมอญ ซึ่งกับการทอผ้าของชนชาวยอง (ไทลื้อที่อพยพมาจากเมืองยอง ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเมืองเชียงตุง) ถือว่ามีเอกลักษณ์

สำหรับในกลุ่มชนชั้นสูงวัดดุธิบที่ใช้นามาทอผ้าจะเน้นเป็นเส้นไหมมากกว่าเส้นฝ้ายซึ่งจะ ใช้ในชนชั้นล่าง ต่อเมื่อกาลเวลาล่วงผ่านนับร้อยปี การทอผ้าไหมและฝ้ายยังประยุกต์ใช้กันอยู่ แต่ ลวดลายนั้นไม่วิจิตรนักจวบจนกระทั่ง พระราชชายา เจ้าดารารัศมี (พระธิดาในพระเจ้าอินทวิชยา นนท์ ผู้ครองนครเชียงใหม่ องค์ที่ ๗) พระราชชายาในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ซึ่งหลังจากที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต พระราชชายา เจ้า ดารารัศมี ได้ขอพระราชทานพระบรมราชานุญาตกราบบังคมลาพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า เจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ เสด็จกลับไปประทับที่เชียงใหม่ ทรงนำความรู้ที่เรียนมาจากราชสำนัก ส่วนกลางขณะประทับ ณ วังหลวงในกรุงเทพฯ มาประยุกต์ใช้ในการประดิษฐ์ลวดลาย และได้ฝึกหัด ให้คนในคุ้มเชียงใหม่ทอผ้า ยก โดยเพิ่มลวดลายลงในผืนผ้าไหมเพื่อความโดดเด่นพิเศษขึ้น ด้วยการ เพิ่มด้ายเส้นพุ่งพิเศษเป็น ดิ้นเงิน ดิ้นทอง การเก็บลายจึงต้องใช้ตะกั่ว เพื่อให้สามารถทอลวดลายที่ สลับซับซ้อน ประณีตงดงามได้เทคนิคการทอลักษณะนี้เรียกว่า “ยกดอก” ด้วยเพราะพระราชชายา เจ้าดารารัศมี ทรงเป็นพระญาติกับเจ้าเมืองลำพูน จึงทรงถ่ายทอดความรู้ด้านการทอผ้า ยก ให้แก่เจ้า หญิงส่วนบุญ พระราชชายาของเจ้าจักรคำ ขจรศักดิ์ (เจ้าผู้ครองนครลำพูน องค์สุดท้าย) และ เจ้าหญิงลำเจียก (พระธิดา เจ้าจักรคำ ขจรศักดิ์) ทั้ง ๒ พระองค์จึงได้นำความรู้การทอผ้ายกมาฝึกแก่ คนในคุ้มหลวงลำพูน และชาวบ้านก็ได้เรียนรู้การทอผ้ายกจากคนในคุ้มจนเกิดความชำนาญ และได้มี การเผยแพร่วิธีการทอไปทั่วชุมชนต่างๆ

พระองค์ทรงฟื้นฟูผ้าไหมยกดอกลำพูน เพื่อให้เกิดความวิจิตรสวยงามยิ่งขึ้น โดยทรงใช้ เทคนิคภาคกลางมาประยุกต์ โดยการทอผ้านี้จะได้รับความนิยมมากในตำบลเวียงยอง และบริเวณ ใกล้เคียงที่เป็นชุมชนของเจ้านายยองในอดีตในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวฝ้ายยกที่

^{๕๑} สถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน, สถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.sites.google.com/a/nabokham.ac.th/sthan/sthaban-pha-thx-mux-hri-phuycha- [๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐]

ทอดด้วยฝีมือประณีตของคนลำพูนนั้นเป็นที่ต้องการของคนทั่วไป ไม่เฉพาะแต่ในราชสำนัก ซึ่งปัจจุบัน การทอผ้าไหมยกดอกลำพูน ถือเป็นมรดกทางหัตถกรรมที่ถ่ายทอดมาสู่รุ่นลูกหลาน และได้มีการ ขยายแหล่งทอผ้าไปในอำเภอลี่ และ อำเภอทุ่งหัวช้างฉะนั้น จังหวัดลำพูน จึงถือเป็นศูนย์กลางการทอ ผ้าไหมยกดอกแหล่งสำคัญของประเทศไทย โดยลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ อาทิ ลายดอกพิกุล ลายกลีบลำดวน ลายใบเทศ ลายเม็ดมะยม ลายพุ่มข้าวบิณฑ์ เป็นต้น สำหรับลวดลายโบราณดั้งเดิม และถือว่ายังเป็นที่ยิยมในปัจจุบันคือ ลายดอกพิกุล ซึ่งปัจจุบันได้มีการคิดลวดลายให้หลากหลายขึ้น เช่น พิกุลเครือ พิกุลมีขอบ พิกุลก้านแย่ง พิกุลเชิงใหญ่ พิกุลกลมเกสร พิกุลเล็ก พิกุลใหญ่ พิกุลสมเด็จ พิกุลกลม เป็นต้น ซึ่งแต่ละลายจะมีรูปแบบที่แตกต่างกันลักษณะเด่นของผ้ายกดอก คือในผืนผ้าจะมี ลวดลายในตัว โดยผิวสัมผัสมีความนูนที่แตกต่างกันไปตามลวดลาย ซึ่งส่วนใหญ่ลายจะใช้ฝ้ายหรือ ไหมสีเดียวกันตลอดทั้งผืน บางครั้งอาจมีการจกฝ้ายเพิ่มเติมเพื่อเพิ่มความเด่นของลวดลายทั้งนี้ ใน ส่วนของสถาบันผ้าทอมือหรือศูนย์ฯ ถือเป็นสถาบันส่งเสริมการเรียนรู้วิธีการทอผ้าด้วยมือและสืบทอด วัฒนธรรมการทอผ้าของจังหวัดลำพูน เพื่อพัฒนาตลาดผ้าทอ สร้างอาชีพที่มั่นคง และมีคุณค่าของ จังหวัดลำพูน ถือเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมการทอผ้าของคนลำพูน เป็นสถานที่จัดแสดงความ เป็นมาของผ้าทอที่เชื่อว่าผู้เข้าไปสัมผัส จะเข้าใจลึกซึ้งถึงคุณค่าแห่งภูมิปัญญาไทยอย่างแท้จริงสำหรับผู้ ที่สนใจผ้าทอผืนสวยและผลงานสร้างสรรค์ของคนลำพูน สถาบันผ้าทอมือหรือศูนย์ฯ ได้จัดโซน ร้านค้าที่มีผลิตภัณฑ์หลากหลายจากฝีมือคนลำพูนไว้ให้เลือกชม เลือกซื้อฉะนั้น เมื่อใดไปเยือนจังหวัด ลำพูน อย่าพลาดกับการแวะไปเยี่ยมเยือน สถาบันผ้าทอมือหรือศูนย์ฯ^{๕๒}

สวนผักแว่นปลอดสารพิษซึ่งตั้งอยู่ในหมู่บ้านจักรคำกมิข ทำให้ประชาชนในพื้นที่มีอาชีพ และรายได้ สามารถเลี้ยงชีพได้ในระดับชุมชน และกระจายไปในระดับตำบล นอกจากนี้ยังมี อาชีพ อีกประการหนึ่งก็คือเป็น แหล่งภูมิปัญญาท้องถิ่นของตำบลต้นธง นับได้ว่าเป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ สร้างรายได้ สร้างงาน สร้างเศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยวให้แก่ตำบลต้นธงไม่น้อย เมื่อประชาชนมี รายได้ มีงานทำ ก็สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้เช่นกัน^{๕๓}

ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เกิดขึ้นในชุมชนเฉพาะ สามารถพัฒนาให้ เกิดความเจริญในหลายๆ ด้าน เช่น สร้างเศรษฐกิจ รายได้ แหล่งท่องเที่ยว ชุมชนใดที่มีภูมิปัญญา ชาวบ้าน ก็หมายถึง มีลักษณะพิเศษที่แตกต่างจากสังคมอื่นๆ ก็สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับ ชุมชนได้เช่นกัน

๔.๓ วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอ เมือง จังหวัดลำพูน ตามหลักจักร ๔

การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบล ต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน สามารถวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของ ประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตามหลักพุทธธรรมโดยผ่านกระบวนการ

^{๕๒} เทียวลำพูน, สถาบันผ้าทอมือหรือศูนย์ฯ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

[http://travel.lamphunpao.go.th/place_detail.asp?ID=25&CatID=\[๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐\]](http://travel.lamphunpao.go.th/place_detail.asp?ID=25&CatID=[๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐])

^{๕๓} สัมภาษณ์ นายอรรถพร อินทร์วรรณ, กำนันตำบลต้นธง, ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

ตามหลักจักร ๔ จากการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มย่อยกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญโดยการใช้ การวิเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยได้นำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหลักจักร ๔ มาเป็นแนวทางวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์ดังนี้

หลักจักร ๔ หมายถึง ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุลลือนำรถไปสู่ที่หมาย^{๕๔} ธรรม ๔ข้อนี้ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พหุการธรรม คือธรรมมีอุปการะมาก (virtues of great assistance) เป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างความสำเร็จอื่น ๆ ทุกอย่าง และช่วยให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิต บรรลุความงอกงามไพบูลย์ ประกอบด้วย

การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธศาสนานั้น ตำบลต้นธงมีการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งมาโดยตลอดภายใต้โครงการต่างๆ ที่ได้ปฏิบัติสืบทอดมาทุก ๆ ปีซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ปฏิบัติร่วมกันโดยเฉพาะหลักพุทธธรรมจักร ๔ เพราะเห็นว่ามีสำคัญต่อการพัฒนาอย่างตรงประเด็น จะเห็นได้ว่าไม่ว่าสังคมใดก็ตามหากขาดคุณธรรมจริยธรรมแล้วไซ้สังคมนั้นก็จจะวุ่นวาย เตือนร้อน ไม่สงบสุข ก็หาความเข้มแข็งไม่ได้อย่างไรก็ตาม การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งนั้นต้องมีแนวคิด โดยเฉพาะเกี่ยวกับหลักคุณธรรมที่จะช่วยเสริมสร้างการพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามีหลักธรรมที่หลากหลายแต่สำหรับตำบลต้นธง ได้นำเอาหลักจักร ๔ มาเป็นหลักในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งดังนี้^{๕๕}

๑.อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม(ปฏิรูปเทวาสะ) คือ อยู่ในสังคมชุมชนที่ดี สิ่งแวดล้อมที่ดี สะดวกสบาย ในหลายๆ ด้าน เหมาะแก่เป็นสถานที่ดำเนินชีวิต พรั่งพร้อมอุดมสมบูรณ์ การอยู่ในท้องถิ่นที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่ต้องกระทำ เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ การปฏิบัติธรรม การบำเพ็ญสมณธรรม เป็นต้น การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยเทคโนโลยี การมีต้นทุนที่ดี ด้านเทคโนโลยีนั้น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้ เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว เช่นการสร้างเว็บไซต์ของตนเองขึ้นมา เพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์แก้ไขปัญหาต่างๆ รวมทั้งการกระจายข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึงแก่ประชาชนในชุมชนได้ทันต่อเหตุการณ์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนได้ การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยเศรษฐกิจเศรษฐกิจ ปัจจุบันด้านเศรษฐกิจชุมชน มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เศรษฐกิจดี ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนไม่มีหนี้สิน ชุมชนก็เข้มแข็งตำบลต้นธงมีเศรษฐกิจมาจากอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาคือ ค้าขาย รับราชการ และอุตสาหกรรม เป็นต้น การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยทรัพยากรทรัพยากร ด้านทรัพยากรบุคคลถือว่าสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาต่าง ๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ ถ้าขาดทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถแล้ว

^{๕๔}สัมภาษณ์ พระครูวีระธรรมจักร, รองเจ้าคณะตำบลต้นธง เจ้าอาวาสวัดจักรคำกิมข, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๕๕}สัมภาษณ์ พระครูสุวัฒน์ธรรมกิจ, เจ้าคณะตำบลต้นธง เจ้าอาวาสวัดพันตาเก็น, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

องค์กรก็ขาดประสิทธิภาพ ขาดความเข้มแข็งด้านการให้บริการประชาชน ทรัพยากรบุคคลในการขับเคลื่อนความเข้มแข็งในชุมชนในตำบลต้นธง ได้แก่องค์กรทางศาสนา องค์กรท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสถาบันการศึกษา ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็ง ก็พ่ายแพ้แก่ปัญหาชีวิต เวลามีปัญหาทางด้านครอบครัว สังคม ชุมชนก็ไม่อาจแก้ไขได้ ในโรงเรียนต้นธงก็จะมีกรอบรมเด็กนักเรียนเสมอด้านการฝึกฝนให้เด็กมีจิตใจที่อดทนต่อการเรียน และต่อสถานการณ์ในการใช้ชีวิตประจำวันเพื่อหลีกเลี่ยงสภาพปัญหาต่าง ๆ พร้อมกันนั้นก็ได้นิมนต์พระนิสิต หรืออาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน ได้เข้ามาอบรมเด็ก เช่น สอนหลักธรรม ฝึกสมาธิ ซึ่งก็มีความจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาด้านจิตใจจิตใจได้ระดับหนึ่งถือเป็นการปลูกฝังทางใจเพราะเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยการพัฒนาจิตใจ ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็ง ก็พ่ายแพ้แก่ปัญหาชีวิต แก่กิเลส ตัณหา แก่อบายมุข เวลามีปัญหา ครอบครัว สังคม ชุมชนก็ไม่อาจแก้ปัญหาได้ การฝึกฝนให้คนในชุมชนมีจิตใจที่อดทนต่อสภาพปัญหาต่างๆ ได้นับเป็นสิ่งที่ดีเป็นภูมิคุ้มกันได้เป็นอย่างดี การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยระบบสังคมและวัฒนธรรม^{๕๖}

๒.สมาคมกับสัตบุรุษ (สัปบุรุษปัสสยะ) การคบหาบุคคลอื่นที่เป็นคนดี มีกัลยาณมิตร ไม่คบคนพาลที่พาไปไปในทางที่เสียหาย เตือดร้อน คบคนดีเป็นมิตร การคบคนดีถือเป็นเรื่องสำคัญถ้าคบคนดีแล้วจะพาไปในทางที่ดี แต่ถ้าคบคนไม่ดีก็จะพาไปในทางที่เสียหายได้ เพราะถือว่าประมาทในการคบคน ธรรมะข้อนี้ได้มีการนำมาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เลือกคบคน ให้หลีกเลี่ยงการคบคนพาล จะพาให้ชีวิตเตือดร้อน เทคโนโลยีถ้านำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนก็จะส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง วิธีการที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งโดยผ่านกระบวนการใช้เทคโนโลยีคือ การมีผู้รู้ หรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดในการพัฒนา ซึ่งเทคโนโลยีมี ๒ อย่างคือ เทคโนโลยีแบบดั้งเดิม และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เทคโนโลยีแบบดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาชาวบ้าน ซึ่งปรากฏมีในเทศบาลตำบลต้นธง ได้แก่ การผลิตผ้าทอมือที่มีคุณภาพ การทำน้ำพริกตาแดง การทำปลาสาม การแปรรูปลำไย และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ ซึ่งในปัจจุบันอาจจะมีลักษณะที่หลากหลายที่ใช้ประโยชน์ในหน่วยงาน ถ้าอยู่ในโรงพยาบาล หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ถ้าเป็นฝ่ายทันตแพทย์ ก็อาจจะเป็นเทคโนโลยีการตรวจหรือเอ็กซเรย์ฟันว่ารากฟันเป็นอย่างไร ฟันกร่อน ฟุหรือไม่ เมื่อเทคโนโลยีทางการแพทย์กระจายมายังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลประชาชนก็สามารถใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องเข้าไปรอรับบริการในโรงพยาบาลประจำจังหวัด ซึ่งมีผู้มาใช้บริการมากเป็นการกระจายการให้บริการประชาชนของภาครัฐด้วย สำหรับเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรคือ การมีเครื่องแยก คัดกรอง ลำไย เครื่องอบลำไย ทำให้ลำไยมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น สำหรับหน่วยงานภาครัฐอย่างเทศบาลตำบลต้นธง ถ้าจะส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชนๆ ต้องมีผู้รู้เป็นผู้แนะนำ อาจจะใช้วิธีการด้วยการสร้างเว็บไซต์สำหรับการโฆษณาขายสินค้าของชุมชน แนะนำแหล่งท่องเที่ยว

^{๕๖} สทนากลุ่มย่อย, เทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐

ภายในชุมชนผ่านเว็บไซต์ของเทศบาล หรือแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างระบบการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจ

สำหรับคุณธรรมข้อดังกล่าวนี้ มีความสำคัญมากจะเน้นสอนประชาชน เช่น สอดแทรกใน โครงการของคณะสงฆ์ ธรรมทูตสัญจรในระดับตำบล เสมอมา และทุกๆ วันพระก็จะเน้นเรื่องการ ดำเนินชีวิตด้วยความประหยัด อดออม ให้รู้จักเก็บ แม้ว่าเศรษฐกิจในตำบลต้นธงอาจจะดี แต่ก็ยังมี ประชาชนนั้นติดหนี้สินอยู่ไม่น้อย ดังนั้นจึงมีการอบรมสั่งสอนให้ประชาชน เน้นให้เจ้าอาวาสทุกๆ วัด ในตำบลต้นธงให้สั่งสอนประชาชนใช้ชีวิตอย่างประหยัด อดออม เพื่อให้ชีวิตครอบครัวมั่นคง เข้มแข็ง ขึ้น ไม่มีหนี้สิน^{๕๗}

๓. ตั้งตนไว้ชอบ (อัตตสัมมาปณิธิ) ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง) คือตั้งตนอยู่ใน ครรลองครองธรรม ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรมการเลี้ยงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดีตามฐานะของตน และปฏิบัติอย่างนี้โดยสม่ำเสมอ ธรรมที่อำนวยประโยชน์ให้ในปัจจุบันทันตาเห็น ประโยชน์นั้น ได้แก่ การสร้างความสุขตามสมควรแก่สภาพของตน ด้วยวิถีชีวิตของชุมชน นับได้ว่ามีความสำคัญและ จำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิต สามารถสร้างความสุขความเจริญในการดำเนินชีวิต ครอบครัวสังคม หรือประเทศชาติ ก็เป็นสุข เทคโนโลยี เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ได้ด้วยผู้นำผู้ที่มี ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีมาสอน เผยแพร่ความรู้ให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ เป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมในชุมชน การเชิญชวนร่วมกิจกรรม การติดต่อสื่อสาร ตลอดจนการ สร้างเครือข่ายในการดำเนินธุรกิจภายในชุมชน เป็นการหาตลาดแหล่งใหม่เพื่อกระจายสินค้า ผลิตภัณฑ์ ภายในชุมชน กระจายรายได้ เศรษฐกิจ โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ผ่านการบ่มเพาะ ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น จากระบบสังคมและวัฒนธรรม อาหารซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่มีในภาคเหนือ

๔. ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว (บุพเพกตปุญญตา) มีพื้นเดิมดี, ได้สร้างสมคุณ ความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น) เป็นการวางแผนการพัฒนาชุมชนของชุมชนเอง หรือแม้แต่การได้รับ แรงสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จากทรัพยากรภายในชุมชน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมิณผล และร่วมรับประโยชน์ในชุมชนร่วมกัน^{๕๘} ชุมชนต้นธงมีระบบการบริหารจัดการแบบ การกระจายอำนาจท้องถิ่น มีเทศบาลตำบลต้นธงเป็นผู้บริหารจัดการ สำหรับชุมชนขนาดเล็กในระดับ หมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแล เมื่อมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน เช่น งานบุญ งานบวช งานสังสรรค์ ประชาชนก็จะร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีผู้นำมีต้นแบบในการทำกิจกรรมภายใน ชุมชนร่วมกันได้เป็นอย่างดี การคบคนดีถือเป็นเรื่องสำคัญ ถ้าคบคนดีแล้วจะพาไปในทางที่ดี แต่ถ้า คบคนไม่ดีก็จะพาไปในทางที่เสียหายได้ เพราะถือว่าประมาทในการคบคน ธรรมะข้อนี้ได้มีการนำมา อบรมสั่งสอนประชาชนให้เลือกคบคน ให้หลีกเลี่ยงการคบคนพาล จะพาให้ชีวิตเดือดร้อน^{๕๙}

^{๕๗} สัมภาษณ์ พระครูวีระธรรมจักร, รองเจ้าคณะตำบลต้นธง เจ้าอาวาสวัดจักรคำกิมข, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

^{๕๘} สอนทนากลุ่มย่อย, เทศบาลตำบลต้นธง, เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๖๐

^{๕๙} สัมภาษณ์ พระครูปลัดสมชาย ญาณโสภณ, เจ้าอาวาสวัดมณีาราม, เมื่อวันที่ ๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐

หลักธรรมจักร ๔ มีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ข้อแรกๆ เป็นเหตุให้เกิดข้อหลังๆ กล่าวคือ การอยู่ในประเทศอันสมควร ได้แก่ ท้องถิ่นที่มีสัตบุรุษเป็นให้คบกับท่าน การคบกับสัตบุรุษเป็นเหตุให้ได้ฟัง ได้ศึกษา รู้จักบาปบุญ และละบาปบำเพ็ญบุญเป็นการตั้งตนไว้ชอบ ซึ่งจะได้รับความสุขอันเป็นผลของบุญในกาลต่อมา ได้ชื่อว่าเป็นผู้ได้ทำบุญไว้แล้วในกาลก่อน คุณธรรมจักร ๔ ดังกล่าวมานั้น จึงเหมาะเป็นอย่างยิ่งในการที่จะนำมาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง เพราะเป็นคุณธรรมที่นำสู่ความเจริญอกงามในหมู่คณะ ในสังคมชุมชน ให้เกิดความเจริญเข้มแข็งสืบไป

สรุปว่าการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลตันธงนั้น ประกอบด้วยหลักธรรม อยู่หลากหลายประการ ในการดำเนินชีวิต เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ ครอบครัว สังคม ชุมชน แต่ที่เน้นๆ คือคุณธรรม จักร ๔ ซึ่งถือเป็นคุณธรรมที่เป็นเสมือนล้อที่หมุนไปสู่ความเจริญของชุมชน สังคมชุมชนใดที่มีความเจริญ ทั้งด้านวัตถุ และจิตใจแล้ว สังคมชุมชนนั้นย่อมมีแต่ความเข้มแข็งยั่งยืน และคุณธรรมอีกประการหนึ่งที่เน้นปลูกฝังให้เกิดขึ้นในชุมชนนั้นคือหลักทวิภูธมิกัตถะ ๔ ถือว่าเป็นคุณธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องปลูกฝังให้ต้องมีไว้ในการดำเนินชีวิตเป็นพื้นฐาน กล่าวสอนถึงเรื่องประโยชน์ในการครองชีวิตประจำวัน สอนเรื่องการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่อย่างไม่ควรประมาท และหลักธรรมที่ที่ควรต้องมี และจำเป็นต่อทุกๆ ชุมชนคือ หลักศีล ๕ ซึ่งทางคณะสงฆ์ หรือหน่วยงานเทศบาลตันธงก็มีการสนับสนุน กระตุ้นอย่างเต็มที่ จะเห็นได้จากการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตรงนี้อยู่แต่อาจจะไม่ได้ผลเท่าที่ควรก็ตามที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามการที่จะทำให้การขับเคลื่อนชุมชนให้เข้มแข็งได้นั้น ต้องมีการพัฒนากระบวนการอย่างต่อเนื่องขององค์กรทุกภาคส่วนอย่างเต็มกำลังความสามารถ แม้แต่ตัวบุคคลในชุมชนเองก็ต้องให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่เช่นกัน มิฉะนั้นแล้วการขับเคลื่อนความเข้มแข็งของชุมชนจะเกิดขึ้นเป็นรูปธรรมไม่ได้อย่างแน่นอน

๔.๔ องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลตันธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยดังนี้

กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลตันธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ด้านเทคโนโลยี (technology) มีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างหลากหลายทั้งสื่ออินเทอร์เน็ต เว็บไซต์เทศบาล โทรศัพท์ แท็บเล็ต ไลน์ เฟสบุ๊ค ส่งผลให้ประชาชนมีเครื่องมือในการสื่อสารที่ทันสมัยตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วทันเหตุการณ์ สามารถแจ้งข่าวสารข้อมูลเรื่องราวทุกข์หรือความต้องการของประชาชนผ่านเว็บไซต์ของทางเทศบาล ผ่านไลน์ของกลุ่มในหมู่บ้านเพื่อดำเนินกิจกรรมร่วมกันภายในชุมชน ด้านเศรษฐกิจ (Economic) การหมุนเวียนทางเศรษฐกิจในชุมชนได้จากภาคการเกษตร เช่น ลำไย ผลิตภัณฑ์แปรรูปจากลำไย น้ำพริก ตาแดง ปลาสามสมุนไพรมี ผลิตภัณฑ์จากผ้าทอ ซึ่งได้รับรางวัล โอลิมปิกประดับสามดาว เป็นความร่วมมือกันระหว่างประชาชนและเทศบาลตันธงที่สนับสนุนให้เกิดเป็นอาชีพในชุมชน ส่งผลให้ประชาชนใน

ชุมชนได้มีอาชีพ และคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้านทรัพยากร (Resource) ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่เกษตรปลูกลำไย หอม กระเทียม มีน้ำกว้ง น้ำปิงซึ่งทำให้ชุมชนพึ่งพาอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่มาสร้างอาชีพ ผลผลิตที่ได้จากพืชเกษตรที่เหลือจากการอุปโภค นำมาขายสู่ท้องตลาดในชุมชน และในเมือง ลำไยซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักมาแปรรูปเป็น ก้วยเตี่ยวลำไย เค้กลำไย ลูกอมลำไย น้ำลำไย หอม และกระเทียมก็จะนำมาทำเป็นน้ำพริกตาแดง ส่วนปลาที่ได้จากแหล่งน้ำนำมาทำเป็นปลาสามสมุนไพรมั่นใจ (Mental) ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอ ไม่เข้มแข็งก็พ่ายแพ้แก่ปัญหาชีวิต เกิดความสามัคคีมีสัมพันธภาพที่ดีร่วมกันจนก่อให้เกิดการใช้ชีวิตอย่างเหมาะสมชุมชนเกิดความเข้มแข็ง ด้านระบบสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural system) เทศบาลต้นธงเป็นชุมชนใกล้เคียงเมืองมีวิถีการดำเนินชีวิตลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท เนื่องจากมีพื้นที่เป็นชานเมืองเกิดการขยายตัวของประชากร ความเจริญไหลเข้าสู่ชุมชน ทำให้ชุมชนมีทางเลือกทางการศึกษามีทั้งโรงเรียนของรัฐบาลและเอกชน จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา สำหรับวัฒนธรรมชุมชนยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม มีการปลูกฝังทางใจทั้งตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมให้เข้มแข็งขึ้นได้นอกจากนั้นทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา ที่มีอยู่ในชุมชน ที่ถูกขับเคลื่อนโดยองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นก็มีความสำคัญ การเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งได้ นอกจากนี้มีการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม เพราะเห็นว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาไม่ว่าสังคมใด ก็ตามหากขาดคุณธรรมจริยธรรมแล้วไซ้สังคมนั้นก็จจะวุ่นวาย เตือนร้อน ไม่สงบสุข หากความเข้มแข็งได้ยาก อย่างไรก็ตามการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งนั้นต้องมีแนวคิดโดยเฉพาะเกี่ยวกับหลักคุณธรรมที่จะช่วยเสริมสร้างการพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามีหลักธรรมที่หลากหลายแต่สำหรับตำบลต้นธง ได้นำเอาหลักจักร ๔ มาเป็นหลักในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง จักร ๔ หมายถึง ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุจล่อนารถไปสู่ที่หมาย คุณค่าหลักธรรมที่จะนำมาสร้างเป็นกระบวนการให้เกิดความเข้มแข็งได้แก่ ๑) อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม(ปฏิรูปเทศบาล) คือ อยู่ในสังคมชุมชนที่ดี สิ่งแวดล้อมที่ดี สะดวกสบาย ในหลายๆ ด้าน เหมาะแก่เป็นสถานที่ดำเนินชีวิต การอยู่ในท้องถิ่นที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่ต้องกระทำ เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ การปฏิบัติธรรม การบำเพ็ญสมณธรรม เป็นต้น ๒) สماعคมกับสัตบุรุษ (สัปปุริสอุปนิสัย) มีแหล่งสถานศึกษาที่ให้ความรู้ถึงระดับปริญญาตรี นอกจากนี้ยังเป็นชุมชนที่มีอาณาเขตติดกับแหล่งความรู้หลากหลาย เช่น ศูนย์ฝึกแรงงานจังหวัด แหล่งเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ในลำพูน พิพิธภัณฑ์จังหวัดทำให้มีโอกาสได้เข้าถึงความรู้หลากหลาย ๓) ตั้งตนไว้ชอบ ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง (อัตตสัมมาปณิธิ) คือตั้งตนอยู่ในครรลองครองธรรม ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรมการเลี้ยงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดีตามฐานะของตนและปฏิบัติอย่างนี้โดยสม่ำเสมอ เนื่องจากจังหวัดลำพูนได้ชื่อว่าเป็นต้นแบบของหมู่บ้านรักษาศีล ๕ อีกทั้งเป็นเมืองวัฒนธรรมที่ดำรงอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรมของชาวล้านนาไว้ทำให้ประชาชนส่วนใหญ่ดำรงตนอยู่ในความดี ๔) ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว (บุพเพกตบุญภูตา) มีการวางแผนการพัฒนาชุมชนของชุมชนเอง หรือได้รับแรงสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จากทรัพยากรภายในชุมชน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมิณผล และร่วมรับประโยชน์ในชุมชนร่วมกัน มีระบบการบริหารจัดการแบบการกระจายอำนาจท้องถิ่น มีเทศบาลตำบลต้นธงเป็นผู้บริหารจัดการ สำหรับชุมชนขนาดเล็กในระดับหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้านเป็น

ผู้ดูแล เมื่อมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกันเช่นงานบุญ งานบวช งานสังสรรค์ ประชาชนก็จะร่วมทำกิจกรรมร่วมกัน ส่งผลให้เกิดผู้นำต้นแบบในการทำกิจกรรมภายในชุมชนร่วมกัน การเสริมสร้างความเข้มแข็งนั้น จะเน้นทางด้านวัตถุเพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่งคงไม่เพียงพอต่อการสร้างความเข้มแข็งได้ในยุคปัจจุบัน สังคมยุคปัจจุบันมีปัญหามากมายที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงจำเป็นต้องใช้หลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยอีกทางหนึ่งเพื่อที่จะหาหนทางแก้ไขปัญหาต่างๆ พร้อมกับเป็นการสร้างความเข้มแข็งขึ้นในชุมชนอย่างยั่งยืน

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย “การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน” มีวัตถุประสงค์ ดังนี้ ๑) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน ๒) เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน ๓) เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูนตามหลักพระพุทธศาสนา ดำเนินการวิจัยโดยวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เก็บข้อมูลศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกและสนทนากลุ่มย่อยจากผู้เชี่ยวชาญ (In-Depth Interview) จำนวน ๒๐ รูป/คนในพื้นที่ ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนโดยใช้เครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Interviews schedule) ลักษณะของแบบสัมภาษณ์เป็นแบบปลายเปิด ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนาความ ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ บริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน

๑) สภาพทั่วไปของตำบลต้นธง ตำบลต้นธง ได้รับการยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลต้นธงเป็นเทศบาลตำบลต้นธง เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นเทศบาลขนาดกลาง อยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดลำพูนเป็นระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร มีเนื้อที่ตำบลต้นธงมีเนื้อที่ประมาณ ๒๒.๗๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๔,๖๑๑.๒๑ ไร่ จำนวนหมู่บ้านมี ๑๑ หมู่บ้าน อยู่ในเขตเทศบาลตำบลต้นธง หมู่บ้าน ๑๑ หมู่บ้าน มีการปกครองท้องที่โดยมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแล ปัจจุบันมีประชากร จำนวน ๑๒,๑๙๒ คน เป็นชาย ๕,๗๕๓ คน หญิง ๖,๔๓๙ คน โดยมีความหนาแน่นเฉลี่ย ๕๓๕ คน / ตารางกิโลเมตร จำนวนบ้านทั้งหมด ๕,๑๙๒ หลังคาเรือน

๒) สภาพทางเศรษฐกิจ ราษฎรในตำบลต้นธงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รองลงมาทำงานด้านการเกษตร การเกษตรกรรม ตำบลต้นธง มีพื้นที่สำหรับการเกษตรประมาณ ร้อยละ ๖๗.๘๖ ของพื้นที่ทั้งตำบล พื้นที่เกษตรกรรมส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ ทำนา ทำสวน การปลูกลำไย ปลูกฝรั่งและปลูกพืชผักสวนครัว นอกจากนี้จะใช้พื้นที่ทำการเกษตรแล้ว ยังได้มีการใช้พื้นที่สำหรับเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ วัว หมู ไก่ เป็ด ฯลฯ สินค้าที่สำคัญของตำบลต้นธง ได้แก่ ผ้าไหม ผ้าฝ้าย น้ำพริกตาแดง น้ำพริกลาบ ไข่เค็ม ผลิตภัณฑ์ที่แปรรูปผลไม้ การบูร ยาหม่องน้ำ หมวกใบลาน สินค้าเกษตรที่สำคัญ คือ ลำไย เป็นไม้ยืนต้นที่ปลูกกันมากในตำบลต้นธง ข้าว เป็นผลผลิตที่ใช้ในการบริโภคและจำหน่ายเป็นรายได้หลักของประชาชนในตำบล มะม่วง ฝรั่ง เป็นไม้ผลที่ปลูกมากและเป็นพืชเศรษฐกิจใหม่ที่ได้รับการนิยมนำมาปลูกและจำหน่าย บางครั้งไม่เพียงพอต่อการจำหน่ายผักกาด ผักชี กระเทียม พริก เป็นพืชผักสวนครัวที่ได้รับความนิยมในการปลูกเนื่องจากพื้นที่ของตำบลต้นธงเป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ เหมาะแก่การปลูกพืชผักสวนครัวมาก ข้าวโพด เป็นพืชเศรษฐกิจที่ปลูกกันเป็นไร่

ๆ มีรสชาติ หวาน นุ่ม และอร่อย และเป็นที่ยินยทั้งจำหน่ายในพื้นที่และส่งออกนอกพื้นที่ สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในตำบลตันธงอีกด้วย

๓) สภาพสังคมตำบลตันธง มีการจัดระบบการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน มีสถานศึกษาในระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา ศูนย์พัฒนาอาชีพอาชีพสตรี และอุดมศึกษา ซึ่งมีหน่วยงานทางการศึกษาให้ความรู้หลายแห่ง

๔) สถาบันและองค์การทางศาสนาราษฎรส่วนใหญ่ของตำบลตันธง นับถือศาสนาพุทธ มีวัดทั้งหมด ๙ วัด และอาราม ๑ แห่ง

๕) การสาธารณสุขมีสถานอนามัยประจำตำบล ๒ แห่ง คือ ๑.โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลตันธง ๒. ตำบลตันธงมีสถานพยาบาลของรัฐ คือ โรงพยาบาลลำพูน ๓.สถานพยาบาลเอกชน ๒ แห่ง คือ ๑.แพทย์ทางเลือก ๒.คลินิกมาลีการผดุงครรภ์

๖) โครงสร้างพื้นฐานและการคมนาคม ถนนภายในตำบลตันธงประกอบไปด้วย ถนนลาดยาง ถนนคอนกรีต ถนนลูกรัง ถนนดิน สะพานการไฟฟ้าการสื่อสารและโทรคมนาคมมี โทรศัพท์สาธารณะ โทรศัพท์บ้าน ครอบคลุมพื้นที่ ๑๑ หมู่บ้าน

๗) แหล่งน้ำธรรมชาติแหล่งน้ำที่สำคัญของตำบลตันธง คือแม่น้ำปิงและแม่น้ำกวง เป็นแม่น้ำที่ใช้ในการทำเกษตร อุปโภค - บริโภค ของราษฎรในหมู่บ้านที่มีแม่น้ำไหลผ่าน

๘) ระบบประปาภายในหมู่บ้านของแต่ละหมู่บ้าน รวมระบบประปาหมู่บ้านทั้งตำบล จำนวน ๑๓ แห่ง มีฝาย ๑ แห่ง มีบ่อน้ำตื้น ๖ แห่ง

๙) แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร แหล่งน้ำเพื่อการเกษตรที่สำคัญสำหรับเกษตรกรในตำบลตันธง คือ ลำเหมืองฝายพญาอุตและลำเหมืองไม้แดง

๑๐) วัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีตำบลตันธงมีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ มีภาษาพูดเป็นของตนเอง เรียกว่า คำเมือง และคำยอง มีการสืบทอดวัฒนธรรมจากผู้แก่ผู้เฒ่า จนมาถึงลูกหลาน ในปัจจุบันได้มีการสืบทอดต่อกันมา โดยมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่สำคัญ อาทิเช่น ประเพณีตานข้าวใหม่ ประเพณีปี๋ใหม่เมือง รดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ สรงน้ำพระ และจัดให้มีการละเล่นต่างๆ การขนทรายเข้าวัด ก่อกองทรายและฟังเทศน์ฟังธรรมประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสรงน้ำพระธาตุกู่ละมั่ง ประเพณีสรงน้ำพระและกู่ต่าง ๆ ในตำบลตันธง

๑๑) การท่องเที่ยว ในตำบลตันธง มีแหล่งท่องเที่ยว คือ วัดรมณียราม (วัดกู่ละมั่ง), กู่ (เจดีย์) บริวาร และ วิถีชีวิตวัฒนธรรมชาวนา ชาวนบพ รวมถึงการท่องเที่ยวเชิงชีวิต ในการจัดทำโครงการผักพื้นบ้านอาหารพื้นเมือง และประเพณีพื้นบ้านในงานเทศกาลต่าง ๆ

การท่องเที่ยวทางน้ำ ล่องเรือตามแม่น้ำปิงจากตำบลริมปิงผ่านตำบลตันธงจนถึงอำเภอป่าซาง ระหว่างล่องน้ำปิง เพื่อดูวิถีชีวิตพื้นบ้านและการอยู่อย่างพอเพียง อาชีพในหมู่บ้านการทำน้ำพริกตาแดง การผลิตปุ๋ยอินทรีย์และการพัฒนาอาชีพในหมู่บ้าน การใช้ชีวิตตามแบบสมัยอดีต

จากสภาพบริบททั่วไปของชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง บริบททั่วไปอยู่ติดกับชุมชน ติดต่อกับคมนาคมได้สะดวกรวดเร็ว การจราจรไม่ติดขัด มีสถานที่พักผ่อน มีสถานที่ท่องเที่ยวมีหน่วยงานทางการศึกษาให้ความรู้แก่เยาวชน มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนซึ่งถือว่าเป็นจุดเด่นของเทศบาลตำบลตันธง

๕.๑.๒ กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนตามทฤษฎี terms ผลการวิจัยพบว่า

๑) กระบวนการด้านเทคโนโลยี (process of technology)

ด้านเทคโนโลยีนั้น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว เช่น การสร้างเว็บไซต์เป็นของตนเอง เพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์แก้ไขปัญหาต่างๆ ของประชาชน รวมทั้งการกระจายข้อมูลข่าวสารให้อย่างทั่วถึงทันต่อเหตุการณ์ สำหรับหน่วยงานราชการ หรือเทศบาลตำบลต้นธงมีเว็บไซต์ของหน่วยงานไว้สำหรับคอยให้บริการแจ้งข่าวสารประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนในชุมชนถึงความก้าวหน้าของการดำเนินงานของเทศบาล หรือแจ้งข่าวสารของกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชน เพื่อเป็นการแจ้งข่าวให้ประชาชนหรือผู้สนใจได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จะมีขึ้นของชุมชน เทคโนโลยีสมัยใหม่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน

๒) กระบวนการด้านเศรษฐกิจ (process of Economic)

ปัจจุบันเศรษฐกิจของชุมชนได้มาจากการปลูกกล้วย มะม่วง ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของดีประจำจังหวัดนอกจากนี้มีการทอผ้า การทำน้ำพริกตาแดง การทำปลาสาม เป็นอาชีพที่พบภายในชุมชน อาชีพเหล่านี้มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนส่วนหนึ่งมีอาชีพรับจ้างเนื่องจากชุมชนมีอาณาเขตใกล้นิคมอุตสาหกรรม ทำให้ประชาชนเข้าไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรมและประชาชนยังมีอาชีพค้าขาย เพราะตำบลต้นธงเป็นแหล่งชุมชนมีอาณาเขตติดกับอำเภอเมืองลำพูนทำให้เกิดการหมุนเวียนทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งนักท่องเที่ยว นักเรียน คนวัยทำงานที่เข้ามาเที่ยวทำให้ประชาชนมีอาชีพที่มั่นคงก่อให้เกิดสภาพเศรษฐกิจที่ดีชุมชนมีความเข้มแข็ง

๓) กระบวนการด้านทรัพยากร (process of Resource)

ทรัพยากรในที่นี้ให้นิยามไว้สองอย่าง หนึ่งทรัพยากรที่มีความหมายถึงบุคคล เนื่องจากทรัพยากรบุคคลเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุด การจะนำสิ่งใดมาใช้ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุดทั้งบุคลากร หรือทรัพยากร ล้วนเกิดจากบุคลากรทั้งสิ้น ชุมชนก็เช่นเดียวกันจะเข้มแข็งและเกิดการพัฒนาได้นั้น บุคคลต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาทางการศึกษา รวมถึงการพัฒนาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้มาใช้และก่อให้เกิดประโยชน์ ชุมชนต้นธงมีสถานศึกษาที่ให้ความรู้แก่เยาวชน และประชาชน ที่หลากหลายตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา ทำให้ประชาชนได้มีทางเลือกในการส่งบุตรหลานเข้ามารับการศึกษา สำหรับแหล่งเรียนรู้มีสถาบันผ้าทอมือหรือศูนย์ ไว้ให้ความรู้แหล่งภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทอผ้า ศูนย์วิจัยหรือศูนย์ เป็นแหล่งให้ความรู้ด้านการวิจัยท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนาบุคลากรสามารถเรียนรู้ได้ทั้งสิ้น สำหรับทรัพยากรทางธรรมชาติ ชุมชนต้นธงมีแหล่งน้ำทางธรรมชาติสองสายคือแม่น้ำปิง และแม่น้ำกวัง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงคนในพื้นที่ได้ทำการเกษตรในการปลูกพืชสวน เลี้ยงสัตว์ และทำการประมงบางส่วน เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำอย่างเต็มที่ ทางด้านประเพณีของชาวล้านนาเมื่อถึงประเพณียี่เป็งของทางภาคเหนือ หรือประเพณีการลอยขโมด ซึ่งเป็นประเพณีการลอยสิ่งของสำหรับชาวมอญพื้นเมือง ซึ่งทางวัดกุหลาบก็ได้ฟื้นฟู

ขึ้นมา ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของทางวัดจัดขึ้นทำให้เกิดการอนุรักษ์ และรักษาวัฒนธรรมประเพณีโบราณต่อลูกหลานในชุมชน อีกทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง วัดกับชุมชนได้มีส่วนร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนร่วมกัน

๔) กระบวนการด้านจิตใจ (process of mental)

ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็ง ก็พ่ายแพ้แก้ปัญหาชีวิต เวลามีปัญหาครอบครัวยุติ เมื่อประสบปัญหาทางสังคม ชุมชนก็ไม่อาจแก้ปัญหาได้ การฝึกฝนให้คนในชุมชนมีจิตใจที่อดทนต่อสภาพปัญหาต่างๆ นับเป็นสิ่งที่ดี ดังนั้น หลักธรรมในพระพุทธศาสนาจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งโดยเริ่มต้นที่ตัวบุคคลก่อน เช่น ฝึกสมาธิ เป็นกระบวนการฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง ไม่ให้ตกเป็นทาสของอารมณ์ วัตถุ บริโภคนิยม สิ่งเสพติด หรืออบายมุข พุทธธรรมมีความจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจมาก ถือเป็นการปลูกฝังทางใจให้เข้มแข็งทั้งตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมให้เข้มแข็งขึ้นได้ ชุมชนต้นธงมี วัด ๖ วัด และอาราม ๑ แห่ง ล้วนแต่เป็นสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา ที่สามารถเป็นแหล่งให้ประชาชนได้เข้ามาเข้ามาอบรมพัฒนาจิตใจให้สงบ มาสักการบูชาพระพุทธรูป พระสงฆ์ ทำบุญ ตักบาตร พระสงฆ์สามารถเป็นที่พึ่งในการช่วยแก้ไข้ปัญหาหรือรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วหาทางแก้ไข ปัญหาให้ทั้งที่เป็นปัญหารายบุคคล และปัญหาระดับชุมชน เป็นศูนย์รวมจิตใจของประชาชนให้รู้จัก สามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน

๕) กระบวนการด้านระบบสังคมและวัฒนธรรมวัฒนธรรม (process of Socio-cultural system)

ระบบสังคมของชุมชนต้นธงเป็นระบบแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท เนื่องจากส่วนหนึ่งมีอาณาเขตติดกับอำเภอเมือง และส่วนหนึ่งมีอาณาเขตติดกับอำเภอป่าซางซึ่งเป็นอำเภอที่จะออกไปนอกอำเภอเมืองแล้ว ระบบการศึกษาของเยาวชนมีทางเลือกมากยิ่งขึ้นมีโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนเอกชนให้เลือก มีงานทั้งในระบบราชการ นอกราชการ และรวมถึงระบบแรงงานในนิคมอุตสาหกรรม แต่ด้านวิถีชีวิตยังเป็นระบบที่ได้รับวัฒนธรรมมาจากล้านนา ด้านวัฒนธรรมประเพณีประชาชนส่วนใหญ่ยังคงอนุรักษ์ไว้อยู่ถึงแม้ว่าระบบทุนนิยมจะเข้ามาทำให้ประชาชนต้องเร่งรัดกับการบริหารชีวิตตามเวลาที่มีจำกัดก็ตาม แต่เมื่อชุมชนมีกิจกรรมทางสังคมเช่น กล้าใจ ผ้าป่า ปอยหลวง งานบุญ งานต่างหรือประเพณีต่างๆ ประชาชนก็ให้ความร่วมมือเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอยู่เสมอ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้มาพบปะกัน สร้างความสามัคคีกันชุมชน หากขาดวัฒนธรรมประเพณีดังกล่าว ผู้คนในสังคมก็จะกระจัดกระจาย ระบบสังคมและวัฒนธรรมประเพณีถือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างชุมชน สังคมให้เข้มแข็ง นอกจากนี้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เกิดจากวัฒนธรรมดั้งเดิมที่เกิดขึ้นในชุมชน เฉพาะ สามารถพัฒนาให้เกิดความเจริญในหลายๆ ด้าน เช่น สร้างเศรษฐกิจ รายได้ แหล่งท่องเที่ยว เช่นชุมชนบ้านศรี้อย เป็นชุมชนที่มีวัดริมฉัตราราม หรือวัดกุระมุกเป็นวัดที่เจ้าแม่จามเทวีเป็นผู้สร้างมีโบราณสถานทำให้นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชมหรือศึกษาดูงานเกี่ยวกับอาณาจักรหรือ ภูมูชัยก็จะมาเที่ยวหรือมาเยี่ยมชมวัดนี้ ประชาชนหน้าวัดก็มีร้านค้า ร้านอาหาร ร้านผลไม้เพื่อคอย จำหน่ายให้บริการแก่ผู้มาเยี่ยมชมวัด สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนเกิดความเข้มแข็งให้กับชุมชน

๕.๑.๓ วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบล ต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนตามหลักจักร ๔

การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน สามารถวิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตามหลักพุทธธรรมด้วยหลักจักร ๔ ตำบลต้นธงมีการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งมาโดยตลอด ภายใต้โครงการต่างๆ ที่ได้ปฏิบัติสืบทอดมาทุกๆ ปีซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนจากเทศบาล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ปฏิบัติร่วมกัน โดยเฉพาะหลักพุทธธรรมจักร ๔ เพราะเห็นว่ามีมีความสำคัญต่อการพัฒนาอย่างตรงประเด็น จะเห็นว่าไม่ว่าสังคมใดๆ ก็ตามหากขาดคุณธรรมจริยธรรมแล้วไซ้สังคมนั้นก็จจะวุ่นวาย เตือนร้อน ไม่สงบสุข หากความเข้มแข็งไม่ได้้อย่างไรก็ตามการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งนั้นต้องมีแนวคิดโดยเฉพาะเกี่ยวกับหลักคุณธรรมที่จะช่วยเสริมสร้างการพัฒนาให้ชุมชนเข้มแข็งหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามีหลักธรรมที่หลากหลายแต่สำหรับตำบลต้นธงได้นำเอาหลักจักร ๔ มาเป็นหลักในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งจักร ๔ หมายถึง ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุลลือนารถไปสู่ที่หมาย คุณค่าหลักธรรมที่จะนำมาสร้างเป็นกระบวนการให้เกิดความเข้มแข็งได้แก่

๑. อยู่ในที่ที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม(ปฏิรูปเทสวาสะ) คือ อยู่ในสังคมชุมชนที่ดี สิ่งแวดล้อมที่ดี สะดวกสบาย ในหลายๆ ด้าน เหมาะแก่เป็นสถานที่ดำเนินชีวิต พรั่งพร้อมอุดมสมบูรณ์ การอยู่ในท้องถิ่นที่เหมาะสมกับกิจกรรมที่ต้องกระทำ เช่น การศึกษา การประกอบอาชีพ การปฏิบัติธรรม การบำเพ็ญสมณธรรม เป็นต้น การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยเทคโนโลยี การมีต้นทุนที่ดี ด้านเทคโนโลยีนั้น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้ เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว เช่นการสร้างเว็บไซต์ของตนเองขึ้นมา เพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์แก้ไขปัญหาต่างๆ รวมทั้งการกระจายข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึงแก่ประชาชนในชุมชนได้ทันต่อเหตุการณ์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนได้ การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยเศรษฐกิจเศรษฐกิจ ปัจจุบันด้านเศรษฐกิจชุมชน มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เศรษฐกิจดี ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนไม่มีหนี้สิน ชุมชนก็เข้มแข็งตำบลต้นธงมีเศรษฐกิจมาจากอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก รองลงมาคือ ค้าขาย รับราชการ และอุตสาหกรรม เป็นต้น การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยทรัพยากรทรัพยากร ด้านทรัพยากรบุคคลถือว่าสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาต่างๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ ถ้าขาดทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถแล้วองค์กรก็ขาดประสิทธิภาพ ขาดความเข้มแข็งด้านการให้บริการประชาชน ทรัพยากรบุคคลในการขับเคลื่อนความเข้มแข็งในชุมชนในตำบลต้นธง ได้แก่องค์กรทางศาสนา องค์กรท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และสถาบันการศึกษา ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็ง ก็พ่ายแพ้แก้ปัญหาชีวิต เวลามีปัญหาทางด้านครอบครัว สังคม ชุมชนก็ไม่อาจแก้ไขได้ ในโรงเรียนต้นธงก็จะมีกิจกรรมเด็กนักเรียนเสมอด้านการฝึกฝนให้เด็กมีจิตใจที่อดทน

ต่อการเรียน และต่อสถานการณ์ในการใช้ชีวิตประจำวันเพื่อหลีกเลี่ยงสภาพปัญหาต่างๆ พร้อมกันนั้นก็ได้นิมนต์พระนิสิต หรืออาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูนได้เข้ามาอบรมเด็ก เช่น สอนหลักธรรม ผูกสมาธิ ซึ่งก็มีความจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาด้านจิตใจได้ระดับหนึ่งถือเป็นการปลูกฝังทางใจเพราะเด็กในวันนี้คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้านจิตใจ ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็ง ก็พ่ายแพ้แก่ปัญหาชีวิต แก่กิเลสตัณหา แก่อบายมุข เวลามีปัญหาครอบครัวยุติ ชุมชน สังคม ก็ไม่อาจแก้ปัญหาได้การฝึกฝนให้คนในชุมชนมีจิตใจที่อดทนต่อสภาพปัญหาต่างๆ ได้นับเป็นสิ่งที่ดีเป็นภูมิคุ้มกันได้เป็นอย่างดี การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมมีส่วนช่วยในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยระบบสังคมและวัฒนธรรม

๒.สมาคมกับสัตบุรุษ (สัปบุรุษปัสสยะ) การคบหาบุคคลอื่นที่เป็นคนดี มีกัลยาณมิตร ไม่คบคนพาลที่พาไปในทางที่เสียหาย เดือดร้อน คบคนดีเป็นมิตร การคบคนดีถือเป็นเรื่องสำคัญถ้าคบคนดีแล้วจะพาไปในทางที่ดี แต่ถ้าคบคนไม่ดีก็จะพาไปในทางที่เสียหายได้ เพราะถือว่าประมาทในการคบคน ธรรมะข้อนี้ได้มีการนำมาอบรมสั่งสอนประชาชนให้เลือกคบคน ให้หลีกเลี่ยงการคบคนพาล จะพาให้ชีวิตเดือดร้อน เทคโนโลยีถ้านำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนก็จะส่งเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง วิธีการที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งโดยผ่านกระบวนการใช้เทคโนโลยีคือ การมีผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความเข้าใจในการนำเทคโนโลยีมาใช้ให้เกิดในการพัฒนา ซึ่งเทคโนโลยีมี ๒ อย่างคือ เทคโนโลยีแบบดั้งเดิม และเทคโนโลยีสมัยใหม่ เทคโนโลยีแบบดั้งเดิมหรือภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งปรากฏมีในเทศบาลตำบลต้นธง ได้แก่ การผลิตผ้าทอมือที่มีคุณภาพ การทำน้ำพริกตาแดง การทำปลาสาม การแปรรูปลำไย และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ได้แก่ อินเทอร์เน็ต โทรศัพท์ คอมพิวเตอร์ ซึ่งในปัจจุบันอาจจะมีลักษณะที่หลากหลายที่ใช้ประโยชน์ในหน่วยงาน ถ้าอยู่ในโรงพยาบาล หรือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล ถ้าเป็นฝ่ายทันตแพทย์ ก็อาจจะเป็นเทคโนโลยีการตรวจหรือเอกซเรย์ฟันว่ารากฟันเป็นอย่างไร ฟันกร่อน ฟุหรือไม่ เมื่อเทคโนโลยีทางการแพทย์กระจายมายังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบลประชาชนก็สามารถใช้ประโยชน์ในการดูแลสุขภาพได้อย่างเต็มที่ โดยไม่ต้องเข้าไปรอรับบริการในโรงพยาบาลประจำจังหวัด ซึ่งมีผู้มาใช้บริการมากเป็นการกระจายการให้บริการประชาชนของภาครัฐด้วย สำหรับเทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรคือ การมีเครื่องแยก คัดกรอง ลำไย เครื่องอบลำไย ทำให้ลำไยมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น สำหรับหน่วยงานภาครัฐอย่างเทศบาลตำบลต้นธง ถ้าจะส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งภายในชุมชนๆ ต้องมีผู้รู้เป็นผู้แนะนำ อาจจะใช้วิธีการด้วยการสร้างเว็บไซต์สำหรับการโฆษณาขายสินค้าของชุมชน แนะนำแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชนผ่านเว็บไซต์ของเทศบาล หรือแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างระบบการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ การถ่ายทอดทางวัฒนธรรมและการท่องเที่ยว ตลอดจนสภาพเศรษฐกิจที่ดีขึ้น สามารถสร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน การมีผู้นำชุมชนที่ดีในนำคิदनำทำ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชน การมีภูมิปัญญาท้องถิ่น มีปราชญ์ชาวบ้านที่ให้คำแนะนำเป็นต้นแบบในการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาพัฒนาชุมชน สำหรับคุณธรรมข้อดังกล่าวนี้ เป็นความสำคัญมากจะเน้นสอนประชาชน เช่น สอดแทรกในโครงการของคณะสงฆ์ ธรรมทูตสังฆการในระดับตำบล เสมอมา และทุกๆ วันพระก็จะเน้นเรื่องการดำเนินชีวิตด้วยความประหยัด อดออม ให้รู้จักเก็บ แม้ว่าเศรษฐกิจในตำบลต้นธงอาจจะดี แต่ก็ยังมีประชาชนนั้นติดหนี้สินอยู่ไม่น้อย ดังนั้นจึงมีการอบรมสั่ง

สอนให้ประชาชน เน้นให้เจ้าอาวาสทุกๆ วัดในตำบลต้นธงให้สั่งสอนประชาชนใช้ชีวิตอย่างประหยัดอดออม เพื่อให้ชีวิตครอบครัวมั่นคง เข้มแข็งขึ้น ไม่มีหนี้สิน

๓. ตั้งตนไว้ชอบ (อรรถสัสมมาปณิธิ) ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง) คือตั้งตนอยู่ในครรลองครองธรรม ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรมการเลี้ยงชีวิตอย่างพอเหมาะพอดีตามฐานะของตน และปฏิบัติอย่างนี้โดยสม่ำเสมอ ธรรมที่อำนวยประโยชน์ในปัจจุบันทันตาเห็น ประโยชน์นั้น ได้แก่ การสร้างความสุขตามสมควรแก่สภาพของตน ด้วยวิถีชีวิตของชุมชน นับได้ว่ามีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในการดำเนินชีวิต สามารถสร้างความสุขความเจริญในการดำเนินชีวิต ครอบครัวสังคม หรือประเทศชาติ ก็เป็นสุข เทคโนโลยี เมื่อนำมาใช้ในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง ได้ด้วยผู้นำที่มีความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีมาสอน เผยแพร่ความรู้ให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ที่เกิดจากการใช้ เป็นการประชาสัมพันธ์กิจกรรมในชุมชน การเชิญชวนร่วมกิจกรรม การติดต่อสื่อสาร ตลอดจนการสร้างเครือข่ายในการดำเนินธุรกิจภายในชุมชน เป็นการหาตลาดแหล่งใหม่เพื่อกระจายสินค้า ผลิตภัณฑ์ภายในชุมชน กระจายรายได้ เศรษฐกิจ โดยนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ให้เกิดประโยชน์ผ่านการบ่มเพาะทางภูมิปัญญาท้องถิ่น จากระบบสังคมและวัฒนธรรม อาหารซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะที่มีในภาคเหนือ

๔. ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว มีพื้นเดิมดี ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น (บุพเพกตปุญญตา) เป็นการวางแผนการพัฒนาชุมชนของชุมชนเอง หรือแม้แต่การได้รับแรงสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งผ่านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน จากทรัพยากรภายในชุมชน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผลและร่วมรับประโยชน์ในชุมชนร่วมกัน ชุมชนต้นธงมีระบบการบริหารจัดการแบบการกระจายอำนาจท้องถิ่น มีเทศบาลตำบลต้นธงเป็นผู้บริหารจัดการ สำหรับชุมชนขนาดเล็กในระดับหมู่บ้านมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแล เมื่อมีกิจกรรมทางสังคมร่วมกันเช่นงานบุญ งานบวช งานสังสรรค์ ประชาชนก็จะรวมทำกิจกรรมร่วมกัน แสดงให้เห็นว่าชุมชนมีผู้นำมีต้นแบบในการทำกิจกรรมภายในชุมชนร่วมกันได้เป็นอย่างดี

สรุปว่าการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธงนั้น ประกอบด้วยหลักธรรม อยู่หลากหลายประการ ในการดำเนินชีวิต เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งแก่ ครอบครัว สังคม ชุมชน แต่ที่เน้นๆ คือหลักจักร ๔ ซึ่งถือเป็นธรรมที่เป็นเสมือนล้อที่หมุนไปสู่ความเจริญของชุมชน สังคมชุมชนใดที่มีความเจริญ ทั้งด้านวัตถุ และจิตใจแล้ว สังคมชุมชนนั้นย่อมมีแต่ความเข้มแข็งยั่งยืน และคุณธรรมอีกประการหนึ่งที่เน้นปลูกฝังให้เกิดขึ้นในชุมชนนั้นคือ หลักทิวฐธัมมิกัตถะ ถือว่าเป็นคุณธรรมที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องปลูกฝังให้ต้องมีไว้ในดำเนินชีวิตเป็นพื้นฐาน กล่าวสอนถึงเรื่องประโยชน์ในการครองชีวิตประจำวัน สอนเรื่องการดำเนินชีวิต ด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่อย่างไม่ควรประมาท และหลักธรรมที่ควรต้องมี และจำเป็นต่อทุกๆ ชุมชนคือหลักศีล ๕ ซึ่งทางคณะสงฆ์ หรือหน่วยงานเทศบาลต้นธงก็มีการสนับสนุน กระตุ้นอย่างเต็มที่ จะเห็นได้จากการขับเคลื่อนหมู่บ้านรักษาศีล ๕ เพื่อการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตรงนี้อยู่ แต่อาจจะไม่ได้ผลเท่าที่ควรก็ตามที่ผ่านมา อย่างไรก็ตามการที่จะทำให้การขับเคลื่อนชุมชนให้เข้มแข็งได้นั้น ต้องมีการพัฒนากระบวนการอย่างต่อเนื่องขององค์กรทุกภาคส่วนอย่างเต็มกำลังความสามารถ แม้แต่ตัวบุคคลในชุมชนเองก็ต้องให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่เช่นกัน มิฉะนั้นแล้วการขับเคลื่อนความเข้มแข็งของชุมชนจะเกิดขึ้นเป็นรูปธรรมไม่ได้อย่างแน่นอน

๕.๒. อภิปรายผล

จากสภาพบริบททั่วไปของชุมชนต้นธงมีสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาชุมชนให้เกิดการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง มีอาณาเขตอยู่ติดอำเภอเมืองลำพูน และติดอำเภอป่าซาง มีลักษณะเป็นชุมชนกึ่งเมืองกึ่งชนบทมีการติดต่อคมนาคมได้สะดวกรวดเร็ว การจราจรไม่ติดขัด มีสถานที่พักผ่อนหย่อนใจมีส่วนสาธารณะซึ่งเป็นสถานที่สำหรับพักผ่อน ออกกำลังกาย มีวัดวาอารามเป็นสถานที่ร่มรื่นเงียบสงบ เหมาะสำหรับการทำบุญ ฟังสมานธิ ฟังสวด เป็นสถานที่ให้คำปรึกษาเพื่อบรรเทา หรือคลายความทุกข์ของประชาชนในชุมชน และเป็นสถานที่หล่อหลอมให้ชุมชนทำกิจกรรมร่วมกัน สร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ในด้านการติดต่องานทางราชการ มีหน่วยงานทางราชการคือเทศบาลตำบลต้นธง มีเจ้าหน้าที่หรือพนักงานให้บริการ อำนวยความสะดวกให้ความร่วมมือเมื่อประชาชนมาขอรับบริการเป็นอย่างดี ด้านสถานศึกษามีสถานศึกษาตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถม มัธยม อุดมศึกษา ที่พร้อมให้ความรู้แก่เยาวชน มีแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น สถาบันทอผ้ามือหรือหัตถ์ชัยที่เก็บสิ่งสมภูมิปัญญาด้านผ้าทอมือ และเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานภายในจังหวัดและในระดับประเทศ สอดคล้องกับงานวิจัยของสำราญ จุช่วย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “วิถีชีวิตคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรีที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการศึกษาพบว่าวิถีชีวิตของคนในชุมชนมีวิถีชีวิตด้านเศรษฐกิจอยู่ในระดับดี ประกอบอาชีพเกษตรเป็นอาชีพหลัก มีวิถีชีวิตด้านสังคมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีวิถีชีวิตด้านวัฒนธรรมที่มั่นคงและยั่งยืนในประเพณีดั้งเดิม มีวิถีชีวิตด้านสิ่งแวดล้อมที่มีความเป็นธรรมชาติและมีการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางน้ำมากขึ้น^๑ และสอดคล้องกับงานวิจัยของวินัย วงศ์อาสาได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาและพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาคมสุขภาวะระดับตำบลกรณีศึกษาตำบลกุดรัง อำเภอกุดรัง จังหวัดมหาสารคาม” ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างประชาคมหลากหลายและสัมพันธ์แนบแน่นมีภาวะผู้นำคือคหบดีเริ่มสร้างสรรค์สร้างการมีส่วนร่วมและไม่ผูกขาดการเป็นเจ้าของปัญหาความเป็นชุมชนและชนบทแห่งการแบ่งปันคือมีความรักเอื้ออาทรและสมานฉันท์เครือข่ายการสื่อสารสาธารณะคือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับชุมชนอื่นๆพร้อมกับการเรียนรู้จากการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องในการแสดงบทบาทของประชาคมสุขภาวะตำบล^๒ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไพโชค ปัญจะ ได้ศึกษาเรื่อง “การสร้างชุมชนต้นแบบของการเรียนรู้” ผลการศึกษาพบว่า การสร้างชุมชนต้นแบบของการเรียนรู้เพื่อให้กลุ่มคนได้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะและกระบวนการคิด เพื่อนำ มาประยุกต์ใช้ให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ โดยที่ชุมชนต้องมีส่วนร่วมและเน้นความต้องการของชุมชนเองซึ่งจะต้องมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน จัดลำดับความต้องการทำความเข้าใจกับสมาชิก กำหนดแผนดำเนินงานดำเนินการตามแผน และติดตามประเมินผลก่อนและหลังดำเนินการ เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจชุมชน มีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยไม่หยุดนิ่ง

^๑สำราญ จุช่วย, “วิถีชีวิตคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรี ที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”, วารสารวิทยาลัยราชพฤกษ์, (๒๕๕๕) : บทคัดย่อ

^๒วินัย วงศ์อาสา, “การศึกษาและพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาคมสุขภาวะระดับตำบลกรณีศึกษาตำบลกุดรังอำเภอกุดรังจังหวัดมหาสารคาม”, วารสารมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – สิงหาคม ๒๕๕๕) : ๑๑๓ – ๑๑๔

รักษาและเพิ่มศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่น รักษาสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติตลอดจนสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการเชื่อมโยงความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น^๓

๑) กระบวนการด้านเทคโนโลยี (process of technology)

ด้านเทคโนโลยีนั้น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว เช่น การสร้างเว็บไซต์เป็นของตนเอง เพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์แก้ไขปัญหาต่างๆ ของประชาชน รวมทั้งการกระจายข้อมูลข่าวสารให้อย่างทั่วถึงทันต่อเหตุการณ์ สำหรับหน่วยงานราชการ หรือเทศบาลตำบลต้นธงมีเว็บไซต์ของหน่วยงานไว้สำหรับคอยให้บริการแจ้งข่าวสารประชาสัมพันธ์แก่ประชาชนในชุมชนถึงความก้าวหน้าของการดำเนินงานของเทศบาล หรือแจ้งข่าวสารของกิจกรรมที่จะเกิดขึ้นภายในชุมชน เพื่อเป็นการแจ้งข่าวให้ประชาชนหรือผู้สนใจได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่จะมีขึ้นของชุมชน เทคโนโลยีสมัยใหม่จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนสอดคล้องกับงานวิจัยของประยงค์ จุลรัตน์กานต์ บุญศิริและอรสา จรูญธรรมได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “กระบวนการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนในมุมมองผู้นำท้องถิ่น ตำบลกาโลนอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการวิจัยพบว่ากระบวนการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนในมุมมองของผู้นำท้องถิ่น คือการพัฒนาที่สามารถทำให้สังคมชนบทมีความเจริญก้าวหน้าที่สุด คนในชนบทมีความรู้มีคุณธรรม และจริยธรรมรอดพ้นจากความโง่งน เจ็บมีความภาคภูมิใจในความเป็นชนบท รักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น รักบ้านเกิดมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบท ผู้นำต้องมีความรู้คู่คุณธรรม และบริหารตามหลักธรรมาภิบาล ประชาชนรู้จักใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีสมัยใหม่ ให้เกิดความคุ้มค่าและประหยัด สร้างชุมชนเข้มแข็งพึ่งตนเอง^๔

๒) กระบวนการด้านเศรษฐกิจ (process of Economic)

ปัจจุบันเศรษฐกิจของชุมชนได้มาจากการปลูกลำไย มะม่วง ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของดีประจำจังหวัด นอกจากนี้มีการทอผ้า การทำน้ำพริกตาแดง การทำปลาสาม เป็นอาชีพที่พบภายในชุมชน อาชีพเหล่านี้มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนส่วนหนึ่งมีอาชีพรับจ้างเนื่องจากจังหวัดลำพูนมีนิคมอุตสาหกรรมทำให้ประชาชนเข้าไปทำงานในนิคมอุตสาหกรรม และประชาชนบางส่วนมีอาชีพค้าขาย เพราะตำบลต้นธงเป็นแหล่งชุมชนมีอาณาเขตติดกับอำเภอลำพูน สถาบันผ้าทอมือซึ่งได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน มีร้านค้า ร้านอาหาร ของฝาก แหล่งโบราณสถาน วัดวาอารามที่เป็นแหล่งประวัติศาสตร์ ทำให้ประชาชนหรือนักท่องเที่ยวเดินทางหมุนเวียนกันมาท่องเที่ยว ทางด้านเศรษฐกิจ ทั้งนักท่องเที่ยว นักเรียน คนวัยทำงานที่เข้ามาเที่ยวทำให้ประชาชนมีอาชีพที่มั่นคงก่อให้เกิดสภาพเศรษฐกิจที่ดีชุมชนมีความเข้มแข็งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผศ.ดร.อนุวัติ คุณแก้ว และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาบุคลากร ชุมชน และองค์กรในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวทาง

^๓ไพโชค ปัญจะ, “การสร้างชุมชนต้นแบบของการเรียนรู้”, วารสารธรรมศาสตร์, ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๖): ๒๐๔

^๔ประยงค์ จุลรัตน์กานต์ บุญศิริและอรสา จรูญธรรม, “กระบวนการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนในมุมมองผู้นำท้องถิ่น ตำบลกาโลนอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช, วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๑๐๕ – ๑๐๖

เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน” ผลการดำเนินงานพบว่า สมาชิกในชุมชนดำเนินงานโดยการวางแผนร่วมกัน จัดทำแผนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งโดยยึดหลักการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจของชุมชนและการสร้างศักยภาพชุมชนในการอยู่ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม^๕ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทวี วัชรเกียรติศักดิ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางและการดำเนินการส่งเสริมการสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชน ได้มาจากการพัฒนากลุ่มอาชีพ จะต้องสร้างจากภายใน และภายนอกชุมชน ตามปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ ความรู้ การยอมรับศักดิ์ศรีที่เท่าเทียมของภาคีสมาชิก และการมีชุมชนเป้าหมายเป็นศูนย์กลางของการสร้างความเข้มแข็งโดยที่ผลการดำเนินการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ ให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพเชิงรูปธรรมได้ทำให้มีการพัฒนา จัดตั้ง ดำเนินงานและขับเคลื่อนการจัดหาทุน ของกลุ่มอาชีพ ในทั้ง ๑๕ หมู่บ้านตามความเหมาะสมและการตัดสินใจของแต่ละชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ตุนท์ ชมชื่นและสมชาย ใจบาน ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอกะเหรี่ยง” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจสร้างสรรค์: กรณีชุมชนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย” ผลการวิจัยพบว่า ผ้าทอที่คงความเป็นเอกลักษณ์เดิมในความเป็นวัฒนธรรมของชนเผ่ากะเหรี่ยงทั้งในด้านวิธีการขั้นตอนการทอและลวดลายต่างๆ การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน มีกระบวนการดำเนินงาน ๕ ขั้นตอน โดยมีผลการดำเนินงานที่สำคัญคือ สตรีที่เข้าร่วมโครงการ มีความมั่นใจ ภาคภูมิใจ พึ่งพอใจในการพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงของตนและความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องอยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่งและมีความพึงพอใจต่อผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงในระดับมาก^๖

๓) กระบวนการด้านทรัพยากร (process of Resource)

ทรัพยากรในที่นี้ได้ให้นิยามไว้สองอย่างคือ หนึ่งทรัพยากรที่มีความหมายถึงบุคคล เนื่องจากทรัพยากรบุคคลเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุด การจะนำสิ่งใดมาใช้ให้เกิดประโยชน์และคุ้มค่ามากที่สุดทั้งบุคคลากร หรือทรัพยากร ล้วนเกิดจากบุคคลากรในชุมชนเป็นผู้คิดค้น วางแผน ดำเนินการทั้งสิ้น ชุมชนก็เช่นเดียวกันจะเข้มแข็งและเกิดการพัฒนาได้นั้น บุคคลต้องได้รับการพัฒนา โดยเฉพาะการพัฒนาทางการศึกษา รวมถึงการพัฒนาความรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่สามารถนำความรู้มาใช้และก่อให้เกิดประโยชน์ ชุมชนต้นธงมีสถานศึกษาที่ให้ความรู้แก่เยาวชน และประชาชนที่หลากหลายตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือระดับอุดมศึกษา ทำให้ประชาชนได้มีทางเลือกในการส่งบุตรหลานเข้าไปรับการศึกษา สำหรับแหล่งเรียนรู้มีสถาบันผ้าทอมือหรือศูนย์ไว้ให้ความรู้แหล่งภูมิปัญญาพื้นบ้านในการทำผ้าทอมือ ศูนย์วิจัยหรือศูนย์ เป็นแหล่งให้ความรู้ด้าน

^๕ ผศ.ดร.อนวัติ คุณแก้ว และคณะ, “การพัฒนาบุคลากร ชุมชน และองค์กรในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๑), หน้า บทคัดย่อ

^๖ ตุนท์ ชมชื่น และสมชาย ใจบาน, “การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอกะเหรี่ยง” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจ สร้างสรรค์: กรณีชุมชนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย”,วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต, ๓(๒): (๒๕๕๘) : ๒๐๓

การวิจัยท้องถิ่น ซึ่งการพัฒนาบุคลากรสามารถเรียนรู้ได้ทั้งสิ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฉลาด จันทรสมบัติ และคณะได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาหมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อการพึ่งตนเองตาม แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนวังจันทน์ ตำบลนาข่า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยว่า มีศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบที่เป็นนวัตกรรมเพื่อพึ่งพาตนเองและการแก้ไขปัญหาความ ยากจนเชิงบูรณาการ

สำหรับทรัพยากรทางธรรมชาติ ชุมชนต้นธงมีแหล่งน้ำทางธรรมชาติสองสายคือ แม่น้ำปิง และแม่น้ำกวัง ซึ่งเป็นแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงคนในพื้นที่ได้ทำการเกษตรในการปลูกพืชสวน เลี้ยงสัตว์และทำการประมงบางส่วน เป็นแหล่งท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จาก แหล่งน้ำอย่างเต็มที่ ทางด้านประเพณีของชาวล้านนาเมื่อถึงประเพณียี่เป็งของทางภาคเหนือ หรือ ประเพณีการลอยขมิ้น ซึ่งเป็นประเพณีการลอยสิ่งของสำหรับชาวเมือง ซึ่งทางวัดกุหลาบก็ได้ พั่นฟูขึ้นมา ทำให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของทางวัดจัดขึ้นทำให้เกิดการ อนุรักษ์และรักษาวัฒนธรรมประเพณีโบราณต่อลูกหลานในชุมชน อีกทั้งเป็นการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างวัดกับชุมชนได้มีส่วนร่วมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนร่วมกันสอดคล้องกับงานวิจัยของเพ็ญ ประภา ภัทรานุรักษ์ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนประสบ ภัยพิบัติสึนามิ : กรณีศึกษา ชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา” พบว่ามีการบริหารจัดการทรัพยากรได้อย่าง เป็นระบบ มีแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนโดยใช้วิธีการให้ชุมชนมีส่วนร่วมและสอดคล้องกับงานวิจัย ของ ธีราพร ทองปัญญา และคณะ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “จิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนของเยาวชน: กรณีศึกษากลุ่มเยาวชนอาสาสมัครพัฒนาชุมชนห้วยหมอนทอง” พบว่า เยาวชนมีจิตสำนึกต่อการ พัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อมมากกว่าด้านอื่นๆ”

๔) กระบวนการด้านจิตใจ (process of mental)

ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่ เข้มแข็ง ก็พ่ายแพ้แก่ปัญหาชีวิต เมื่อประสบปัญหาครอบครัว ปัญหาชุมชน หรือปัญหาทางสังคมก็ไม้อาจแก้ปัญหาได้ การฝึกฝนให้คนในชุมชนมีจิตใจที่อดทนต่อสภาพปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ทั้งส่วนตัวและส่วนรวมนับเป็นสิ่งที่ดี ชุมชนจะเข้มแข็งได้ทุกคนต้องมีความเข้มแข็งจากภายในมีความ รัก สามานสามัคคีเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ร่วมแรงร่วมใจดำเนินกิจกรรมของชุมชนร่วมกัน หลักธรรม ในทางพระพุทธศาสนาเป็นกลไกที่สำคัญในการนำมาประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งโดย เริ่มต้นที่ตัวบุคคลก่อน เช่น ฝึกสติ ฝึกสมาธิ เป็นกระบวนการฝึกสติ จิตใจให้เข้มแข็ง ไม่ให้ตกเป็นทาส ของอารมณ์ วัตถุบริโภคนิยม สิ่งเสพติด หรืออบายมุข พุทธธรรมมีความจำเป็นและสำคัญต่อการ พัฒนาด้านจิตใจมาก ถือเป็นการปลูกฝังทางใจให้เข้มแข็งทั้งตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมให้ เข้มแข็งขึ้นได้ ชุมชนต้นธงมีวัด ๖ วัด และอาราม ๑ แห่ง ล้วนแต่เป็นสถานที่สำคัญทาง พระพุทธศาสนาที่สามารถเป็นแหล่งให้ประชาชนได้เข้ามาเข้ามาอบรมพัฒนาจิตใจให้สงบ มา สักการบูชาพระพุทธรูป พระสงฆ์ ทำบุญ ตักบาตร เมื่อประชาชนได้เข้ามาพัฒนาจิตใจทำให้มีกำลังใจ ในการดำเนินชีวิต มีกำลังใจในการทำงาน มีสติ มีความคิดที่รอบครอบ สามารถพิจารณาไตร่ตรองใน การทำงานชุมชนได้ อีกทั้งพระสงฆ์สามารถเป็นที่พึ่งให้แก่ประชาชนเมื่อต้องการให้คำปรึกษา ช่วย

^{๗๘}ธีราพร ทองปัญญา และคณะ, “จิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนของเยาวชน: กรณีศึกษา กลุ่มเยาวชน อาสาสมัครพัฒนาชุมชนห้วยหมอนทอง”, ว. เกษตรศาสตร์ (สังคม), ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๓ : ๔๘๔

แก้ไขปัญหหรือรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วหาทางแก้ไขปัญหาให้ทั้งที่เป็นปัญหารายบุคคล และปัญหา
ระดับชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชราวดี ตรีชัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์ความ
เป็นชุมชนเข้มแข็งของหมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอยอำเภอสามร้อยยอด จังหวัด
ประจวบคีรีขันธ์” ผลจากการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญของการพลิกฟื้นจากสังคมที่มีปัญหาวิกฤติใน
ด้านต่างๆ สามารถทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ เป็นลักษณะเฉพาะที่สำคัญคือ ผู้นำ
มีภาวะผู้นำโดดเด่นในด้านขีดความสามารถของผู้นำ ในการสร้างกระบวนการประชาธิปไตย ในการ
บริหารงาน เป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพในการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความเชื่อมั่น ศรัทธา การมี
จุดยืนทางความคิด วิถีคิด เห็นคุณค่าและพลังในการพัฒนาชุมชน ตระหนักสร้างจิตสำนึกให้ชุมชน
รู้จักพึ่งพาตนเอง ลดการพึ่งพิงจากภายนอก เป็นผู้นำที่มีความมั่นใจในตนเองสูง มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
มุ่งมั่น และมีความสามารถในการถ่ายทอดอย่างชัดเจน ๒) การมีส่วนร่วมของประชาชนชุมชนบ้าน
หนองกลางดง การสร้างพลังการทำงานเป็นทีม สร้างคนดี คนเก่ง คนมีความสามารถ สร้างผู้นำใน
ชุมชน ประสานแผนีกกำลังร่วมคิดร่วมทำ ๓) การมีทุนทางสังคมในมิติต่างๆ ความสัมพันธ์เกื้อกูล
ภายในชุมชนความรักสามัคคี ผูกพันกัน สานสัมพันธ์กันในระบบอาวุโส ภูมิปัญญาชาวบ้าน เก่งคิดเก่ง
ทำ เห็นผลได้ในทางปฏิบัติ ๔) ทุนทางเศรษฐกิจ สามารถพึ่งตนเองได้ มีการรวมกลุ่มทางอาชีพ นำภูมิ
ปัญญาเพิ่มมูลค่าผลผลิต (แปรรูป) ลดปัญหาการว่างงาน สร้างรายได้ชุมชนปลอดหนี้ สังคมมี
ความสุข สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูสมุห์วรวิทย์ ฝาสู่โก ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “พระสงฆ์กับการ
เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก”
ผลการวิจัยพบว่า ความเข้มแข็งของชุมชน มีพื้นฐานของความมีจิตสำนึกที่ต่อการจะมีส่วนร่วมใน
การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ที่จะแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชนด้วยความสามัคคีชุมชนสามารถที่จะ
วิเคราะห์ปัญหา และตัดสินใจเลือกนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้สำเร็จพัฒนาไปสู่การแก้ไขปัญหาอื่นๆ
ที่เกิดขึ้นในชุมชน ทำให้ชุมชนมีความสามารถที่พึ่งตนเองได้และมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นชุมชนสามชุกฝั่ง
ตะวันตก และฝั่งตะวันออกนั้น นับว่ามีความเข้มแข็งเป็นอย่างยิ่งคนในชุมชนมีความรักสามัคคีในการ
อนุรักษ์ตลาดร้อยปี ซึ่งเป็นศูนย์รวมวิถีชีวิตของคนในชุมชน ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน โดยมีพระสงฆ์เป็น
ศูนย์รวมของความศรัทธา ทำหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุน กิจกรรมต่างๆ ทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้คนใน
ชุมชน เกิดปฏิสัมพันธ์ต่อกัน อีกทั้งทำหน้าที่ในการส่งเสริมพัฒนาจิตใจของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง
และได้พัฒนาต้นกล้า หรือเยาวชนของชุมชนเป็นคนดีศรีสุพรรณ ซึ่งนับว่าพระสงฆ์นอกจากจะส่งเสริม
ความเข้มแข็งของคนในชุมชนแล้วยังได้บ่มเพาะปูพื้นฐานให้กับเยาวชนคนรุ่นใหม่ มีความเข้มแข็งทาง
จิตวิญญาณสามารถสืบสานวัฒนธรรม วิถีชีวิตของคนในชุมชนให้เข้มแข็งสืบต่อไป” สอดคล้องกับ
งานวิจัยของ ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง ดร.ศรีวรรณ มีคุณ และพีระพงษ์ สุดประเสริฐ ได้ศึกษาวิจัย
เรื่อง “การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาการจัดทำแผนชุมชนเทศบาลตำบล
บางพระ จังหวัดชลบุรี” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในชุมชน และบุคลากรได้ เรียนรู้ มีทักษะและ

พัชราวดี ตรีชัย, “การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของ หมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย
อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”, วารสารร่วมฤกษ์, ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม ๒๕๕๑ - มกราคม
๒๕๕๒) : ๑๒๖ - ๑๒๗

พระครูสมุห์วรวิทย์ ฝาสู่โก, “พระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนวัด
สามชุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก”, วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, ปีที่ ๔ ฉบับพิเศษ ๒๗๐-๒๗๑

ประสบการณ์ในการทำงาน พัฒนาชุมชนร่วมกัน มีกิจกรรมการพัฒนาระดับ ท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรมชัดเจน และมีความพร้อม ที่จะแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดำเนินงานพัฒนาอย่าง ยั่งยืนต่อไปได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ ญัฐพร ดอกบุญนาค และฐาปกรณ์ ทองคำนุช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวกรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุกอำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี” ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการจัดการด้านการท่องเที่ยว นั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวในระดับมาก โดยเฉพาะในด้านการจัดการด้านสถานที่ ที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในด้านวางแผน การประชุมนโยบายหรือแสดงความคิดเห็นต่าง ๆ ด้านของสิ่งอำนวยความสะดวกนั้นชุมชนจะมีส่วนแค่การแสดงความคิดเห็นว่าดีหรือไม่ ต้องการหรือไม่ต้องการ แต่ไม่ได้เข้ามาส่วนในการวางแผนคิดนโยบาย หรือการจัดการมากแต่อย่างใด และด้านบุคลากร ประชาชนหรือคนในชุมชนนั้น มีส่วนร่วมมากแต่ในส่วนของการจัดการด้านกฎเกณฑ์ทางการท่องเที่ยวในตลาดร้อยปีสามชุกนั้น คนในชุมชนมีส่วนร่วมลดลงหากเทียบกับด้านอื่นๆ^{๑๐}

๕) กระบวนการด้านระบบสังคมและวัฒนธรรม (process of Socio-cultural system)

ระบบสังคมของชุมชนต้นธงเป็นระบบแบบกึ่งเมืองกึ่งชนบท เนื่องจากส่วนหนึ่งมีอาณาเขตติดกับอำเภอเมือง และส่วนหนึ่งมีอาณาเขตติดกับอำเภอป่าซางซึ่งเป็นอำเภอที่จะออกไปนอกอำเภอเมืองแล้ว ระบบการศึกษาของเยาวชนมีทางเลือกมากยิ่งขึ้นมีโรงเรียนรัฐบาล และโรงเรียนเอกชนให้เลือก มีงานทั้งในระบบราชการ นอกราชการ และรวมถึงระบบแรงงานในนิคมอุตสาหกรรม แต่ด้านวิถีชีวิตยังเป็นระบบที่ได้รับวัฒนธรรมมาจากล้านนา ด้านวัฒนธรรมประเพณี ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงอนุรักษ์ไว้ถึงแม้ว่าระบบทุนนิยมจะเข้ามาทำให้ประชาชนต้องเร่งรัดกับการบริหารชีวิตตามเวลาที่มีจำกัดก็ตาม แต่เมื่อวัดหรือชุมชนมีกิจกรรมทางสังคมเช่น กลืน ผ้าป่า ปอยหลวง งานบุญ งานต่างหรือประเพณีต่างๆ ประชนก็ให้ความร่วมมือเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมอยู่เสมอ ทำให้ประชาชนในพื้นที่ได้มาพบปะกัน สร้างความสามัคคีกันชุมชน หากขาดวัฒนธรรมประเพณีดังกล่าว ผู้คนในสังคมก็จะกระจัดกระจาย ระบบสังคมและวัฒนธรรมประเพณีถือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างชุมชนสังคมให้เข้มแข็ง สอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกพร ฉิมพลี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ ตำบลตะคุ อำเภอปรางค์กู่ จังหวัดนครราชสีมา” พบว่า แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือการพัฒนาศักยภาพและการวางรูปแบบการบริหารจัดการหมู่บ้าน แก่ไขจุดอ่อนของหมู่บ้าน โดยหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงผู้ที่มีประสบการณ์ หรือเชี่ยวชาญด้านการท่องเที่ยวมาร่วมเป็นแรงสำคัญเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของหมู่บ้าน ให้ความรู้ ร่วมคิด ร่วมสร้าง ร่วมวางแผน โดยต้องยึดว่าทุกกระบวนการของการพัฒนาต้องให้ชาวบ้านเป็นผู้ร่วมลงมือปฏิบัติเองทุกขั้นตอน เพื่อสร้างและปลูกฝังความภาคภูมิใจ และความเป็นเจ้าของร่วมกันของชาวบ้าน และด้านการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยว และด้านการประเมินผล ซึ่งควรจัดให้มีการ

^{๑๐} ญัฐพร ดอกบุญนาค และฐาปกรณ์ ทองคำนุช, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวกรณีศึกษาชุมชนในตลาดร้อยปีสามชุกอำเภอสามชูก จังหวัดสุพรรณบุรี”, (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖), หน้า บทคัดย่อ

ทดลองการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน โดยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญจากการศึกษาวิจัยคือ ควรมีการร่วมกันพัฒนาศักยภาพ และการวางรูปแบบการบริหารจัดการหมู่บ้านแก้ไขจุดอ่อน ของหมู่บ้านโดยเฉพาะในเรื่องของการสร้าง กฎ-กติกา เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติสำหรับชาวบ้านและนักท่องเที่ยว การประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น ตลอดจนการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวนำร่องภายในชุมชน^{๑๑} สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุปราณี จันทรสงค์และคณะได้ศึกษาวิจัย เรื่อง “นโยบายการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง” ผลการวิจัยพบว่า ๑) สภาพทั่วไป การพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง พบว่า ผู้นำทางสังคมมีบทบาทสำคัญที่สุดในการ ดำเนินการทุนทางสังคมทุกกิจกรรมทางสาธารณะและกระตุ้นให้ประชาชนในชุมชนมีจิตสำนึกในการ พึ่งพาตนเองแนวทางการปรับปรุงปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง พบว่า การดำเนินงานต้องเป็นไปในลักษณะแบบองค์รวมโดยมีเป้าหมายหลักคือการเน้นการพัฒนา อย่างยั่งยืนให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้มีลักษณะการสร้างเครือข่ายต้องสร้างและพัฒนาเครือข่าย ของสมาชิกให้เกิดขึ้นภายในชุมชน^{๑๒} สอดคล้องกับงานวิจัยของ เอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์ และดร.บุญช่วย สุทธิรักษ์ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์ตาม แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน” ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการอนุรักษ์และสืบสานความ หลากหลายทางภาษาและวัฒนธรรมของกลุ่มชนต่างๆ ในจังหวัดเพชรบูรณ์ คือ ส่งเสริมให้ทุกคนเห็น คุณค่า ร่วมกันรักษาเอกลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของชาติพันธุ์ตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจและ มั่นใจแก่สมาชิกของแต่ละชาติพันธุ์และร่วมกันรณรงค์ให้ประชาชนและภาคเอกชน โรงเรียน ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ควรปลูกจิตสำนึก ชี้ประเด็นให้เห็นถึงความสำคัญของเอกลักษณ์ของ^{๑๓} สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิทธิโชค วิบูลย์ สุเทพ บุญซื่อน และและปิยะวรรณ เลิศพานิช ได้ ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน กรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี” พบว่า แนวทางในการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรม โดยการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ชุมชน โดยให้ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชุมชน เป็นผู้ถ่ายทอดวัฒนธรรมให้กับ เยาวชนได้สืบทอดต่อไป และการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชน^{๑๔}

^{๑๑}กนกพร นิยมพลี ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้าน ตะคุ ตำบลตะคุ อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดนครราชสีมา”, วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๕๙): ๗-๘

^{๑๒}สุปราณี จันทรสงค์และคณะ, “นโยบายการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง”, วารสาร การเมืองการปกครอง, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๘ – กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙): ๓๑๓

^{๑๓}เอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์ และดร.บุญช่วย สุทธิรักษ์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของ จังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน”, รายงานวิจัย, (สำนักบริหารโครงการวิจัยใน อุดมศึกษาและพัฒนา มหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพชรบูรณ์, ๒๕๕๕), หน้า ๔

^{๑๔}เอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์ และดร.บุญช่วย สุทธิรักษ์, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของ จังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน”, รายงานวิจัย, (สำนักบริหารโครงการวิจัยใน อุดมศึกษาและพัฒนา มหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏ เพชรบูรณ์, ๒๕๕๕), หน้า ๔

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลควรให้การสนับสนุนและส่งเสริมชุมชน และส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน เช่น สนับสนุนงบประมาณ การเผยแพร่ของพระสงฆ์มากยิ่งขึ้นเพื่อเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งให้มากกว่านี้

๒) องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง การพัฒนาภูมิปัญญา สนับสนุน และประชาสัมพันธ์กิจกรรมการช่วยเหลือชุมชนให้มากกว่านี้

๓) องค์การบริหารส่วนจังหวัดและเทศบาลควรมีนโยบายในการสร้างอาชีพ กระตุ้นเศรษฐกิจ พัฒนาแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชน พร้อมทั้งควบคุมแหล่งอบายมุขอันเป็นจุดเสี่ยงต่อภัยอันตรายในชุมชนให้มากกว่านี้

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑) คณะสงฆ์ในตำบลต้นธง และเทศบาล ควรจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเพิ่มการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งให้มากกว่านี้ เช่น กิจกรรมด้านยาเสพติด แก่เด็กเยาวชน นักเรียนนักศึกษาให้มากกว่านี้

๒) คณะสงฆ์และเทศบาลต้นธงควรมีการส่งเสริมศิลปะ วัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม จารีตขนบธรรมเนียมปฏิบัติบนพื้นที่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากกว่านี้

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรศึกษาพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ขยายให้กว้างขวางให้มากกว่านี้เพื่อเป็นการกระตุ้นกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับหน่วยงานอื่น

๒) ควรที่ศึกษาประสิทธิภาพของการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่มีหลายกระบวนการ

๓) ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการทำวิจัยครั้งต่อไปในสถานที่อื่น ๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการพัฒนาชุมชน. ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๔๘

โกวิท พวงงาม. การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘

ขวัญกมล ดอนขวา. “การจัดการธุรกิจชุมชนบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”.

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการสำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม : มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี

สุรนารี, ๒๕๕๖

_____. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”. มหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีสุรนารี. สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม :

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๔-๕๕๕๕

จารุวรรณ แก้วมะโน. แผนพัฒนาจังหวัดฉบับเจ้าเมือง. กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า,

๒๕๕๖

จินตวิทย์ เกษมสุข. หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗

จิรพรรณ กาญจนะจิตรา. การพัฒนาชุมชน. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะมนุษยศาสตร์ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม. กรุงเทพมหานคร :

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๔

ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. ชุมชนศึกษา : การศึกษาชุมชนในยุคหลังสมัยใหม่. ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะ

มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. สังคมวิทยาชนบท. กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๗

นิชกานต์ บัวอินทร์ ภูมิรัตน์ สุธรรม และสมคิด รัตนพันธุ์. “การพัฒนาศักยภาพชุมชนด้วยแผน

แม่บทชุมชนบ้านชาวยวด ตำบลเสียด อำเภอดำรง จังหวัดสุราษฎร์ธานี”. วารสารราช

ภัฏสุราษฎร์ธานี, ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๙) : ๑๙๓-๑๙๔

ทองศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ. หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท. คณะมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร และอุทิศ สังขรัตน์. **แนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน**

ของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา. ภาควิชาสัตตศึกษา คณะศิลปศาสตร์ :

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๖

ธนากร สังเขป. **การพัฒนาที่ยั่งยืน.** กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖

ปธาน สุวรรณมงคล. **การปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในบริบทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย**

พุทธศักราช ๒๕๔๐. นนทบุรี : โครงการส่งเสริมการแต่งตั้งตำรา

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗

ประเวศ วะสี. **ประชาคมตำบล.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑

_____. **ยุทธศาสตร์ชาติเพื่อความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมปาฐกถา**

พิเศษ ปวยอึ้งภากรณ์, (กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน, ๒๕๔๑), หน้า ๔๐ – ๖๐

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). **การพัฒนาที่ยั่งยืน.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๓. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๕๖

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์.** พิมพ์ครั้งที่ ๑๑.

กรุงเทพมหานคร : ผลิตีมี, ๒๕๕๙

พระมหาสุทนต์ อากาศโร (อบอู่). **นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา.** กรุงเทพฯ :

โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๘

พัฒน์ บุรินทร์พันธุ์. **การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนา

พานิช, ๒๕๑๗

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **การพัฒนาชุมชน : เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน.**

กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕

วิรัช เตียงหงษากุล. **หลักการพัฒนาชุมชน บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนาชุมชน**

ชนบท. สาขาพัฒนาชุมชน ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ :

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๙

สนธยา พลศรี. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน.** พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โอเดียน

ส์โตร์, ๒๕๔๕

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม.** พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. **การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็งกรณีดอกไม้ประดิษฐ์**

จากใบยางพารา. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๕๑

สานิตย์ บุญชู. **การพัฒนาชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕

สุรสิทธิ์ วิทยาธิรัฐ. **หลักการสื่อสารมวลชน.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๙

เสรี พงศ์พิศ. **แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง.** กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘

อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์. **ระบบการศึกษากับชุมชน : กรอบความคิดและข้อเสนอ**

เพื่อการวิจัย. กรุงเทพฯ : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๐

(๒) รายงานวิจัย

- ญาเรศ อัครพัฒนานุกูล. “การกระจายอำนาจกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาคประชาชน:กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุบลราชธานี”. รายงานวิจัย. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖
- ณัฐพร ดอกบุญนาค และธำพรณ์ ทองคำนุช. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยวกรณีศึกษาชุมชนในตลาร้อยปีสามชุกอำเภอสามชุก จังหวัดสุพรรณบุรี”. กองทุนส่งเสริมการวิจัย, ๒๕๕๖
- บรรยวีสต์ ผางคำ และนฤมล ดวงแสง. “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัดอุบลราชธานี”. รายงานการวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐
- ปรีดา พูลสิน, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความรู้ทางศิลปวัฒนธรรม:กรณีศึกษาชุมชนวัดโสมนัส”, รายงานวิจัย, (กรมส่งเสริมวัฒนธรรม : กระทรวงวัฒนธรรม,๒๕๕๔),หน้า (๑)
- พงษ์ศักดิ์ มณีเดช. “การวิเคราะห์ความสำเร็จในการพัฒนาชุมชนของนาง ทองดี โพธิ์ยอง จากมุมมองของพุทธศาสนา”. รายงานวิจัย. ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม : สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้
- พระครูปริยัติวิสุทธิคุณ และคณะ. การใช้หลักพุทธศาสนาในการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน ฟังตนเองกลุ่มแม่น้ำมูล อำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์. รายงานวิจัย. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑
- วัชร งามจิตรเจริญ. “แนวคิดในการใช้พุทธธรรมเพื่อดำเนินการทางเศรษฐกิจในสังคมทุนนิยม : กรณีศึกษา. รายงานวิจัย. ศูนย์พุทธศาสตร์ศึกษา : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๒
- สุกัญญา อธิปอนันต์ และคณะ. “กลยุทธ์การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนเพื่อการพึ่งตนเอง”. รายงานวิจัย. กรมส่งเสริมการเกษตร, ๒๕๕๐
- สุทธิพงศ์ ปานเพชร. “การศึกษาการก่อตัวของชุมชนด้วยหลักพุทธธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร”, เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑๐๒ (กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔) : ๙ – ๑๐
- อนุวัติ คุณแก้ว และคณะ. “การพัฒนาบุคลากร ชุมชน และองค์กรในจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน” รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, ๒๕๕๑
- เอนกพงศ์ ธรรมาธิวัฒน์ และบุญช่วย สุทธิรักษ์. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการน้ำของจังหวัดเพชรบูรณ์ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน”. รายงานวิจัย. สำนักบริหารโครงการวิจัยในอุดมศึกษาและพัฒนามหาวิทยาลัยวิจัยแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา : มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์, ๒๕๕๕

(๓) วารสาร:

กนกพร ฉิมพลี. “แนวทางการพัฒนาหมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนบ้านตะคุ ตำบลตะคุ อำเภอบึงสามพัน จังหวัดนครราชสีมา.” **วารสารชุมชนวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครราชสีมา** ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๕๙): ๗-๘

กิตติยา พุกพากิจ และ บุญสม เกษประดิษฐ์. “แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา ตำบลจันทเขลม อำเภอเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี”. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๒๔๖

กุลทิพย์ ศาสตรระจุ และ ทัดทกานต์ ดวงรัตน์. “การสื่อสารรณรงค์พื้นที่สุขภาวะในชุมชนเมือง ในมิติของการ สื่อสารเพื่อความรับผิดชอบต่อสังคม”. **วารสารนิเทศศาสตร์ธุรกิจบัณฑิตย์**. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๓๔

ขวัญดิน สิงห์คำ. “บูรณาการ วัด บ้าน โรงเรียน ศาสตร์และศิลป์แห่งการพัฒนาชุมชน”. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๖) : ๒๑

จตุพล ดวงจิตร์ และ ประยูร สุขะใจ, “การบูรณาการหลักการบริหารเชิงพุทธในการส่งเสริมการขับเคลื่อนองค์กรชุมชนในลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง”, **วารสารการจัดการธุรกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา คณะการจัดการและการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา**.

จรรยา พุคยาภรณ์ สรพล บุรณกุล และสุพัฒน์ กุลภักโชค, “การพัฒนาและแก้ไขความเหลื่อมล้ำทางสังคม ในกรุงเทพมหานคร : กรณีศึกษาชุมชนโรงซ้อ ๔๕ แขวง ลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ”, **วารสารสมาคมนักวิจัย**, ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - เมษายน ๒๕๕๗) : ๑๓๕

จักรกริช สังขมณีตร. “ชุมชนแห่งนั้นชื่อปรารณา: วัฒนธรรมการเมืองในชีวิตประจำวันกับเครือข่ายความสัมพันธ์ในการพัฒนาท้องถิ่น”. แผนงานสร้างเสริมนโยบายสาธารณะที่ดี : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ พศจิกายน. ๒๕๕๕). หน้า บทคัดย่อ

จิตตฤทธิ ทองปรอน และคณะ. “การศึกษากระบวนการสร้างชุมชนเข้มแข็งด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมในเขตภาคเหนือตอนบน”. **การประชุมวิชาการ ด้านพลังงานสิ่งแวดล้อมและวัสดุ ครั้งที่ ๑ คณะพลังงานสิ่งแวดล้อมและวัสดุ ๓๑ สิงหาคม ๒๕๕๐ โรงแรมเดอะทวิน ทาวเวอร์ กรุงเทพฯ**

จำรัส ดวงสุวรรณ ผศ. และภัสสร ดวงสุวรรณ. “การวิจัยและพัฒนาระบบการจัดการเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน : การศึกษาการพื้นที่ภาพบนกระดองปู หมู่บ้านสาขลา ตำบลนาเกลือ อำเภอสัตหีบ จังหวัดสมุทรปราการ”. **วารสารเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย**. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๙ - ธันวาคม ๒๕๕๙)

ฉลาด จันทรมบิต และคณะ. “การพัฒนาหมู่บ้านนวัตกรรมเพื่อการพึ่งตนเองตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนวังจาน ตำบลนาข่า อำเภอบ้านไร่ จังหวัดมหาสารคาม”. **วารสารการบริหารและพัฒนา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๔): ๘๖-๘๘

- ดวงพร พุทธวงศ์ และทรายทอง อุ่นนันทาศ, “ความสำเร็จของการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนถนนคนเดินกาตองต้า จังหวัดลาปาง.” **วารสารปัญญาวิวัฒน์**, ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๑
- ตุนท์ ชมชื่น และสมชาย ใจบาน. “การเสริมสร้างศักยภาพการผลิต ผลิตภัณฑ์ชุมชน “ผ้าทอกะเหรี่ยง” ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและเศรษฐกิจ สร้างสรรค์: กรณีชุมชนตำบลแม่ยาว อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย”. **วารสารการพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิต**. ๓(๒): ๒๐๓-๒๑๔ (๒๕๕๘) : ๒๐๓
- ทวี วัชรเกียรติศักดิ์. “การสร้างเสริมความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจให้กับชุมชนโดยการพัฒนากลุ่มอาชีพในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบลพลสงคราม อำเภอโนนสูง จังหวัดนครราชสีมา”. **วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๙) : ๔๓
- ธนาชัย สุขวนิช. “การบริหารจัดการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเพื่อสร้างความเข้มแข็งของเศรษฐกิจชุมชนในพื้นที่ภาคกลางของประเทศไทย”. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี. **RMUTT Global Business and Economics Review**. Vol.๗No.๑(June ๒๐๑๒) : ๒๕-๒๖
- ธิชัย แกมนาค สุภัสสา พันเลิศพาณิชย์. “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย”. **การประชุมวิชาการระดับชาติราชภัฏนครสวรรค์วิจัย ครั้งที่ ๑**. หน้า ๙๗๕
- ธีราพร ทองปัญญา และคณะ. “จิตสำนึกต่อการพัฒนาชุมชนของเยาวชน: กรณีศึกษา กลุ่มเยาวชนอาสาสมัครพัฒนาชุมชนห้วยหมอนทอง”. **ว. เกษตรศาสตร์ (สังคม)**. ปีที่ ๓๖ ฉบับที่ ๓ : ๔๘๔
- นงเยาว์ อุทุมพร. “การพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนเขตนบุรี”. **วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี ไร่ใช้สังคม**. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๘ - ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๔๒ - ๔๓
- นันทา นันทนีย์. “การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชนในเขตพื้นที่ป่าชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี”. **วารสารเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย**. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๕๔ - ธันวาคม ๒๕๕๔) : ๑๕
- นิตยา สวัสดิพงษ์. “การจัดการสิ่งแวดล้อมและศิลปวัฒนธรรม โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน: ชุมชนคลองจวน เขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร”. **วารสารเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการและงานวิจัย**. ปีที่ ๑๖ ฉบับที่ ๖ (มกราคม ๒๕๕๒ - ธันวาคม ๒๕๕๒) : ๑๔๔-๑๔๕
- บรรเลง อินทร์จันทร์ และคณะ. **วิถีชีวิตชุมชน : “กรณีศึกษานิคมสร้างตนเองพระแสง จังหวัดสุราษฎร์ธานี”**. **วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่งแปซิฟิก**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๖๑) : ๑-๒

- ประยงค์ จุรัตน์กานต์ บุญศิริและอรสา จรุงธรรม. “กระบวนการพัฒนาชนบทที่ยั่งยืนในมุมมองผู้นำท้องถิ่น ตำบลกาโกลนอำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช. **วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์**. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๑๐๕ – ๑๐๖
- ประสิทธิ์กุลบุญญาตร. “ความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้งตามหลักพระพุทธศาสนา”. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๗) : ๑๘
- ปราโมทย์ ยอดแก้ว. “การพัฒนารูปแบบสหกรณ์ตามแนวพุทธ. **วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยธนบุรี**, ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๑๗ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๒๕
- ปรียา โสภณา และคณะ. “ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีผลต่อความเข้มแข็งของหมู่บ้านชุมชนชนบทภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย”. **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม; ว.มร. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ : (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๓) : ๖๓**
- พรชัย พันธุ์ธาดาพร. “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”, “การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ ๓ ก้าวสู่ทศวรรษที่ ๒ : บูรณาการงานวิจัย ไของค์ความรู้ สู่ความยั่งยืน” ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๙ ณ วิทยาลัยนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, หน้า ๖๑๒
- พระครูสมุห์วรวิทย์ ฝาสู่โก. “พระสงฆ์กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน : กรณีศึกษาชุมชนวัดสามชุกฝั่งตะวันตก และฝั่งตะวันออก”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร. ปีที่ ๔ ฉบับพิเศษ ๒๗๐-๒๗๑**
- พัชรชาติ ตรีชัย. “การวิเคราะห์ความเป็นชุมชนเข้มแข็งของ หมู่บ้านหนองกลางดง ตำบลศิลาลอย อำเภอสามร้อยยอด จังหวัดประจวบคีรีขันธ์”. **วารสารร่มพญักษ์**. ปีที่ ๒๗ ฉบับที่ ๑ (ตุลาคม ๒๕๕๑ - มกราคม ๒๕๕๒): ๑๒๖ – ๑๒๗
- เพ็ญประภา ภัทรานุกรม. “การพัฒนาทุนทางสังคมโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในชุมชนประสภภัยพิบัติสินามิ : กรณีศึกษาชุมชนในพื้นที่จังหวัดพังงา”. **วารสารร่มพญักษ์**. ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๒ (กุมภาพันธ์ - พฤษภาคม ๒๕๕๓) : ๒
- พรชัย พันธุ์ธาดาพร. “บทบาทพระสงฆ์ต่อการพัฒนาชุมชน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา”. การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ ๓ ก้าวสู่ทศวรรษที่ ๒ : บูรณาการงานวิจัย ไของค์ความรู้ สู่ความยั่งยืน” ๑๗ มิถุนายน ๒๕๕๙ ณ วิทยาลัยนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา, หน้า ๖๑๒
- พีระ กันหาชิน วิบูล เป็นสุข และชาตรี นาคะกุล. “ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการพึ่งตนเองแบบมีส่วนร่วมในระดับหมู่บ้านโดยยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ของหมู่บ้านในจังหวัดหนองบัวลำภู”. **วารสารบัณฑิตศึกษา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์**. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม - ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๖๓-๖๔
- ไพโชค ปัญจะ. “การสร้างชุมชนต้นแบบของการเรียนรู้”. **วารสารธรรมศาสตร์**. ปีที่ ๓๒ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๖): ๒๐๔

- ไพศาล มุ่งสมัคร และคณะ. “รูปแบบการจัดการที่ประสบผลสำเร็จของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน
ผลิตภัณฑ์สมุนไพร กลุ่มจังหวัดนครชัยบุรินทร์”. **วารสารสมาคมนักวิจัย**. ปีที่ ๑๘ ฉบับที่
๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๑๑๕
- ภาดา ทาสีเงิน. “แนวทางการสร้างความร่วมมือป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดของผู้นำชุมชนใน
จังหวัดอุดรดิตถ์”. **วารสารบัณฑิตวิทยาลัย พิษณุพนธ์**. ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ (ม.ค.-มิ.ย.
๒๕๕๘): ๖๗
- รัชนี รูปหล่อ ดุษฎี พรหมทัต และวัลภา ว่องวิริกุล. “แนวทางการพัฒนาสู่ความยั่งยืนและ
เจริญเติบโตของวิสาหกิจชุมชน. **วารสารวิชาการและวิจัย มทร.พระนครฉบับพิเศษ**
การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ครั้งที่ ๕ : ๑๕๘
- ฤทธิชัย แกมนาถ สุภัสสา พันเลิศพาณิชย์. “รูปแบบการมีส่วนร่วมในการสร้างเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ
ของโรงเรียนผู้สูงอายุวัดหัวฝาย ตำบลสันกลาง อำเภอพาน จังหวัดเชียงราย”.
การประชุมวิชาการระดับชาติราชภัฏนครสวรรค์วิจัย ครั้งที่ ๑, หน้า ๙๗๕
- มนู สุนธิวรรณ. “การพัฒนาแบบสังคมร่มเย็นเป็นสุขของชุมชนโดยใช้ศาสนาเป็นฐานในจังหวัด
พระนครศรีอยุธยา”. **วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ**. ปีที่ ๑๐
ฉบับที่ ๑ (เมษายน-กันยายน ๒๕๕๘) : ๙๖
- วันทนา กลิ่นงาม และคณะ. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการเสริมสร้างคุณ ภาพชีวิตของผู้สูงอายุ
จังหวัดเพชรบุรี”. **วารสารมนุษยสังคมปริทัศน์**. ปีที่ ๑๔ฉบับที่ ๒(กรกฎาคม -
ธันวาคม ๒๕๕๕) : ๓๕-๓๖
- วินัย วงศ์อาสา. “การศึกษาและพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาคมสุขภาวะ
ระดับตำบลกรณีศึกษาตำบลกุดรังอำเภอกุดรังจังหวัดมหาสารคาม”. **วารสาร**
มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์.ปีที่ ๒๙ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๕)
: ๑๑๓ - ๑๑๔
- วิสุทธิ บิลล่าเต๊ะ และฉันทัส ทองช่วย. “กระบวนการดำรงอัตลักษณ์มุสลิมกับการสร้างชุมชนเข้มแข็ง
กรณีศึกษา : ชุมชนมัสยิดบ้านเหนือ”. **วารสาร AL-NUR บัณฑิตวิทยาลัย**
มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๙ (July-December ๒๐๑๐) : ๕๕
- ศุภวัฒน์ ปภัสสร. “ความเข้มแข็งและศักยภาพขององค์กรชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรี”. **วารสารการ**
บริหารท้องถิ่น. ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ (กรกฎาคม - กันยายน ๒๕๕๘): ๒๘
- สมบุรณ์ ธรรมลงกา. “รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐาน
ในจังหวัดเชียงราย”. **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร**. ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒
(เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๖) : ๕๘
- สมพร มีชัย. “ปัจจัยที่ส่งผลต่อบทบาทการพัฒนาชุมชนของพระสังฆาธิการในจังหวัดนครปฐม”.
วารสารกลุ่มมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. Viridian E-Journal. SU Vol.๕ No. ๒
(May - August ๒๐๑๒) : ๕๑๒-๕๑๓
- สมหมาย แจ่มกระจ่าง ศรีวรรณ มีคุณ และพีระพงษ์ สุดประเสริฐ. “การเสริมสร้างการมีส่วน
ร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาการจัดทำแผนชุมชนเทศบาลตำบลบางพระ จังหวัด
ชลบุรี”. **วารสารการศึกษาและพัฒนาสังคม**. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๑)

- สัญญา เคนาภูมิ. “แนวทางการพัฒนาประสิทธิผลของวิสาหกิจชุมชนในเขตพื้นที่ จังหวัดมหาสารคาม”. วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (กันยายน - ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๖๘-๖๙
- สำราญ จุช่วย. “วิถีชีวิตคนในชุมชนริมคลองบางกอกน้อยตอนบน จังหวัดนนทบุรี ที่สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”. วารสารวิทยาลัยราชพฤกษ์. (๒๕๕๕)
- สิทธิโชค วิบูลย์ สุเทพ บุญซื่อน และปิยะวรรณ เลิศพานิช “การศึกษาการอนุรักษ์ทางวัฒนธรรมชาวมอญเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวชุมชนกรณีศึกษา: ชุมชนศาลาแดงเหนือ จังหวัดปทุมธานี”. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๔)
- สุปราณี จันทรสง และคณะ. “นโยบายการพัฒนาทุนทางสังคมเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็ง”. วารสารการเมืองการปกครอง. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๘-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๙): ๓๑๓
- สุไรยา วานี และ มะรอนิง สาแลมิง. “การอยู่ร่วมกันของชุมชนในสังคมพหุวัฒนธรรมกรณีศึกษาตำบลทรายขาว อำเภอกอโคโพธิ์ จังหวัดปัตตานี”. วารสารการเมืองการปกครอง. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (กันยายน ๒๕๕๖-กุมภาพันธ์ ๒๕๕๗) : ๒๐๔
- เสาวภา พรสิริพงษ์ ขวัญจิต ศศิวงศาโรจน์ และยงยุทธ บุราสิทธิ์. “วัดในพุทธศาสนากับความพร้อมในการรองรับสังคมผู้สูงอายุ”. วารสารภาษาและวัฒนธรรม. ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม- มิถุนายน ๒๕๕๓): ๑๐๐
- แสน กิรินวนันท์ และวรวิทย์ โรมรัตนพันธ์. “ความเข้มแข็งของสวัสดิการชุมชนบนอัตลักษณ์ความเป็นเงินกรณีศึกษาชุมชนโป้เป้”. วารสารการเมืองการปกครอง. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (มีนาคม- สิงหาคม ๒๕๕๘) : ๕๗
- อนงค์รัตน์ รินแสงปิ่น. “การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้าง ทักษะชีวิตให้กับแกนนำเด็กและเยาวชนตำบลหลวงใต้”. วารสารจิตวิทยา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. ปีที่ ๕ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๕๘) : ๑
- อภิชาติ ดวงธิสาร และอนันต์ เกตุวงศ์. “การจัดการเพื่อสร้างชุมชนเข้มแข็งภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : กรณีสถาบัน การเรียนรู้เพื่อปวงชน จังหวัดชัยภูมิ”. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ (ฉบับพิเศษ) (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๖๐) : ๓๔๗-๓๔๘
- อภิสิทธิ์ พรหมชัย และศุภลักษณ์ สุวรรณะชฎ. “ความสำเร็จของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแม่บ้านห้วยกาน”. วารสารการบริหารท้องถิ่น. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ (เมษายน-มิถุนายน ๒๕๕๔) : ๑๖
- อัจฉรา ชัยชาญ อมร สุวรรณนิมิต และสุภาพร อาญาเมือง. “แนวทางการเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวและชุมชนในการป้องกันปัญหาพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเยาวชน”. วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมหาวิทยาลัยมหาสารคาม. การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยมหาสารคามวิจัย ครั้งที่ ๙. หน้า ๖๕๙
- อาทิตย์ บุตดาตวง และสุพรรณิ ไชยอำพร. “ความสามารถในการนำทุนทางสังคมออกมาใช้ของชุมชนบ้านบางไพร อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม”. วารสารสมาคมนักวิจัย. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๕): ๒๙

อินท์ชลิตา วชิรจิระโชติ ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบการจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอบ้านเขว้า และกลุ่มผลิตผ้าไหม อำเภอกอนสวรรค์ จังหวัดชัยภูมิ”.

วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย

(สสอท.). ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม – ธันวาคม ๒๕๕๖) : ๔๖

อุ้นเอื้อ สิงห์คำ และน้องเล็ก คุณวรดิษฐ์. “กระบวนการและผลของการสร้างเสริมสุขภาวะ

องค์กรร่วมวิถีพุทธ”. **วารสารสมาคมนักวิจัย**. ปีที่ ๑๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม – เมษายน ๒๕๕๗) : ๗๓

(๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

เทศบาลตำบลต้นธง จังหวัดลำพูน.[ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

www.tontong.go.th/index.php?_mod=ZGL5&type=Mw [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐]

เทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน, สภาพทั่วไป, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

http://www.tontong.go.th/index.php?_mod=ZGL5&type=Mw [๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐]

เทศบาลตำบลต้นธง จังหวัดลำพูน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

www.tontong.go.th/index.php?_mod=ZGL5&type=NA [๒๘ มิถุนายน ๒๕๖๐]

เที่ยวลำพูน, สถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

www.travel.lamphunpao.go.th/place_detail.asp?ID=25&CatID= [๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐]

สถานที่ท่องเที่ยวจังหวัดลำพูน, สถาบันผ้าทอมือหริภุญชัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

www.sites.google.com/a/nabokham.ac.th/sthan/sthaban-pha-thx-mux-hri-phuycha-y [๑๖ มิถุนายน ๒๕๖๐]

ภาควิชา ปณณชิต

**การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม
ของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน**

**Development of a Strong Community-Based Community Building Process of
Tonthon Tumbon Municipality, Muang District, Lamphun Province**

*นายวิสิทธิ์พล กุลพรม อาจารย์ประจำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองจังหวัดลำพูนมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน และเพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูนตามหลักพุทธธรรม

ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโดยใช้กระบวนการทางทฤษฎี terms ๑. technology เทคโนโลยี ด้านเทคโนโลยีนั้น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญที่ภาครัฐต้องนำมาใช้เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว ๒. Economic เศรษฐกิจ ปัจจุบันด้านเศรษฐกิจมีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เศรษฐกิจดี ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนไม่มีหนี้สิน ชุมชนก็เข้มแข็ง ๓. Resource ทรัพยากรด้านทรัพยากรบุคคลถือว่าสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาต่าง ๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ ๔. Mental จิตใจ ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็งก็พ่ายแพ้แก่ปัญหาชีวิต ๕. Socio-cultural system ระบบสังคมและวัฒนธรรม ยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ให้ความสำคัญกับกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาทำให้ประชาชนมีศีลธรรม นอกจากนั้นก็มีกระบวนการสร้างความเข้มแข็งด้วยหลักพุทธธรรม จักร ๔ (ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุลลือนารถไปสู่ที่หมาย หลักจักร ๔ มีการประยุกต์ใช้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน คือ จักร ๔ ได้แก่ ๑.ปฏิรูปเทศบาล (อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม) ชุมชนตำบลต้นธงถือว่าตั้งอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมทั้งด้าน อาณาเขตที่สะดวกสบาย ด้านการสัญจร เอื้ออำนวยต่อหลายๆ ด้าน ๒.สืบปฐพีสัสยะ (สมาคมกับสัตว์บุรุษ) คือการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการเสวนา คบหาบุคคลอื่นที่เป็นคนดีมีกัลยาณมิตร ๓.อัตตสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง) ในตำบลต้นธงดังกล่าวมาแล้วว่ามีโครงการฝึกอบรมธรรมะแก่ประชาชน หลายโครงการ เช่น พระธรรมทูตสัญจร อ.ป.ต.สัญจร พบประชาชนโครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า เป็นต้น ๔.บุพเพกตบุญญา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมดี, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น) ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างคุณความดี จากการประพฤติปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องนั้น นับได้ว่าเป็นทุนเดิมของสังคมที่ได้สั่งสมความดีมาก่อน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมในตำบลต้นธงมีความเข้มแข็งสงบสุข ตามแบบของชุมชน สังคมวิสุทธิ

คำสำคัญ: พัฒนาการกระบวนการเสริมสร้างชุมชน, หลักพุทธธรรม, ความเข้มแข็งที่ยั่งยืน

ABSTRACT

The purposes of this study, entitled “The Development of Community-Based Strengthening Process with Emphasis on the Dharmic Principles in Ban Ton Sub-district, Muang District, Lamphun Province”, aimed to investigate the people’s community contexts in Ton Thong Municipality, and its community-based strengthening process, as well as to analyze the communitybased strengthening process of Ton Thong Municipality in Muang district, Lamphun province.

The findings of the study, according to the TERMS theoretical concept used for this study, revealed that 1) In terms of technology (T), the requirement for technological applications should be facilitated for citizens’ public services; 2) In terms of the economic aspects (E), the community residents’ adequate numbers of food supplies and their no debts were both resulted in their better life-living; 3) Resource Human resources are considered the most important to the development of the various manpower development needs to continue to improve the management, and 4) Mental mentality, the strength of the community, the beginning of the mind is important. If the people have weak hearts, they were not strong. Was defeated to life problems. 5) Socio-cultural system Social and cultural system Maintain traditional traditions. The importance of religious day activities makes the people morally.

In addition, the process of strengthening the Buddha Dharma 4 has been developed. (Dharma leads the way to prosperity. As a wheel to drive to the main engine, 4 is applied for the strength of the community, namely, 4, namely 1. Reform Tashasa (In good place The environment is suitable. The territory is very comfortable. Facilitate many aspects. 2. Satipatthaya (Association with the faithful) is to encourage people to have a dialogue. Relate to other people who are good people are friendly. In the beginning of the banner, there are many Dharma training projects for the people, such as the Dharma Dhamma Dhamma Pass. Treat the five precepts. (Being a good person first, having a good background, having created a good attitude, being prepared for the beginning) can be considered to enhance goodness. By continuing to behave. It is the capital of the society that has accumulated good. It is the part that makes sharp deliveries in the flagship district is strong and peaceful. By the community Buddhist Buddhist Society

Keywords: development of community building process, Buddhist principles, sustainable strength

๑. บทนำ

จุดเปลี่ยนของสังคมไทย คือ การเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว มีการเอาเปรียบกันทุกวิถีทาง ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่ถูกละเลยความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ที่มีความเป็นรูปธรรมก็จางหาย และไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เคยมีมาในอดีต จึงเกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมายในสังคมชุมชนไทยเช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด ปัญหาด้านค่านิยมที่ผิดๆ เช่น หลงใหลวัตถุนิยมที่เป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์อย่างปฏิเสธไม่ได้ ปัญหาหลายๆ ด้านเป็นผลทำให้ชุมชนอ่อนแอลงจากอดีต แต่ปัจจุบันหลายชุมชนจึงได้ใช้วิกฤตให้เป็นโอกาส ได้หันมาศึกษา ปัญหาและทางออกร่วมกัน เปลี่ยนจากสภาพที่อ่อนแอ เป็นสภาพที่เข้มแข็ง ซึ่งเริ่มจากการรวมตัว กันหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ได้ศึกษาปัญหา เรียนรู้ร่วมกัน อาศัยความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังหลงเหลือในชุมชนพื้นฟูในส่วนที่หายไป กลับมาใช้ใหม่ มีการประสานความรู้ใหม่ เรียนรู้แล้วลงมือปฏิบัติจริงด้านคุณธรรม จริยธรรมมีการส่งเสริมให้นำมาปฏิบัติใช้ในชีวิตจริงจนเกิดผล ทำให้ปัญหาที่มีอยู่ได้รับการแก้ไขและพัฒนาต่อไปได้อย่างเหมาะสมกับเป็นวิถีชีวิตชุมชน ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างได้เป็นดุลยภาพ เกิดกิจกรรมชุมชนมากมายที่พอเห็นอยู่ในปัจจุบัน นำกลับมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ พออยู่พอกิน ส่งผลต่อ ให้สังคมชุมชน และสิ่งแวดล้อม ช่วยให้เป็นทางออกในการแก้ไขปัญหา และสร้างความเข้มแข็ง

การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งจึงนับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะการที่ชุมชนเข้มแข็งนั้นเป็น การสร้างบริบทของสังคมให้นำไปสู่ความมั่นคงในหลายด้าน นักวิชาการหลายท่านจึงให้นิยามเกี่ยวกับความมั่นคงของชุมชนไว้หลายประเด็น อาทิ พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน)^๑ ได้ให้ความหมายของชุมชนว่าหมายถึง “การรวมตัวของคน” ที่มีจิตสำนึกและความมุ่งมั่นร่วมกัน เป็นสายใยของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีพลังยึดโยง สนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกันเสรี พงศ์พิศ^๒ ได้กล่าวถึงลักษณะชุมชนเข้มแข็งว่า ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่พึ่งตนเองได้ ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้มีลักษณะสำคัญใหญ่ๆ ๔ ประการ คือ

๑.เป็นชุมชนเรียนรู้และพร้อมที่จะเรียนรู้ ไม่รอสูตรสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ไม่นั่งรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก แต่ร่วมกันค้นหาทางออกจากปัญหาและพัฒนาศักยภาพของตนเอง

๒.เป็นชุมชนที่ตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระ เป็นอิสระจากการครอบงำของคนอื่น สถาบันอื่น องค์กรอื่น ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง พ่อค้า ข้าราชการ อาจารย์ เอ็นจีโอ เป็นอิสระเพราะตัดสินใจด้วย

^๑พระมหาสุทิตย์ อาภากร (อบอูน), นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา, (กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๘)

^๒เสรี พงศ์พิศ, แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๕๑

ข้อมูลและความรู้ที่ค้นหาไม่ใช่ เพราะคนอื่นบอกหรือแนะนำ ซึ่งเมื่อเราผิดพลาดขาดทุน คนแนะนำไม่เคยรับผิดชอบอะไรเลย

๓.เป็นชุมชนที่จัดการ “ทุน” ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ทุนซึ่งหมายถึงอะไรที่มากกว่าเงิน เป็นทุนทรัพยากร ความรู้ภูมิปัญญา ทุนโคกทรัพย์และทุนทางสังคม ทำให้มีรากฐานมั่นคง มีหลักประกันชีวิตที่ไม่ได้ฝากชีวิตไว้กับธุรกิจการค้าที่ชุมชนมักไม่มีความรู้ความชำนาญ แต่ฝากไว้กับระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงและพอเพียง

๔.เป็นชุมชนที่มีธรรมาภิบาล โปร่งใสตรวจสอบได้ ชุมชนที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงานเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ด้วยสันติวิธีแห่งภูมิปัญญา^๓ ดังที่ สมบูรณ์ ธรรมลังกา ได้ศึกษาวิจัย รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงรายพบว่าในบริบททางด้านสังคมของชุมชนที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงรายเป็นสังคมแบบเครือข่ายที่มีโครงสร้างทางสังคมเป็นทั้งแนวนราบและแนวตั้งทางด้านการเมืองมีการกระจายอำนาจแบ่งการปกครองชุมชนเป็นหมวดหรือคุ้มชุมชนต่างๆทางด้านวัฒนธรรมชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและทางด้านเศรษฐกิจมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นต้นทุนในการผลิตมีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตการจำหน่ายผลผลิตเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเชียงรายมี อาทิเช่นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผู้นำชุมชนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนมีปัจจัยสำคัญคือกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนระบบเครือข่ายระบบความสัมพันธ์ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้ใช้ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้ มากำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนส่วนกลยุทธ์การนำรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้แก่กลยุทธ์การบริหารจัดการชุมชนกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนกลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายและกลยุทธ์สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด พระราชวรมุนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า มาจากภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่าพัฒนา หรือวัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และขวัญดิน สิงห์คำ ได้ศึกษาวิจัย บูรณาการ วัด บ้าน โรงเรียน ศาสน์และศิลป์แห่งการพัฒนาชุมชน ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การที่คนในชุมชนและสังคมโดยส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง และร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเอง ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น^๔ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า^๕ การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (directed change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้อย่างแน่นอน

^๓สมบูรณ์ธรรมลังกา, รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงรายวารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ (เมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๖)

^๔สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และขวัญดิน สิงห์คำ, “บูรณาการ วัด บ้าน โรงเรียน ศาสน์และศิลป์แห่งการพัฒนาชุมชน”, วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (มกราคม - มิถุนายน ๒๕๕๖) : ๒๑

^๕สัญญา สัญญาวิวัฒน์, ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙)

ล่วงหน้า (planned change) วิทยากร เชียงกุล ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสังแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจ ด้านต่าง ๆ ด้วยความต้องการทั้งหมดนี้ บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นรูปแบบองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีวิวัฒนาการมานานที่สุด นับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา และมีบทบาทหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะสุขแก่ประชาชนในเขตชุมชนเมือง ซึ่งมีความเจริญทางเศรษฐกิจ มีประชากรอยู่อย่างหนาแน่น และมีปัญหาที่หลากหลาย สลับซับซ้อนเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้จำเป็นต้องมีการปรับปรุงโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และระบบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ให้ทันกับสภาพการณ์ดังกล่าว และสามารถรองรับการกระจายอำนาจหน้าที่ส่วนกลางถ่ายโอนมาให้ตามแผนการกระจายอำนาจ^๖ เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ถือว่า มีโครงสร้าง และระบบการบริหารงานที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดรูปแบบหนึ่ง^๗ เพราะเป็นสถาบันทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่ได้รับความสนใจจากประชาชนที่มีการศึกษาสูง เข้ามาบริหารงานในฐานะผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ดังปรากฏชัดในระดับของเทศบาลเมือง และเทศบาลนคร ปัจจุบันได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นกฎหมายที่ใช้จัดระเบียบการบริหารงานแทนประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๓๖ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ นับตั้งแต่ พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ มีผลบังคับใช้เมื่อ วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ ทำให้มีการปรับฐานการบริหารงานในระดับตำบล โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ของสภาตำบล ทั่วประเทศออกเป็น ๒ รูปแบบ ได้แก่ “สภาตำบล” ซึ่งได้รับการยกฐานะเป็นนิติบุคคล สภาตำบลต้องมีรายได้เป็นของตนเองโดยไม่รวมเงินอุดหนุนต่ำกว่า ๑๕๐,๐๐๐ บาท และอีกรูปแบบหนึ่งคือ “องค์การบริหารส่วนตำบล” หรือเรียกว่า อบต. ตั้งขึ้นจากสภาตำบลที่มีรายได้ (โดยไม่รวมเงินอุดหนุน) ในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกัน สามปีเฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ ๑๕๐,๐๐๐ บาท ได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น (มาตรา ๔๓) โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ กำหนดให้ประกอบด้วยสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและคณะกรรมการบริหาร สภาองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วยสมาชิกสภาสองประเภท ประเภทแรก เป็นสมาชิกสภาโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล ประเภทที่สองเป็นสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนหมู่บ้านละ ๒ คน ส่วนคณะกรรมการบริหารประกอบด้วย กำนันเป็นประธานโดยตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านอีกไม่เกิน ๒ คน และสมาชิกสภาที่มาจากการเลือกตั้งอีกไม่เกิน ๔ คน รวมแล้วมีคณะกรรมการบริหารได้ไม่เกิน ๗ คน

^๖ ปธาน สุวรรณมงคล, การปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในบริบทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐, (นนทบุรี : โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔๔.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓.

พ.ศ. ๒๕๔๒ รัฐบาลได้มีการเสนอขอปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่ แก้ไขชื่อเรียกบุคคล และศัพท์กฎหมายให้สอดคล้องกับกฎหมายองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ^{๔๕}

การปรับโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลครั้งสำคัญเกิดขึ้นอีกครั้งในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ หลังจากมีการแก้ไขเพิ่มพระราชบัญญัติสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลไปเมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๕๔๖ แต่เป็นการแก้ไขในรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ความจริง ได้มีความพยายามในการเสนอให้มีการแก้ไขที่มาของฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนมาแล้วครั้งหนึ่ง โดยวุฒิสภาได้แก้ไขเพิ่มเติมสาระสำคัญในกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรขึ้นมา ได้แก้ไขให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน แต่เมื่อร่างกฎหมายกลับมาสภาผู้แทนราษฎรปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นด้วยและได้มีการตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อปรับปรุงร่างกฎหมายดังกล่าว แต่เมื่อเสนอเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรอีกครั้ง ปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นชอบ

การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามอำนาจหน้าที่ดังกล่าวแล้วส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของคณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่นั้นเอง ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่ที่จะต้องจัดทำหลายด้านไปพร้อมๆ กัน ประกอบกับองค์การบริหารตำบลดังกล่าวเปรียบเสมือนองค์กรน้องใหม่ที่ก็ต้องเรียนรู้ในการบริหารงานด้วยตนเอง ทั้งในด้านโครงสร้างองค์การอำนาจหน้าที่ การวางแผน การกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ และการนำนโยบายมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป เทศบาลตำบลต้นธง ได้รับการยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลต้นธงเป็นเทศบาลตำบลต้นธง เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นเทศบาลขนาดกลาง ตั้งอยู่เลขที่ ๒๐๐ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลต้นธง อำเภอมือง จังหวัดลำพูน อยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดลำพูนเป็นระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร มีเนื้อที่ตำบลต้นธงมีเนื้อที่ประมาณ ๒๒.๗๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๔,๖๑๑.๒๑ ไร่^{๔๖} จำนวนหมู่บ้านมี ๑๑ หมู่บ้าน อยู่ในเขตเทศบาลตำบลต้นธง เต็มหมู่บ้าน ๑๑ หมู่บ้าน โดยมีการปกครองท้องที่โดยมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแล เทศบาลตำบลต้นธง ได้รับรางวัลจากการผลการตัดสินรางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศประจำปี ๒๕๕๔ ของคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นเพื่อรับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี๒๕๕๔ ด้านการเสริมสร้างเครือข่าย รัฐ เอกชน และประชาสังคม^{๔๗} การพัฒนาตามหลักพุทธธรรมจักร๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นธง อำเภอมือง จังหวัดลำพูน

^{๔๕} ภิวิทย์ พวงงาม, การปกครองท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^{๔๖} เทศบาลตำบลต้นธง จังหวัดลำพูน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.tontong.go.th/index.php?_mod=ZGL&type=Mw [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐]

^{๔๗} ภควัต อัจฉริยะปัญญาและฉัตรระวี ถิติโยดม บรรณาธิการ, รางวัลพระปกเกล้า'๕๔, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๕), หน้า ๑๘

จึงจำเป็นที่จำต้องดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้เป็นองค์กรที่มีศักยภาพในการส่งเสริมความเข้มแข็งในด้านดังกล่าว เพราะโดยภูมิหลังแล้ว ตำบลต้นธงนั้นมีต้นทุนทางด้านวัฒนธรรมประเพณีอันดีงานอยู่แล้ว แต่ยังขาดการส่งเสริม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม แต่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาพบยังขาดการส่งเสริมในด้านดังกล่าว จึงต้องมีการกระตุ้นเพื่อให้เกิดการส่งเสริม ถือเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้อีกประการหนึ่ง ที่เทศบาลตำบลต้นธงจึงต้องเดินหน้าพัฒนาต่อไป โดยเฉพาะการส่งเสริมตามหลักพุทธธรรมจักร ๔ นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจักร ๔ หมายถึง ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุจล้อนารถไปสู่ที่หมาย ได้แก่ ๑.ปฏิรูปเทสวาสะ อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม ชุมชนในเทศบาลตำบลต้นธงมีบริบทที่ดี แต่ควรต้องได้รับการส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็ง เจริญรุ่งเรืองกว่าที่ผ่านมา ๒. สปัจริยสัสสะ สมาคมกับสัตบุรุษ หมายถึง ชุมชนต้องได้รับการส่งเสริมการคบหาสมาคมกับคนดีกับสังคมที่ดี มีมิตรภาพในภาคีเครือข่ายที่ดีกับชุมชนอื่นๆ ๓. อัตตสัมมาปณิธิ ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง คือชุมชนในตำบลต้นธงต้องได้รับการส่งเสริมให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงามมาปฏิบัติ มีกิจกรรมร่วมกับทางศาสนาให้มากกว่านี้ ๔. ปุพเพตปญญาตา ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้นและเทศบาลต้องส่งเสริมภูมิเดิมที่ชุมชนมีอยู่ เช่น เศรษฐกิจชุมชน วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงผู้คนในชุมชนต้องมีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นการเสริมสร้างให้เกิดความเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมจักร ๔ ของ เทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนที่ได้นำหลักพุทธธรรมมาเป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อเป็นกลไกเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชน ขจัดปัญหาความอ่อนแอในสังคมในหลากหลายด้าน ซึ่งเป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้นในชุมชนในเขตบริการให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพ ในด้านการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมและสอดคล้องไปกับบริบทของสังคมชุมชนที่เป็นอยู่ตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน และอนาคต

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับบริบทของปัญหาในชุมชนรวมถึงการดำเนินชีวิตของผู้นในชุมชน กระบวนการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตของคนในชุมชน และการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้วยหลักพุทธธรรมให้กับชุมชนของเทศบาลในเขตพื้นที่ในด้านที่กล่าวมาข้างต้น และเพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำผลการวิจัยไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผลด้านคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง สมกับเจตนารมขององค์ปกครองท้องถิ่นที่มีนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามหลักพุทธธรรมสืบไป

๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาบริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน

๒.๒ เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน

๒.๓ เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูนตามหลักพระพุทธศาสนา

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา พัฒนาระบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน

๔. ผลการวิจัยพบว่า

๔.๑ บริบทชุมชนของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน

บริบททั่วไปของตำบลต้นธง ได้รับการยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลต้นธงเป็นเทศบาลตำบลต้นธง เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นเทศบาลขนาดกลาง ตั้งอยู่เลขที่ ๒๐๐ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน อยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดลำพูนเป็นระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร มีเนื้อที่ตำบลต้นธงมีเนื้อที่ประมาณ ๒๒.๗๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๔,๖๑๑.๒๑ ไร่ จำนวนหมู่บ้านมี ๑๑ หมู่บ้าน อยู่ในเขตเทศบาลตำบลต้นธง เต็มหมู่บ้าน ๑๑ อาชีพส่วนใหญ่ คือการเกษตรกรรม ค้าขาย และรับราชการ สำหรับที่ตั้งเทศบาลต้นธง อยู่ติดกับชุมชน ติดต่อกับสะดวกรวดเร็ว การจราจรไม่ติดขัด ด้านภูมิทัศน์ร่มรื่น มีที่พักผ่อน ด้านการให้บริการเจ้าหน้าที่พนักงานก็ได้ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ความร่วมมือได้เป็นอย่างดี ในด้านการติดต่อ ดังนั้น ด้านบริบทดังกล่าวของเทศบาลตำบลต้นธงจึงไม่ค่อยมีปัญหาในด้านของบริบทที่เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่เป็นจุดแข็งของการให้บริการของเทศบาลตำบลต้นธงต่อการพัฒนาระบบการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากสภาพบริบททั่วไปของชุมชนที่เอื้ออำนวยต่อการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง บริบททั่วไปอยู่ติดกับชุมชน ติดต่อกับสะดวกรวดเร็ว การจราจรไม่ติดขัด ด้านภูมิทัศน์ร่มรื่น มีที่พักผ่อน ด้านการให้บริการเจ้าหน้าที่พนักงานก็ได้ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี ความร่วมมือได้เป็นอย่างดีในด้านการติดต่อ ดังนั้นด้านบริบทดังกล่าวของเทศบาลตำบลต้นธงจึงไม่ค่อยมีปัญหาในด้านของบริบทที่เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่เป็นจุดแข็งของการให้บริการของเทศบาลตำบลต้นธง

๔.๒ วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตามทฤษฎี terms ได้แก่

- ๑.technology เทคโนโลยี ๒.Economic เศรษฐกิจ ๓.Resource ทรัพยากร
- ๔.Mental จิตใจ ๕. Socio-cultural system ระบบสังคมและวัฒนธรรม

๑.technology เทคโนโลยี

ด้านเทคโนโลยีนั้น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญ ที่ภาครัฐต้องนำมาใช้ เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว เช่น การสร้างแอปของตนเองขึ้นมา เพื่อรับ

เรื่องราวร้องทุกข์แก้ไขปัญหาดังกล่าว รวมทั้งการกระจายข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึงทันต่อเหตุการณ์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนได้

๒. Economic เศรษฐกิจ

ปัจจุบันด้านเศรษฐกิจ มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เศรษฐกิจดี ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนไม่มีหนี้สิน ชุมชนก็เข้มแข็ง

๓. Resource ทรัพยากร

ด้านทรัพยากรบุคคลถือว่าสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาต่างๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ ถ้าขาดทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถแล้วองค์กรก็ขาดประสิทธิภาพ ขาดความเข้มแข็งด้านการให้บริการประชาชน

๔. Mental จิตใจ

ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็ง ก็พ่ายแพ้แก้ปัญหาชีวิต แก่อบายมุข เวลามีปัญหา ครอบครัว สังคม ชุมชนก็ไม่อาจแก้ปัญหาได้ การฝึกฝนให้คนในชุมชนมีจิตใจที่อดทนต่อสภาพปัญหาต่างๆ ได้นับเป็นสิ่งที่ดี ดังนั้นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งโดยเริ่มต้นที่ตัวบุคคลก่อน เช่น ฝึกสมาธิ เป็นกระบวนการฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง ไม่ให้ตกเป็นทาสสิ่งเสพติด หรืออบายมุข พุทธธรรมมีความจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาด้านจิตใจได้มาก ถือเป็นการปลูกฝังทางใจให้เข้มแข็ง ทั้งตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคมให้เข้มแข็งขึ้นได้

๕. Socio-cultural system ระบบสังคมและวัฒนธรรม

ชุมชนในเขตเทศบาลตำบลต้นธงเป็นชุมชนใกล้เขตเมืองมีวิถีการดำเนินชีวิตลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท เนื่องจากมีพื้นที่เป็นชานเมืองเกิดการขยายตัวของประชากร ความเจริญไหลเข้าสู่ชุมชน ทำให้ชุมชนมีทางเลือกทางการศึกษามีทั้งโรงเรียนของรัฐบาลและเอกชน จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา สำหรับวัฒนธรรมชุมชนยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม

๔.๓ คุณธรรมจักร ๔ กับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

จักร ๔ (ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุลยธรรมไปสู่ที่หมาย หลักจักร ๔ มีประยุกต์ใช้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน คือ ตำบลต้นธงมีการนำหลักจักร ๔ มีประยุกต์ใช้ เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีการส่งเสริมสนับสนุนส่งเสริม และ ร่วมกับคณะสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆ นำธรรมะสู่ประชาชน จักร ๔ ได้แก่

๑. ปฏิรูปเทศบาล (อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม) ชุมชนตำบลต้นธงถือว่าตั้งอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมทั้งด้าน อาณาเขตที่สะดวกสบายด้านการสัญจร เอื้ออำนวยต่อหลายๆด้านกับประชาชน ด้านเศรษฐกิจ การเดินทาง การประกอบอาชีพ ทั้งอุตสาหกรรม การค้าขาย การเกษตร ก็พร้อมถือว่าไม่ค่อยมีปัญหาด้านบริบทที่ตั้ง เพราะสิ่งแวดล้อมมีความพร้อม

๒. สับปฐิฐุบัสสยะ (สมาคมกับสัตบุรุษ) คือการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการเสวนา คบหาบุคคลอื่นที่เป็นคนดีมีกัลยาณมิตร คือคณะสงฆ์มีโครงการฝึกอบรมประชาชน อยู่เป็นประจำทุกวัน พระ และมีโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ ร่วมกับหน่วยงานทางราชการเสมอ โครงการปฏิบัติธรรมต่าง ๆ เป็นการสร้างคนให้เป็นคนดี มีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

๓. อุตตสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง) ในตำบลต้นธงดังกล่าวมาแล้วว่ามีโครงการฝึกอบรมธรรมะแก่ประชาชน หลายโครงการ เช่น พระธรรมทูตสัญจร อ.ป.ต.สัญจร พบประชาชนโครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า เป็นต้น โครงการต่างๆ เหล่านี้ขับเคลื่อนโดยคณะสงฆ์ระดับ จังหวัด อำเภอ และตำบล ถือได้ว่า การอบรมประชาชนด้วยหลักพุทธธรรมจะเป็นการทำให้มีธรรมะอยู่ในตัว รู้จักชั่วดี เว้นจากสิ่งชั่วร้าย เช่นอบายมุขต่าง ๆ ทำให้ผู้คนตั้งตนอยู่ในที่ชอบ ตามครรลองครองธรรม

๔. ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมดี, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น) จากการที่ประชาชนตำบลต้นธงได้มีการฝึกฝนตนเองภายใต้โครงการที่ถูกขับเคลื่อนโดยคณะสงฆ์และหน่วยงานต่างๆ ที่สนับสนุน ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างคุณความดี จากการประพฤติปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องนั้น นับได้ว่าเป็นทุนเดิมของสังคมที่ได้สั่งสมความดีมาก่อน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมในตำบลต้นธงมีความเข้มแข็งสงบสุข ตามแบบของชุมชน สังคมวิถีพุทธ จะเห็นได้ว่าตำบลต้นธงไม่ค่อยมีปัญหาด้านอาชญากรรม หรือ ยาเสพติดให้ปรากฏ นั้นแสดงให้เห็นว่า การได้ถูกอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นการทำให้สังคมเข้มแข็งขึ้นนั่นเอง

ขณะเดียวกันก็มีการส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปด้วย เพราะเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในอีกมิติหนึ่ง

๔.๕ อภิปรายผล

ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูล การวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน สามารถอภิปรายผลการวิจัยในครั้งนี้ว่าบริบททั่วไปของกระบวนการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งตามหลักการทางพระพุทธธรรมนั้น เป็นการพัฒนาชุมชน ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เช่น หลักจักร ๔ รวมถึงการพัฒนาตามหลักทฤษฎีด้านเศรษฐกิจ เทคโนโลยี สังคม จิตใจ เป็นต้น ซึ่งใช้เป็นกระบวนการในด้านการพัฒนาชุมชนตำบลต้นธงให้เข้มแข็ง ตามหลักพุทธธรรม จากผลการศึกษาของประชากรในการตั้งคำถามที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน แต่มีความแตกต่างของผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้งชื่อ-นามสกุล ตำแหน่ง การศึกษา ซึ่งบุคคลในท้องถิ่นเหล่านั้นล้วนอาศัยอยู่ในองค์กรต่างๆ ในชุมชนของตำบลต้นธง ทำให้แนวทางการให้สัมภาษณ์มีความคล้ายกันไป ในด้านการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งซึ่งต้องใช้หลักคุณธรรมในทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้อย่างได้ผลอยู่ในระดับที่ดี เพราะสังคมยุคปัจจุบันนี้การที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดเป็นประสิทธิผลได้ ไม่ใช่เพียงเศรษฐกิจ การศึกษา การเมือง การปกครองเท่านั้น แต่มันเป็นกระบวนการที่ต้องเสริมสร้างทางจิตใจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี มาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางใจ

การเสริมสร้างจิตใจให้เข้มแข็งได้ก็ก่อนก็ต้องเริ่มที่ธรรมะที่ตนเองก่อน รวมไปถึงสังคม ชุมชน แต่อย่างไรก็ตามชุมชนจะเข้มแข็งได้ก็ต้องให้ความร่วมมือกันหลายฝ่าย หลายองค์กร ความเข้มแข็งจึงเกิดการพัฒนาไปในทางที่ดีได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดชุมชนเข้มแข็งของ **สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และขวัญดิน สิงห์คำ** ได้ศึกษาวิจัย บวรณาการ วัด บ้าน โรงเรียน ศาสตร์และศิลป์แห่งการพัฒนาชุมชน ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การที่คนในชุมชนและสังคมโดยส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง และร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเอง ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น^{๑๑} ดังนั้น กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งจึงต้องมีการพัฒนากระบวนการในชุมชนให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ **พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต)** ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า มาจากภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือวัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้นซึ่งลักษณะของการพัฒนานั้นต้องต่อเนื่องยาวนาน ติดตาม ประเมินผล การพัฒนามีหลากหลายด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่ง ชุมชนตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน มีบริบทอยู่ในตัวเมือง ดังนั้น การเปลี่ยนสิ่งต่างๆ ย่อมนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง เช่น เศรษฐกิจ สังคม จิตใจ วัฒนธรรมประเพณีต่างๆ การพัฒนานั้นก็ต้องให้สอดคล้องกับบริบท กับผู้คน กับเทคโนโลยี ทรัพยากรต่างๆ ที่สามารถนำมาเป็นการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง พัฒนาการของการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม ของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ครั้งนี้ จากการสัมภาษณ์ในเขตตำบลต้นธง เช่น พระสงฆ์ ปลัดเทศบาล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้อำนวยการโรงเรียน และผู้เกี่ยวข้อง จำนวน ๒๐ รูป/คน ต่างก็ให้ข้อมูลคล้ายกันว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนานั้นมีความสำคัญ และมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องนำมาประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งกลไกที่สำคัญในการนำหลักธรรมสู่ชุมชนก็ต้องหวังพึ่งบทบาทพระสงฆ์ เป็นสำคัญที่จะเป็นผู้คนในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งได้

สรุปว่าการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมนั้นมีความสำคัญยิ่งด้านจิตใจ และสังคมชุมชน สังคมจะเข้มแข็งได้ ก็ต้องมีการพัฒนาไปคู่กับด้านต่างๆ คือ ด้านเทคโนโลยี เศรษฐกิจ ทรัพยากร วัฒนธรรมประเพณี การศึกษา เป็นต้น

๔.๖ ข้อเสนอแนะ

๔.๖.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนและสงเคราะห์ชุมชน ภาครัฐควรจะเข้ามาส่งเสริมการทำหน้าที่บทบาทของพระสงฆ์ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ทั้งการสนับสนุนงบประมาณ การส่งเสริมการเผยแผ่ของพระสงฆ์มากขึ้นเพื่อเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งให้มากกว่านี้

๒. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรให้การสนับสนุนงบประมาณในการปฏิบัติงานให้ครอบคลุมทั้งด้านการศึกษา การพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง การพัฒนาภูมิปัญญา การมอบทุนการศึกษา สนับสนุนและประชาสัมพันธ์กิจกรรมการช่วยเหลือให้มากยิ่งขึ้น

^{๑๑}สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และขวัญดิน สิงห์คำ, “บวรณาการ วัด บ้าน โรงเรียน ศาสตร์และศิลป์แห่งการพัฒนาชุมชน”, ๒๕๓๘)

๓. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีนโยบายในการสร้างอาชีพกระตุ้นเศรษฐกิจพัฒนาแหล่งการท่องเที่ยวในชุมชน พร้อมทั้งควบคุมดูแลแหล่งอบายมุขอันเป็นจุดเสี่ยงต่อภัยอันตรายในชุมชนให้มากกว่านี้

๔.๖.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และคณะสงฆ์ในตำบลต้นธง ควรจัดกิจกรรมด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเพิ่มการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งให้มากกว่านี้ เช่น กิจกรรมด้านต่อต้านยาเสพติด แก่เด็กเยาวชน นักเรียนนักศึกษาให้มากกว่านี้

๒. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ คณะสงฆ์และเทศบาลต้นธงควรมีการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม จารีต ขนบธรรมเนียมปฏิบัติบนพื้นที่ของภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากกว่านี้

๔.๖.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรศึกษาพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ขยายให้กว้างขวางให้มากกว่านี้ เพื่อเป็นการกระตุ้นกระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับหน่วยงานอื่นๆ

๒. ควรศึกษาประสิทธิภาพของการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนที่มีความหลากหลายทางกระบวนการ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ

๓. ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์ด้านพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการทำวิจัยครั้งต่อไปในสถานที่อื่น ๆ

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย :

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กรมการพัฒนาชุมชน. ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพมหานคร : กรมการพัฒนาชุมชน, ๒๕๔๘

ขวัญกมล ดอนขวารศ.ดร. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ”.มหาวิทยาลัย

เทคโนโลยีสุรนารี. สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ สำนักวิชาเทคโนโลยีสังคม :

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๔-๕๕๕๕

จินตวีร์ เกษมสุข. หลักการมีส่วนร่วมกับการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร :

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๗

ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์. **ชุมชนศึกษา : การศึกษาชุมชนในยุคหลังสมัยใหม่**. ภาควิชาสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยทักษิณ, ๒๕๔๔

ทองศักดิ์ คุ่มไชนะ. **หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชนบท**. คณะมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๔๐

ธงพล พรหมสาขา ณ สกลนคร ผศ.ดร. และอุทิศ สังขรัตน์ ดร. “แนวทางการพัฒนาการดำเนินงาน

ของวิสาหกิจชุมชนในเขตลุ่มทะเลสาบสงขลา”. ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะศิลปศาสตร์ :

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๕๖

ประเวศ วะสี. **ประชาคมตำบล**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มติชน, ๒๕๔๑

พัฒน์ บุญรัตน์. **การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนา

พานิช, ๒๕๑๗

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **การพัฒนาชุมชน: เอกสารประกอบการบรรยายวิชาการพัฒนาชุมชน**.

กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๕

วีรัช เตียงหะชากุล. **หลักการพัฒนาชุมชน บทบาทของสถาบันการศึกษากับการพัฒนาชุมชนชนบท**.

สาขาพัฒนาชุมชน ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ :

มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๒๙

สนธยา พลศรี ผศ. **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร : โอเดียน

ส์โตร, ๒๕๔๕

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙

สำนักวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร. **การพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่ความเข้มแข็งกรณีดอกไม้ประดิษฐ์**

จากใบยาพารา. สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร : กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๕๑

สานิตย์ บุญชู. **การพัฒนาชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕

สุรสิทธิ์ วิทยาธิรัฐ. **หลักการสื่อสารมวลชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์หนังสือ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๔๙

(๒) รายงานวิจัย

ญาเรศ อัครพัฒนานุกุล. “การกระจายอำนาจกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งของการเมืองภาค

ประชาชน:กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดอุบลราชธานี”. **รายงานวิจัย**.

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๕๖

บรรยวีสต์ ผางคำ และนฤมล ดวงแสง. “การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง

ให้แก่สถาบันครอบครัวและชุมชนตามนโยบายการป้องกันปัญหาสารเสพติดของจังหวัด

อุบลราชธานี”. **รายงานการวิจัย**. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขต

อุบลราชธานี : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐

ภาคผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

กิจกรรมด้านการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษา

สามารถนำกระบวนการศึกษาวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนในรายวิชา เช่น วิชาระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐประศาสนศาสตร์ เพื่อใช้เป็นกรณีศึกษา รายวิชาพุทธธรรมกับสังคมไทย รายวิชารัฐประศาสนศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนา ในระดับปริญญาตรีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

-สามารถนำผลการศึกษาไปสะท้อนข้อมูลให้กับองค์กรต่างๆ ที่ได้ศึกษาวิจัยเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและนำแนวทางไปประยุกต์ใช้ในการการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรม

-สามารถนำผลการศึกษาเป็นเนื้อหาหนึ่งในการปฐมนิเทศนิสิตที่ออกปฏิบัติการของนิสิตสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ที่ออกไปฝึกประสบการณ์บริการเพื่อสังคมตามองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น ชุมชน คณะสังคมศาสตร์ คณะอื่นๆ เพื่อนำไปเป็นแนวทางการดำเนินงานต่อไป

-สามารถนำผลการศึกษาไปวิเคราะห์ร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัดลำพูนเพื่อหาแนวทางร่วมกันในการนำไปสู่การพัฒนาการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

กิจกรรมด้านการพัฒนาและส่งเสริมบทบาทขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น

-สามารถดำเนินโครงการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพุทธธรรมจังหวัดลำพูนเพื่ออบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเข้าไปมีส่วนร่วมกับองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นต่างๆ ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน

-สามารถนำผลการศึกษาเป็นกระบวนการหนึ่งในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพุทธธรรม เพื่อเป็นการนำแนวทางไปประยุกต์ใช้กับการเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน

-สามารถพัฒนาต่อยอดการศึกษาวิจัยของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในบทบาทต่างๆ เช่น การนำกระบวนการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการบริหาร การบริการ ตลอดถึงกระบวนการอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ทฤษฎีเทอร์ม ทั้ง ๕ ด้าน

กิจกรรมด้านวิชาการ

-มีการสัมมนาระหว่างองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ในจังหวัด โดยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน เพื่อเสริมสร้างบทบาทของผู้นำในการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งระหว่างมหาวิทยาลัยสงฆ์กับเทศบาล อบต. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการศึกษาการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งให้มีการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตถูกต้องตามหลักพุทธธรรม

-มีการศึกษาร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวิเคราะห์และหาแนวทางร่วมกัน ทั้งยังศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพุทธธรรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ภาคผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้และกิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา
และผลที่ได้รับของโครงการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุมิติอุปสงค์	โดยทำให้
๑.ศึกษาข้อมูลจาก ชุมชนในเขตเทศบาล ตำบลต้นธงที่เป็น กลุ่มเป้าหมาย	ทราบถึงข้อมูลของ เทศบาลตำบลต้นธง จุดเด่นและ กระบวนการ ดำเนินงานเกี่ยวกับการ พัฒนาชุมชนให้ เข้มแข็งตามหลักพุทธ ธรรม	ข้อที่ ๑	ทำให้สามารถวิเคราะห์ ถึงกระบวนการ พัฒนาการเสริมสร้าง ชุมชนเข้มแข็งตามหลัก พุทธธรรมนั้นๆ ทั้ง ประเด็นปัญหาและ แนวทางการแก้ไข
๒.ศึกษาเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีที่ เกี่ยวข้อง	ทราบถึงกระบวนการ การแก้ไขพัฒนาการ เสริมสร้างชุมชน เข้มแข็งตามหลักพุทธ ธรรมและทราบถึง แนวคิดทฤษฎีที่ สามารถนำมาใช้ใน การศึกษาวิจัย	ข้อที่ ๑-๒	ทำให้สามารถ ดำเนินการศึกษาวิจัย ทั้งการสัมภาษณ์ การ วิเคราะห์ และ สังเคราะห์เพื่อได้ข้อมูล ในเชิงคุณภาพ
๓.การเก็บข้อมูลด้วย แบบสัมภาษณ์/ สัมภาษณ์บุคลากร เกี่ยวกับการงาน บริหาร การพัฒนา กระบวนการเสริมสร้าง ชุมชนเข้มแข็งตามหลัก พุทธธรรม	ทราบถึงข้อมูลความ คิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล ของชุมชนในเขต เทศบาลตำบลต้นธง เกี่ยวกับการเสริมสร้าง ชุมชนเข้มแข็งตามหลัก พุทธธรรมประยุกต์ใน การดำเนินชีวิตอย่าง เหมาะสม	ข้อที่ ๑-๒	ทำให้เกิดการคิด วิเคราะห์หาจุดเด่นจุด ด้อยของการพัฒนา กระบวนการเสริมสร้าง ชุมชนเข้มแข็งตามหลัก พุทธธรรมร่วมกันเพื่อ สร้าง กระบวนการพัฒนา องค์กร ชุมชน ทั้งยัง สร้างเครือข่ายความ ร่วมมือระหว่าง พระสงฆ์กับบทบาทใน การร่วมกันส่งเสริม พัฒนาเยาวชน
๔.การวิเคราะห์ สังเคราะห์ข้อมูล	ได้ทราบถึง กระบวนการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของ ชุมชนฯ แนวคิด บุคลากรในแต่ละ	ข้อที่ ๑-๒	ทำให้เกิดรูปแบบการ ในการเสริมสร้างชุมชน เข้มแข็ง ที่สามารถ นำไปต่อยอดการ ส่งเสริมพัฒนาอย่างมี

	องค์กรเพื่อวิเคราะห์ และสังเคราะห์เรียบ เรียงให้เป็นข้อมูลที่ สามารถนำไปใช้ ประโยชน์ได้		ส่วนร่วมขององค์กร ชุมชน ทางสังคม
๕.ข้อเสนอแนะ	ทราบถึงจุดเด่นจุดด้อย ในบริบทต่างๆของ องค์กรที่เกี่ยวข้อง กลุ่มเป้าหมาย อาทิ เช่น บุคลากร นโยบายทาบถึง ข้อเสนอแนะทั้งเชิง นโยบายและระดับ ปฏิบัติเกี่ยวกับบทบาท ขององค์กร สถาบัน ทางพระพุทธศาสนาใน การเข้าไปมีส่วนร่วม พัฒนาชุมชนให้ เข้มแข็งตามหลักพุทธ ธรรม	ข้อที่ ๑-๒	ทำให้ได้ข้อเสนอแนะ ต่อองค์กรต่างๆ และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังมีส่วนในการหา แนวทางร่วมกันในมิติ ของสถาบันองค์กร ท้องถิ่น พระสงฆ์ ชุมชน ผู้นำ ในรูปแบบ โครงการและกิจกรรม ต่างๆ
๖.รายงานฉบับสมบูรณ์	ได้รายงานฉบับ สมบูรณ์ที่สามารถตอบ วัตถุประสงค์ของโรง การวิจัยทั้ง ๓ ข้อ	ข้อ ๑-๓	ได้รายงานวิจัยที่มี คุณค่าสามารถตอบ วัตถุประสงค์ของการ วิจัยทั้ง ๓ ข้อได้

ภาคผนวก ง
แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

**โครงการวิจัยเรื่องการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาล
ตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน**

คำอธิบาย แบบสัมภาษณ์นี้ผู้วิจัยใช้สัมภาษณ์ข้อมูลในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูล
สำคัญในการสัมภาษณ์เชิงลึก

**สำคัญในเรื่องการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาลตำบลต้นธง
อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน** ข้อมูลสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น ๒ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

๑. ชื่อ.....นามสกุล.....
 ๒. ระดับการศึกษา.....
 ๓. ตำแหน่งหน้าที่ในการทำงาน.....
 ๔. ภาระหน้าที่รับผิดชอบ.....
 ๕. สัมภาษณ์เมื่อวันที่.....เดือน.....พ.ศ.
- ผู้สัมภาษณ์ นายวชิรพล กุลพรม

**ส่วนที่ ๒ แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของเทศบาล
ตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน จังหวัดลำพูน**

๑. ท่านมีความคิดเห็นที่ปัจจุบันสภาพบริบททั่วไปของเทศบาลตำบลต้นธงเป็นอย่างไร
๒. ท่านมีความคิดเห็นที่เทคโนโลยี ในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร และจะเสริมสร้าง
ชุมชนเข้มแข็งได้อย่างไร
๓. ท่านมีความคิดเห็นที่เศรษฐกิจ ในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร และจะเสริมสร้าง
ชุมชนเข้มแข็งได้อย่างไร
๔. ท่านมีความคิดเห็นที่ทรัพยากร ในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร และจะเสริมสร้าง
ชุมชนเข้มแข็งได้อย่างไร
๕. ท่านมีความคิดเห็นที่มิตรภาพ (จิตใจ) ภายในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร และจะ
เสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งได้อย่างไร
๖. ท่านมีความคิดเห็นที่ระบบสังคมและวัฒนธรรม ในชุมชนของท่านเป็นอย่างไร และ
จะเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งได้อย่างไร
๗. ท่านมีความคิดเห็นที่จะเสริมสร้างชุมชนของเทศบาลตำบลต้นธงด้วย ปฏีรูปเทสวา
สะ (อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม ได้อย่างไร
๘. ท่านมีความคิดเห็นที่จะเสริมสร้างชุมชนของเทศบาลตำบลต้นธงด้วย สมาคมกับ
สัตบุรุษ (สัปปริสุปัสสยะ) ได้อย่างไร
๙. ท่านมีความคิดเห็นที่จะเสริมสร้างชุมชนของเทศบาลตำบลต้นธงด้วย ตั้งตนไว้ชอบ
, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง (อัตตสัมมาปณิธิ) ได้อย่างไร
๑๐. ท่านมีความคิดเห็นที่จะเสริมสร้างชุมชนของเทศบาลตำบลต้นธงด้วย ความเป็นผู้
ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิม, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น (บุพเพกตปุญญตา)
ได้อย่างไร

ภาคผนวก จ

รูปภาพกิจกรรมการลงพื้นที่เก็บข้อมูล โครงการวิจัย

ภาคผนวก ฉ.

แบบสรุปโครงการ

สัญญาเลขที่ ๐๔๑/๒๕๖๐

ชื่อโครงการ การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาล
ตำบลต้นธง อำเภอมะนัง จังหวัดลำพูน

หัวหน้าโครงการ นายวชิษฐ์พล กุลพรม

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

โทรศัพท์ ๐๙๘-๗๙๓๕๕๔๔ Email : wisidpol@hotmail.com

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จุดเปลี่ยนของสังคมไทย คือ การเข้ามาของกระแสโลกาภิวัตน์ ที่มุ่งพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว มีการเอาวัดเอาเปรียบกันทุกวิถีทาง ส่งผลให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนเปลี่ยนไป ทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นการผลิต การบริโภค ทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม ที่ถูกละเลยความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเอง ที่มีความเป็นรูปธรรมก็จางหายไปและไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนที่เคยมีมาในอดีต จึงเกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมายในสังคมชุมชนไทยเช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาครอบครัว ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติด ปัญหาด้านค่านิยมที่ผิดๆ เช่น หลงใหลวัตถุนิยมที่เป็นไปตามกระแสโลกาภิวัตน์อย่างปฏิเสธไม่ได้ ปัญหาหลายๆ ด้านเป็นผลทำให้ชุมชนอ่อนแอลงจากอดีต แต่ปัจจุบันหลายชุมชนจึงได้ใช้วิกฤตให้เป็นโอกาส ได้หันมาศึกษาปัญหาและทางออกร่วมกัน เปลี่ยนจากสภาพที่อ่อนแอ เป็นสภาพที่เข้มแข็ง ซึ่งเริ่มจากการรวมตัว กันหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เช่น เทศบาลองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ได้ศึกษาปัญหา เรียนรู้ร่วมกัน อาศัยความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ยังหลงเหลือในชุมชนฟื้นฟูในส่วนที่หายไป กลับมาใช้ใหม่ มีการประสานความรู้ใหม่ เรียนรู้แล้วลงมือปฏิบัติจริงด้านคุณธรรม จริยธรรมมีการส่งเสริมให้นำมาปฏิบัติใช้ในชีวิตจริงจนเกิดผล ทำให้ปัญหาที่มีอยู่ได้รับการแก้ไขและพัฒนาต่อไปได้อย่างเหมาะสมกับเป็นวิถีชีวิตชุมชน ดำรงอยู่ร่วมกันอย่างได้เป็นดุลยภาพ เกิดกิจกรรมชุมชนมากมายที่พอเห็นอยู่ในปัจจุบัน นำกลับมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์ พออยู่พอกิน ส่งผลต่อ ให้สังคมชุมชน และสิ่งแวดล้อม ช่วยให้เป็นทางออกในการแก้ไขปัญหา และสร้างความเข้มแข็ง

การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งจึงนับว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะการที่ชุมชนเข้มแข็งนั้นเป็นการสร้างบริบทของสังคมให้นำไปสู่ความมั่นคงในหลายด้าน นักวิชาการหลายท่านจึงให้นิยามเกี่ยวกับความมั่นคงของชุมชนไว้หลายประเด็น อาทิ พระมหาสุทนต์ อากาศโร (อบอูน)^๑ ได้ให้ความหมายของชุมชนว่าหมายถึง

^๑พระมหาสุทนต์ อากาศโร (อบอูน), นวัตกรรมการเรียนรู้ : คน ชุมชน และการพัฒนา, (กรุงเทพฯ : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๘)

“การรวมตัวของคน” ที่มีจิตสำนึกและความมุ่งมั่นร่วมกัน เป็นสายใยของความสัมพันธ์ทางสังคมที่มีพลังยึดโยง สนับสนุนเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เสรี พงศ์พิศ^๒ ได้กล่าวถึงลักษณะชุมชนเข้มแข็งว่า ชุมชนเข้มแข็ง คือ ชุมชนที่พึ่งตนเองได้ ชุมชนเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้มีลักษณะสำคัญใหญ่ๆ ๔ ประการ คือ

๑. เป็นชุมชนเรียนรู้และพร้อมที่จะเรียนรู้ ไม่รอสูตรสำเร็จในการแก้ไขปัญหา ไม่นั่งรอความช่วยเหลือจากรัฐหรือภายนอก แต่ร่วมกันค้นหาทางออกจากปัญหาและพัฒนาศักยภาพของตนเอง

๒. เป็นชุมชนที่ตัดสินใจได้อย่างเป็นอิสระ เป็นอิสระจากการครอบงำของคนอื่น สถาบันอื่น องค์กรอื่น ไม่ว่าจะเป็นนักการเมือง พ่อค้า ข้าราชการ อาจารย์ เอ็นจีโอ เป็นอิสระเพราะตัดสินใจด้วยข้อมูลและความรู้ที่ค้นหามาไม่ใช่ เพราะคนอื่นบอกหรือแนะนำ ซึ่งเมื่อเราผิดพลาดขาดทุน คนแนะนำไม่เคยรับผิดชอบอะไรเลย

๓. เป็นชุมชนที่จัดการ “ทุน” ของตนเองอย่างมีประสิทธิภาพ ทุนซึ่งหมายถึงอะไรที่มากกว่าเงิน เป็นทุนทรัพยากร ความรู้ภูมิปัญญา ทุนโคกหนองนาและทุนทางสังคม ทำให้มีรากฐานมั่นคง มีหลักประกันชีวิตที่ไม่ได้ฝากชีวิตไว้กับธุรกิจการค้าที่ชุมชนมักไม่มีความรู้ความชำนาญ แต่ฝากไว้กับระบบเศรษฐกิจชุมชนที่มั่นคงและพอเพียง

๔. เป็นชุมชนที่มีธรรมาภิบาล โปร่งใสตรวจสอบได้ ชุมชนที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การดำเนินงานเพื่อประโยชน์สุขแก่ส่วนรวม สามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งต่างๆ ด้วยสันติวิธีแห่งภูมิปัญญา^๓ ดังที่ สมบูรณ์ ธรรมลังกา ได้ศึกษาวิจัย รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงรายพบว่าในบริบททางด้านสังคมของชุมชนที่เข้มแข็งในจังหวัดเชียงรายเป็นสังคมแบบเครือข่ายที่มีโครงสร้างทางสังคมเป็นทั้งแนวนราบและแนวตั้งทางด้านการเมืองมีการกระจายอำนาจแบ่งการปกครองชุมชนเป็นหมวดหรือคุ้มชุมชนต่างๆ ทางด้านวัฒนธรรมชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีความเชื่อและพิธีกรรมที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษและทางด้านเศรษฐกิจมีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์เป็นต้นทุนในการผลิตมีการรวมกลุ่มเพื่อการผลิตการจำหน่ายผลผลิตเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในจังหวัดเชียงรายมีอาทิเช่นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านผู้นำชุมชนการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงส่วนปัจจัยที่มีผลต่อความเข้มแข็งของชุมชนมีปัจจัยสำคัญคือกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนระบบเครือข่ายระบบความสัมพันธ์ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้ใช้ปัจจัยต่างๆ เหล่านี้มากำหนดรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนและตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนส่วนกลยุทธ์การนำรูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานได้แก่กลยุทธ์การบริหารจัดการชุมชนกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของชุมชนกลยุทธ์การสร้างกระบวนการเรียนรู้กลยุทธ์การสร้างเครือข่ายและกลยุทธ์สร้างจิตสำนึกรักบ้านเกิด พระราชวรมนี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า มาจากภาษาบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนาสิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุและสิ่งแวดล้อมต่างๆ เรียกว่า พัฒนา หรือวัฒนา เช่น การสร้างถนน บ่อน้ำ อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น สมศักดิ์ ศรีสันติ

^๒ เสรี พงศ์พิศ, แนวคิดชุมชนเข้มแข็ง, (กรุงเทพฯ : เจริญวิทย์การพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๕๑

^๓ สมบูรณ์ธรรมลังกา, รูปแบบการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นฐานในจังหวัดเชียงรายวารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยนเรศวร ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๒ เมษายน – มิถุนายน ๒๕๕๖

สุข และขวัญดิน สิงห์คำ ได้ศึกษาวิจัย บูรณาการ วัด บ้าน โรงเรียน ศาสตร์และศิลป์แห่งการพัฒนาชุมชน ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การที่คนในชุมชนและสังคมโดยส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ความสามารถของตนเอง และร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตนเอง ชุมชนและสังคมให้ดีขึ้น^๕ สัญญา สัญญาวิวัฒน์ ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า^๖ การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง (directed change) หรือการเปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้นานล่วงหน้า (planned change) วิทยากร เชียงกุล ได้ให้ความหมายของการพัฒนาว่า การทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนมีความสุข ความสะดวกสบาย ความอยู่ดีกินดี ความเจริญทางศิลปวัฒนธรรมและจิตใจและความสงบสันติ ซึ่งนอกจากจะขึ้นอยู่กับ การได้รับปัจจัยทางวัตถุเพื่อสนองความต้องการของร่างกายแล้ว ประชาชนยังต้องการพัฒนาทางด้านการศึกษาสังแวดล้อมที่ดี การพักผ่อนหย่อนใจ และการพัฒนาทางวัฒนธรรมและจิตใจ ด้านต่าง ๆ ด้วยความต้องการทั้งหมดนี้ บางครั้งเราเรียกกันว่าเป็นการพัฒนา “คุณภาพ” เพื่อให้เห็นว่าการพัฒนาไม่ได้ขึ้นอยู่กับ การเพิ่มปริมาณสินค้าหรือการเพิ่มรายได้เท่านั้น หากอยู่ที่การเพิ่มความพอใจความสุขของประชาชนมากกว่า

องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ถือได้ว่าเป็นรูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มีวิวัฒนาการมานานที่สุด นับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมา และมีบทบาทหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในเขตชุมชนเมือง ซึ่งมีความเจริญทางเศรษฐกิจ มีประชากรอยู่อย่างหนาแน่น และมีปัญหาที่หลากหลาย สลับซับซ้อนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้จำเป็นต้องมีการปรับปรุงโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ และระบบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ให้ทันกับสภาพการณ์ดังกล่าว และสามารถรองรับการกระจายอำนาจหน้าที่ส่วนกลางถ่ายโอนมาให้ตามแผนการกระจายอำนาจ^๖ เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่ถือว่า มีโครงสร้าง และระบบการบริหารงานที่เป็นประชาธิปไตยมากที่สุดรูปแบบหนึ่ง^๗ เพราะเป็นสถาบันทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่ได้รับความสนใจจากประชาชนที่มีการศึกษาสูง เข้ามาบริหารงานในฐานะผู้บริหารท้องถิ่น หรือสมาชิกสภาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ดังปรากฏชัดในระดับของเทศบาลเมือง และเทศบาลนคร^๘ ปัจจุบันได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ เป็นกฎหมายที่ใช้จัดระเบียบการบริหารงานแทนประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๓๖ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ นับตั้งแต่ พ.ร.บ. สภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗ มีผลบังคับใช้เมื่อ วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๓๘ ทำให้มีการปรับฐานการบริหารงานในระดับตำบล โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงรูปแบบใหม่ของสภาตำบล ทั่วประเทศออกเป็น ๒ รูปแบบ ได้แก่ “สภาตำบล” ซึ่งได้รับการยกฐานะเป็นนิติบุคคล สภาตำบลต้องมีรายได้เป็นของตนเองโดยไม่รวมเงินอุดหนุนต่ำกว่า ๑๕๐,๐๐๐ บาท และอีกรูปแบบหนึ่งคือ “องค์การบริหารส่วนตำบล” หรือเรียกว่า อบต. ตั้งขึ้นจาก

^๕ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และขวัญดิน สิงห์คำ, “บูรณาการ วัด บ้าน โรงเรียน ศาสตร์และศิลป์แห่งการพัฒนาชุมชน”, ๒๕๓๘)

^๖ สัญญา สัญญาวิวัฒน์, **ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม**, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔)

^๗ ปธาน สุวรรณมงคล, **การปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในบริบทของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐**, (นนทบุรี : โครงการส่งเสริมการแต่งตำรา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๔๗), หน้า ๑๔๔.

^๘ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๒๓.

^๙ อ้างแล้ว

สภาตำบลที่มีรายได้ (โดยไม่รวมเงินอุดหนุน) ในปีงบประมาณที่ล่วงมาติดต่อกัน สามปี เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าปีละ ๑๕๐,๐๐๐ บาท ได้รับการยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่น (มาตรา ๕๓) โครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบล ตามพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.๒๕๓๗ กำหนดให้ประกอบด้วย สภาองค์การบริหารส่วนตำบลและคณะกรรมการบริหาร สภาองค์การบริหารส่วนตำบลประกอบด้วย สมาชิกสภาสองประเภท ประเภทแรก เป็นสมาชิกสภาโดยตำแหน่ง ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน และแพทย์ประจำตำบล ประเภทที่สอง เป็นสมาชิกที่มาจากการเลือกตั้งโดยประชาชนหมู่บ้านละ ๒ คน ส่วนคณะกรรมการบริหารประกอบด้วย กำนันเป็นประธานโดยตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้านอีกไม่เกิน ๒ คน และสมาชิกสภาที่มาจากการเลือกตั้งอีกไม่เกิน ๔ คน รวมแล้วมีคณะกรรมการบริหารได้ไม่เกิน ๗ คน

พ.ศ. ๒๕๔๒ รัฐบาลได้มีการเสนอขอปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๔๖ โดยเนื้อหาส่วนใหญ่ แก้ไขชื่อเรียกบุคคล และศัพท์กฎหมายให้สอดคล้องกับกฎหมายองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ^๙

การปรับโครงสร้างขององค์การบริหารส่วนตำบลครั้งสำคัญเกิดขึ้นอีกครั้งในช่วงเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๔๖ หลังจากมีการแก้ไขเพิ่มพระราชบัญญัติสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบลไปเมื่อกลางปี พ.ศ. ๒๕๔๖ แต่เป็นการแก้ไขในรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ความจริง ได้มีความพยายามในการเสนอให้มีการแก้ไขที่มาของฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลให้มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนมาแล้วครั้งหนึ่ง โดยวุฒิสภาได้แก้ไขเพิ่มเติมสาระสำคัญในกฎหมายที่ผ่านการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรขึ้นมา ได้แก้ไขให้นายกองค์การบริหารส่วนตำบลมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน แต่เมื่อร่างกฎหมายกลับมาสภาผู้แทนราษฎร ปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นด้วยและได้มีการตั้งคณะกรรมการพิจารณาเพื่อปรับปรุงร่างกฎหมายดังกล่าว แต่เมื่อเสนอเข้าสู่สภาผู้แทนราษฎรอีกครั้ง ปรากฏว่าสภาผู้แทนราษฎรไม่เห็นชอบ

การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลตามอำนาจหน้าที่ดังกล่าวแล้วส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับความสามารถของคณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล และการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่นั้นเอง ทำให้องค์การบริหารส่วนตำบลมีอำนาจหน้าที่จะต้องจัดทำหลายด้านไปพร้อมๆกัน ประกอบกับองค์การบริหารตำบลดังกล่าวเปรียบเสมือนองค์กรน้องใหม่ที่จำเป็นต้องเรียนรู้ในการบริหารงานด้วยตนเอง ทั้งในด้านโครงสร้างองค์การอำนาจหน้าที่ การวางแผน การกำหนดนโยบาย การบริหารจัดการ และการนำนโยบายมาปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อไป เทศบาลตำบลต้นธง ได้รับการยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลต้นธงเป็นเทศบาลตำบลต้นธง เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นเทศบาลขนาดกลาง ตั้งอยู่เลขที่ ๒๐๐ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลต้นธงอำเภอเมืองจังหวัดลำพูนอยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดลำพูนเป็นระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร มีเนื้อที่ตำบลต้นธงมีเนื้อที่ประมาณ ๒๒.๗๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๔,๖๑๑.๒๑ ไร่^{๑๐} จำนวนหมู่บ้านมี ๑๑ หมู่บ้าน อยู่ในเขตเทศบาลตำบลต้นธง เพิ่มหมู่บ้าน ๑๑ หมู่บ้าน โดยมีการปกครองท้องที่โดยมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ดูแลเทศบาลตำบลต้นธง

^๙โกวิท พวงงาม, การปกครองท้องถิ่นไทย, (กรุงเทพมหานคร : คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๘.

^{๑๐}เทศบาลตำบลต้นธง จังหวัดลำพูน, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.tontong.go.th/index.php?_mod=ZGL&type=Mw [๑๐ มีนาคม ๒๕๖๐]

ได้รับรางวัลจากผลการตัดสินรางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศประจำปี ๒๕๕๔ ของคณะกรรมการพิจารณาคัดเลือกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นเพื่อรับรางวัลพระปกเกล้า ประจำปี ๒๕๕๔ ด้านการเสริมสร้างเครือข่าย รัฐ เอกชน และประชาสังคม^{๑๑} การพัฒนาตามหลักพุทธธรรมจักร ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน จึงจำเป็นต้องดำเนินการเพื่อส่งเสริมให้เป็นองค์กรที่มีศักยภาพในการส่งเสริมความเข้มแข็งในด้านดังกล่าว เพราะโดยภูมิหลังแล้วตำบลต้นธงนั้นมีต้นทุนทางด้านวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามอยู่แล้ว แต่ยังขาดการส่งเสริม มีภูมิปัญญาท้องถิ่นเดิม แต่ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาพบยังขาดการส่งเสริม ในด้านดังกล่าว จึงต้องมีการกระตุ้นให้เกิดการส่งเสริม ถือเป็นการส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนได้อีกประการหนึ่ง ที่เทศบาลตำบลต้นธงจึงต้องเดินหน้าพัฒนาต่อไป โดยเฉพาะการส่งเสริมตามหลักพุทธธรรมจักร ๔ นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะจักร ๔ หมายถึง ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุลลือนำรถไปสู่ที่หมาย ได้แก่ ๑. ปฏีรูปเทสวาสะ อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม ชุมชนในเทศบาลตำบลต้นธงมีบริบทที่ดี แต่ควรต้องได้รับการส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็ง เจริญรุ่งเรืองกว่าที่ผ่านมา ๒. สัมปยุตฺตสหายะ สมาคมกับสัตบุรุษ หมายถึง ชุมชนต้องได้รับการส่งเสริมการคบหาสมาคมกับคนดี กับสังคมที่ดี มีมิตรภาพในภาคีเครือข่ายที่ดีกับชุมชนอื่นๆ ๓. อุตตมมาปณิธิ ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง คือชุมชนในตำบลต้นธงต้องได้รับการส่งเสริมให้มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดั่งมาปฏิบัติ มีกิจกรรมร่วมกับทางศาสนาให้มากกว่านี้ ๔. ปุพเพกตปุญญตา ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้นและเทศบาลต้องส่งเสริมภูมิเดิมที่ชุมชนมีอยู่ เช่น เศรษฐกิจชุมชน วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงผู้คนในชุมชนต้องมีคุณธรรมจริยธรรมเพื่อเป็นการเสริมสร้าง ให้เกิดความเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมจักร ๔ ของ เทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนที่ได้นำหลักพุทธธรรมมาเป็นตัวขับเคลื่อนเพื่อเป็นกลไกเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง สร้างภูมิคุ้มกันให้ชุมชน ขจัดปัญหาความอ่อนแอในสังคมในหลากหลายด้าน ซึ่งเป็นเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในชุมชนในเขตบริการให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพในด้านการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมและสอดคล้องไปกับบริบทของสังคมชุมชนที่เป็นอยู่ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และอนาคต

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับบริบทของปัญหาในชุมชนรวมถึงการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชน กระบวนการนำหลักพุทธธรรมไปประยุกต์ใช้ในชีวิตของคนในชุมชน และการพัฒนากระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้วยหลักพุทธธรรมให้กับชุมชนของเทศบาลในเขตพื้นที่ในด้านที่กล่าวมาข้างต้น และ เพื่อเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อนำผลการวิจัยไปสู่ข้อเสนอแนะแนวทางการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูนเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลด้านคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้เข้มแข็ง สมกับเจตนารมขององค์ปกครองท้องถิ่นที่มีนโยบายเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนตามหลักพุทธธรรมสืบไป

วัตถุประสงค์โครงการ

๑. เพื่อศึกษาบริบทชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน
๒. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง

^{๑๑} ภควัต อัจฉริยปัญญา และฉัตรระวี ถิติโยดม บรรณาธิการ, รางวัลพระปกเกล้า'๕๔, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพระปกเกล้า, ๒๕๕๕), หน้า ๑๘

ลำพูน

๓. เพื่อวิเคราะห์กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูนตามหลักพระพุทธศาสนา

๓.วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยมุ่งศึกษา พัฒนาการกระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน โดยการรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายหน่วยงาน

ผลการวิจัย

๔.๑ บริบทชุมชนของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมืองลำพูน

บริบททั่วไปของตำบลต้นธง ได้รับการยกฐานะจากองค์การบริหารส่วนตำบลต้นธงเป็นเทศบาลตำบลต้นธง เมื่อวันที่ ๒๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๒ เป็นเทศบาลขนาดกลาง ตั้งอยู่เลขที่ ๒๐๐ หมู่ที่ ๑๐ ตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน อยู่ห่างจากตัวเมืองจังหวัดลำพูนเป็นระยะทางประมาณ ๒ กิโลเมตร มีเนื้อที่ตำบลต้นธงมีเนื้อที่ประมาณ ๒๒.๗๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๑๔,๖๑๑.๒๑ ไร่จำนวนหมู่บ้านมี ๑๑ หมู่บ้าน อยู่ในเขตเทศบาลตำบลต้นธง เต็มหมู่บ้าน ๑๑ อาชีพส่วนใหญ่ คือการเกษตรกรรม ค้าขาย และรับราชการ สำหรับที่ตั้งเทศบาลต้นธงอยู่ติดกับชุมชน ติดต่อดีสะดวกรวดเร็ว การจราจรไม่ติดขัด ด้านภูมิทัศน์ร่มรื่น มีที่พักผ่อน ด้านการให้บริการเจ้าหน้าที่พนักงานก็ได้ให้ภาคiónรับเป็นอย่างดี ความร่วมมือได้เป็นอย่างดีในด้านการติดต่อ ดังนั้นด้านบริบทดังกล่าวของเทศบาลตำบลต้นธงจึงไม่ค่อยมีปัญหาในด้านของบริบทก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่เป็นจุดแข็งของการให้บริการของเทศบาลตำบลต้นธงพัฒนากระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักพุทธธรรมของเทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

จากสภาพบริบททั่วไปของชุมชนที่เอื้ออำนวยการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง บริบททั่วไปอยู่ติดกับชุมชน ติดต่อดีสะดวกรวดเร็ว การจราจรไม่ติดขัด ด้านภูมิทัศน์ร่มรื่น มีที่พักผ่อน ด้านการให้บริการเจ้าหน้าที่พนักงานก็ได้ให้ภาคiónรับเป็นอย่างดี ความร่วมมือได้เป็นอย่างดีในด้านการติดต่อ ดังนั้นด้านบริบทดังกล่าวของเทศบาลตำบลต้นธงจึงไม่ค่อยมีปัญหาในด้านของบริบทก็เป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่เป็นจุดแข็งของการให้บริการของเทศบาลตำบลต้นธง

๔.๒ วิเคราะห์กระบวนการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งของประชาชนเทศบาลตำบลต้นธงอำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ตามทฤษฎี terms ได้แก่

๑. เทคโนโลยี (technology)

ด้านเทคโนโลยีนั้น การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาเป็นเรื่องสำคัญ ที่ภาครัฐต้องนำมาใช้ เพื่อบริการประชาชนเพื่อความสะดวกรวดเร็ว เช่นการสร้างแอปของตนเองขึ้นมา เพื่อรับเรื่องราวร้องทุกข์แก้ไขปัญหาต่างๆ รวมทั้งการกระจายข้อมูลข่าวสารได้อย่างทั่วถึงทันต่อเหตุการณ์จึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาและเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชนได้

๒. เศรษฐกิจ (Economic)

ปัจจุบันด้านเศรษฐกิจ มีความสำคัญยิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งในชุมชน เศรษฐกิจดีทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ทำให้ประชาชนกินดี อยู่ดี ประชาชนไม่มีหนี้สิน ชุมชนก็เข้มแข็ง

๓. ทรัพยากร (Resource)

ด้านทรัพยากรบุคคลถือว่าสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาต่าง ๆ ต้องมีการพัฒนาบุคลากรอย่างต่อเนื่องเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการ ถ้าขาดทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ความสามารถแล้ว องค์กรก็ขาดประสิทธิภาพ ขาดความเข้มแข็งด้านการให้บริการประชาชน

๔. Mental จิตใจ

ความเข้มแข็งของชุมชนเริ่มต้นที่จิตใจเป็นสำคัญ ถ้าประชาชนมีจิตใจที่อ่อนแอไม่เข้มแข็งก็พ่ายแพ้แก่ปัญหาชีวิต แก่อบายมุข เวลามีปัญหา ครอบครัวยุบสลาย ชุมชนก็ไม่อาจแก้ปัญหาได้ การฝึกฝนให้คนในชุมชนมีจิตใจที่อดทนต่อสภาพปัญหาต่างๆ ได้นับเป็นสิ่งที่ดี ดังนั้นหลักธรรมในพระพุทธศาสนาจึงเป็นกลไกที่สำคัญในการเสริมสร้างชุมชนให้เข้มแข็งโดยเริ่มต้นที่ตัวบุคคลก่อน เช่น ฝึกสมาธิ เป็นกระบวนการฝึกจิตใจให้เข้มแข็ง ไม่ให้ตกเป็นทาสสิ่งเสพติด หรืออบายมุข พุทธธรรมมีความจำเป็นและสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจจิตใจได้มาก ถือเป็นการปลูกฝังทางใจให้เข้มแข็ง ทั้งตนเอง ครอบครัวยุบสลาย ชุมชน สังคมให้เข้มแข็งขึ้นได้

๕. ระบบสังคมและวัฒนธรรม (Socio-cultural system)

เทศบาลต้นธงเป็นชุมชนใกล้เคียงเมืองมีวิถีการดำเนินชีวิตลักษณะกึ่งเมืองกึ่งชนบท เนื่องจากมีพื้นที่เป็นชานเมืองเกิดการขยายตัวของประชากร ความเจริญไหลเข้าสู่ชุมชน ทำให้ชุมชนมีทางเลือกทางการศึกษามีทั้งโรงเรียนของรัฐบาลและเอกชน จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับอุดมศึกษา สำหรับวัฒนธรรมชุมชนยังคงอนุรักษ์ไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม ดังจะเห็นได้จากการทำบุญประเพณีตานข้าวใหม่ ประเพณีปีใหม่เมือง ประเพณีแห่เทียนพรรษา ประเพณีลอยกระทง ประเพณีสงกรานต์ พระธาตุคู่ละมั่งและคู่ต่างๆ ประเพณีสงกรานต์พระ ปอยน้อย ปอยหลวง ทำบุญเวสสันดร ทอดกฐิน ผ้าป่า และกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาทำให้ประชาชนมีศีลธรรม

๔.๓ จักร ๔ กับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็ง

จักร ๔ (ธรรมนำชีวิตไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง ดุลลอนำรณไปสู่ที่หมายหลักจักร ๔) มีประยุกต์ใช้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน คือตำบลต้นธงมีการนำหลักจักร ๔ มีประยุกต์ใช้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีการส่งเสริมสนับสนุนส่งเสริม และ ร่วมกับคณะสงฆ์จัดกิจกรรมต่างๆ นำธรรมะสู่ประชาชน จักร ๔ ได้แก่

๑. ปฏิรูปเทศบาล (อยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม) ชุมชนตำบลต้นธงถือว่าตั้งอยู่ในถิ่นที่เหมาะสมทั้งด้าน อาณาเขตที่สะดวกสบายด้านการสัญจร เอื้ออำนวยต่อหลายๆด้านกับประชาชน ด้านเศรษฐกิจ การเดินทาง การประกอบอาชีพ ทั้งอุตสาหกรรม การค้าขาย การเกษตร ก็พร้อมถือว่าไม่ค่อยมีปัญหาด้านบริบทที่ตั้ง เพราะสิ่งแวดล้อมมีความพร้อม

๒. สืบปฐพีสัสสะ (สมาคมกับสัตว์บุรุษ) คือการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีการเสวนา คบหาบุคคลอื่นที่เป็นคนดีมีกัลยาณมิตร คือคณะสงฆ์มีโครงการฝึกอบรมประชาชน อยู่เป็นประจำทุกวันพระ และมีโครงการปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ ร่วมกับหน่วยงานทางราชการเสมอ โครงการปฏิบัติธรรมต่างๆ เป็นการสร้างคนให้เป็นคนดี มีกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

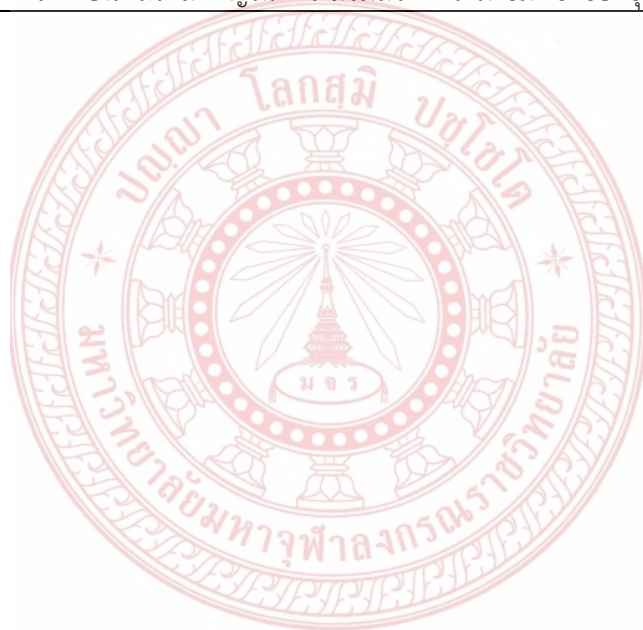
๓. อัดตสัมมาปณิธิ (ตั้งตนไว้ชอบ, ตั้งจิตคิดมุ่งหมาย นำตนไปถูกทาง) ในตำบลต้นธงดังกล่าวมาแล้วว่ามีโครงการฝึกอบรมธรรมะแก่ประชาชน หลายโครงการ เช่น พระธรรมทูตสัญจร อ.ป.ต.สัญจร

พบประชาชน

โครงการหมู่บ้านรักษาศีลห้า เป็นต้น โครงการต่างๆ เหล่านี้ขับเคลื่อนโดยคณะสงฆ์ระดับจังหวัด อำเภอ และตำบล ถือได้ว่า การอบรมประชาชนด้วยหลักพุทธธรรมจะเป็นการทำให้มีธรรมะอยู่ในตัว รู้จักชั่วดีเว้นจากสิ่งชั่วร้าย เช่น อบายมุขต่างๆ ทำให้ผู้คนตั้งต้นอยู่ในที่ชอบตามครรลองครองธรรม

๔. ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว, มีพื้นเดิมดี, ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น) จากการที่ประชาชนตำบลต้นธงได้มีการฝึกฝนตนเองภายใต้โครงการที่ถูกขับเคลื่อนโดยคณะสงฆ์และหน่วยงานต่างๆ ที่สนับสนุน ถือได้ว่าเป็นการเสริมสร้างคุณความดี จากการประพฤติปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่องนั้น นับได้ว่าเป็นทุนเดิมของสังคมที่ได้สั่งสมความดีมาก่อน จึงเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้สังคมในตำบลต้นธงมีความเข้มแข็งสงบสุข ตามแบบของชุมชน สังคมวิถีพุทธจะเห็นได้ว่า ตำบลต้นธงไม่ค่อยมีปัญหาด้านอาชญากรรม หรือ ยาเสพติดให้ปรากฏ นั้นแสดงให้เห็นว่า การได้ถูกอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม เป็นการทำให้สังคมเข้มแข็งขึ้นนั่นเอง

ขณะเดียวกันก็มีการส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมองค์ความรู้ด้านวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นควบคู่ไปด้วย เพราะเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในอีกมิติหนึ่ง

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล นายวิสิทธิ์พล กุลพรม

ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

ประวัติการศึกษา น.ธ.เอก, พธ.บ. สังคมศึกษา, / รป.ม.(รัฐประศาสนศาสตร์)

ผลงานวิจัย

๑. รูปแบบการสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๒ อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน(หัวหน้าโครงการ)
๒. การเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ตามแนวพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูน (นักวิจัยร่วม)
๓. กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพุทธธรรม กรณีศึกษา เทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (หัวหน้าโครงการ)

ผลงานบทความ

๑. รูปแบบการสอนศีลธรรมในโรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษาเขต ๒ อำเภอบ้านโฮ่ง จังหวัดลำพูน(บทความวิจัย)
๒. การบริหารองค์กรเชิงพุทธตามหลักธรรมาภิบาล
๓. การประยุกต์ใช้อธิปไตยธรรม เพื่อประสิทธิภาพการบริหารงานในองค์กร
๔. การบริหารทรัพยากรมนุษย์เพื่อประสิทธิภาพการบริหารงานในองค์กรตามวิถีพุทธ
๕. บทบาทภาวะผู้นำเชิงพุทธกับการพัฒนาองค์กรเพื่อประสิทธิภาพด้านการบริหาร
- ๖ กระบวนการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตามหลักพุทธธรรม กรณีศึกษา เทศบาลตำบลต้นธง อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน (บทความวิจัย)

ผลงานการแต่งหนังสือ

- เรื่อง **หลักการบริหาร**
พิมพ์ ครั้งที่ ๑: อนุรักษ์การพิมพ์ ๒๐๑๕
- เรื่อง **ศาสตร์การบริหารองค์กรเชิงพุทธ**
พิมพ์ ครั้งที่ ๑: อนุรักษ์การพิมพ์ ๒๐๑๕

เอกสารประกอบการสอน

- การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย
Administration of Thai Local Governmental Organization
- รัฐประศาสนศาสตร์ตามแนวพระพุทธศาสนา
-

